

Delinvente meisjes

293

Onderzoek en beleid

Delinquente meisjes

Achtergronden, risicofactoren en interventies

A. Slotboom

T.M.L. Wong

C. Swier

T.C. van der Broek

Onderzoek en beleid

De reeks Onderzoek en beleid omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het WODC is verricht.

Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Exemplaren van dit rapport kunnen worden besteld bij het distributiecentrum van Boom Juridische uitgevers:

Boom distributiecentrum te Meppel

Tel. 0522-23 75 55

Fax 0522-25 38 64

E-mail budh@boomdistributiecentrum.nl

Voor ambtenaren van het Ministerie van Veiligheid en Justitie is een beperkt aantal gratis exemplaren beschikbaar.

Deze kunnen worden besteld bij:

Bibliotheek WODC

Postbus 20301, 2500 EH Den Haag

Deze gratis levering geldt echter slechts zolang de voorraad strekt.

De integrale tekst van de WODC-rapporten is gratis te downloaden van www.wodc.nl.

Op www.wodc.nl is ook nadere informatie te vinden over andere WODC-publicaties.

© 2011 WODC

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-90-8974-534-7

NUR 824

Dankwoord

Voor u ligt de rapportage van een onderzoek naar achtergronden en aanpak van delinquente meisjes dat in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) werd uitgevoerd.

Verschillende personen hebben een bijdrage geleverd aan dit onderzoek. Als eerste willen we de mensen bedanken die hun data ter beschikking hebben gesteld en data hebben aangeleverd voor de uitvoering van het empirische onderzoek. Dit zijn Martine Blom en André van der Laan van het WODC, Eddy Brand en Hans Valstar van Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), Diederick de Vries van het WODC en Claudia van der Put van de Universiteit van Amsterdam (UvA). Bovendien willen we de mensen bedanken van alle arrondissementsparketten die het mogelijk gemaakt hebben alle strafdossiers in te zien. Echter, zonder de medewerking van onze masterstudenten Eva Miltenburg, Rinde Pelgröm, Gonneke van Rossum en Lisa Titaley bij het verzamelen en scoren van de strafdossiers was de uitvoering van het onderzoek niet mogelijk geweest. Verder namen vier experts de moeite om met ons van gedachten te wisselen over interventies die uitgevoerd worden bij meisjes. Ook dank aan Peter van der Laan voor zijn advies en commentaar op het rapport en dank aan Catrien Bijleveld voor haar stimulerende inbreng en commentaar op verschillende versies van het rapport.

Tot slot bedanken we de begeleidingscommissie die onder leiding van Wim Slot het onderzoek kritisch en opbouwend begeleid heeft. De begeleidingscommissie bestond verder uit Barbara Zwirs, Marianne Vink, Maggy Belserang, Conny Bouwman, Coralijn Nas en Annemarie ten Boom.

Inhoud

Samenvatting	11
1 Inleiding	21
1.1 Doelstelling en vraagstelling	23
2 Methode(n) van onderzoek	25
2.1 Literatuuronderzoek	25
2.1.1 Onderzoeksvragen	25
2.2 Empirisch onderzoek	26
2.2.1 Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ) van het WODC	26
2.2.2 Politie- en justitiecijfers	31
2.2.3 Tenuitvoerleggingprogramma (TULP)	32
2.2.4 Basisraadsonderzoek (BARO)	32
2.2.5 Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment (WSJCPA)	34
2.2.6 Strafdossiers van veroordeelde meisjes	36
2.2.7 Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen (FPJ)	38
2.2.8 Interviews met deskundigen uit het veld	39
2.3 Analysestrategie	42
2.3.1 Aard en omvang van (geregistreerde) criminaliteit van delinquente meisjes in Nederland	42
2.3.2 Verblijfsduur van meisjes in de JJI's	43
2.3.3 Risicofactoren van delinquente meisjes	44
2.3.4 Verschil in kenmerken tussen groepen veroordeelde meisjes	46
2.3.5 Bestaande gedragsinterventies voor meisjes	48
Literatuuronderzoek	49
3 Verklaringen voor criminaliteit bij meisjes: een overzicht van de belangrijkste risicofactoren voor meisjescriminaliteit	51
3.1 Gender- of sekseverschillen	51
3.2 Verklaringen criminaliteit meisjes	52
3.2.1 Blootstelling	52
3.2.2 Sensitiviteit	52
3.2.3 Theorieën over meisjescriminaliteit	53
3.3 Risicofactoren voor delinquentie bij meisjes	55
3.3.1 Risico- en beschermende factoren	55
3.3.2 Overzicht van belangrijkste risicofactoren voor delinquentie van meisjes	56
3.4 Conclusie	73
4 Interventies voor delinquente meisjes	75
4.1 Effectiviteit van interventies voor delinquente meisjes	76

4.2	Erkende gedragsinterventies in Nederland voor delinquente jongeren	79
4.3	Ontwikkelingen in seksspecifieke interventies voor meisjes in Nederland	83
4.4	Werken met meisjes	84
4.5	Conclusie effectiviteit van interventies bij meisjes	85
4.6	Vergelijking literatuuronderzoek risicofactoren en interventies	86
4.6.1	Erkende interventies	86
4.6.2	Interventies specifiek voor meisjes	91
4.7	Algemene conclusie	92
	Empirisch onderzoek	95
5	Aard en omvang van (geregistreerde) criminaliteit van delinquente meisjes in Nederland	97
5.1	Aard en omvang criminaliteit onder meisjes	98
5.1.1	Zelfgerapporteerde en geregistreerde delinquentie	98
5.1.2	Afdoeningen	101
5.1.3	Conclusie	102
5.2	Trends criminaliteitscijfers van 1996 tot en met 2005	103
5.2.1	Trends in zelfgerapporteerde delicten	103
5.2.2	Aantal verdachte jongeren van 1996 tot en met 2007	104
5.2.3	Conclusie	106
5.3	Demografische kenmerken	107
5.3.1	Leeftijd	107
5.3.2	Herkomst	111
5.4	Algemene conclusie	114
6	Verblijfsduur van meisjes in de JJl's	117
6.1	Verblijfsduur	117
6.2	Verblijfsduur naar begin- en eindtitel	118
6.3	Verblijfsduur naar type delict	121
6.4	Conclusie	121
7	Risicodomeinen van delinquente meisjes	123
7.1	MZJ – Kenmerken van delinquente meisjes volgens zelfrapportage	123
7.1.1	Verschillen tussen niet-delinquente en delinquente meisjes	123
7.1.2	Verschillen tussen licht en ernstig delinquente meisjes	126
7.1.3	Conclusie	129
7.2	WSJCPA – Kenmerken van meisjes die in aanraking zijn gekomen met politie	130
7.2.1	Achtergrond- en delictkenmerken	130
7.2.2	Prevalentie risicodomeinen	131
7.2.3	Conclusie	132

7.3	Strafdossiers – Kenmerken van veroordeelde meisjes	133
7.3.1	Achtergrond- en delictkenmerken	133
7.3.2	Prevalentie risicodomeinen	134
7.3.3	Conclusie	135
7.4	Algemene conclusie	136
7.4.1	Achtergrond- en delictkenmerken delinquente meisjes	136
7.4.2	Risicodomeinen delinquente meisjes	137
8	Risicodomeinen van delinquente meisjes met verschillende typen afdoeningen	141
8.1	BARO – Taakgestrafte meisjes	141
8.1.1	Achtergrond- en delictkenmerken	141
8.1.2	Prevalentie risicodomeinen	142
8.1.3	Conclusie	143
8.2	WSJCPA – Meisjes met een taakstraf, voorwaardelijke straf of vrijheidsstraf	144
8.2.1	Achtergrond- en delictkenmerken	144
8.2.2	Prevalentie risicodomeinen	145
8.2.3	Conclusie	146
8.3	Strafdossiers – Verschillen tussen meisjes met verschillende type afdoeningen	147
8.3.1	Achtergrond- en delictkenmerken	147
8.3.2	Prevalentie risicodomeinen	149
8.3.3	Conclusie	152
8.4	FPJ – Meisjes met een PIJ-maatregel	154
8.4.1	Achtergrond- en delictkenmerken	154
8.4.2	Prevalentie risicodomeinen	155
8.4.3	Conclusie	156
8.5	Algemene conclusie	156
8.5.1	Achtergrond- en delictkenmerken van meisjes met verschillende typen afdoeningen	156
8.5.2	Risicodomeinen van meisjes met verschillende type afdoeningen	157
8.6	Vergelijking empirisch onderzoek en erkende interventies	158
	Eindconclusies en aanbevelingen	163
9	Conclusies, discussie en aanbevelingen	165
9.1	Conclusies	165
9.1.1	Risicofactoren voor delinquentie bij meisjes	165
9.1.2	Interventies	168
9.2	Discussie	169
9.2.1	Afdoeningen van meisjes	169
9.2.2	Etniciteit	169
9.2.3	Timing en implementatie van interventies	170

9.2.4	Aandacht voor zowel risico- als beschermende factoren	171
9.2.5	Problemen op andere domeinen dan justitie	171
9.3	Aanbevelingen	172
Summary		175
Literatuur		185
Bijlage 1	Samenstelling begeleidingscommissie	199
Bijlage 2	Codeerschema strafdossiers	201
Bijlage 3	Topiclijst inventarisatie bestaande Nederlandse gedragsinterventies voor meisjes	211
Bijlage 4	Indeling risicofactoren in domeinen	213
Bijlage 5	Buitenlandse effectief gebleken gedragsinterventies voor meisjes	223
Bijlage 6	Erkende Nederlandse gedragsinterventies	227
Bijlage 7	Specifieke (niet-erkende) Nederlandse interventies voor meisjes	235

Samenvatting

Aanleiding tot het onderzoek

De aanpak van jeugdcriminaliteit is al enkele jaren speerpunt van justitiebeleid. Zo richt het programma Aanpak Jeugdcriminaliteit dat in 2008 van start ging, zich op vroegtijdig ingrijpen, een persoonsgerichte aanpak, snelle en consequente tenuitvoerlegging en passende nazorg. Binnen dit programma staat het *evidence-based* werken, het werken volgens de *What Works*-methode en het verminderen van recidive hoog op de agenda. Ook de aandacht voor specifieke doelgroepen, waaronder meisjes, is een belangrijk onderdeel binnen het beleid en de uitvoering van het beleid. Vanuit justitie werd dan ook de vraag opgeworpen of meisjes wel de juiste aanpak krijgen om recidive te verminderen. Omdat we onvoldoende weten over delinquentie van meisjes en omdat kennis over achtergronden van delinquente meisjes wel noodzakelijk is voor een juiste aanpak werd in opdracht van Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) dit onderzoek naar delinquente meisjes uitgevoerd.

Doel- en vraagstelling van het onderzoek

Het eerste doel van dit onderzoek is meer inzicht te krijgen in de kenmerken van de populatie delinquente meisjes in Nederland. Het tweede doel van dit onderzoek is te inventariseren of de bestaande interventieprogramma's voor delinquente jongeren aansluiten bij de problematiek van delinquente meisjes. De uitkomsten moeten tot meer inzichten leiden over een adequate aanpak en behandeling van deze populatie.

De achterliggende vraag van dit onderzoek luidt daarmee: Hoe kan het beste geïntervenieerd worden in de criminele carrière van delinquente meisjes om de problematiek te verminderen en latere recidive te voorkomen?

De hoofdvraag bestaat uit een aantal deelvragen gerelateerd aan twee domeinen: 1) achtergronden, kenmerken en verklaringen voor delinquentie van meisjes en 2) interventies voor delinquente meisjes.

De deelvragen zijn als volgt:

- 1 Wat zijn volgens de literatuur verklaringen voor delinquent gedrag bij meisjes? Wat zijn de algemene kenmerken van delinquente meisjes, en wat zijn de risicofactoren voor meisjesdelinquentie?
- 2 Bestaan er volgens de literatuur interventies specifiek gericht op meisjes en wat is er bekend over de effectiviteit van deze interventies?
- 3 Wat is de aard en omvang van de (geregistreerde) criminaliteit van delinquente meisjes in Nederland en wat zijn de demografische kenmerken van delinquente meisjes?
- 4 Wat is de gemiddelde, minimale en maximale verblijfsduur van meisjes in de JJI's?
- 5 Wat zijn de risicofactoren van delinquente meisjes in Nederland?

- 6 Is er een verschil in algemene kenmerken, aard van criminaliteit, en risicofactoren tussen de vier groepen delinquente meisjes (voorwaardelijk gestraft, taakstraf, jeugddetentie, PIJ)?
- 7 Wat zijn de conclusies uit het literatuur- en empirische onderzoek over de noodzaak van seksespecifieke interventies?
- 8 Zijn de uitkomsten van het onderzoek een reden om nieuwe gedragsinterventies te ontwikkelen?

In hoofdstuk 3 tot en met 8 worden de onderzoeksvragen uitgebreid beantwoord. In deze samenvatting beperken we ons tot de hoofdlijnen.

Methode van onderzoek

De onderzoeksvragen over de achtergronden, kenmerken en interventies bij delinquente meisjes zijn beantwoord middels een literatuuronderzoek en een empirisch onderzoek. Daarbij zijn verschillende bronnen geraadpleegd, te weten nationale en internationale literatuur, zelfrapportagegegevens, gegevens uit justitiële databases, (straf)dossiers en interviews. Middels het literatuuronderzoek is vooral in kaart gebracht wat de risicodomeinen en -factoren zijn van delinquente meisjes. In het empirische onderzoek zijn vervolgens deze risicodomeinen en de relatieve relevantie van de risicodomeinen onderzocht voor de Nederlandse situatie. Met andere woorden, vanuit de literatuur werd onderzocht wat de risicodomeinen zijn voor meisjes en vanuit de empirie werd onderzocht welke risicodomeinen het meest belangrijk zijn.

Voor de beantwoording van de eerste twee onderzoeksvragen is alle relevante (inter)nationale literatuur bestudeerd.

Het empirische onderzoek is uitgevoerd om de onderzoeksvragen 3 tot en met 7 te beantwoorden. Allereerst is onderzocht wat de aard en omvang van meisjescriminaliteit in Nederland is en hoe lang meisjes verblijven in Justitiële Jeugdinstellingen (JJI's). Daarnaast is nagegaan in welke factoren delinquente meisjes verschillen van niet-delinquente meisjes. Dit is gedaan door middel van zelfrapportagegegevens. Nadat is vastgesteld wat de risicodomeinen van delinquente meisjes in Nederland zijn en of deze overeenkomen met de risicodomeinen uit de literatuur, is specifiek onderzocht of er verschillen zijn tussen groepen delinquente meisjes (verdachten versus veroordeelden en daarbinnen meisjes met verschillende afdoeningen). Hierbij werd ook gekeken welke risicodomeinen het meest prominent zijn en of de groepen verschillen in het aantal risico's dat wordt ervaren. We hebben in dit onderzoek deels gebruikgemaakt van bestaande databestanden en deels van een nieuw door ons opgebouwd databestand.

De Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ) is gebruikt om onderzoeksvraag 3 te beantwoorden over de aard en omvang van meisjes-

delinquentie in vergelijking tot jongensdelinquentie, alsmede om een antwoord te geven op een deel van onderzoeksvraag 5, te weten wat zijn de risicofactoren van delinquente meisjes in Nederland. De MZJ is een cross-secti-onele survey die elke twee à drie jaar wordt uitgevoerd door het WODC bij een representatieve steekproef van Nederlandse jongeren. In dit onderzoek hebben we de gegevens gebruikt van de meest recente steekproef van 2005. Deze gegevens zijn eerder uitgebreid geanalyseerd door Van der Laan en Blom (2006). In 2005 namen 1.460 jongeren van 10 tot en met 17 jaar deel aan de MZJ. Er zijn 42 risico/beschermende factoren gemeten op vijf domeinen: individu, familie, school, vrienden en buurt.

Politie- en justitiecijfers zijn gebruikt om de vraag naar de aard en omvang van meisjescriminaliteit (onderzoeksvraag 3) te beantwoorden. De cijfers geven het aantal door de politie aangehouden verdachten van een misdrijf in 2005 en alle afdoeningen van strafzaken in 2005 wegens een misdrijf door het OM of de rechter. Er is gekozen voor het jaar 2005 om zo een vergelijking te kunnen maken met de gegevens uit de MZJ. Om de trends in geregistreerde criminaliteit weer te geven zijn gegevens van 1996 tot en met 2007 gebruikt.

Gegevens uit het Tenuitvoerleggingprogramma (TULP) zijn gebruikt om inzicht te geven in de verblijfsduur van meisjes in JJI's (onderzoeksvraag 4). In het TULP-bestand is de bezetting van justitiële jeugdinstellingen geregistreerd. Aangezien het doel was om te bepalen wat de verblijfsduur was van meisjes in JJI's, zijn de gegevens opgevraagd van een minder recent delictenplegende groep, omdat men reeds uitgestroomd moet zijn om de verblijfsduur te kunnen bepalen. De gegevens zijn opgevraagd van meisjes die uitstroomden uit een JJI tussen januari 2006 en augustus 2009.

Het Basisraadsonderzoek (BARO) is gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 6. Aangezien er enkel meisjes met een taakstraf in deze databron te vinden zijn, was een vergelijking tussen groepen meisjes met verschillende afdoeningen hier niet mogelijk. Wel konden deze gegevens inzicht geven in de kenmerken van meisjes met een taakstraf. De BARO-dataset is verzameld in opdracht van Van der Laan et al. (2009) en bevat gegevens van meisjes die op verdenking van een misdrijf met de politie in aanraking zijn gekomen en bij wie een basisraadsonderzoek is afgenomen. In het huidige onderzoek hebben we ervoor gekozen alleen die meisjes te beschrijven die ook veroordeeld zijn. De BARO is een semigestructureerde vragenlijst die is afgenomen door raadsonderzoekers bij jongeren die verdacht worden van het plegen van een delict. De raadsonderzoekers vulden de BARO in aan de hand van gesprekken met de jongere zelf en met andere belangrijke personen in de omgeving van de jongere, zoals ouders en een leerkracht. Het doel van de vragenlijst was om (straf)advies te geven aan justitiële autoriteiten en om eventuele stoornissen of problemen van de jongere boven tafel te krijgen.

De gegevens uit de Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment (WSJCPA) zijn gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 5 en 6. We konden met behulp van deze gegevens in kaart brengen wat de kenmerken zijn van meisjes die in contact komen met de politie, en van meisjes met verschillende afdoeningen. De WSJCPA bevat de gegevens van ongeveer 1.400 12- tot en met 18-jarige jongeren die recent in aanraking zijn gekomen met politie en justitie, onder wie 240 meisjes. De jongeren waren aangemeld bij de Raad voor de Kinderbescherming vanwege het plegen van een strafbaar feit waarna er een basisraadsonderzoek (BARO) is afgenomen. Voor het verkrijgen van een representatieve steekproef hebben de onderzoekers random steekproeven getrokken binnen de aanmeldingen in 2005 bij vijf grote vestigingen van de Raad voor de Kinderbescherming. De WSJCPA is een in de Verenigde Staten ontwikkeld en gevalideerd risicotaxatie-instrument, met als doel de kans op recidive in te schatten van jeugdige delinquenten. Dit wordt gedaan aan de hand van factoren uit het strafrechtelijke domein en het sociale domein.

De gegevens uit de strafdossiers zijn gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 5 en 6. We konden met behulp van deze gegevens in kaart brengen wat de kenmerken zijn van veroordeelde meisjes en onderzoeken of deze kenmerken verschillen tussen meisjes met andere typen afdoeningen. Van alle afgedane zaken van veroordeelde meisjes in 2006 en 2007 is een steekproef getrokken uit OMdata, waar alle zaken in staan van verdachten die door het OM zijn ingeschreven. De jaren 2006 en 2007 zijn zo gekozen omdat in meer recente jaren veel zaken nog niet afgedaan zijn. De gegevens uit de strafdossiers van de meisjes zijn verzameld door gebruik te maken van een gestandaardiseerd scoringsformulier om risicofactoren te scoren.

De gegevens uit het Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen (FPJ) werden gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 6, de kenmerken in kaart brengen van meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen. Omdat er jaarlijks maar weinig meisjes zijn die deze maatregel opgelegd krijgen, hadden we maar weinig PIJ-meisjes in onze strafdossiers van 2006 en 2007. Het FPJ-bestand was hier dus een goede aanvulling op. Het FPJ bevatte gegevens van alle jongeren die tussen 1996 en 2005 een PIJ opgelegd hadden gekregen. Voor het huidige onderzoek hebben we hier alle meisjes uit geselecteerd. Het uitgangspunt van de oorspronkelijke FPJ-studie van DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) was om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van jongeren met een PIJ-maatregel. Met behulp van een gestandaardiseerde lijst zijn behandeldossiers van jongeren met een PIJ-maatregel geanalyseerd. De lijst bevat 68 items die betrekking hebben op zowel statische als dynamische risicofactoren.

Tot slot is een viertal sleutelfiguren die in de praktijk delinquente meisjes begeleiden en behandelen geïnterviewd over behandelingen die op dit moment ingezet worden bij delinquente meisjes. Deze interviews zijn gehouden om een beeld te krijgen van interventies die specifiek bij meisjes worden ingezet, maar niet erkend zijn door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. De interviews droegen bij aan de vraag of het noodzakelijk is seksespecifieke interventies te ontwikkelen (onderzoeksvraag 7).

Literatuur review risicofactoren delinquente meisjes

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende theoretische benaderingen om criminaliteit van meisjes te verklaren. De eerste benadering gaat er vanuit dat er geen sekseverschillen bestaan in de risicofactoren voor crimineel gedrag. Daarbij worden bestaande criminologische theorieën, veelal gebaseerd op onderzoek bij jongens, getoetst voor meisjescriminaliteit. Verondersteld wordt dat de risicofactoren die geassocieerd zijn met meisjesdelinquentie in wezen diezelfde zijn als die voor jongensdelinquentie. De risicofactoren die leiden tot delinquent gedrag zijn voor beide seksen hetzelfde, maar sommige risicofactoren kunnen vaker voorkomen bij jongens dan bij meisjes of andersom. We spreken hierbij ook wel van verschillen in *blootstelling*. Binnen deze benadering wordt aangenomen dat dezelfde theoretische verklaringen gelden voor jongens en meisjes. Sekseverschillen zijn terug te voeren op verschillen in blootstelling aan dezelfde risicofactoren. In de tweede benadering daarentegen wordt gesteld dat de traditionele, bestaande theorieën niet zonder meer toegepast kunnen worden op delinquentie van meisjes. In deze stroming wordt verondersteld dat meisjes en jongens verschillende risicofactoren hebben voor delinquentie, dat voor de verklaring van meisjescriminaliteit eigen constructen nodig zijn en dat meisjes mogelijk andere ontwikkelingspaden volgen dan jongens. Factoren die wel voor meisjes, maar niet voor jongens van belang zijn (en vice versa), worden ook wel gendersensitieve factoren genoemd. Er is binnen deze benadering dus sprake van verschillen in *sensitiviteit* of gevoeligheid voor bepaalde risicofactoren. We hebben in de literatuur gezocht naar risicofactoren voor delinquentie bij meisjes en hebben daarbij tevens gekeken of er sprake was van verschillen in sensitiviteit en/of blootstelling tussen jongens en meisjes. Op basis van ons literatuuronderzoek binnen de domeinen individu, gezin, leeftijdgenoten en school, kunnen we concluderen dat een groot aantal risicofactoren samen blijkt te hangen met delinquentie van zowel jongens als meisjes. Jongens en meisjes delen risicofactoren zoals een aantal persoonlijkheidskenmerken (bijv. impulsiviteit en lage intelligentie), een riskante leefstijl, opvoedingsproblemen, delinquente vrienden en weinig binding met school. Deze factoren hangen samen met delinquentie van zowel meisjes als jongens. Een aantal andere factoren blijkt wel voor meisjes van belang en niet of in veel mindere mate voor jongens. Deze laatste factoren liggen vooral in het individuele en het gezinsdomein en in minder mate in het peer- en

schooldomein. Zo blijken psychische klachten, vroege rijping, problemen in de relatie met moeder (minder steun van moeder en een minder responsieve moeder), de mate van delinquentie van vrienden en de relatie met de leerkracht unieke factoren voor meisjes. We lijken vooral verschillen tussen jongens en meisjes te vinden in sensitiviteit. Ondanks het feit dat sommige onderzoekers suggereren dat verschillen tussen jongens en meisjes vooral veroorzaakt worden door verschillen in blootstelling, geeft het meeste onderzoek daar nog geen duidelijk antwoord op. Veel onderzoeken hebben vooral gekeken naar verschillen in de samenhang van risicofactoren met delinquentie (sensitiviteit) en niet zozeer naar verschillen in het in meer of mindere mate aanwezig zijn van een risicofactor (blootstelling). Of de gevonden verschillen in sensitiviteit ook impliceren dat sprake zou moeten zijn van andere theorievorming voor meisjes dan voor jongens moet blijken uit verder onderzoek.

Literatuur overzicht interventies voor delinquente meisjes

Uit de buitenlandse literatuur blijkt een aantal seksspecifieke interventies effectief te zijn die zich richten op een aantal algemene en een aantal seksspecifieke factoren. De meeste van deze interventies worden niet in Nederland uitgevoerd, maar kennis over deze interventies uit het buitenland zou mogelijk benut kunnen worden bij de eventuele aanpassing van de interventies die ingezet worden bij meisjes in Nederland. Buitenlandse interventies die wel in Nederland worden uitgevoerd en effectief bleken voor meisjes zijn Multi Systeem Therapie (MST) en Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC).

Alle interventies overziend die in Nederland ingezet worden, blijken gedragsproblemen, riskante leefstijl, een risicovolle opvoedingssituatie en school redelijk veel aandacht te krijgen. De meeste aandacht gaat uit naar de domeinen persoonlijkheid, ouder-kindrelatie en leeftijdgenoten. Het blijkt dat door Justitie erkende interventies zich richten op een groot aantal factoren bekend uit de literatuur. Een aantal voor meisjes belangrijke factoren worden echter over het hoofd gezien. Zo hebben de verschillende interventies weinig tot geen aandacht voor de domeinen mentale gezondheid (angst, depressief gedrag en suïcidaliteit), traumatische gebeurtenissen, en seksueel gedrag. Er bestaan echter wel twee seksspecifieke interventies, erkend door het NJI, te weten Girls' Talk en STEPS. Girls' Talk werkt expliciet aan problematisch seksueel gedrag van meisjes, maar dan ook alleen aan dit gedrag. STEPS is gericht op meisjes die éénmalig seksueel geweld hebben meegemaakt. We kunnen concluderen dat het beperkte onderzoek naar interventies bij meisjes en de huidige stand van zaken in Nederland laten zien dat er in bestaande interventies aandacht is voor een breed scala aan risicofactoren die samenhangen met delinquentie van meisjes. Echter een aantal voor meisjes belangrijke domeinen blijft onderbelicht in veel van de bestaande interventies in Nederland.

Aard en omvang van criminaliteit

De omvang, aard en trends van crimineel gedrag van meisjes blijken soms te verschillen als we kijken naar zelfrapportages of politieregistraties. Het gebruik van beide bronnen is dus nodig om een completer beeld te krijgen van meisjescriminaliteit. Ongeacht de bron van gegevens, zijn er structurele sekseverschillen te zien in criminaliteit. Minder meisjes dan jongens plegen delicten, ongeacht het type delict. Ook plegen meisjes minder delicten dan jongens. Desalniettemin blijken de sekseverschillen het grootst binnen de geregistreerde criminaliteit, wat deels lijkt te duiden op een verschil in behandeling door politie en justitie tussen meisjes en jongens en deels op selectieve zelfrapportage. Ook krijgen jongens zwaardere straffen dan meisjes. Dit kan echter liggen aan het feit dat meisjes minder ernstige delicten plegen.

Op grond van bestudering van zelfrapportage- en politiegegevens kan geconcludeerd worden dat meisjescriminaliteit de afgelopen jaren relatief harder is gestegen dan jongenscriminaliteit. Wij kunnen daarnaast ook concluderen dat meisjes beduidend minder vaak voor delicten het strafrechtelijk systeem instromen: de verhouding jongens en meisjes bij zelfrapportage is 3:2, maar wordt 8:2 wanneer zij op het niveau van de politie zijn aanbeland. Dit 'vervolgingsgat' is mogelijk (deels) te wijten aan de andere aard van de delicten die meisjes plegen (over het algemeen lichter) – al vermoeden wij dat dit niet de hele verklaring is. Op het niveau van het OM en de rechter zien we dat meisjes vaker hun zaak geseponeerd zien, en minder vaak (voorwaardelijke) vrijheidsstraffen en behandeling krijgen opgelegd.

De verschillen binnen en tussen allochtone groepen zijn moeilijk te duiden. Zelfrapportage en politiecijfers spreken elkaar tegen en de bevindingen zijn tegenstrijdig met veelvuldig gerapporteerde patronen uit de literatuur.

Verblijfsduur van meisjes in een JJI

Van de meisjes die tussen januari 2006 en augustus 2009 uitstroomden uit een JJI, blijkt een zeer grote groep slechts preventief gehecht te zijn. Deze meisjes verbleven zeer kort in de JJI, meestal korter dan twee weken, en kregen vervolgens blijkbaar geen of een lagere vrijheidsstraf. Aan deze preventief gehechte meisjes wordt in principe geen interventie aangeboden. Ook waren er veel meisjes die jeugddetentie opgelegd hadden gekregen. Van deze groep meisjes blijkt echter ook bijna de helft minder dan twee weken te verblijven in de JJI. Zij krijgen in principe wel een interventie aangeboden, maar de tijd voor de uitvoering van de interventie is zeer beperkt. De meisjes die langer verblijven zijn met name de PIJ-meisjes. Voor deze meisjes is dus meer tijd wat betreft het aanbieden van een interventie. Er zijn echter relatief weinig meisjes die in deze categorie vallen (6,0%). Voor veruit de meeste meisjes in een JJI is er dus onvoldoende tijd om een intramurale interventie aangeboden te krijgen.

Risicodomeinen van delinquente meisjes in Nederland

Uit de zelfrapportagegegevens verzameld met de MZJ blijkt dat op alle domeinen, individueel, gezin, leeftijdgenoten en school ernstig delinquente meisjes meer problemen hebben dan de niet of minder delinquente meisjes. Het gaat om een gradueel verschil, waarbij het onderscheid tussen niet en wel delinquente meisjes vooral bepaald wordt door verschillen in persoonlijkheids- en gedragsproblemen en het hebben van deviante vrienden. De grootste verschillen tussen licht en ernstig delinquente meisjes blijken te liggen in gedrags- en schoolproblemen.

Een opvallend resultaat bij de zelfrapportagegegevens is vooral dat de opvoeding door vader een andere rol lijkt te spelen dan de opvoeding door moeder. Terwijl een risicovolle opvoedingssituatie door vader geheel niet onderscheidend is voor niet, licht en ernstige delinquente meisjes, maakt een risicovolle opvoedingssituatie door moeder juist wel duidelijk onderscheid tussen licht en ernstig delinquente meisjes. Een risicovolle opvoeding door moeder kan dus zeer belangrijk zijn in het ontwikkelen van ernstig delinquent gedrag van meisjes. Uit het literatuuronderzoek bleek al eerder dat de relatie met moeder en de opvoeding door moeder unieke factoren kunnen zijn voor meisjesdelinquentie.

Daarnaast blijkt, in lijn met wat we verwachtten, dat veroordeelde meisjes op bijna alle risicodomeinen meer problemen hebben dan de verdachte groep. De meisjes verschillen met name op eerdere hulpverlening, gedrags- en schoolproblemen en risicovol seksueel gedrag. Er lijkt bij de groep meisjes die uiteindelijk veroordeeld wordt voor een delict dus sprake van een complexere problematiek dan bij de verdachte meisjes.

Te verwachten was dat de meisjes met een voorwaardelijke straf (volgens de strafdossiers) de minste problemen hadden op de verschillende risicodomeinen. Het blijkt een groep meisjes die voor een behoorlijk deel veroordeeld is voor een licht delict, namelijk het overtreden van de Leerplichtwet. Ook al hebben de meisjes over het algemeen minder problemen dan meisjes met een andere afdoening, het aantal problemen is niet gering. Daarbij lijken ze ook sterk op meisjes met een taakstraf, behalve dat ze jonger zijn ten tijde van het delict. Ook hebben ze zelfs evenveel of meer problemen dan meisjes met een taakstraf, vooral meer wat betreft eerdere hulpverlening en gedrags- en mentale gezondheidsproblemen. Het lijkt dus een groep waar de nodige aandacht aan besteed zou moeten worden, omdat er al forse problemen aanwezig lijken maar het delict dat ze gepleegd hebben nog relatief licht is.

Interventies aanpassen of niet?

Er zijn in Nederland geen door de Erkenningscommissie goedgekeurde interventies specifiek voor meisjes. De bestaande erkende interventies zijn voor jongens ontwikkeld. Interventies als MultiSysteem Therapie (MST) en Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT) lijken gezien de breedte van de aanpak en de flexibiliteit van de aanpak de beste kandidaat als bestaande

interventie voor meisjes. Ook Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) en Workwise lijken in te zetten op een groot aantal risicodomeinen. Naast het gebruik en mogelijk combineren van bestaande programma's lijkt de buitenlandse literatuur te suggereren dat seksspecifieke interventies die effectief zijn in het verminderen van recidive bij meisjes die interventies zijn die zich onder andere richten op goede relationele vaardigheden. Deze interventies worden niet in Nederland uitgevoerd, maar mogelijk kan kennis over deze interventies ingezet worden bij het aanpassen van bestaande interventies in Nederland.

De literatuur en het huidige onderzoek lijken voldoende aanwijzingen te geven om extra modules in te zetten op in ieder geval het gebied van mentale gezondheid, traumatische ervaringen en relaties met thuis en school en seksualiteit. Geheel nieuwe interventies lijken dus niet direct noodzakelijk, maar meer aandacht voor specifieke problemen van meisjes, binnen bestaande interventies of met aangepaste modules lijkt gewenst. Het lijkt vooral van belang, gezien de problematiek van meisjes, brede interventies in te zetten die zich richten op meerdere risicodomeinen.

Naar aanleiding van het uitgevoerde onderzoek zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd.

- 1 Het is van belang om bij meisjes die met justitie in aanraking komen in te zetten op interventies met een brede focus, waarbij concreet middelen beschikbaar zijn om op elk domein te interveniëren.
- 2 Met de huidige kennis en stand van zaken lijken geheel nieuwe brede interventies niet direct noodzakelijk. Bestaande interventies kunnen aangepast worden door, indien noodzakelijk, het toevoegen van modules gericht op mentale gezondheid, traumatische ervaringen en seksualiteit.
- 3 Gezien de diverse problematiek die al aanwezig is bij meisjes vroeg in de justitiële keten is het noodzakelijk zo vroeg mogelijk op meerdere domeinen te interveniëren. De aandacht en mogelijkheden liggen nu vooral aan het einde van de keten, terwijl het grootste deel van de meisjes lichte straffen heeft maar wel al behoorlijk wat problemen. Een aanmerkelijk deel van deze meisjes heeft mogelijk al ervaringen met jeugdzorg. Afstemming tussen jeugdzorg en justitie lijkt dus gewenst.
- 4 Omdat nog steeds weinig bekend is over de effectiviteit van interventies bij meisjes, is het van belang juist interventies die uitgevoerd worden bij meisjes te evalueren.
- 5 Uit de literatuur blijkt dat een cumulatie van beschermende factoren mogelijk delinquentie kan voorkomen. Ook is het mogelijk dat meisjes meer beschermende factoren hebben dan jongens. Ondanks het feit dat we niet precies weten welke factoren beschermend werken bij meisjes, lijkt aandacht voor beschermende factoren in onderzoek naar interventies gewenst.

- 6 Tot slot is het wenselijk de resultaten uit dit onderzoek af te stemmen met het nieuwe Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtsketen (LIJ). Dit instrumentarium brengt risicofactoren op herhaald delictgedrag in kaart om recidive beter te kunnen inschatten en te komen tot passende interventies. Een risico-inschatting van recidive bij meisjes, waarbij ook de voor meisjes belangrijke risicofactoren meegenomen worden, is van belang om een interventie in te zetten die passend is voor meisjes.

Als laatste willen we opmerken dat dit onderzoek voor een groot deel betrekking had op meisjes. Een deel van de aanbevelingen zal ook betrekking hebben op jongens, bijvoorbeeld dat het mogelijk van belang is om seksespecifiek te werken, de risicofactoren goed in kaart te brengen alvorens een interventie toe te passen of te zorgen voor een goede afstemming tussen intra- en extramurale organisaties. Echter een goede vergelijking tussen beide groepen, met name als het gaat om de achtergronden en risicofactoren van veroordeelde jongens en meisjes, is pas mogelijk als gelijksoortige gegevens beschikbaar zijn over beide groepen. Gegevens over veroordeelde jongens zijn in dit onderzoek echter niet verzameld.

1 Inleiding

De aanpak van jeugdcriminaliteit is al enkele jaren speerpunt van justitiebeleid. Zo richt het programma aanpak jeugdcriminaliteit dat in 2008 van start ging, zich op vroegtijdig ingrijpen, een persoonsgerichte aanpak, snelle en consequente tenuitvoerlegging en passende nazorg. Binnen dit programma staat het *evidence-based* werken, het werken volgens de *What Works*-methode en het verminderen van recidive hoog op de agenda. Ook de aandacht voor specifieke doelgroepen, waaronder meisjes, is een belangrijk onderdeel binnen het beleid en de uitvoering van het beleid. Vanuit justitie werd dan ook de vraag opgeworpen of meisjes wel de juiste aanpak krijgen om recidive te verminderen. Omdat we onvoldoende weten over delinquentie van meisjes en kennis over achtergronden van delinquente meisjes wel noodzakelijk is voor een juiste aanpak wordt in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) dit onderzoek naar delinquente meisjes uitgevoerd.

Ruim tien jaar geleden is door het WODC ook onderzoek gedaan naar meisjescriminaliteit in Nederland (Mertens, Grapendaal & Docter-Schamhardt, 1998). Destijds heeft een eerste verkenning plaatsgevonden van de omvang en achtergronden van meisjescriminaliteit. Mertens et al. (1998) concludeerden destijds een toename in de geregistreerde meisjescriminaliteit, met name de geweldscriminaliteit, maar concludeerden ook dat meisjescriminaliteit een beperkt probleem is en dat de resultaten van het onderzoek geen op meisjes toegesneden beleid rechtvaardigde. Bovendien werden er geen verklaringen gevonden voor meisjescriminaliteit die uniek voor meisjes zijn of sterk verschillen van die van jongens. Het huidige onderzoek laat de recente omvang van meisjescriminaliteit zien, maar richt zich vooral ook op de relatie tussen de huidige kennis die we hebben over achtergronden van delinquente meisjes en bestaande gedragsinterventies. Mogelijk dat nieuwe inzichten wel aanwijzingen geven voor specifiek beleid voor meisjes.

Naast het feit dat we onvoldoende weten over de achtergronden en juiste aanpak van delinquente meisjes blijkt uit de officiële geregistreerde criminaliteit en in overeenstemming met het onderzoek van Mertens et al. (1998) dat het aantal meisjes dat in aanraking is gekomen met justitie nog steeds is toegenomen en ook harder is gestegen dan het aantal jongens (o.a. Brefeld, 2008; Eggen & Kalidien, 2007; Van Tilburg, 2008). Het is voor justitie dus van belang deze groeiende groep meisjes een interventie of behandeling te kunnen bieden die aansluit bij hun problematiek en zodoende recidive kan verminderen. Mogelijk dat bij meisjes een andere etiologie ten grondslag ligt aan delinquentie dan bij jongens, dat hun problematiek anders is, en dat interventies dus ook op de sekse toegesneden moeten zijn.

In Nederland is tot nu toe mondjesmaat (systematisch) onderzoek gedaan naar de achtergronden en kenmerken van delinquente meisjes (o.a. Bijleveld, Hendriks, Vinke, 2003; Hamerlynck, 2008; Van der Laan, Van der Schans, Bogaerts & Doreleijers, 2009; Lenssen, Doreleijers, Van Dijk & Hartman, 2000; Megens & Day, 2007; Wong, Bijleveld & Slotboom, 2009; Wong, Slotboom &

Bijleveld, 2010). In het buitenland wordt al wat meer onderzoek gedaan naar kenmerken van delinquente meisjes, zowel in normale populaties als in hoogrisicogroepen. Verschillende meta-analyses en reviews geven een overzicht van de belangrijkste risicofactoren op het gebied van individuele factoren, gezins-, school- en peerfactoren (Hoyt & Scherer, 1998; Hubbard & Pratt, 2002; Simourd Andrews, 1994; Tankersley & Rycraft, 2007; Wong et al., 2010). Deze zijn echter grotendeels gebaseerd op Amerikaans onderzoek. Deze literatuur over meisjes dient met enige voorzichtigheid gebruikt te worden voor de Nederlandse situatie; reden daarvoor is dat onder andere in de VS sprake is van meer ernstige delicten (al dan niet met gebruik van wapens), strenger drugsbeleid en vervolging van zogenaamde 'status offences': lichte overtredingen, zoals weggelopen (Wong et al., 2010). Wanneer we voor Nederland op zoek gaan naar mogelijk werkzame interventies, is het dus noodzakelijk te inventariseren wat voor kenmerken meisjes in het Nederlandse strafrechtstelsel hebben, en wat hun risico- en beschermende factoren zijn.

Er zijn aanwijzingen dat verschillen in risicofactoren tussen jongens en meisjes aanzienlijk zijn, zeker binnen populaties met een verhoogd risico zoals tussen jongens en meisjes die veroordeeld zijn voor een taakstraf of tussen jongens en meisjes die met verschillende titels in een Justitiële Jeugd Inrichting (JJI) zitten (zie Slotboom & Hendriks, 2008; Hendriks, Slotboom & Verbruggen, 2010). In de literatuur wordt daarbij verwezen naar de zogenaamde genderparadox (Loeber & Keenan, 1994; zie voor Nederland, Wong et al., 2009): meisjes plegen over het algemeen minder en minder ernstige delicten dan jongens, maar als meisjes ernstig delinquent gedrag laten zien, hebben zij over het algemeen een ernstiger en problematischer voorgeschiedenis. Het empirisch bewijs voor deze genderparadox is niet eenduidig, maar voor het onderhavige onderzoek zeker van belang om in het achterhoofd te houden, aangezien het bestaan van de paradox zou betekenen dat andere of aangepaste interventies ontwikkeld dienen te worden. We kunnen in dit onderzoek deze genderparadox niet empirisch onderzoeken, omdat we alleen meisjes meenemen in het empirisch onderzoek. Wel kunnen we onderzoeken of meisjes op verschillende momenten in de strafrechtsketen verschillen in de ernst van hun problematiek of niet.

De laatste jaren verschijnt meer onderzoek naar de positie van meisjes in het jeugdstrafrecht (bijv. Feld, 2009), de noodzaak van specifieke interventies voor delinquente meisjes (o.a. Chesney-Lind & Shelden, 2004) en de effectiviteit van deze interventies (o.a. Hipwell & Loeber, 2006). Nederland loopt op dit terrein flink achter. Er is voor zover wij weten nog geen onderzoek gedaan naar de effectiviteit van interventies bij delinquente meisjes en hun mogelijke effect op recidive.

We concluderen dat op basis van bovenstaande, twee belangrijke domeinen goed onderzocht moeten worden: 1) achtergronden en risicofactoren van delinquente meisjes en 2) de programma's en interventies die voor deze meisjes geschikt zouden kunnen zijn.

Er zijn in de literatuur verschillende benaderingen om delinquentie van meisjes en eventuele verschillen met delinquente jongens nader te verklaren. Er kan gezocht worden naar de bijdrage van de meeste gangbare ‘mainstream’ theorieën om delinquentie van meisjes te verklaren (ook wel *add en stir*-onderzoek genoemd, Hoyt & Scherer, 1998). Tevens kan onderzocht worden in hoeverre meer feministisch georiënteerde theorieën in staat zijn delinquentie van meisjes en de eventuele verschillen met jongens te verklaren (ook wel *female only focused*-onderzoek genoemd (zie o.a. Zahn, 2009). Het is ook mogelijk te onderzoeken in hoeverre meer ‘gendered’ benaderingen te combineren zijn met meer gangbare criminologische verklaringen. Dit onderzoek beperkt zich niet tot één benadering: de verschillende perspectieven worden onder de loep genomen.

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het eerste doel van dit onderzoek is meer inzicht te krijgen in de kenmerken van de populatie delinquente meisjes in Nederland. Het tweede doel van dit onderzoek is te inventariseren of de bestaande interventieprogramma’s voor delinquente jongeren aansluiten bij de problematiek van delinquente meisjes. De uitkomsten moeten tot meer inzichten leiden over een adequate aanpak of behandeling van deze populatie. Het onderhavige onderzoek behelst daarom een inventarisatie van de achtergrondkenmerken en risicofactoren van meisjes die in aanraking zijn gekomen met justitie (in het bijzonder meisjes in JJI’s en meisjes die een voorwaardelijke of taakstraf opgelegd hebben gekregen). Ten tweede behelst dit onderzoek een inventarisatie van bestaande interventies bij delinquente meisjes en hun effectiviteit. Op basis van bovengenoemde inventarisaties zullen wij nader beschouwen of de in Nederland bestaande interventies aangepast moeten dan wel kunnen worden voor meisjes, of dat nieuwe interventies ontwikkeld dienen te worden. De resultaten van dit onderzoek zijn essentieel om binnen het beleid van justitie doelgroepspecifiek te kunnen werken.

De achterliggende vraag van dit onderzoek luidt daarmee: Hoe kan het beste geïntervenieerd worden in de criminele carrière van delinquente meisjes om de problematiek te verminderen en latere recidive te voorkomen?

De hoofdvraag bestaat uit een aantal deelvragen gerelateerd aan twee domeinen: 1) achtergronden, kenmerken en verklaringen voor delinquentie van meisjes en 2) interventies voor delinquente meisjes.

De deelvragen zijn als volgt:

- 1 Wat zijn volgens de literatuur verklaringen voor delinquent gedrag bij meisjes? Wat zijn de algemene kenmerken van delinquente meisjes, en wat zijn de risicofactoren voor meisjesdelinquentie?

- 2 Bestaan er volgens de literatuur interventies specifiek gericht op meisjes en wat is er bekend over de effectiviteit van deze interventies?
- 3 Wat is de aard en omvang van de (geregistreerde) criminaliteit van delinquente meisjes in Nederland en wat zijn de demografische kenmerken van delinquente meisjes?
- 4 Wat is de gemiddelde, minimale en maximale verblijfsduur van meisjes in de JJI's?
- 5 Wat zijn de risicofactoren van delinquente meisjes in Nederland?
- 6 Is er een verschil in algemene kenmerken, aard van criminaliteit, en risicofactoren tussen de vier groepen delinquente meisjes (voorwaardelijk gestraft, taakstraf, jeugddetentie, PIJ)?
- 7 Wat zijn de conclusies uit het literatuur- en empirische onderzoek over de noodzaak van seksespecifieke interventies?
- 8 Zijn de uitkomsten van het onderzoek een reden om nieuwe gedragsinterventies te ontwikkelen?

2 Methode(n) van onderzoek

De onderzoeksvragen over de achtergronden, kenmerken en interventies bij delinquente meisjes worden beantwoord middels een literatuuronderzoek en een empirisch onderzoek. Daarbij zullen verschillende bronnen geraadpleegd worden, te weten nationale en internationale literatuur, zelfrapportagegegevens, gegevens uit justitiële databases, (straf)dossiers en interviews. Het literatuuronderzoek dient vooral om in kaart te brengen wat de risicodomeinen en -factoren zijn van delinquente meisjes. Het empirische onderzoek richt zich vervolgens op het onderzoeken van deze risicodomeinen voor de Nederlandse situatie en op het onderzoeken van de relatieve relevantie van de risicodomeinen. Met andere woorden, vanuit de literatuur wordt onderzocht wat de risicodomeinen zijn voor meisjes en vanuit de empirie wordt onderzocht welke risicodomeinen het meest belangrijk zijn. In dit hoofdstuk wordt uitgebreid de methode van onderzoek besproken. In paragraaf 2.1 wordt vooral beschreven op welke literatuur we ons richten. In paragraaf 2.2 worden voor elke databron de steekproef, de meetinstrumenten en de te beantwoorden onderzoeksvragen beschreven. Voor een overzicht van alle databronnen, zie tabel 2.1.

2.1 Literatuuronderzoek

Voor de beantwoording van de eerste twee onderzoeksvragen is alle relevante (inter)nationale literatuur bestudeerd.

2.1.1 *Onderzoeksvragen*

De etiologie van delinquent gedrag van meisjes (onderzoeksvraag 1) is beschreven aan de hand van literatuur over theoretische verklaringen voor crimineel gedrag van jongens en meisjes (zie o.a. Zahn, 2009). Daarnaast is gebruikgemaakt van een aantal bestaande reviews om risicofactoren van meisjes in kaart te brengen. Onderzoek naar risicofactoren is met name verricht in de Verenigde Staten en andere Angelsaksische landen. De Nederlandse situatie lijkt waarschijnlijk het meest op die in andere Europese landen. We hebben daarom naast een inventarisatie van de grotendeels Amerikaanse literatuur, vooral gebruikgemaakt van de resultaten uit een systematische review van alle Europese studies naar risicofactoren voor delinquentie van adolescente en jongvolwassen jongens en meisjes (Wong et al., 2010). Voor de beantwoording van onderzoeksvraag 2 over de (effectiviteit van) interventies voor meisjes zijn onder andere de reviews van Hipwell en Loeber (2006) en Zahn, Day, Mihalic en Tichavsky (2009) gebruikt en aangevuld.

2.2 Empirisch onderzoek

In het empirische onderzoek is allereerst onderzocht in welke factoren delinquente meisjes verschillen van niet delinquente meisjes. Dit is gedaan door middel van zelfrapportagegegevens. Dit is een belangrijk onderdeel van dit onderzoek, aangezien op deze manier vast te stellen is welke factoren ook daadwerkelijk risico- en beschermende factoren zijn voor meisjes. Door enkel naar meisjes te kijken die in aanraking komen met de politie of veroordeeld zijn door justitie, kunnen louter de kenmerken van delinquente meisjes besproken worden. Het wordt daarbij echter niet duidelijk of deze kenmerken specifiek voor delinquente meisjes gelden of voor alle meisjes in het algemeen. Om dit te onderzoeken is een controlegroep van niet-delinquente meisjes noodzakelijk.

Nadat is vastgesteld wat de risicodomeinen van delinquente meisjes in Nederland zijn en of deze overeenkomen met de risicodomeinen uit de literatuur, is specifiek onderzocht of er verschillen zijn tussen groepen delinquente meisjes (verdachten versus veroordeelden en daarbinnen meisjes met verschillende afdoeningen). Hierbij werd ook gekeken welke risicodomeinen het meest prominent zijn en of de groepen verschillen in het aantal risico's dat wordt ervaren. We hebben in dit onderzoek deels gebruikgemaakt van bestaande databestanden die voor andere doeleinden dan dit onderzoek verzameld zijn. Wij hebben daarin geen invloed gehad op de keuze van de steekproeven en instrumenten om risicofactoren in kaart te brengen. Mogelijk dat we, op basis van de kennis over meisjescriminaliteit, andere keuzes hadden gemaakt als we betrokken waren geweest bij de dataverzameling. Echter, het was een unieke gelegenheid om met bestaande datasets gebruik te kunnen maken van gegevens over delinquentie en achtergronden van meisjes in verschillende fasen van de strafrechtsketen: meisjes die niet direct met justitie in aanraking zijn gekomen, meisjes die verdacht waren van het plegen van een delict en meisjes die veroordeeld waren. We hebben dan ook besloten deze datasets, ondanks mogelijke beperkingen en verschillende methoden van dataverzameling, in dit onderzoek mee te nemen.

Hieronder volgt een beschrijving van de verschillende (bestaande en zelf verzamelde) datasets (zie ook tabel 2.1).

2.2.1 *Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ) van het WODC*

De MZJ is een cross-sectionele survey die elke twee à drie jaar wordt uitgevoerd door het WODC bij een representatieve steekproef van Nederlandse jongeren. Wij hebben uit deze steekproef de gegevens van zowel jongens als meisjes gebruikt om de prevalentie van delinquent gedrag te beschrijven (zie hoofdstuk 5), en de gegevens van de meisjes om inzicht te krijgen in achtergronden van delinquente en niet-delinquente meisjes (zie hoofdstuk 7). In dit onderzoek hebben we de gegevens gebruikt van de meest recente steek-

proef van 2005. Deze gegevens zijn eerder uitgebreid geanalyseerd door Van der Laan en Blom (2006). In 2005 namen 1.460 jongeren van 10 tot en met 17 jaar deel aan de MZJ. De steekproef is door de onderzoekers geselecteerd uit de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA). Om ervoor te zorgen dat de steekproef een goede afspiegeling vormt van de totale groep 10- tot en met 17-jarige jongeren in Nederland is gekozen voor een representatieve verdeling naar landsdeel (west, oost, noord, zuid) en stedelijkheidsgraad. Daarnaast is gestreefd naar een oververtegenwoordiging van de vier grote niet-westerse herkomstgroepen, te weten: Antillianen/Arubanen, Surinamers, Marokkanen en Turken. Personen uit minderheidsgroepen zijn namelijk vaak ondervertegenwoordigd in surveys waarin men een landelijk beeld wil geven. Om te zorgen dat de cijfers vergelijkbaar zijn met de geregistreerde cijfers in hoofdstuk 5, en omdat jongeren pas vervolgd kunnen worden voor een misdrijf vanaf hun 12e, gebruikten we in dit rapport enkel de gegevens van 12- tot en met 17-jarigen. Ondanks het feit dat er volgens de onderzoekers veel zorg is besteed aan het trekken van een representatieve steekproef, wijkt de onderzoeksgroep licht af van de totale populatie 12- tot en met 17-jarigen. Omdat we een representatief beeld wilden geven van het delictgedrag van de populatie Nederlandse meisjes, zijn gewogen gegevens gebruikt. Hierbij is rekening gehouden met de verdeling naar sekse, leeftijd, opleiding, landsdeel, stedelijkheidsgraad en herkomstgroep in de Nederlandse populatie (zie hiervoor ook Van der Laan & Blom, 2006).

De steekproef

In 2005 namen 1.124 12- tot en met 17-jarigen deel aan het onderzoek, waarvan 572 jongens (51,2%) en 552 meisjes (48,8%). Omdat in het empirische onderzoek naar risicofactoren alleen gekeken is naar meisjes, zijn in hoofdstuk 7 de jongens uit de steekproef verwijderd. Bij het bespreken van de prevalentie van delinquentie in hoofdstuk 5 zijn jongens wel meegenomen, om de cijfers in perspectief te kunnen zien. Van de meisjes is 74,5% autochtoon. De overige 25,5% bestaat uit Antilliaanse (1,3%), Surinaamse (2,7%), Marokkaanse (2,7%) en Turkse meisjes (3,5%) en een groep meisjes met een andere afkomst (15,3%). De steekproef is evenwichtig verdeeld over de verschillende leeftijden. De gemiddelde leeftijd is 14,42 jaar ($SD=1,70$).

De meisjes zijn onderverdeeld in drie categorieën, namelijk niet, licht en ernstig delinquente meisjes. Volgens de zelfrapportage is 62,4% niet delinquent of heeft slechts een overtreding begaan. Zo'n 153 (28,8%) meisjes zijn licht delinquent en 44 (8,8%) meisjes zijn ernstig delinquent. Vrijwel alle ernstig delinquente meisjes (91,8%) hebben zich naar eigen zeggen schuldig gemaakt aan een licht geweldsdelict. Daarnaast heeft bijna 80,0% van deze meisjes zich schuldig gemaakt aan een vermogensdelict en een vernieling- of openbareordedelict. Ook binnen de groep licht delinquente meisjes worden deze drie delicten het meest gepleegd, de percentages binnen deze groep liggen echter een stuk lager. Zo heeft 44,0% zich daar schuldig gemaakt aan een

licht geweldsdelict, 47,2% en 44,7% hebben zich schuldig gemaakt aan een vermogensdelict respectievelijk een vernieling- en openbareordedelict. In onderstaande paragraaf over meetinstrumenten is de methode van de onderverdeling in niet, licht en ernstig delinquent verder uiteengezet.

Meetinstrumenten

Bij de jongeren is een enquête afgenomen door een interviewer met een laptop. Hierin werden vragen gesteld over achtergrondkenmerken van de jongere, de relatie met ouders, vrijetijdsactiviteiten, delicten, slachtofferschap, contacten met hulpverlenende instanties en de relatie met school. Gevoelige vragen over delictgedrag zijn door de jongere zelf ingevuld, de overige vragen zijn door de interviewer afgenomen of zelf ingevuld (Van der Laan & Blom, 2006).

Er zijn 42 risico/beschermende factoren gemeten op vijf domeinen: individu, familie, school, vrienden en buurt. Op het *individuele* domein is gevraagd naar vrijetijdsbesteding, middelengebruik, psychosociaal functioneren, eerder slachtofferschap en eerdere politiecontacten van de jongeren.

Wat betreft de *vrijetijdsbesteding* van de jongeren is gevraagd hoe zij doordeeweeks en in het weekend hun vrije tijd besteden. Hun antwoorden zijn achteraf ingedeeld in vier categorieën: ongestructureerde activiteiten, gestructureerde buitenactiviteiten, binnenactiviteiten en een combinatie van activiteiten. Met ongestructureerde activiteiten wordt bedoeld dat jongeren samen zijn met vrienden, zonder dat er een duidelijke afspraak is over de tijd die ze samen doorbrengen, en waarbij toezicht beperkt aanwezig is. Afspraken over de doorgebrachte tijd en duidelijk toezicht zijn wel aanwezig bij gestructureerde buitenactiviteiten. Binnenactiviteiten vinden thuis of ergens anders binnen in aanwezigheid van de ouders plaats.

Middelengebruik is gemeten met behulp van vragen uit het Peilstationonderzoek (Monshouwer, Van Dorselaer, Gorter, Verdurmen & Vollebergh, 2004). Via de vragen is gemeten hoeveel alcohol een jongere doordeeweeks en in het weekend gebruikt, of de jongere in de voorgaande twaalf maanden en in de voorgaande vier weken softdrugs heeft gebruikt en of jongeren wel eens alcohol en drugs op één dag gebruiken.

Het *psychosociaal functioneren* van de jongeren is gemeten via vijf schalen uit de Nederlandse versie van de Strengths and Difficulties Questionnaire, de SDQ (Van Widenfelt, Goedhart, Treffers & Goodman, 2003). Via de vijf gebruikte schalen werden de volgende zaken gemeten: prosociaal gedrag, hyperactiviteit/aandachtsproblemen, emotionele symptomen, gedragsproblemen en problemen in relaties met leeftijdsgenoten.

Bij *eerder slachtofferschap* is gevraagd of de jongeren in de voorgaande twaalf maanden één van de volgende dingen hadden meegemaakt: bestolen worden, bedreigd worden met slaan of schoppen, bedreigd worden met een wapen of geslagen/geschopt zijn en daardoor gewond geraakt. Wanneer jongeren waren bedreigd of geslagen/geschopt is ook gevraagd door wie.

Met betrekking tot *eerdere politiecontacten* is gevraagd of de jongeren wel eens contact hebben gehad met de politie of justitie wegens slachtofferschap, of ze wel eens een waarschuwing van de politie hebben gehad, of ze wel eens een bekeuring hebben gehad, verdacht zijn geweest van een strafbaar feit, hebben moeten overnachten in een cel of op een andere manier met de politie te maken hebben gehad. Verder is gevraagd hoe vaak ze de afgelopen twaalf maanden contact hebben gehad met de politie en waarvoor. Ook is aan de jongeren gevraagd of ze wel eens een HALT- of een STOP-interventie hebben gehad en waarvoor ze die kregen. De laatste vraag in dit blok was de vraag of jongeren wel eens veroordeeld waren geweest tot een straf in een jeugdinrichting.

De gemeten factoren op het *gezinsdomein* zijn de achtergrondkenmerken van het gezin, de relatie van de jongere met zijn of haar ouders en de opvoedingsstijl van de ouders. De gemeten *achtergrondkenmerken van het gezin* betreffen de woonsituatie van de jongere (bij één of beide biologische ouders of ergens anders), het aantal huisgenoten, de positie in het gezin (de jongste, de oudste, ergens ertussenin of geen andere inwonende kinderen) en de situatie van de ouders (bijvoorbeeld getrouwd of gescheiden). Ook is gevraagd naar het opleidingsniveau van de ouders, of de ouders werk hebben, hoe vaak de jongere is verhuisd en hoe lang hij of zij op het huidige adres woont. De vragen betreffende de relatie van de jongere met zijn of haar ouders en de opvoedingsstijl van de ouders zijn opgesplitst naar vragen betreffende de vader en vragen betreffende de moeder van de jongere. Bij jongeren die geen vader hebben zijn alleen de vragen over de moeder gesteld en bij jongeren zonder moeder alleen de vragen over de vader. De *relatie met de ouders* is gemeten via de emotionele steun die de jongere ervaart van de vader en de moeder. De gebruikte items zijn geselecteerd uit de schaal voor 'emotionele warmte' van de Nederlandse versie van de EMBU-C (Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk & Arrindell, 2003). Deze vragenlijst meet opvoedingsvariabelen van de ouders vanuit de perceptie van de jongere. Bij de *opvoedingsstijl van de ouders* zijn vijf factoren gemeten: openheid van de jongere (vertelt de jongere zijn of haar ouders uit zichzelf over bezigheden), informeren door de ouders (informeert de vader of moeder naar bezigheden van de jongere), controle door de ouders (moet de jongere toestemming vragen voor vrijetijdsbezigheden), passieve supervisie (hoeveel kennis heeft de ouder van de vrijetijdsbesteding van de jongere) en harde disciplineren door de ouders (straffen de ouders de jongere onterecht, wegens kleinigheden, of op fysieke wijze). De eerste vier factoren zijn gemeten via items die gebruikt zijn in studies van Stattin en Kerr (2000; in het Nederlands vertaald door Pietersma & Veenstra, 2004) en Fletcher, Steinberg en Williams-Wheeler (2004). Harde disciplineren is gemeten via items uit de schaal voor 'verwerping door ouders' van de EMBU-C (Markus et al., 2003).

Op het *schooldomein* zijn schoolprestaties, probleemgedrag op school en de relatie met school bevraagd. De *schoolprestaties* zijn gemeten door te vragen

hoe de schoolprestaties op het laatste rapport gemiddeld waren op een schaal van 'zeer goed' tot 'zeer onvoldoende'. *Probleemgedrag op school* is onderzocht door te vragen of en hoe vaak jongeren de afgelopen zes maanden hebben gespijeld en of jongeren de afgelopen zes maanden zijn geschorst. Voor de ervaren *relatie met school* zijn items uit het 'NSCR-schoolproject' (Weerman et al., 2003) gebruikt.

Het domein van *vrienden* valt uiteen in de delinquentie van vrienden en de tijd die doorgebracht wordt met vrienden. *Delinquentie van vrienden* werd gemeten via items van de schaal 'delinquente vrienden' van het 'NSCR-schoolproject' (Weerman et al., 2003). Deze items vragen naar delinquent gedrag en politiecontact van vrienden van de jongere. *Doorgebrachte tijd met vrienden* is uitgesplitst naar doordeweeks en in het weekend. Er is gevraagd op hoeveel dagen de jongere met vrienden weggaat doordeweeks en in het weekend en hoeveel tijd hij of zij dan met hen doorbrengt.

De variabelen met betrekking tot *de buurt* van de jongere vallen uiteen in de kwaliteit van de huiselijke woonomgeving en de verloedering van de straat waarin de jongere woont. Beide variabelen zijn gescoord door de interviewer, niet door de geïnterviewde jongere. Bij de *kwaliteit van de huiselijke woonomgeving* is de interviewer gevraagd een inschatting te geven hoe schoon en comfortabel het huis van de jongere is. Voor de *verloedering van de straat* is de 'physical disorder' schaal van Sampson en Raudenbusch (1999) vertaald. Via deze schaal heeft de interviewer beoordeeld in hoeverre er sprake is van fysieke verloedering van de straat waarin de jongere woont.

Delinquentie is gemeten met een vragenlijst waarin de respondenten is gevraagd om van 33 delicten aan te geven of zij deze ooit of in het voorgaande jaar hebben gepleegd. De delicten zijn feiten die strafbaar zijn volgens het Wetboek van Strafrecht, de Wet Wapens en Munitie, de Opiumwet, de Wet Persoonsvervoer en het Vuurwerkbesluit. Verschillende typen delicten zijn bevroegd, waarbij rekening is gehouden met voldoende spreiding van zowel lichte en frequent gepleegde delicten als ernstigere vormen van crimineel gedrag. De type delicten zijn: *vernietiging/openbareordedelicten* (voertuig beschadigd of vernield; woning beschadigd of vernield; bus, tram, metro of trein vernield; iets anders beschadigd; muren, trams, bussen beklad; uitschelden huidskleur; uitschelden homofiel), *vermogensdelicten* (prijsjes verwisseld; winkeldiefstal < €10; winkeldiefstal > €10; iets gestolen van school of werk; fiets of scooter gestolen; iets van buitenkant auto gestolen; iets uit auto gestolen; zakken gerold; ingebroken; heling-kopen; heling-verkopen), *lichte geweldsdelicten* (iemand bedreigd, bang maken; geslagen, persoon niet gewond; geslagen, persoon gewond), *ernstige geweldsdelicten* (iemand bedreigd om te bestelen; geweld gebruikt om te stelen; iemand met wapen verwond; onvrijwillige seks), wapenbezit bij het uitgaan, drugsdelicten (softdrugs verhandeld; partydrugs verhandeld; harddrugs verhandeld), *internetdelicten* (virussen rondgestuurd; bericht gestuurd, bang maken) en *overtredingen* (zwartrijden; vuurwerk afsteken). De onderzoekers hebben drie groe-

pen geconstrueerd op basis van de delictgegevens. Meisjes die aangeven dat zij in het voorgaande jaar geen delicten of slechts overtredingen hebben gepleegd zijn ingedeeld als 'niet delinquent'. De wel delinquente meisjes zijn vervolgens ingedeeld in licht en ernstig delinquente meisjes. Dit is gedaan op basis van de ernst en omvang van delinquentie in het voorgaande jaar. Van der Laan en Blom (2006, p. 278) hebben voor elke jongere per delict een ernstscore en een frequentiescore berekend. Beide scores zijn vermenigvuldigd. De som van deze scores vormt de score op de delinquentie schaal. Deze schaal heeft een range van 1 tot 55. De grens tussen licht en ernstig delinquente meisjes is getrokken tussen 4 en 5: licht delinquente meisjes hebben een score tussen 1 en 4 en ernstig delinquente meisjes een score van 5 of hoger (Van der Laan & Blom, 2006). In dit onderzoek hebben we deze methode overgenomen.

Onderzoeksvragen

De MZJ is gebruikt om onderzoeksvraag 3 te beantwoorden over de aard en omvang van meisjesdelinquentie in vergelijking tot jongensdelinquentie, alsmede een antwoord te geven op een deel van onderzoeksvraag 5, te weten wat zijn de risicofactoren van delinquente meisjes in Nederland. Zoals eerder aangegeven, was er geen mogelijkheid om bij de keuze van risicofactoren rekening te houden met die factoren die specifiek voor meisjes van belang zijn, aangezien we gebruik hebben gemaakt van een reeds bestaand databestand.

Om vraag 3 te beantwoorden is gekeken naar het aantal delinquente meisjes en jongens, jongeren dus die aan hebben gegeven in het voorgaande jaar één of meer delicten te hebben gepleegd. Bij vraag 5 zijn de licht en ernstig delinquente meisjes vergeleken met de niet delinquente meisjes op risicofactoren (Van der Laan & Blom, 2006). Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de ernstig delinquente meisjes het beste te vergelijken zijn met de meisjes uit de overige databronnen, die gearresteerd of veroordeeld zijn voor het plegen van een delict.

2.2.2 Politie- en justitiecijfers

Politie- en justitiecijfers geven het aantal door de politie aangehouden verdachten van een misdrijf in 2005 en alle afdoeningen van strafzaken in 2005 wegens een misdrijf door het OM of de rechter.¹ Er is gekozen voor het jaar 2005 om zo een vergelijking te kunnen maken met de gegevens uit de MZJ. Om de trends in geregistreerde criminaliteit weer te geven zijn gegevens van 1996 tot en met 2007 gebruikt. Gegevens over door de politie gehoorde verdachten zijn afkomstig uit het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van het Korps landelijke politiediensten. Na afronding van het opsporingsonderzoek

¹ Delicten die om technische redenen geseponeerd worden of eindigen in een vrijspraak of een andere technische uitspraak door de rechter, blijven in deze paragraaf buiten beschouwing.

worden de gegevens van verdachten hierin vastgelegd. Gegevens over de afdoening van strafzaken komen uit een geanonimiseerde versie van het Justitieel Documentatiesysteem: de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). Naast absolute aantallen uit de politie- en justitiegegevens hebben we de cijfers ook gerelateerd aan de omvang van de specifieke subgroepen in de bevolking, zogenoemde relatieve cijfers, zodat groepen onderling en in de tijd goed vergelijkbaar waren. Ook waren de cijfers zo te vergelijken met de zelfgerapporteerde cijfers. Bevolkingsaantallen zijn afkomstig uit de Bevolkingsstatistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Onderzoeksvragen

Politie- en justitiecijfers zijn gebruikt om de vraag naar de aard en omvang van meisjescriminaliteit (onderzoeksvraag 3) te beantwoorden.

2.2.3 Tenuitvoerleggingprogramma (TULP)

In het TULP-bestand is de bezetting van justitiële jeugdinstellingen geregistreerd. Aangezien het doel was om te bepalen wat de verblijfsduur was van meisjes in JJI's, zijn de gegevens opgevraagd van een minder recent delictenplegende groep, omdat men reeds uitgestroomd moet zijn om de verblijfsduur te kunnen bepalen. De gegevens zijn opgevraagd van meisjes die uitstroomden uit een JJI tussen januari 2006 en augustus 2009.

Onderzoeksvraag

Gegevens uit TULP zijn gebruikt om inzicht te geven in de verblijfsduur van meisjes in JJI's (onderzoeksvraag 4). Deze vraag is van belang om een inschatting te kunnen maken van de tijd die beschikbaar is om interventies intramuraal uit te voeren.

2.2.4 Basisraadsonderzoek (BARO)

De BARO-dataset is verzameld in opdracht van Van der Laan et al. (2009) en bevat gegevens van meisjes die op verdenking van een misdrijf met de politie in aanraking zijn gekomen en bij wie een basisraadsonderzoek is afgenomen. In het huidige onderzoek hebben we ervoor gekozen alleen die meisjes te beschrijven die ook veroordeeld zijn. De gegevens van deze meisje zijn dan ook gekoppeld aan afdoeningsgegevens uit de OBJD. De zaak waarvoor de BARO was afgenomen, de zogenoemde 'BARO-zaak', is opgezocht in de OBJD om te kijken of en tot wat de meisjes zijn veroordeeld. Omdat geen parkeernummers bekend waren, zijn de BARO-zaken vergeleken met delicten in het OBJD die in dezelfde maand (exacte datum wordt in de OBJD niet geregistreerd) gepleegd zijn als het BARO-delict. De uiteindelijke dataset bestaat uit (een selectie van) meisjes bij wie in de periode september 2007 tot en met

april 2008 een BARO is afgenomen, van wie de gegevens zijn gescoord op een door het WODC ontwikkeld scoreformulier en van wie de afdoening bekend is.

Voor het oorspronkelijke onderzoek van Van der Laan et al. (2009) zijn jongeren geselecteerd die op verdenking van een misdrijf waren ingesloten op het politiebureau. De selectie en dataverzameling is uitgevoerd door raadsonderzoekers van de Raad voor de Kinderbescherming (Van der Laan et al., 2009). Er is door de onderzoekers niet gestreefd naar een steekproef die representatief is voor de populatie van jongeren die een BARO-onderzoek hebben ondergaan. Er is dan ook niet bekend op welke wijze de selectie van jongeren heeft plaatsgevonden door de raadsonderzoekers. Echter de vragenlijsten zijn uitgezet bij alle regiokantoren van de Raad.

Met de BARO-gegevens kunnen redelijk wat risicofactoren in kaart gebracht worden, maar door het gebruik van verschillende informanten en verschillende medewerkers die de BARO invullen kunnen de gegevens minder betrouwbaar zijn. We hebben echter gemeend deze dataset mee te nemen in dit onderzoek, omdat er nauwelijks gegevens beschikbaar zijn over de achtergronden van verdachte en veroordeelde meisjes. Deze dataset kan deze leemte deels helpen opvullen.

De steekproef

In het oorspronkelijke onderzoek waren 156 meisjes betrokken bij wie de BARO was afgenomen. Hiervan zijn er echter maar 65 teruggevonden in de OBJD. Waarschijnlijk hebben de meisjes die niet voorkwamen in het OBJD een HALT-maatregel opgelegd gekregen of is er uiteindelijk civielrechtelijk geïntervenieerd. Van deze 65 meisjes kon voor 47 meisjes de BARO-zaak met zekerheid herleid worden tot een zaak in de OBJD. Van de overige meisjes kon de BARO-zaak niet teruggevonden worden in het OBJD of was het niet duidelijk welke van de OBJD-delicten de BARO-zaak betrof. Acht van deze 47 meisjes hebben een geldboete gekregen voor het delict, zijn vrijgesproken of de zaak is geseponeerd. Aangezien we ons in dit onderzoek richten op meisjes die voorwaardelijk gestraft zijn, een taakstraf, jeugd detentie of een PIJ-maatregel hebben gekregen, zijn meisjes met een geldstraf of vrijgesproken meisjes niet meegenomen, en is enkel gekeken naar de overige 39 meisjes van wie we zeker weten welke afdoening ze hebben gehad. Deze meisjes hadden allen een taakstraf gekregen.

De gemiddelde leeftijd van de meisjes uit de steekproef was 15,83 jaar. Meisjes van Nederlandse komaf zijn met 64,1% het meest vertegenwoordigd binnen de groep taakgestrafte meisjes, gevolgd door meisjes van Marokkaanse komaf (10,3%), meisjes van Antilliaanse afkomst (7,7%) en meisjes met een Turkse of Surinaamse afkomst (beiden 2,6%).

Meetinstrumenten

De BARO is een semigestructureerde vragenlijst die is afgenomen door raads-onderzoekers bij jongeren die verdacht worden van het plegen van een delict. De raadsonderzoekers vulden de BARO in aan de hand van gesprekken met de jongere zelf en met andere belangrijke personen in de omgeving van de jongere, zoals ouders en een leerkracht. Het doel van de vragenlijst was om (straf)advies te geven aan justitiële autoriteiten en om eventuele stoornissen of problemen van de jongere boven tafel te krijgen. De resultaten uit de BARO konden leiden tot een aanvullend psychiatrisch onderzoek. Onderzoek heeft aangetoond dat de BARO een betrouwbaar screeningsinstrument kan zijn voor psychiatrische stoornissen (Doreleijers, Bijl, Veldt & Van der Loosbroek, 1999).

Onderzoeksvragen

De gegevens uit de BARO zijn gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 6. Aangezien er enkel meisjes met een taakstraf in deze databron te vinden zijn, was een vergelijking tussen groepen meisjes met verschillende afdoeningen hier niet mogelijk. Wel konden deze gegevens inzicht geven in de kenmerken van meisjes met een taakstraf.

2.2.5 Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment (WSJCPA)

De WSJCPA bevat de gegevens van ongeveer 1.400 12- tot en met 18-jarige jongeren die recent in aanraking zijn gekomen met politie en justitie, onder wie 240 meisjes. De jongeren waren aangemeld bij de Raad voor de Kinderbescherming vanwege het plegen van een strafbaar feit waarna er een basisraadsonderzoek (BARO) is afgenomen. Voor het verkrijgen van een representatieve steekproef hebben de onderzoekers random steekproeven getrokken binnen de aanmeldingen in 2005 bij vijf grote vestigingen van de Raad voor de Kinderbescherming (Van der Put, Deković, Stams, Van der Laan, Hoeve & Van Amelsfort, 2011).

De steekproef

Dat deel van de steekproef dat wij gebruikten, bestond uit 240 meisjes. Van deze meisjes hebben er 150 een taakstraf gekregen. Zeven meisjes kregen een voorwaardelijke vrijheidsstraf en 14 meisjes een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Onder de groep overige 69 meisjes vallen alle andere afhandelingen, bijvoorbeeld een geldstraf, vrijspraak, technisch sepot of een onbekende afhandeling. Uit de Washington Pre-Screen was niet op te maken welke meisjes een PIJ hadden gekregen. De straf van deze meisjes is gecategoriseerd als onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

De meisjes waren gemiddeld 15,6 jaar oud. Meisjes zijn het vaakst van Nederlandse afkomst (45,5%). Er zijn echter ook relatief veel Marokkaanse en Surinaamse meisjes (respectievelijk 13,8 en 12,9%). Verder is 5,4% van de meisjes

van Antilliaanse komaf en 2,9% van Turkse komaf. Van 14,6% is de afkomst anders en van 2,9% is de afkomst onbekend.

Meetinstrumenten

De WSJCPA is een in de Verenigde Staten ontwikkeld en gevalideerd risico-taxatie-instrument, met als doel de kans op recidive in te schatten van jeugdige delinquenten. Dit wordt gedaan aan de hand van factoren uit het strafrechtelijke domein en het sociale domein (Barnoski, 2004).

Gegevens over het strafrechtelijke domein zijn afkomstig uit het OBJD van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). De volgende factoren zijn meegenomen: 'ernst huidig delict' (gebaseerd op de indeling van het CBS), 'aard huidig delict' (gebaseerd op de CBS-indeling), 'afdoening huidig delict', 'eerdere justitiecontacten', 'eerder Halt', 'eerder taakstraf', 'eerder jeugd detentie', 'eerder geweldsdelict' en 'eerder vermogensdelict'.

Gegevens over het sociale domein zijn verkregen door gebruik te maken van bij de steekproef afgenomen BARO-vragenlijsten (deze lijst is beschreven in paragraaf 2.2.3). De gegevens over het sociale domein uit de BARO zijn gescoord met behulp van de WSJCPA. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid was hoog, met kappa's van minimaal .85. De volgende factoren uit het sociale domein zijn meegenomen: problemen op het gebied van 'vrienden' (omgang met deviante vrienden, zoals vrienden met politiecontacten), 'vrijtijdsbesteding' (ontbreken van een dagbesteding of zinvolle vrijetijdsbesteding), 'school' (spijbelen, slechte resultaten en probleemgedrag op school zoals vechten, bedreigen, zeer storend gedrag), 'mentale gezondheid' (zowel internaliserend als externaliserend), 'middelengebruik' (drugs en alcoholgebruik) en 'thuisituatie' (uithuisplaatsingen door rechtbank, uit huis gezet door ouders, weggelopen van huis, middelenmisbruik ouders, problemen ouderlijk gezag, slachtoffer misbruik en/of verwaarlozing, gezinsleden met justitiecontacten) (Van der Put et al., 2011). De WSJCPA bevatte dus in principe dezelfde gegevens als de BARO. De WSJCPA-gegevens zijn echter uit een ander jaar en er is gebruikgemaakt van een andere steekproef dan bij de BARO.

Ook hier hebben we gebruikgemaakt van een reeds bestaande dataset, waardoor we alleen gebruik konden maken van risicofactoren die door de onderzoekers al waren geselecteerd. Hierdoor hebben we mogelijk niet alle factoren kunnen selecteren die voor meisjes van belang zijn. De dataset biedt ons echter wel de mogelijkheid om het profiel van meisjes te beschrijven die wat minder ver in de justitiële keten zijn gevorderd dan meisjes die al veroordeeld zijn.

Onderzoeksvragen

De gegevens uit de WSJCPA zijn gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 5 en 6. We konden met behulp van deze gegevens in kaart bren-

gen wat de kenmerken zijn van meisjes die in contact komen met de politie, en van meisjes met verschillende afdoeningen. Aangezien de meisjes met een PIJ-maatregel niet konden worden onderscheiden in de WSJCPA, zijn alleen meisjes met een taakstraf, meisjes met een voorwaardelijke vrijheidsstraf en meisjes met een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf vergeleken. Voor onderzoeksvraag 5 zijn alle 240 meisjes meegenomen, omdat we daar kijken naar meisjes die in aanraking zijn gekomen met de politie. Bij onderzoeksvraag 6 zijn de 69 meisjes die een andere afdoening dan een taakstraf, voorwaardelijke straf of vrijheidsstraf hadden, niet meegenomen. Gezien het kleine aantal meisjes met een voorwaardelijke straf of een vrijheidsstraf, zijn de achtergrondkenmerken en risicodomeinen van de meisjes met verschillende afdoeningen enkel beschreven en niet (statistisch) vergeleken met elkaar. De WSJCPA bevatte meer meisjes dan de BARO en ook meisjes met andere typen afdoeningen dan een taakstraf.

2.2.6 Strafdossiers van veroordeelde meisjes

Van alle afgedane zaken van veroordeelde meisjes in 2006 en 2007 is een steekproef getrokken uit OMdata, waar alle zaken in staan van verdachten die door het OM zijn ingeschreven. De jaren 2006 en 2007 zijn zo gekozen omdat in meer recente jaren veel zaken nog niet afgedaan zijn.

Er is bij het trekken van de steekproef onderscheid gemaakt tussen vier groepen meisjes: meisjes die een vrijheidsstraf opgelegd hebben gekregen, meisjes met een voorwaardelijke straf, meisjes met een taakstraf en meisjes die op strafrechtelijke titel behandeld worden (PIJ). Van de laatste groep zijn alle meisjes meegenomen, aangezien door de kleine aantallen (13 over 2006 en 2007) een steekproef trekken niet gewenst was. Voor de andere afdoeningen is een random steekproef getrokken van 100 taakgestrafte meisjes, 200 meisjes met een voorwaardelijke straf en 100 meisjes met een vrijheidsstraf. De meisjes met een langdurige vrijheidsstraf (van een half jaar of langer) zijn hierbij enigszins oversampled. Daarnaast zijn er dubbel zoveel meisjes met een voorwaardelijke straf opgenomen in de steekproef aangezien we hoopten achteraf onderscheid te kunnen maken tussen meisjes met een hulp- en steunmaatregel en meisjes zonder deze maatregel. Naderhand bleek dit onderscheid echter niet mogelijk.

Aangezien we een beeld wilden geven dat representatief is voor de populatie veroordeelde meisjes, zijn gewogen gegevens gebruikt bij het beschrijven van kenmerken van de gehele steekproef (zie paragraaf 2.3.2 voor een uitgebreidere uitleg van het wegen van deze gegevens).

Van de meisjes uit onze steekproef zijn de strafdossiers geanalyseerd. Strafdossiers kunnen verschillende informatiebronnen bevatten, zoals een proces-verbaal en rapportages opgesteld door de Jeugdreclassering, Bureau Jeugdzorg of de Raad voor de Kinderbescherming.

De steekproef

Van een aantal meisjes (13) bleken we het strafdossier niet te kunnen inzien, bijvoorbeeld doordat de zaak in hoger beroep was gegaan. Deze strafdossiers zijn daarom niet meegenomen in het onderzoek. De uiteindelijke steekproef bestond uit 400 meisjes. Van deze meisjes hadden er 98 (24,5%) een taakstraf, 193 (48,3%) een voorwaardelijke straf, 99 (24,8%) een vrijheidsstraf en 10 (2,5%) een PIJ-maatregel opgelegd gekregen. De leeftijd varieerde van 12 tot en met 18 jaar met een gemiddelde leeftijd van 15,04 jaar. Enkel één meisje was 18 ten tijde van het plegen van het delict. Een groot deel van de meisjes (39,3%) was van Nederlandse komaf. Meisjes van Turkse en Marokkaanse afkomst vormden met ieder 7% de grootste groep binnen de in Nederland meest voorkomende etnische minderheden. Verder was 6% van de meisjes van Surinaamse komaf en meisjes van Antilliaanse komaf zijn met 4,3% de kleinste groep. Van 17,8% van de meisjes waren één of beide ouders afkomstig uit een ander land zoals Irak, België, Somalië en Spanje. Van 18,8% van de meisjes was de herkomst onbekend. Aan de hand van de achternaam is bepaald of deze meisjes waarschijnlijk van allochtone of autochtone afkomst zijn. Het blijkt dat 45,2% van deze groep meisjes waarschijnlijk van allochtone komaf is en 54,8% van autochtone komaf.

Meetinstrumenten

De gegevens uit de strafdossiers van de meisjes zijn verzameld door gebruik te maken van een gestandaardiseerd scoringsformulier. Dit formulier is oorspronkelijk ontwikkeld door Hendriks en Bijleveld (2004). Op basis van de literatuur over risicofactoren van delinquente meisjes is voor het huidige onderzoek het formulier aangepast en uitgebreid (zie bijlage 2 voor het volledige scoringsformulier). Met het scoringsformulier worden gegevens over het delictgedrag en de risicofactoren op een gestructureerde manier verzameld. Aangezien de strafdossiers vaak meerdere bronnen bevatten, was het van belang om de beste bron te selecteren voor een aantal variabelen. Zo werden eerdere delicten altijd gescoord via het Uittreksel Justitiële Documentatie of, als dit niet aanwezig was, het proces-verbaal. Hierbij werd onder meer gekeken naar het type delict, mededaders en slachtoffers. Vervolgens zijn het proces-verbaal en de aanwezige rapportages gebruikt om risicofactoren van de meisjes te achterhalen. Deze risicofactoren kunnen ingedeeld worden in verschillende domeinen: het individuele domein (variabelen op het gebied van psychosociaal functioneren, middelengebruik en tijdsbesteding), het gezinsdomein (de samenstelling van het gezin ten tijde van het delict, problemen van de ouders (zoals middelengebruik of psychopathologie) en de relatie van het meisje met haar ouders), het schooldomein (schoolprestaties, spijbelgedrag) en het vriendendomein (relaties met leeftijdgenoten, delinquente vrienden). Daarnaast zijn ook risicofactoren meegenomen die specifiek voor meisjes belangrijk kunnen zijn zoals risicovol seksueel gedrag en blootstelling aan een traumatische gebeurtenis.

Het scoren van de strafdossiers is gebeurd door vijf verschillende onderzoekers die elk een deel voor hun rekening hebben genomen. Om te analyseren hoe consistent de onderzoekers de strafdossiers hebben gescoord, is een aantal strafdossiers door alle onderzoekers gescoord. Hier kwam uit dat gemiddeld 84% van de scores overeenkwam tussen alle onderzoekers. De betrouwbaarheid van de 56 verschillende risicofactoren varieert van minimaal 60% tot en met maximaal 100%.²

Onderzoeksvragen

De gegevens uit de strafdossiers zijn gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 5 en 6. We konden met behulp van deze gegevens in kaart brengen wat de kenmerken zijn van veroordeelde meisjes en onderzoeken of deze kenmerken verschillen tussen meisjes met andere typen afdoeningen. Aangezien de meisjes met een PIJ-maatregel een zeer kleine groep betroffen, zijn de kenmerken van deze meisjes enkel beschreven en niet meegenomen in de (statistische) vergelijkingen met de meisjes met een ander type afdoening.

2.2.7 Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen (FPJ)

Het FPJ bevatte gegevens van alle jongeren die tussen 1996 en 2005 een PIJ opgelegd hadden gekregen. Voor het huidige onderzoek hebben we hier alle meisjes uit geselecteerd. Het uitgangspunt van de oorspronkelijke FPJ-studie van DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) was om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van jongeren met een PIJ-maatregel.

De steekproef

De steekproef bestond uit 71 meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen tussen 1996 en 2005. Meisjes van Nederlandse afkomst zijn met ruim 40,8% het meest vertegenwoordigd binnen de groep PIJ-meisjes. Dit betekent dat bijna 60% van allochtone afkomst is. Meisjes met een andere herkomst vormen met 19,7% de een na grootste groep. In deze groep bevinden zich onder andere meisjes van Maleisische, Iranese, Griekse en Engelse afkomst. Meisjes van Surinaamse afkomst vormen met 18,3% een relatief grote groep, meisjes van Turkse afkomst vormen de kleinste groep met 1,4%. De gemiddelde leeftijd van de PIJ-meisjes bij ingang van de maatregel was 16,51 jaar.

Meetinstrumenten

De FPJ-lijst is een scoringsformulier dat ontwikkeld is door Brand en Van Heerde (2004) voor het omzetten van dossiergegevens naar onderzoeksgegevens. Met behulp van deze gestandaardiseerde lijst zijn behandeldossiers van jongeren met een PIJ-maatregel geanalyseerd. De FPJ-lijst bevat 68 items die

2 Gedetailleerde gegevens over betrouwbaarheid zijn op te vragen bij de auteurs.

betrekking hebben op zowel statische als dynamische risicofactoren. De items zijn verdeeld over zeven domeinen (delictverleden, opvoeding en milieu, delictsituatie en drugs, psychologie en functies, psychiatrie en stoornissen, sociaal/relatieel, gedrag tijdens verblijf, justitiële jeugdinstelling; deze twee laatste domeinen zijn voor het huidige onderzoek niet meegenomen). De schaal van de items bestaat uit drie antwoordmogelijkheden, waarbij een score van '0' duidt op afwezigheid van problematiek, een score '1' op (enigszins) problematisch en een score '2' op ernstige problematiek. Een scoringsprotocol geeft aan wanneer welke score van toepassing is. Aangezien het scoringsformulier is ingevuld door meerdere mensen, is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid uitgerekend door Brand en Van Heerde (2004). Deze was voor de gebruikte schalen in het huidige onderzoek redelijk (0,45 voor sociaal/relatieel) tot goed (0,65 tot 0,85 voor overige schalen). Behandeldossiers bevatten over het algemeen uitgebreidere informatie dan strafdossiers. Echter ook voor deze dataset geldt dat er niet specifiek rekening is gehouden met voor meisjes relevante risicofactoren.

Onderzoeksvragen

De gegevens uit de FPJ werden gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 6, de kenmerken in kaart brengen van meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen. Omdat er jaarlijks maar weinig meisjes zijn die deze maatregel opgelegd krijgen, hadden we maar weinig PIJ-meisjes in onze strafdossiers van 2006 en 2007. Het FPJ-bestand was hier dus een goede aanvulling op.

2.2.8 Interviews met deskundigen uit het veld

Een viertal sleutelfiguren die in de praktijk delinquente meisjes begeleiden en behandelen (zoals behandelcoördinatoren, behandelaars en reclasseringsmedewerkers) zijn geïnterviewd over behandelingen die op dit moment ingezet worden bij delinquente meisjes. Deze interviews zijn gehouden om een beeld te krijgen van interventies die specifiek bij meisjes worden ingezet, maar niet erkend zijn door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. We zijn ons bewust van het feit dat deze vier mensen niet representatief zijn voor iedereen die met meisjes werkt. We hebben een aantal organisaties telefonisch gesproken en in veel gevallen bleken mensen wel sporadisch met meisjes te werken maar niet specifiek met voor meisjes ontwikkelde methodieken of interventies. De vier mensen die we gesproken hebben, zijn allemaal deskundig op het gebied van meisjes en/of het ontwikkelen van interventies voor meisjes.

Bij de volgende instanties zijn personen geïnterviewd: de Doggershoek, Avenier, de Waag en Spirit Amsterdam. Larissa Hoogsteder is hoofd behandel-aanbod van de Doggershoek, een gesloten justitiële jeugdinstelling voor strafrechtelijk geplaatste meisjes. Tot december 2009 zaten hier ook meisjes,

zowel civielrechtelijk als strafrechtelijk geplaatst. Daarnaast heeft zij een aantal gedragsinterventies ontwikkeld zoals *Agressieregulatie op maat* en *Sociale Vaardigheidstraining op maat*.

Gerda Velthuizen is hoofd behandeling van sector Alexandra, één van de locaties van Avenier. Op Alexandra verblijven meisjes op civielrechtelijke titel of vrijwillig met een gesloten machtiging. De instelling is gespecialiseerd in de behandeling van meisjes met ernstige psychiatrische problemen en/of gedragsproblemen. Tot voor kort verbleven op Alexandra ook meisjes op strafrechtelijke titel.

Eva Mulder is behandelaar (en onderzoeker) bij de Waag. De Waag is het centrum voor ambulante forensische psychiatrie van de Van der Hoeven Stichting. Het behandelingsaanbod is gericht op mensen die door hun grensoverschrijdende gedrag met politie of justitie in aanraking zijn gekomen. Mulder werkt als behandelaar zowel met jongens- als met meisjesgroepen. In meisjesgroepen wordt gewerkt met een speciale voor meisjes ontwikkelde interventie 'Sterke Meiden'.

Deborah Chan A Hung is ambulant hulpverlener bij Spirit Amsterdam waar zij de interventie Nieuwe Perspectieven uitvoert. Zij werkt veel met meisjes en is daarnaast meisjesaandachtsfunctionaris, waarbij zij de werkzame factoren bij interventies voor meisjes onderzoekt. Het betreft hier dan vooral de manier waarop interventies uitgevoerd worden bij meisjes.

Meetinstrumenten

De interviews zijn gehouden aan de hand van een topiclijst die in bijlage 3 te zien is.

Onderzoeksvraag

De interviews droegen bij aan het inventariseren van bestaande gedragsinterventies voor delinquente meisjes (onderzoeksvraag 7).

Tabel 2.1 Overzicht van bronnen bij de onderzoeksvragen

Bron	Populatie	Representativiteit	N	Substeekproeven	Delinquent?	Periode
Literatuur	Delinquente meisjes	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT
Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ)	12- t/m 17-jarige meisjes (en jongens) in Nederland	Random steekproef met oververtegenwoordiging minderheidsgroepen (gewogen gegevens gebruikt)	552 meisjes (en 572 jongens)	375 niet delinquent 153 licht delinquent 44 ernstig delinquent	Zelfrapportage (33 delicten): niet, licht en ernstig delinquent	2004-2005
Politie- en Justitiecijfers	12- t/m 17-jarige meisjes in Nederland	Alle 12- t/m 17-jarige meisjes in Nederland	NVT	NVT	Verdacht van een misdrijf	2005
Tenuitvoerleggingsprogramma (TULP)	Meisjes die geplaatst zijn in een JJJ	Alle meisjes in een JJJ	NVT	NVT	Strafrechtelijke maatregel	jan. 2006 - aug. 2009
Basisraadsonderzoek (BARO)	Taakgestrafte meisjes	Gegevens over representativiteit zijn onbekend	39	39 taakstraf	Veroordeeld voor een misdrijf	sept. 2007 - april 2008
Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment (WSJCPA)	Verdachte meisjes	Random steekproef binnen 5 grote vestigingen van de RWK	240	150 taakstraf 7 vv vrijheidsstraf 14 vrijheidsstraf 69 overig	Verdacht van een misdrijf	2005
Strafdossiers	Veroordeelde meisjes	Random steekproef met oversampling van langdurig gedetineerden	400	98 taakstraf 193 vv straf 99 vrijheidsstraf 10 PUJ	Veroordeeld voor een misdrijf	2006-2007
Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen (FPJ)	Meisjes met een PUJ-maatregel	Alle PUJ-meisjes	71	71 PUJ	Veroordeeld voor een misdrijf	1996-2005
Interviews mensen uit het veld	Delinquente meisjes	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT

2.3 Analysestrategie

In deze paragraaf wordt de analysestrategie uiteengezet voor die onderzoeksvragen die door middel van empirisch onderzoek beantwoord worden (vraag 3 tot en met 7). In tabel 2.2 laten we kort zien welke bronnen gebruikt worden om de betreffende empirische onderzoeksvragen te beantwoorden.

Tabel 2.2 Overzicht van onderzoeksvragen met bijbehorende bronnen

Onderzoeksvraag	Bron							
	MZJ	Politie en justitie-cijfers	TULP	BARO	WSCJPA	Straf-dossiers	FPJ	Interviews
3 Aard en omvang	X	X						
4 Verblijfsduur JJL			X					
5 Risicofactoren	X				X	X		
6 Risicofactoren per afdoening				X	X	X	X	
7 Inventarisatie gedrags-interventies								X

2.3.1 Aard en omvang van (geregistreeerde) criminaliteit van delinquente meisjes in Nederland

Criminaliteitscijfers zijn erg lastig te vangen in één enkele bron. Daarom is de derde onderzoeksvraag (hoofdstuk 5), die ingaat op de aard en omvang van meisjescriminaliteit, beantwoord aan de hand van twee bronnen. We hebben gekeken naar zowel zelfgerapporteerde criminaliteit als naar geregistreeerde criminaliteitscijfers. Op die manier konden we in kaart brengen hoe groot het percentage meisjes is dat zelf aangeeft een delict te hebben gepleegd, hoe groot het percentage meisjes is dat verdacht wordt van het plegen van een delict en hoe groot het percentage meisjes is dat hiervoor veroordeeld is. De voor- en nadelen van de twee bronnen zijn besproken in hoofdstuk 5. Daarnaast is bekend dat het aantal jongeren dat een delict pleegt groter is dan het aantal dat bekend is bij de justitiële autoriteiten, ook wel het *dark number* genoemd. Door deze twee bronnen naast elkaar te leggen konden we niet alleen laten zien wat het verschil in aantallen is, maar ook wat de eventuele verschillen zijn in achtergrondkenmerken.

Zelfgerapporteerde criminaliteit is gemeten aan de hand van gegevens van de MZJ. Bij geregistreeerde criminaliteitscijfers van meisjes gaat het om door de politie aangehouden verdachten van een misdrijf en de afdoeningen van strafzaken wegens een misdrijf door het OM of de rechter. De meest recente vergelijkbare zelfrapportage-, politie- en justitiecijfers zijn afkomstig uit 2005. Let wel, de zelfrapportage heeft betrekking op de twaalf maanden voorafgaand aan het eerste kwartaal van 2005, terwijl de politie- en justitiecijfers

gaan over het aantal aanhoudingen en vervolgingen in 2005. De perioden van de gegevens zijn dus niet geheel gelijk.

De MZJ behelst een nagenoeg representatieve steekproef van 12- tot en met 17-jarigen. Om de steekproef geheel vergelijkbaar te maken met de totale populatie Nederlandse jongeren zijn gewogen gegevens gebruikt waarbij rekening is gehouden met de verdeling naar sekse, leeftijd, opleiding, landsdeel, stedelijkheidsgraad en herkomstgroep in de Nederlandse populatie. Zodoende waren we in staat om de prevalentie van zelfgerapporteerde criminaliteit van Nederlandse meisjes weer te geven. Per delict is aangegeven hoeveel procent van de meisjes dit delict heeft gepleegd in het voorgaande jaar. Deze percentages zijn vergeleken met het percentage meisjes dat verdacht werd van het plegen van een delict. Bovendien is bij de prevalentiecijfers onderscheid gemaakt naar afdoening, aantal delicten, leeftijd en herkomst. Daarnaast zijn de trends in criminaliteitscijfers weergegeven. De MZJ wordt al een aantal jaren afgenomen, maar aangezien de MZJ niet elk delict op dezelfde manier had gemeten op de verschillende meetmomenten, zijn alleen de vergelijkbare gegevens uit 1996, 1998 en 2001 vergeleken met die uit 2005.

2.3.2 *Verblijfsduur van meisjes in de JJI's*

Het verblijf van meisjes in JJI's staat geregistreerd in het TULP-bestand van de Dienst Justitiële Inrichtingen. Om de vierde onderzoeksvraag (hoofdstuk 6) te beantwoorden en de gemiddelde verblijfsduur van meisjes in kaart te brengen is gekeken naar de periode van januari 2006 tot augustus 2009. Jongeren die in een gesloten instelling zitten, konden tot 1 januari 2010 zowel geplaatst zijn op strafrechtelijke titel als op civielrechtelijke titel. Vanaf 1 januari 2008 is de scheiding tussen deze twee plaatsingen echter in gang gezet. Dit houdt in dat jongeren met een civielrechtelijke titel niet meer geplaatst mogen worden in JJI's. Er is daarom toegewerkt naar een aparte instelling voor jongeren die op civielrechtelijke titel geplaatst zijn (de zogenoemde gesloten jeugdzorg). Op die datum blijken er 438 meisjes in een gesloten instelling te zitten waarvan 10,5% op strafrechtelijke titel. Eén jaar daarvoor op 1 januari in 2007 verbleven er 685 meisjes in een gesloten instelling waarvan 7,4% op strafrechtelijke titel. Op 1 januari 2009 bleek 7,4% van de 379 geplaatste meisjes een strafrechtelijke titel te hebben en een jaar daarna verblijven er 600 meisjes in een gesloten instelling, waarvan 6,8% op strafrechtelijke titel. De verhouding civielrechtelijk/strafrechtelijk geplaatste meisjes blijkt dus enigszins te schommelen door de jaren heen.

Om de gemiddelde verblijfsduur in kaart te brengen van meisjes die op strafrechtelijke titel in een gesloten jeugdinrichting zijn geplaatst, zijn de meisjes die een civielrechtelijke maatregel (OTS) opgelegd hebben gekregen slechts meegenomen in de analyses wanneer zij gedurende het verblijf ook een strafrechtelijke maatregel opgelegd hadden gekregen. Enkel de periode dat zij met

een strafrechtelijke maatregel in de instelling zaten is meegerekend. Verder zijn er 45 verblijven van slechts één dag. Dit zijn echter geen werkelijke verblijven, maar gereserveerde plekken waarvan uiteindelijk geen gebruik is gemaakt. Verblijven van één dag zijn daarom niet meegenomen in de analyses.

In totaal is er naar het verblijf van 658 verschillende meisjes gekeken die uitstroomden tussen januari 2006 en augustus 2009. Van deze meisjes verblijven er 47 meisjes vaker dan één keer in een JJI in deze periode. Er is dus in totaal gekeken naar 714 verblijven van meisjes.

Een groot deel van de meisjes (305) zit gedurende de hele verblijfsduur preventief gehecht in de JJI's. Omdat hun gemiddelde verblijfsduur veel korter is dan die van meisjes die op een andere titel verblijven, beïnvloedden zij het gemiddelde sterk. De analyses zijn daarom uitgevoerd met en zonder deze meisjes. Naast het gemiddelde is ook de mediaan besproken, aangezien de gemiddelde verblijfsduur sterk wordt beïnvloed door extreem lange verblijven. De mediaan is een centrummaat die aangeeft wat de middelste waarde is. De helft van de meisjes verblijft dus korter dan de duur volgens de mediaan en de helft van de meisjes langer.

2.3.3 *Risicofactoren van delinquente meisjes*

Om de vijfde onderzoeksvraag (hoofdstuk 7) te beantwoorden en een overzicht te geven van de risicofactoren van delinquente meisjes zijn de gegevens gebruikt van de volgende bronnen: de MZJ, de WSJCPA en de strafdossiers van veroordeelde meisjes. Via de representatieve steekproef van jongeren in de MZJ is onderzocht op welke punten niet-delinquente meisjes verschillen van licht en ernstig delinquente meisjes. De WSJCPA maakte het mogelijk om kenmerken van meisjes die in aanraking zijn gekomen met de politie te beschrijven. Kenmerken van veroordeelde meisjes zijn besproken aan de hand van gegevens uit strafdossiers van veroordeelde meisjes. De strafdossiers bevatten gegevens van meisjes met verschillende veroordelingen. Echter, het aantal meisjes binnen de verschillende veroordelingen is niet naar verhouding opgenomen in de steekproef. Met andere woorden, een taakstraf komt veel vaker voor bij meisjes dan een vrijheidsstraf, maar van beide veroordelingen is een steekproef genomen van 100 meisjes. Bij het beschrijven van de gehele groep veroordeelde meisjes zullen daarom de gewogen gegevens gebruikt worden, waarbij rekening is gehouden met de verdeling van de veroordelingen in 2006 en 2007. Deze verdeling is als volgt: 55,3% van de meisjes had een taakstraf opgelegd gekregen, 39,3% een voorwaardelijke straf, 5,1% een vrijheidsstraf en 0,3% een PIJ-maatregel.

Voor elk van de bronnen zijn allereerst de achtergrondkenmerken van de meisjes beschreven, zoals leeftijd en herkomst. Wat betreft etniciteit is steeds de definitie aangehouden die sinds 1999 in gebruik is bij het CBS: als het herkomstland van de jongere of van ten minste één van de ouders een ander

land dan Nederland is, spreken we van een allochtoon. Als de jongere zelf in het buitenland is geboren, geldt dat land als herkomstland. Indien de jongere in Nederland is geboren, maar (één van) de ouders buiten Nederland, dan geldt dat land als herkomstland.

Naast achtergrondkenmerken is besproken welke delicten worden gepleegd door de meisjes uit de verschillende databronnen. Vervolgens zijn de risicofactoren in kaart gebracht. Omdat in elk van de databronnen verschillende risicofactoren zijn gemeten, waren een aantal stappen noodzakelijk om de resultaten zo vergelijkbaar mogelijk te maken. Allereerst leverde het bestuderen van de risicofactoren uit de literatuur een overzicht op van een groot aantal risicofactoren die, voor de leesbaarheid en overzichtelijkheid, geclusterd worden onder verschillende risicodomeinen voor delinquente meisjes, zoals bijvoorbeeld 'riskante leefstijl', of 'gezinskenmerken'. Onder riskante leefstijl zijn dus verschillende risicofactoren gegroepeerd zoals middelengebruik en ongestructureerd samen zijn. De risicofactoren kunnen per databron verschillen maar getracht is de risicodomeinen in verschillende databronnen vergelijkbaar te maken. We spreken in dit onderzoek over hoofddomeinen als we verwijzen naar het individuele, gezins-, peer- en/of schooldomein. We spreken over risicodomeinen als we verwijzen naar meerdere risicofactoren die gezamenlijk het risicodomein representeren. Voorbeelden van risicodomeinen zijn dan de bovengenoemde riskante leefstijl, gezinskenmerken, mentale gezondheid, of risicovolle opvoedingssituatie. Het overzicht van risicodomeinen is leidend voor de analyses. Indien noodzakelijk hebben we echter ook resultaten besproken met betrekking tot unieke risicofactoren. Alvoers met de analyses te beginnen zijn de gemeten risicofactoren per databron onderverdeeld in deze verschillende domeinen (in bijlage 4 is de indeling van risicofactoren in domeinen te vinden). We maakten hierbij ook een onderscheid in statische (niet veranderbare) en dynamische risicodomeinen. De risicofactoren zijn vervolgens gedichotomiseerd waarbij 0 betekent dat de risicofactor afwezig is en 1 dat de risicofactor aanwezig is. In bijlage 4 is precies beschreven wanneer we een risicofactor als aanwezig of afwezig hebben beschouwd. Voor elke databron geldt dat wanneer een risicofactor niet vermeld was, dit is beschouwd als een afwezige risicofactor. We zijn er namelijk van uitgegaan dat bij aanwezigheid van een risicofactor de kans groot is dat deze ook is gerapporteerd. We zijn ons er echter van bewust dat dit niet altijd het geval is. Door deze methode toe te passen is er dus sprake van onderrapportage van de aanwezigheid van risicofactoren.

De risicofactoren die bij elkaar in een domein passen zijn na het dichotomiseren bij elkaar opgeteld zodat er een somscore ontstond. Voor elk risicodomein is zo een somscore gecreëerd die aangeeft hoeveel risicofactoren de meisjes hebben binnen een bepaald domein. Dit optellen van risicofactoren is in lijn met de cumulatieve risicobenadering. Hierbij gaat men ervan uit dat het niet zozeer de ernst van de risicofactoren is, maar meer het aantal dat een

belangrijke invloed heeft op de ontwikkeling van gedrag (Rutter, 1979; Same-roff, Seifer, Barocas, Zax & Greenspan, 1987).

Doordat de risicofactoren die bij een domein horen tussen de datasets kunnen verschillen, zowel in operationalisatie als in aantal, konden de somscores uit de verschillende databronnen niet met elkaar vergeleken worden. We konden echter wel een vergelijking maken in de prevalentie van de risicodomeinen, door de databronnen te vergelijken op het aantal meisjes dat één of meer risicofactoren ervaart op een bepaald domein. Zodoende was te bepalen of er verschillen bestaan tussen meisjes die zelf aangeven een delict te hebben gepleegd, meisjes die verdacht zijn van het plegen van een delict en meisjes die veroordeeld zijn voor een delict. Verwacht werd dat de veroordeelde meisjes op meer domeinen risicofactoren ervaren dan de andere groepen. Hierbij moet echter opgemerkt worden dat de kans om één of meer risicofactoren te ervaren op een domein natuurlijk groter was wanneer een domein uit veel risicofactoren bestond dan wanneer een domein slechts werd gekenmerkt door enkele factoren. Het opdelen in risicodomeinen maakte de vergelijking tussen de verschillende databronnen dus gemakkelijker, maar de vergelijkingen moeten wel met voorzichtigheid gemaakt worden.

Binnen de MZJ zijn licht en ernstig delinquente meisjes met elkaar vergeleken. Omdat de vergelijking binnen eenzelfde dataset plaatsvond, konden we naast de prevalentie van risicodomeinen, ook het aantal risicofactoren per domein vergelijken. Er is dus niet alleen gekeken naar het aantal meisjes dat minimaal één risicofactor had, maar binnen deze groep meisjes is ook gekeken naar het aantal risicofactoren dat ze per domein hadden. Een ANOVA is vervolgens gebruikt om te onderzoeken of licht en ernstig delinquente meisjes verschilden in het aantal risicofactoren. Sommige domeinen bleken uiteindelijk uit één risicofactor te bestaan. Aangezien het gemiddelde van één risicofactor logischerwijs 1 is, zijn deze niet meegenomen in de analyses. Hetzelfde geldt voor domeinen die wel uit meerdere risicofactoren bestonden, maar waarbij de meisjes maximaal één risicofactor bleken te hebben.

2.3.4 *Verskil in kenmerken tussen groepen veroordeelde meisjes*

De zesde onderzoeksvraag (hoofdstuk 8), die ingaat op verschillen in achtergronden en risicofactoren tussen groepen veroordeelde meisjes, is beantwoord met vier databronnen: De BARO, de WSJCPA, de gegevens uit de strafdossiers van veroordeelde meisjes en de FPJ-gegevens. De BARO en de WSJCPA leverden gegevens over meisjes die verdacht waren van het plegen van een strafbaar feit en hiervoor zijn veroordeeld. De steekproef uit de BARO bleek alleen meisjes te bevatten die een taakstraf opgelegd hadden gekregen. De WSJCPA bevatte zowel meisjes met een taakstraf, als meisjes met een voorwaardelijke vrijheidsstraf en meisjes met een vrijheidsstraf; de laatste groepen waren echter klein. Verschillen tussen de drie groepen meisjes zijn

daarom niet getoetst. De strafdossiers bevatten gegevens over alle groepen veroordeelde meisjes, al was de groep PIJ-meisjes hierbinnen klein. De gegevens van de FPJ vullen dit gat echter op. Aangezien de FPJ-gegevens niet geheel aansluiten op de gegevens uit de strafdossiers, worden de meisjes uit de FPJ apart besproken.

Voor de groepen veroordeelde meisjes is eerst gekeken of de achtergrondkenmerken verschillen. Een ANOVA is gebruikt om te toetsen of er een verschil in leeftijd was tussen de groepen meisjes, een Chi²-toets om te onderzoeken of de meisjes verschilden in etniciteit en in het type delict dat ze gepleegd hadden. Aangezien meisjes veroordeeld konden zijn voor meerdere delicten, is het type delict niet bekeken op meisjesniveau, maar op delictniveau. Hiermee wordt bedoeld dat per type afdoening is gekeken naar het aantal delicten. Een meisje kan dus zowel veroordeeld zijn voor een vermogensdelict als voor een geweldsdelict en is dan meegerekend in beide categorieën.

Wat betreft de risicodomeinen is dezelfde methode toegepast als uitgelegd in paragraaf 2.3.2. Om te onderzoeken of meisjes met andere typen afdoeningen verschilden op de risicodomeinen zijn twee verschillende toetsen toegepast. Allereerst is door middel van een Chi²-toets onderzocht of meisjes verschillen in het hebben van minimaal één risicofactor per domein (verschil in prevalentie). Daarnaast is binnen de groep meisjes die minimaal één risicofactor hadden, een ANOVA uitgevoerd om te bekijken of meisjes verschilden in het aantal risicofactoren dat ze per domein hadden (verschil in diversiteit binnen een domein). De domeinen die uit één risicofactor bestonden of waarop meisjes maximaal één risicofactor bleken te hebben zijn niet meegenomen in de analyses.

Aangezien alleen in de strafdossiers het aantal meisjes per type afdoening voldoende groot was, (behalve de PIJ-maatregel), zijn de verschillen tussen meisjes met verschillende afdoeningen alleen binnen deze databron getoetst. Voor de overige databronnen (BARO, WSJCPA en FPJ) zijn de achtergrondkenmerken, delictgegevens en risicodomeinen beschreven. Aangezien er geen vergelijking wordt gemaakt tussen groepen binnen deze databronnen wordt het gemiddeld aantal risicofactoren per risicodomein niet gerapporteerd.

Om de relatie tussen de risicodomeinen en de afdoening met elkaar te kunnen vergelijken, zijn de gegevens van de strafdossiers gebruikt voor een multivariate regressie. Hierbij zijn de meisjes met een detentie afgezet tegen de meisjes met een taakstraf of voorwaardelijke straf. Om precies te zijn hebben we een multivariate logistische regressie uitgevoerd. Daarbij zijn twee (hiërarchische) modellen gedraaid: allereerst zijn alleen de statische risicodomeinen meegenomen om vervolgens de statische en dynamische risicodomeinen samen te analyseren. Hiervoor is gekozen omdat we wilden onderzoeken of de statische risicodomeinen bij elkaar voldoende zijn om te voorspellen of een meisje een vrijheidsstraf opgelegd krijgt (in vergelijking met een taakstraf of voorwaardelijke) of dat dynamische risicodomeinen daar nog iets aan toe

kunnen voegen. We verwachten dat meisjes met een vrijheidsstraf, verder in de strafrechtsketen, ernstigere problemen hebben dan meisjes eerder in de strafrechtsketen.

2.3.5 *Bestaande gedragsinterventies voor meisjes*

De vraag over de noodzaak van seksespecifieke interventies is beantwoord aan de hand van een analyse van door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie (voorlopig) goedgekeurde interventies. De risicofactoren waarop deze interventies zich richten zijn beschreven en vergeleken met de risicofactoren die bekend zijn uit de literatuur. Bovendien zijn de in het empirisch onderzoek gevonden risicofactoren van meisjes met verschillende afdoeningen vergeleken met de bestaande interventies. Om zicht te krijgen op interventies die wel toegepast worden bij meisjes maar niet door de erkenningscommissie zijn goedgekeurd, is gesproken met een aantal deskundigen uit het veld.

Literatuuronderzoek

3 Verklaringen voor criminaliteit bij meisjes: een overzicht van de belangrijkste risicofactoren voor meisjescriminaliteit

In de afgelopen jaren is het aandeel meisjes dat in aanraking is gekomen met politie en justitie gestegen (zie voor verdere details hoofdstuk 5). Om een goed beeld te krijgen van de achtergrond van deze meisjes en de reden waarom ze delinquent gedrag laten zien wordt in dit hoofdstuk nader ingegaan op mogelijke verklaringen voor delinquentie van meisjes en eventuele verschillen met verklaringen en achtergronden van jongenscriminaliteit. De nadruk ligt echter op de achtergronden en verklaringen van delinquentie bij meisjes.

3.1 Gender- of sekseverschillen

In de literatuur wordt steeds vaker gesproken over *gender*verschillen als het gaat om verschillen tussen jongens en meisjes in bijvoorbeeld crimineel gedrag of verschillen in risicofactoren. Een duidelijke opvatting over de definitie van gender ontbreekt vaak. In de meeste gevallen waar gesproken wordt over sekse- of genderverschillen gaat het om verschillen in gedrag of risicofactoren, waarbij er vaak (impliciet) vanuit wordt gegaan dat jongens en meisjes eigen sekse- of genderrollen hebben ontwikkeld, bepaald door de interactie tussen biologische en omgevingsinvloeden (zie o.a. Eme, 2007). Zo hebben ouders invloed op de socialisatie van hun kinderen, en reageren zij anders op meisjes dan op jongens (o.a. Tavecchio, Oomen-van de Kerkhof & Roorda-Honee, 1991). Deze reactie zorgt voor een verschillende, seksespecifieke socialisatie van jongens en meisjes. Zo blijkt uit verschillende onderzoeken (o.a. Rhule-Louie & McMahon, 2007) dat meisjes vaker dan jongens relationele vormen van agressie laten zien, waarbij het vooral gaat om kwetsend manipulatief gedrag en sociale uitsluiting. Deze vorm van agressie wordt mogelijk veroorzaakt door de sterke nadruk op het aangaan en onderhouden van relaties bij meisjes (Maccoby, 1998; McKnight & Putallaz, 2005). In de meeste studies die naar verschillen in risicofactoren kijken tussen jongens en meisjes gaat het dus om sekse- of genderverschillen die vooral verwijzen naar verschillen in gedrag die bepaald worden door zowel biologische als socialisatieprocessen. Wij zullen als het om dit soort verschillen gaat in dit rapport spreken van sekseverschillen.

Het begrip gender zal gebruikt worden als het gaat om verschillen tussen jongens en meisjes die vooral geduid worden vanuit maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en verschillen in de bejegening van jongens/mannen en meisjes/vrouwen. Deze definitie van gender wordt onderschreven vanuit de feministische theorieën die vooral geïnteresseerd zijn in hoe gender het leven van mannen en vrouwen beïnvloedt en hoe mannen en vrouwen worden

gestuurd door historische, culturele en sociale ontwikkelingen in genderopvattingen (Miller & Mullins, 2009).

3.2 Verklaringen criminaliteit meisjes

3.2.1 *Blootstelling*

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende theoretische benaderingen om criminaliteit van meisjes te verklaren (Hoyt & Scherer, 1998; Megens & Day, 2007). De eerste benadering gaat ervan uit dat er geen sekseverschillen bestaan in de risicofactoren voor crimineel gedrag. Daarbij worden bestaande criminologische theorieën, veelal gebaseerd op onderzoek bij jongens, getoetst voor meisjescriminaliteit. Verondersteld wordt dat de risicofactoren die geassocieerd zijn met meisjesdelinquentie in wezen dezelfde zijn als die voor jongensdelinquentie (o.a. Caspi et al., 1994; Fergusson & Horwood, 2002; Moffitt, Caspi, Rutter & Silva, 2001). De risicofactoren die leiden tot delinquent gedrag zijn voor beide seksen hetzelfde, maar sommige risicofactoren kunnen vaker voorkomen bij jongens dan bij meisjes of andersom (bijv. Rowe et al., 1995). Moffitt et al. (2001) spreken hierbij ook wel van verschillen in *blootstelling*. Zo blijken jongens vaker dan meisjes delinquentie vrienden te hebben, mogelijk als gevolg van verschillen in genderrolsocialisatie. Dit is een belangrijke risicofactor voor delinquent gedrag (Thornberry & Krohn, 2003; Zahn, 2009). Bij jongens wordt ook vaker Attention Deficit with Hyperactivity Disorder (ADHD) vastgesteld (Fishbein, Miller, Winn & Dakof, 2009), waarvan gesteld wordt dat het een voorspeller is voor delinquentie (o.a. Moffitt, 1993). Dit wil niet zeggen dat meisjes met ADHD geen verhoogde kans hebben op delinquentie, ADHD komt alleen minder vaak voor bij meisjes en er is dus sprake van een verschil in blootstelling. Binnen deze benadering wordt aangenomen dat dezelfde theoretische verklaringen gelden voor jongens en meisjes. Sekseverschillen zijn terug te voeren op verschillen in blootstelling aan dezelfde risicofactoren.

3.2.2 *Sensitiviteit*

In de tweede benadering daarentegen wordt gesteld dat de traditionele, bestaande theorieën niet zonder meer toegepast kunnen worden op delinquentie van meisjes (Chesney-Lind & Pasko, 2004; Hoyt & Scherer, 1998). In deze stroming wordt verondersteld dat meisjes en jongens verschillende risicofactoren hebben voor delinquentie, dat voor de verklaring van meisjescriminaliteit eigen constructen nodig zijn en dat meisjes mogelijk andere ontwikkelingspaden volgen dan jongens (o.a. Hubbard & Pratt, 2002; Silverthorn & Frick, 1999). Factoren die wel voor meisjes, maar niet voor jongens van belang zijn (en vice versa), worden ook wel gendersensitieve factoren

genoemd (Zahn, 2009). Er is binnen deze benadering dus sprake van verschillen in *sensitiviteit* of gevoeligheid voor bepaalde risicofactoren. Een specifieke risicofactor die bijvoorbeeld wel bij meisjes maar niet of in (veel) mindere mate bij jongens blijkt samen te hangen met delinquentie is 'mentale gezondheid' waaronder internaliserende problemen zoals angst en depressie verstaan worden (o.a. Fishbein et al., 2009). Binnen deze benadering passen ook de meer feministisch georiënteerde verklaringen voor criminaliteit van meisjes waarin getracht wordt criminaliteit te verklaren vanuit verschillende 'gendered' paden naar delinquentie (o.a. Miller & Mullins, 2009; Steffensmeier & Allan, 1996).

De begrippen blootstelling en sensitiviteit sluiten elkaar niet uit; verschillen in blootstelling en sensitiviteit kunnen ook gelijktijdig voorkomen. Zo blijken bijvoorbeeld angststoornissen sterker samen te hangen met delinquentie van meisjes dan van jongens, maar ook vaker voor te komen bij delinquente meisjes dan bij delinquente jongens. In paragraaf 3.3 gaan we nader in op verschillen in blootstelling aan en/of sensitiviteit voor risicofactoren tussen meisjes en jongens. In het empirische onderzoek kijken we vooral naar verschillen in blootstelling aan risicofactoren tussen meisjes met verschillende soorten afdoeningen. Dit omdat we verwachten dat meisjes verder in de strafrechtsketen meer blootgesteld zijn aan risicofactoren dan meisjes eerder in de strafrechtsketen. Verschillen in sensitiviteit dan wel blootstelling tussen jongens en meisjes kunnen we empirisch niet onderzoeken omdat we in dit onderzoek alleen naar meisjes kijken.

3.2.3 *Theorieën over meisjescriminaliteit*

De laatste paar jaar is er, mede door de toename van (geregistreerde) criminaliteit onder meisjes, maar ook door veranderende opvattingen over genderrollen en vrouwenemancipatie, meer aandacht gekomen voor theoretische verklaringen van criminaliteit onder meisjes en vrouwen. Zo geeft Agnew (2009) een overzicht van klassieke 'mainstream' criminologische theorieën die een verklaring geven voor criminaliteit onder meisjes en vrouwen en worden door Miller en Mullins (2009) de meer feministische theorieën voor meisjes- en vrouwencriminaliteit besproken. Ook Belknap (2007) geeft een kritische bespreking van bestaande (op mannen) gebaseerde en meer feministisch georiënteerde theorieën.

De meeste klassieke criminologische theorieën verschillen niet sterk van elkaar in de risicodomeinen die ze onderzoeken. Zo wordt door verschillende theorieën verondersteld (strain theorie, socialecontroletheorie, Moffitt's typologie van persistente en tijdelijke daders), dat met name individuele factoren zoals impulsiviteit, gezins- en schoolfactoren en factoren gerelateerd aan leeftijdgenoten de kans op delinquentie vergroten. De meeste van deze theorieën veronderstellen dat meisjes minder delinquent zijn omdat ze minder blootgesteld worden aan deze factoren. Waarin de theorieën verschillen

is de achterliggende reden waarom deze factoren de kans op delinquentie vergroten. Zo veronderstelt de strain-theorie dat juist een strenge, harde opvoeding jongeren boos en vervolgens delinquent maakt en veronderstellen sociaallentheorieën dat deze harde opvoeding jongeren *leert* agressief te zijn. De theorie van Moffitt veronderstelt dat niet alleen de sociale omgeving het individu beïnvloedt en de kans op delinquentie doet toenemen, maar dat ook biologisch verankerde, individuele factoren, juist in combinatie met de omgeving een rol spelen in het ontstaan en de ontwikkeling van delinquentie. Deze laatste benadering past binnen het ontwikkelings- en levensloopperspectief op delinquentie.

De feministisch georiënteerde theorieën benadrukken de specifieke factoren en sociale context die criminaliteit onder meisjes en vrouwen beïnvloeden, de manier waarop mannen en vrouwen delicten plegen en hoe gender het handelen van meisjes en vrouwen stuurt. De bijdrage van deze theorieën is vooral ook terug te zien in de aandacht die zij vestigen op sociologische constructen, gerelateerd aan gender. Zo kijken zij vaak naar verschillen in paden naar delinquentie, evenals bovengenoemd ontwikkelings- en levensloopperspectief. Zij beargumenteren echter dat het levensloopperspectief vooral naar dezelfde causale mechanismen zoekt wanneer wordt gekeken naar seksverschillen op individueel niveau. Het is volgens feministisch georiënteerde onderzoekers daarentegen ook van belang te kijken hoe socialisatie naar bepaalde genderrollen ertoe bijdraagt dat jongens en meisjes seksueel of ander lichamelijk slachtofferschap anders interpreteren en hoe deze interpretatie ook weer een ander effect heeft op toekomstig delictgedrag.

In dit onderzoek kiezen we voor het eerder genoemde ontwikkelings- en levensloopperspectief, waarbij ervan uit wordt gegaan dat op verschillende momenten in de levensloop verschillende risicodomeinen samenhangen met delinquentie (o.a. Farrington, 2003). Ons empirisch onderzoek leent zich niet voor het bestuderen van genderverschillen zoals gedefinieerd in de feministisch georiënteerde theorieën. We hebben ervoor gekozen alleen meisjes te bestuderen en geen vergelijking met jongens te maken, omdat de onderzoeksvraag betrekking heeft op de relatie tussen kenmerken van meisjes en geschikte gedragsinterventies. We zullen echter, vooral in het literatuuronderzoek, ook die factoren bespreken die een unieke bijdrage lijken te leveren aan het criminele gedrag van meisjes en deze ook meenemen in het empirische onderzoek. Daar waar bekend, bespreken we ook mogelijke mechanismen die verklaren waarom de betreffende risicofactor samenhangt met delinquentie.

Uit onderzoek is inmiddels wel bekend dat delinquent gedrag vaak niet veroorzaakt wordt door één unieke factor, maar het resultaat is van een opstapel van risicofactoren uit meerdere risicodomeinen, die ook nog eens met elkaar interacteren (Agnew, 2009; Hipwell & Loeber, 2006; Loeber, Slot & Sergeant, 2001). Echter voordat vastgesteld wordt welke combinatie van risico-

factoren delinquentie voorspelt, is het van belang eerst goed in kaart te brengen welke factoren überhaupt samenhangen met delinquentie van meisjes.

3.3 Risicofactoren voor delinquentie bij meisjes

3.3.1 *Risico- en beschermende factoren*

Binnen de ontwikkelings- en levensloopbenadering wordt niet alleen aandacht geschonken aan factoren die de kans op delinquentie vergroten, maar wordt ook aangenomen dat sommige factoren, zogenaamde beschermende factoren, de kans op delinquentie kunnen verkleinen. In de literatuur is echter nog geen eenduidigheid over de manier waarop beschermende factoren werken. De vraag is of een beschermende factor de tegenpool is van een risicofactor (dan ook wel 'promotive' factor genoemd) of een eigen unieke factor is (dan ook wel 'protective' factor genoemd). Zo kan een slechte opvoeding gezien worden als een risicofactor en een goede opvoeding als een promotive factor. De andere opvatting van beschermende factoren (protective factoren genoemd), is afgeleid van de literatuur over 'resiliency' (Tiet & Huizinga, 2002) (bijv. bij aanwezigheid van problemen toch succesvol zijn in een bepaald domein). Beschermende factoren worden hier gezien als unieke factoren die het effect van een risicofactor kunnen dempen of verminderen (zie van der Laan et al., 2009 voor een gedetailleerde uitwerking van verschillende opvattingen over beschermende factoren).

In dit onderzoek gaan we uit van de opvatting over beschermende factoren die ook door Loeber et al. (1993) en Van der Laan et al. (2009) wordt gehanteerd. Beschermende factoren kunnen zowel promotive als protective zijn. Aandacht voor onderzoek naar beschermende factoren is de laatste jaren toegenomen. Er wordt verondersteld dat het, net als bij risicofactoren, om een cumulatie van beschermende factoren gaat die een rol spelen bij het voorkomen van delinquentie (Hartman, Turner, Daigle, Exum & Cullen, 2008). Onderzoek naar beschermende factoren voor delinquentie bij meisjes staat nog helemaal in de kinderschoenen. Daar waar iets bekend is uit de literatuur over beschermende factoren voor delinquentie van meisjes zullen we dit beschrijven. In ons eigen empirische onderzoek kijken we niet naar beschermende factoren. Ten eerste omdat er onvoldoende over bekend is, en ten tweede omdat deze informatie grotendeels ontbreekt in de strafdossiers. Er wordt alleen gerapporteerd als iets problematisch is, en niet of nauwelijks als de omstandigheden positief zijn of een gunstig effect hebben op het delinquente gedrag.

3.3.2 *Overzicht van belangrijkste risicofactoren voor delinquentie van meisjes*

De afgelopen jaren is een beperkt aantal reviews en meta-analyses uitgevoerd naar risicofactoren specifiek voor meisjes. Inmiddels is recentelijk door een groot aantal vooraanstaande criminologen de laatste stand van zaken in beeld gebracht over achtergronden en oorzaken van delinquentie bij meisjes (Zahn, 2009). Zo wordt in 'The Delinquent Girl' (Zahn, 2009) een overzicht gegeven van recente bevindingen op de vijf belangrijkste grote risicodomeinen voor meisjesdelinquentie: individueel, gezin, school, leeftijdgenoten en buurt (Farrington, 2003, 2005; Loeber et al., 2001). Onderzoek naar de relatie tussen buurt en delinquentie van meisjes laten we buiten beschouwing omdat het Amerikaanse onderzoek moeilijk te generaliseren is naar de Nederlandse situatie. Zo zijn buurten in Amerika vaak anders gesegregeerd, is de samenstelling anders, is de geografische organisatie anders (o.a. Zahn & Browne, 2009) en zijn de effecten van buurten op delinquentie mogelijk anders dan in Nederland. Bovendien hebben we geen of heel weinig gegevens beschikbaar over buurt in het empirische onderzoek.

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de literatuur over risicofactoren van meisjesdelinquentie. Deze is grotendeels Amerikaans van aard, maar wordt gecombineerd met een recent uitgevoerde Europese review naar risicofactoren voor delinquentie van jongens en meisjes (Wong et al., 2010). In deze review zijn 30 studies uit 13 Europese landen opgenomen die gepubliceerd zijn tussen 1984 en 2009. Aangegeven wordt, indien bekend, of voor de betreffende risicofactoren er ook sprake is van een verschil in blootstelling tussen jongens en meisjes en of er sprake is van een verschil in sensitiviteit (factor hangt sterker samen met delinquentie van meisjes dan van jongens). We gebruiken in dit overzicht studies die zowel delinquentie, als antisociale gedragsstoornissen zoals Conduct Disorder (CD) als uitkomstmaat hebben.

In onderstaand overzicht maken we een onderscheid in hoofddomeinen, risicodomeinen die vallen onder de hoofddomeinen en risicofactoren die weer gegroepeerd kunnen worden onder de risicodomeinen. De in de literatuur gevonden risico- (en eventueel beschermende) factoren zijn gegroepeerd onder verschillende risicodomeinen, die we in het hiernavolgende empirische onderzoek ook zullen hanteren. Indien slechts één factor gegroepeerd kon worden, zijn risicofactor en risicodomein gelijk.

Individuele factoren

Onderstaand volgt een inventarisatie van de tot nu bekende individuele risicofactoren voor delinquentie bij meisjes, grotendeels gebaseerd op Fishbein et al. (2009) en Wong et al. (2010), en waar nodig, aangevuld met andere literatuur. Fishbein et al. (2009) geven een overzicht van de belangrijkste biopsychologische factoren, gerelateerd aan delinquentie van meisjes. Zij base-

ren hun overzicht op etiologische theorieën uit verschillende disciplines, zoals cognitieve neurowetenschappen, ontwikkelingspsychologie en sociale wetenschappen. Ook de Europese review van Wong et al. (2010) geeft een overzicht van de belangrijkste risicofactoren die samenhangen met meisjescriminaliteit in het individuele domein.

Traumatische (stressvolle) gebeurtenissen. Verschillende onderzoeken laten een grotere gevoeligheid voor gedragsproblemen zien in reactie op traumatische gebeurtenissen bij meisjes dan bij jongens (Dornfield & Kruttschnitt, 1992; Widom, 1991). Dat kan te maken hebben met 1) een hogere blootstelling aan traumatische gebeurtenissen of 2) een grotere gevoeligheid dan jongens voor dezelfde gebeurtenissen. Voor de eerste veronderstelling is redelijk wat bewijs. Meisjes die antisociaal gedrag/geweld vertonen blijken meer blootgesteld aan stressoren op het gebied van fysiek/seksueel misbruik en disfunctionele families (OJJDP 1996; Smith et al., 2006). Ook uit onderzoek met justitiële steekproeven bleek dat meisjes vaker zijn blootgesteld aan fysiek en seksueel misbruik dan jongens (o.a. McCabe, Lansing, Garland & Hough, 2002; Slotboom, Hendriks & Verbruggen, 2011). De tweede veronderstelling, dat meisje ook gevoeliger zijn voor het meemaken van traumatische ervaringen, blijkt niet uit de review van Wong et al. (2010). Delinquentie van zowel meisjes als jongens is gerelateerd aan negatieve (stressvolle) ervaringen. Wel blijkt een verschil in blootstelling: het *aantal* ervaringen is niet gerelateerd aan delinquentie van jongens, maar wel aan dat van meisjes. Onder het risicodomein traumatische gebeurtenissen vallen de risicofactoren geweld en mishandeling in het gezin en seksueel misbruik. Er is veel onderzoek gedaan naar geweld en (fysiek en/of seksueel) misbruik in het gezin. Kruttschnitt en Giordano (2009) geven een overzicht van wat bekend is over de relatie tussen mishandeling en delinquentie bij meisjes. Het betreft dan vooral factoren in het gezin. Daarbij moet rekening gehouden worden met het feit dat veel studies gaan over specifieke groepen, er geen controlegroepen meegenomen worden in het onderzoek, definities van misbruik vaak verschillen, en veel studies retrospectief en methodologisch zwak van aard zijn. Kruttschnitt en Giordano maken een onderscheid tussen verschillende vormen van geweld en mishandeling: a) *Getuige zijn van geweld tussen ouders* en b) *Fysiek geweld en verwaarlozing*. Volgens Herrera en McCloskey (2001) voorspelt het getuige zijn van geweld ook het eigen gewelddadige gedrag, voor zowel jongens als meisjes. Wat betreft fysiek geweld en verwaarlozing wordt wel een sekseverschil gevonden. Meisjes die fysiek zijn mishandeld als kind plegen zeven keer vaker gewelddadige delicten dan jongens. Ook in de review van Wong et al. (2010) wordt een relatie gevonden tussen fysiek misbruik door de ouders en delinquentie van meisjes. Widom (1989) daarentegen vindt dat een geschiedenis van mishandeling/verwaarlozing de kans verhoogt op delinquentie voor beide seksen. Kruttschnitt en Giordano (2009)

concluderen dat mishandeling de kans op delinquentie lijkt te vergroten, maar dat de relatie met sekse niet helemaal duidelijk is.

Wat betreft seksueel misbruik, vonden Siegel en Williams (2003) dat dit vooral bij Afrikaans Amerikaanse vrouwen met een laag inkomen de kans op arrestatie als jongere maar ook als volwassene vergroot. Uit onderzoek blijkt niet duidelijk of seksueel misbruik meer of minder impact heeft dan andere vormen van mishandeling. Vaak komen fysiek en seksueel misbruik samen voor maar onduidelijk is of de relatie met delinquentie sterker is voor meisjes of voor jongens. Uit onderzoek blijkt wel (zie stressvolle ervaringen) dat meisjes in justitiële steekproeven vaker fysiek en seksueel misbruik hebben meegemaakt dan jongens. Het lijkt hier dus mogelijk te gaan om een verschil in blootstelling. Misbruik, in verschillende vormen, blijkt samen te hangen met delinquentie van zowel jongens als meisjes, maar meisjes worden er vaker aan blootgesteld. Veel onderzoek naar misbruik is gedaan bij klinische of justitiële groepen. Het is echter van belang om ook in normale populaties te kijken of er sprake is van een verschil in blootstelling tussen jongens en meisjes. Vooralsnog lijkt er voor traumatische ervaringen meer bewijs voor verschil in blootstelling dan een verschil in sensitiviteit.

Problemen met mentale gezondheid. Veel studies laten sekseverschillen zien in psychische, met name internaliserende problemen. Psychische problemen blijken ook samen te hangen met delinquentie, weinig studies hebben echter causale verbanden onderzocht. Wong et al. (2010) laten wel zien dat *depressie en suïcidaal gedrag* samenhangen met delinquentie bij meisjes en niet bij jongens. In een Nederlandse studie van Donker, gebaseerd op een populatie-steekproef (2004), wordt een verband gevonden tussen internaliserend probleemgedrag van meisjes in de kindertijd en ernstige delinquentie in de adolescentie en jongvolwassenheid. Echter, deze samenhang wordt deels bepaald door het tegelijkertijd voorkomen van externaliserende problemen. In een Fins longitudinaal onderzoek naar de relatie tussen depressieve stoornissen en Conduct Disorder (CD) bij adolescenten (Ritakallio et al., 2008) werd het volgende gevonden: meisjes met ernstige depressieve symptomen op 15-jarige leeftijd bleken een grotere kans op CD te hebben op 17-jarige leeftijd. Jongens met ernstige depressieve symptomen daarentegen rapporteerden twee jaar later minder CD. In een Amerikaans longitudinaal onderzoek van Copeland, Miller-Johnson, Keeler, Angold en Costello (2007) werd een relatie gevonden tussen *angststoornissen* in de kindertijd en vroege adolescentie en delinquentie in de late adolescentie en jongvolwassenheid. Angststoornissen verhoogden de kans op delinquentie bij meisjes. Daarentegen verlaagden angststoornissen en depressie de kans op delinquentie bij jongens. Bovengenoemde onderzoeken zijn vooral gebaseerd op steekproeven uit normale populaties. McReynolds, Schwalbe en Wasserman (2010) onderzochten de relatie tussen psychiatrische stoornissen en recidive in een steekproef van jongeren die doorverwezen waren naar de reclassering van-

wege justitiecontact(en). Zij vonden voor jongens en meisjes met externaliserende problemen een verhoogde kans op recidive terwijl recidive niet beïnvloed werd door angststoornissen. Meisjes met zowel verslavingsproblematiek als stemmingsstoornissen bleken een vier keer grotere kans op recidive te hebben dan meisjes zonder deze stoornissen.

De meeste studies naar psychische klachten en psychiatrische stoornissen zijn verricht bij jongeren in justitiële inrichtingen (zie ook Zahn, 2009). Uit deze studies blijkt dat een fors deel van de meisjes in detentie een psychiatrische stoornis heeft. Deze meisjes hebben vaak (zoals ook blijkt uit McReynolds et al., 2010) externaliserende stoornissen zoals CD en ODD en problemen met middelengebruik. Maar ook veel meisjes hebben internaliserende stoornissen of meerdere stoornissen tegelijkertijd (zie ook Hamerlynck, Jansen, Doreleijers, Vermeiren & Cohen-Kettenis, 2009). Studies op eerdere punten in de strafrechtketen vinden lagere percentages. Prevalentiestudies naar psychiatrische stoornissen bij jongeren die in aanraking zijn gekomen met justitie laten cijfers zien, variërend van 30 tot 70% (o.a. Teplin, Abram, McClelland, Dulcan & Mericle, 2002). Uit een onderzoek van Wasserman, McReynolds, Ko, Katz en Carpenter (2005) bij jongeren die met de reclasering te maken krijgen, blijken vooral verschillen tussen jongens en meisjes in angststoornissen (17,4% jongens en 29% meisjes) en affectieve stoornissen (5,9% jongens en 13% meisjes).

Er zijn, als het gaat om internaliserende problemen, aanwijzingen voor zowel verschillen in sensitiviteit als blootstelling. Angst, depressie en suïcidaliteit blijken sterker samen te hangen met delinquentie van meisjes dan van jongens. Ook lijken angst en affectieve stoornissen vaker voor te komen bij meisjes dan bij jongens die in aanraking komen met justitie.

Lichamelijke rijping. Onder dit domein vallen de factoren vroege lichamelijke rijping en seksueel gedrag. Een vroege lichamelijke rijping geeft een verhoogde kans op delinquentie. Fishbein et al. (2009) concluderen op basis van hun literatuuronderzoek dat deze relatie tussen vroege rijping en delinquentie sterker is bij meisjes dan bij jongens. Mogelijke factoren die de relatie tussen vroege rijping en delinquentie verklaren zijn gezinsfactoren en factoren gerelateerd aan leeftijdgenoten. Meisjes die de fysieke kenmerken al hebben die behoren bij de puberteit kunnen signalen uitzenden dat ze al meer volwassen zijn en worden mogelijk ook zo behandeld door hun ouders en leeftijdgenoten. Ouders kunnen hun dochter meer autonomie geven, waardoor ze de gelegenheid heeft om met meer oudere leeftijdgenoten om te gaan. Haynie (2003) vond dat meisjes die eerder beginnen aan de puberteit vaker probleemgedrag laten zien als roken, drinken en spijbelen. Mechanismen die hieraan ten grondslag lagen, bleken de ouder-kindrelatie, het hebben van een romantische partner, tijd doorgebracht met vrienden en blootstelling aan antisociaal gedrag van vrienden in het netwerk. Obeidallah, Brennan, Brooks-Gunn en Earls (2004) vonden een relatie tussen vroege rijping van

meisjes en de buurt waar ze in woonden. Voegrijpe meisjes die in een achterstandsbuurt wonen hebben een groter risico gewelddadig gedrag te vertonen dan voegrijpe meisjes in minder achtergestelde buurten. Vooral externe factoren als school, opvoeding en buurt lijken de relatie tussen vroege rijping en delinquentie te mediëren/beïnvloeden (Fishbein et al., 2009).

Concluderend lijkt hier vooral sprake te zijn van een verschil in sensitiviteit. Vroege rijping hangt sterker samen met delinquentie van meisjes dan van jongens.

Wat betreft seksueel gedrag blijken uit de review van Keenan, Loeber en Green (1999) wisselende seksuele relaties en tienerzwangerschappen samen te hangen met CD en delinquentie bij meisjes. Risico's op zwangerschap bij meisjes met CD blijken groot omdat ze seksueel actief zijn en door hun impulsieve gedrag geen voorbehoedsmiddelen gebruiken.

Persoonlijkheid. De risicofactoren lage zelfcontrole, ADHD, intelligentie en zelfbeeld en zelfvertrouwen vallen onder dit risicodomein. De Europese review van Wong et al. (2010) laat een relatie zien tussen lage zelfcontrole en delinquentie voor zowel jongens als meisjes. In een studie van Mason en Windle (2002) bij 443 adolescente jongens en 397 adolescente meisjes, waarin zelfcontrole afgeleid was van onder andere ADHD, werd een directe relatie gevonden tussen retrospectief gemeten lage zelfcontrole en ernstige delinquentie van meisjes. Uit verschillende onderzoeken (o.a. Burton, Cullen, Evans, Alarid & Dunaway, 1998; LaGrange & Silverman, 1999) blijkt dat jongens gemiddeld een lagere zelfcontrole hebben dan meisjes. Een lage zelfcontrole hangt dus wel samen met delinquentie van meisjes, maar komt minder vaak voor bij meisjes. Er lijkt sprake van een verschil in blootstelling. Onduidelijk is, of er naast een verschil in blootstelling ook sprake is van een verschil in sensitiviteit. Mogelijk dat bij het kleine aantal meisjes dat een lage zelfcontrole heeft, het verband met delinquentie sterker is dan bij jongens (zie ook Manson & Windle, 2002). Enig bewijs hiervoor wordt gevonden door LaGrange en Silverman (1999), die aantonen dat jongens minder zelfcontrole hebben, maar dat lage zelfcontrole samenhangt met een sterkere toename van delinquentie bij meisjes.

De belangrijkste kenmerken van ADHD zijn aandachtsproblemen en hyperactief/impulsief gedrag. Volgens het literatuuronderzoek van Fishbein et al. (2009) komt ADHD in de normale populatie drie keer zo vaak voor bij jongens als bij meisjes en lijkt onderzoek in normale populaties te suggereren dat de problemen van meisjes met ADHD minder ernstig zijn dan bij jongens. Meisjes met ADHD in klinische steekproeven lijken echter ernstigere problemen te hebben dan jongens, zoals bijvoorbeeld bijkomende persoonlijkheidsproblemen (Fishbein et al., 2009). ADHD wordt herhaaldelijk gevonden als risicofactor voor jongenscriminaliteit (Loeber et al., 2001; Moffitt et al., 2001), maar er zijn echter niet veel studies naar ADHD als risicofactor bij meisjes. Messer, Maughan, Quinton en Taylor (2004) hebben in een longitudinale stu-

die bij 183 meisjes aangetoond dat hyperactiviteit een voorspeller is voor delinquentie. Ook Moffitt et al. (2001) en Odgers et al. (2008) laten op basis van de Dunedin-data zien dat hyperactiviteit een voorspeller is voor delinquentie bij meisjes en vrouwen al gaat het hier om een kleine groep Life Course Persisters. Fishbein et al. (2009) concluderen dat we nog geen duidelijk antwoord hebben op de vraag of ADHD een risicofactor is voor delinquentie bij meisjes alhoewel de resultaten wel in die richting wijzen. Ook blijkt dat 21% van de meisjes in jeugddetentie ADHD heeft (tegenover 17% van de jongens) (Teplin et al., 2002). In de Europese review (Wong et al., 2010) wordt ADHD niet gevonden als risicofactor, mogelijk omdat dit in de meeste, op populatie gebaseerde studies, niet is meegenomen. ADHD blijkt overigens vaak samen te gaan met andere stoornissen als Oppositional Defiant Disorder (ODD) en Conduct Disorder (CD). Ook zijn er aanwijzingen dat, indien gecorrigeerd voor andere stoornissen, de bijdrage van ADHD aan de voorspelling van delinquentie gering is.

Onbekend is of er bij ADHD sprake is van een verschil in blootstelling, er lijkt geen verschil in sensitiviteit tussen ADHD en delinquentie.

Wat betreft intelligentie, blijkt een laag IQ samen te hangen met delinquentie van zowel jongens als meisjes (Fishbein et al., 2009; Wong et al. 2010) alhoewel nog onduidelijk is of het verband causaal is. Er lijkt geen sprake te zijn van verschil in blootstelling of sensitiviteit.

Daarnaast is er in de literatuur redelijk wat aandacht voor de relatie tussen zelfvertrouwen en delinquentie (o.a. Mason, 2001) met enigszins gemengde resultaten waarbij geen sterke verbanden worden gevonden. Een studie van Mason (2001) bij 2213 adolescente jongens vindt bewijs voor een relatie tussen zelfvertrouwen en delinquentie. Het effect is echter klein en de auteur veronderstelt dat zelfvertrouwen ten opzichte van andere risicofactoren een geringe rol speelt. De review van Wong et al. (2010) laat voor meisjes inconsistente relaties zien met delinquentie. Zowel hoog als laag zelfvertrouwen zijn gerelateerd aan delinquentie bij meisjes. Laag zelfvertrouwen blijkt gerelateerd aan delinquentie van jongens. In de literatuur worden tot nu toe weinig bewijzen gevonden voor een (directe) relatie tussen delinquentie en zelfvertrouwen bij meisjes.

Onduidelijk is in hoeverre zelfvertrouwen samenhangt met delinquentie bij meisjes. We kunnen dus al met al ook weinig zeggen over verschillen in sensitiviteit en/of blootstelling.

Gedragsproblemen. Gedragsproblemen, ODD, CD, agressie etc. vertonen veel overlap met delinquentie en worden net als delinquentie vaak als uitkomstmaat gebruikt bij onderzoek naar risicofactoren. Het is dus ook niet zo verwonderlijk als samenhang gevonden wordt tussen deze factoren en delinquentie, zeker als ze op hetzelfde tijdstip gemeten zijn. In de review van Wong et al. (2010) wordt samenhang gevonden tussen agressie en delinquentie bij zowel jongens als meisjes. De resultaten zijn echter niet gebaseerd op

longitudinaal onderzoek. In een longitudinale studie, uitgevoerd in drie verschillende landen met zes verschillende steekproeven, naar het verloop van fysieke agressie en de relatie met later gewelddadig en niet gewelddadig gedrag (Broidy et al., 2003) werd wel een relatie gevonden tussen fysieke agressie in de kindertijd en latere delinquentie voor jongens maar niet of nauwelijks voor meisjes. Statin et al. (1989) vonden een relatie tussen agressie op jonge leeftijd en delinquentie op latere leeftijd. Bij meisjes vonden zij deze relatie pas vanaf 13 jaar, bij jongens was er een relatie met delinquentie op eerdere leeftijd. Huesmann, Eron en Lefkowitz (1984) vonden voor zowel jongens als meisjes een samenhang tussen agressief gedrag op 8-jarige leeftijd en delinquent gedrag 22 jaar later, alhoewel de samenhang minder sterk was bij meisjes.

Er lijken wat aanwijzingen te zijn voor verschillen in sensitiviteit tussen fysiek agressief en delinquent gedrag, gebaseerd op longitudinaal onderzoek. Er is een sterker verband tussen fysieke agressie en delinquentie voor jongens dan voor meisjes. Er lijkt echter sprake te zijn van verschillende vormen van agressie bij jongens en meisjes, waarbij jongens vaker fysieke agressie vertonen en meisjes relationele agressie (Maccoby, 2004).

Riskante leefstijl. Een riskante leefstijl wordt gekenmerkt door middelengebruik en ongestructureerde activiteiten. Keenan et al. (1999) laten in een review over CD bij meisjes en mogelijke voorlopers van CD zien dat verschillende studies in zowel normale als klinische populaties een relatie vinden tussen middelengebruik en CD. Er zijn aanwijzingen dat CD voorafgaat of tegelijkertijd ontstaat met het gebruik van verslavende middelen. Er zijn echter ook studies die laten zien dat middelengebruik vooraf gaat aan latere criminaliteit. In de review van Wong et al. (2010) wordt een samenhang gevonden tussen middelengebruik en delinquentie bij zowel jongens als meisjes. Mason en Windle (2002) deden onderzoek naar middelengebruik en delinquentie bij 1.218 middelbare scholieren op vier meetmomenten. Zij vonden geen relatie tussen drugsgebruik en delinquentie bij meisjes. Dit komt volgens hen overeen met de literatuur waarin verondersteld wordt dat de relatie tussen drugsgebruik en delinquentie spurieus is. Drugsgebruik en delinquentie zijn beide mogelijk veroorzaakt door eerdere gedragsproblemen als CD en beïnvloeding door vrienden. Fergusson, Horwood en Lynskey (1994) vonden sekseverschillen in het gebruik van alcohol of softdrugs, waarbij antisociale meisjes deze middelen meer gebruikten dan jongens. Middelengebruik wordt regelmatig gesignaleerd bij meisjes in inrichtingen (Kataoka et al., 2001; Wasserman et al., 2005), vaak samengaan met angststoornissen, depressie en/of CD. Het is onduidelijk of hier sprake is van een risicofactor voor delinquentie maar drugsgebruik en delinquentie komen vaak tegelijkertijd voor. Voor verschillen in sensitiviteit en/of blootstelling van middelengebruik zijn geen eenduidige aanwijzingen.

Aangaande ongestructureerde activiteiten, vinden Mahoney en Stattin (2000) dat gestructureerde activiteiten samenhangen met minder antisociaal gedrag bij jongens en meisjes. De literatuur over gestructureerde activiteiten, weliswaar niet specifiek gerelateerd aan delinquentie, suggereert dat dit gestructureerd bezig zijn een beschermende factor is voor meisjes (Giordano, 2009). De review van Wong et al. (2010) laat ook zien dat de mate waarin jongeren rondhangen met hun vrienden samenhangt met delinquentie. Dit geldt voor zowel jongens als meisjes. Er lijkt hier geen sprake te zijn van verschillen in sensitiviteit. Verschillen in blootstelling zijn niet onderzocht. Of jongens meer ongestructureerd rondhangen met hun vrienden dan meisjes is niet bekend.

Morele ontwikkeling. Uit de review van Wong et al. (2010) blijkt dat gevoelens van schaamte negatief samenhangen met delinquentie terwijl gebrek aan empathie juist positief samenhangt met delinquentie. Dit geldt zowel voor jongens als voor meisjes. Uit een meta-analyse van Stams et al. (2006) van 50 studies, blijkt dat delinquente jongeren een lager niveau van moreel oordelen hebben dan niet-delinquente jongeren. Het verschil tussen delinquente en niet-delinquente jongens was hierbij groter dan tussen delinquente en niet-delinquente meisjes. Het niveau van moreel redeneren blijkt dus zowel voor jongens als meisjes samen te hangen met delinquentie, maar mogelijk iets sterker voor jongens. Resultaten over verschillen in blootstelling zijn niet bekend.

Attitude ten opzichte van delinquentie. Uit de review van Wong et al. (2010) blijkt dat een positieve houding ten opzichte van delinquentie een verhoogde kans op delinquentie geeft bij zowel meisjes als jongens. Ook uit een review van Hubbard en Pratt (2002) blijkt dat een positieve houding ten opzichte van antisociaal gedrag delinquentie bij meisjes voorspelt. Heimer en De Coster (1999) vonden echter dat jongens een positievere attitude hadden ten opzichte van delinquent gedrag. Jongens zouden het eerder eens zijn met uitspraken als 'het is goed om iemand in elkaar te slaan als hij begint te vechten of je uitscheldt'. Mogelijk is er sprake van een verschil in blootstelling.

Uit deze inventarisatie binnen het individuele domein blijken de volgende risicofactoren samen te hangen met delinquentie van meisjes: Traumatische ervaringen (fysiek misbruik, seksueel misbruik), Problemen met mentale gezondheid (affectieve (angst) stoornissen, depressiviteit, suïcidaliteit), lichamelijke rijping (vroeg rijping, seksueel gedrag), persoonlijkheid (lage zelfcontrole, ADHD, lage intelligentie), gedragsproblemen (agressie), riskante leefstijl (middelengebruik, ongestructureerd samenzijn), niveau van morele ontwikkeling en positieve attitude ten opzichte van delinquentie. In figuur 3.1 is aangegeven of het unieke factoren voor meisjes betreft, gedeelde risicofactoren maar waarbij sprake is van een verschil in blootstelling met jongens,

of gedeelde factoren zonder verschil in blootstelling (of waarvan het blootstellingsverschil onbekend is).

Figuur 3.1 Unieke en gedeelde risicofactoren voor delinquentie bij meisjes in het *individuele* domein

Unieke factoren voor meisjes verschillen in sensitiviteit	Gedeelde risicofactoren maar verschil blootstelling	Gedeelde risicofactoren geen/onbekend verschil in blootstelling
<p><i>Mentale gezondheid</i>^a affectieve (angst)stoornissen depressie suïcidaal gedrag</p> <p><i>Lichamelijke rijping</i> Vroege rijping Seksueel gedrag</p>	<p><i>Traumatische ervaringen</i>^b Seksueel misbruik^b Fysiek misbruik^b</p> <p><i>Persoonlijkheid</i> Lage zelfcontrole^c</p> <p><i>Positieve attitude t.o.v. delinquentie</i>^c</p>	<p><i>Persoonlijkheid</i> ADHD Lage intelligentie</p> <p><i>Gedragsproblemen</i> Agressie</p> <p><i>Riskante leefstijl</i> Middelengebruik Ongestructureerd samenzijn</p> <p><i>Niveau van morele ontwikkeling</i></p>

- a Unieke factor voor meisjes en meisjes meer blootgesteld.
 b Meisjes meer blootgesteld.
 c Jongens meer blootgesteld.

Gezinsfactoren

Er is veel onderzoek gedaan naar omgevingsinvloeden op delinquent gedrag, waarbij gezinsfactoren als een van de belangrijke factoren worden beschouwd. Meisjes worden hierbij vaak gezien als degenen voor wie relaties met het gezin een belangrijke rol spelen en voor wie mogelijk deze relaties ook als beschermende factor kunnen dienen (zie Kruttschnitt & Giordano, 2009). Ook Rhule-Louie en McMahon (2007) laten zien dat meisjes en vrouwen over het algemeen sterker relationeel georiënteerd zijn, waarbij het belangrijk voor hen is om deze relatie ook in stand te houden. In onderstaand overzicht, onder andere gebaseerd op de overzichten van Kruttschnitt en Giordano (2009) en Wong et al. (2010) zullen die factoren besproken worden die voor meisjes van belang blijken en waar mogelijk andere mechanismen werkzaam zijn dan bij jongens.

Ouder-kindrelatie. De risicofactoren slechte relatie met ouders en conflicten in het gezin vallen onder het risicodomein ouder-kindrelatie. Uit het overzicht van Kruttschnitt en Giordano (2009) komt geen eenduidig beeld naar voren over mogelijke sekseverschillen in ouder-kindrelatie en de samenhang met delinquentie. Wel blijkt uit een onderzoek van Crosnoe, Glasgow, Erickson en Dornbusch (2002) dat jongens en meisjes die een goede relatie heb-

ben met hun ouders een buffer hebben voor de negatieve invloed van 'foute vrienden'. Ook laat onderzoek van Heimer en De Coster (1999) zien dat een goede emotionele band negatief samenhangt met het aanleren van anti-sociale opvattingen bij meisjes. Uit een meta-analyse van Hoeve, Stams, Dubas, Van der Laan en Gerris (2009) van 78 studies blijkt dat geen sekseverschillen gevonden worden in de relatie tussen gehechtheid en delinquentie. Wel bleek er een leeftijdseffect bij meisjes. De kwaliteit van de gehechtheidsrelatie bleek het sterkst gerelateerd aan delinquentie rond de 12 jaar, daarna werd deze relatie minder sterk. Dit leeftijdseffect werd niet gevonden bij jongens. Wong et al. (2010) vonden dat een slechte relatie met de moeder vooral samenhangt met delinquentie van meisjes, terwijl een slechte relatie met de vader zowel voor jongens als meisjes samenhangt met delinquentie.

Met betrekking tot conflicten binnen het gezin, laten Kroneman, Hoeve en Van der Laan (ingediend) op basis van de literatuur zien dat ouder-kindconflicten meer gerelateerd zijn aan delinquent gedrag van meisjes dan van jongens. Ook lijkt er een toename in conflicten te zijn tussen moeder en dochter bij het ouder worden. Deze toename in conflicten is ook gerelateerd aan een toename in delinquentie. Wong et al. (2010) vonden dat conflicten in het gezin zowel voor jongens als voor meisjes samenhangen met delinquentie. Kroneman, Hipwell, Loeber en Koot (2009) concluderen dat er weinig longitudinaal onderzoek is gedaan bij meisjes naar de relatie tussen het gedrag van de ouders en het gedrag van het kind. Hierdoor is het moeilijk vast te stellen hoe dit gedrag van ouders en meisjes zich ontwikkelt over de tijd. Verder constateren zij dat er geen enkel onderzoek is gedaan naar de ontwikkeling van ouder-dochter conflicten over tijd.

Samenvattend kunnen we concluderen dat conflicten met ouders voor zowel jongens als meisjes samenhangen met delinquentie, ook al lijken deze conflicten mogelijk sterker samen te hangen bij meisjes en lijkt er een mogelijk leeftijdseffect voor meisjes. Op basis van de bestaande onderzoeksresultaten lijkt 'conflicten met ouders' geen unieke factor te zijn voor meisjes, en lijkt er vooralsnog geen sprake van sensitiviteit. Over verschillen in blootstelling (meer conflicten tussen meisjes en ouders dan tussen jongens en ouders) wordt nauwelijks iets gerapporteerd, behalve dat voor meisjes een toename in conflicten met moeder met het ouder worden samenhangt met delinquentie. Echter het verschil tussen jongens en meisjes lijkt vooral bepaald door de relatie met de ouder. Een slechte relatie met de moeder lijkt wel samen te hangen met delinquentie van meisjes maar niet met delinquentie van jongens. Hier is mogelijk sprake van een unieke factor voor meisjes. Verder onderzoek naar verschillen in relaties tussen specifieke opvoeders (moeder vs vader) en jongens en meisjes moet meer inzicht geven in dit aspect.

Risicovolle opvoedingssituatie. Opvoedingsfactoren die een rol spelen in de ontwikkeling van delinquentie zijn gebrekkige supervisie en/of monitoring. Uit verschillende, met name uit cross-sectionele onderzoeken (Kroneman et

al., 2009; Kruttschnitt & Giordano, 2009) blijkt dat weinig ouderlijke warmte, steun, supervisie en monitoring samen hangt met delinquentie van jongens en meisjes.

Uit Nederlands onderzoek naar de relatie tussen opvoedingsstijlen en delinquent gedrag (Hoeve et al., 2009) blijkt dat een verwaarlozende, hard straffende opvoedingsstijl gerelateerd is aan delinquentie bij jongens, terwijl een permissieve en weinig responsieve opvoedingsstijl samenhangt met delinquentie bij meisjes. Uit de review van Wong et al. (2010) blijkt dat voor meisjes, maar niet voor jongens, weinig openheid naar ouders toe over wat de jongere bezighoudt en wat hij/zij doet, samenhangt met delinquentie. Ook weinig steun en warmte van de ouder blijkt samen te hangen met delinquentie van meisjes maar niet van jongens.

Er lijken naast een aantal gezamenlijke factoren in de directe omgeving van de jongere die betrekking hebben op het gezin, ook factoren specifiek voor meisjes van belang te zijn. Deze factoren lijken vooral te maken te hebben met steun, warmte en vertrouwen en in het bijzonder moeders die niet responsief reageren op het gedrag van hun dochters. Er lijkt dus sprake te zijn van sensitiviteit. Over verschil in blootstelling is weinig bekend.

Gezinskenmerken. Gezinskenmerken zijn de gezinsstructuur en crimineel gedrag door gezinsleden. Wat betreft gezinsstructuur blijkt uit onderzoek dat de effecten van gebroken gezinnen op delinquentie op zich klein zijn, het probleem lijkt meer te liggen in de gezinsdynamiek (Kruttschnitt & Giordano, 2009). Het, met name Amerikaanse, onderzoek naar gezinsstructuur lijkt niet geheel eenduidig als het gaat om mogelijke sekseverschillen. Uit een meta-analyse van Wells en Rankin (1991) van 50 studies blijkt dat zes studies geen verband vonden met delinquentie, zes studies een sterker effect voor jongens en twee studies voor meisjes. Uit de Europese review van Wong et al. (2010) blijkt echter dat een gebroken gezin (alleenstaand ouderschap) alleen samenhangt met delinquentie van jongens en niet van meisjes. De bewijzen lijken dus in de richting te wijzen van een sterker effect op delinquentie van jongens. Mogelijk ook dat een gebroken gezin een ander effect heeft in een land als Amerika, waar het socialezekerheidsstelsel over het algemeen slechter is dan in Europa.

Criminaliteit van ouders wordt al lang gezien als een risicofactor voor delinquentie (o.a. Rowe & Farrington, 1997), maar de relatie met delinquentie van meisjes is nog weinig onderzocht. Verschillende factoren liggen ten grondslag aan intergenerationele overdracht: observatie van de handelingen van ouders, socialisatieprocessen (leren dat het niet verkeerd is om je antisociaal te gedragen) en instabiliteit van de familie. Giordano en Mohler-Rockwell (2001) hebben zowel jongens als meisjes gevolgd die in jaren tachtig vast zaten in een jeugdinstelling. Uit kwalitatieve interviews met deze meisjes bleek dat veel ouders (zowel vaders als moeders) van deze meisjes zelf crimineel waren en drugs gebruikten. Met name moeders, oma's en andere fami-

lieleden lijken betrokken bij de socialisatie van deze meisjes, waarbij ze leeren agressie te gebruiken. Deze meisjes werden vaak aangemoedigd door de vrouwen in hun familie om zichzelf te verdedigen (zie ook Giordano, 2010). Uit de review van Wong et al. (2010) blijkt een veroordeelde vader, of een delinquente broer of zus, gerelateerd aan zowel delinquent gedrag van meisjes als van jongens. Criminaliteit van de moeder daarentegen was niet gerelateerd aan delinquentie van meisjes. Er lijkt geen sprake te zijn van een verschil in sensitiviteit. Een verschil in blootstelling is niet te verwachten, omdat er geen reden is om aan te nemen dat de kans groter is dat jongens meer criminele ouders en broers en zussen hebben dan meisjes, of andersom. Moffitt et al. (2001) concluderen dat gezinsfactoren niet bijdragen aan het verschil in de ontwikkeling van delinquent gedrag tussen jongens en meisjes. Volgens hen wordt slechts 9% van het sekseverschil in antisociaal gedrag verklaard door gezinsgerelateerde factoren. Zij vermoeden dat het ook gaat om een verschil in blootstelling aan gezinsfactoren tussen jongens en meisjes. Kruttschnitt en Giordano (2009) concluderen dat gezinsfactoren een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van delinquentie voor zowel jongens als meisjes. Verondersteld wordt dat meer jongens dan meisjes delinquent zijn omdat meisjes sterkere banden met hun gezin hebben en er meer (sociale) controle is op meisjes dan op jongens. Tegelijkertijd wordt verondersteld dat dit de laatste decennia is veranderd, waarbij ook meisjes meer bewegingsvrijheid hebben gekregen. We kunnen uit het voorgaande overzicht concluderen dat er voor meisjes een aantal unieke factoren lijken te zijn die vooral in de relationele sfeer liggen (steun, openheid, vertrouwen), met name in de relatie met de moeder, naast andere opvoedingsfactoren die ook voor jongens van belang lijken.

Uit een inventarisatie binnen het gezinsdomein blijken de volgende factoren samen te hangen met delinquentie van meisjes: ouder-kindrelaties (slechte relatie met ouders, conflicten met ouders), risicovolle opvoedingssituatie, (opvoedingsstijlen: weinig monitoring door ouders, harde disciplinerende door ouders en weinig steun van moeder) en gezinskenmerken (criminaliteit in het gezin). In figuur 3.2 is aangegeven of het unieke factoren voor meisjes betreft, het een risicofactor is voor zowel jongens als meisjes maar met een verschil in blootstelling, of dat het gaat om gedeelde risicofactoren maar er geen sprake is van verschil in blootstelling (of nog onbekend).

Figuur 3.2 **Unieke en gedeelde risicofactoren voor delinquentie bij meisjes in het gezinsdomein**

Unieke factoren voor meisjes verschillen in sensitiviteit	Gedeelde risicofactoren maar verschil blootstelling	Gedeelde risicofactoren geen/onbekend verschil in blootstelling
<p><i>Ouder-kindrelatie</i> Lage kwaliteit moeder-kindrelatie</p> <p><i>Risicovolle opvoedings-situatie</i> Opvoedingsstijlen Permissieve, weinig responsieve moeder Weinig steun van moeder Weinig openheid naar ouders</p>		<p><i>Ouder-kindrelatie</i> Lage kwaliteit vader-kindrelatie Conflicten in gezin</p> <p><i>Risicovolle opvoedings-situatie</i> Opvoedingsstijlen (Verminderd) monitoren door ouders Harde disciplinering</p> <p><i>Gezinssituatie</i> Criminaliteit in het gezin Veroordeelde vader Delinquente broer/zus</p>

Factoren met betrekking tot leeftijdsgenoten

Er wordt wel gesuggereerd dat de invloed van vrienden op jongens groter is dan op meisjes en dat doordat meisjes sterkere banden hebben met het gezin en minder met vrienden, meisjes daardoor minder delinquent zijn dan jongens. De relatie tussen sekse, delinquentie en leeftijdgenoten blijkt echter ingewikkelder dan bovenstaande suggereert. Giordano (2009) onderscheidt een aantal belangrijke peerinvloeden die we hieronder bespreken, aangevuld met de review van Wong et al. (2010) en overige literatuur.

Delinquent gedrag van vrienden. Veel studies vinden een sterke relatie tussen de delinquente opvattingen van vrienden en het eigen delinquente gedrag (Warr, 2002). Dit wordt bevestigd door Haynie (2002). Het effect wordt volgens haar beïnvloed door eigenschappen van het vriendennetwerk, zoals de hechtheid. Een eventueel sekseverschil heeft ze echter niet onderzocht. Haynie concludeert dat de meeste netwerken van adolescenten delinquente en niet-delinquente jongeren bevatten. Aangetoond is dat hechte vriendschappen voor meisjes belangrijk zijn en verondersteld wordt dat meisjes mogelijk weerhouden worden van delinquentie omdat ze meer prosociale vrienden hebben en mogelijk ook hechte vriendschappen hebben waarbij ze prosociale opvattingen overnemen. Verondersteld wordt ook dat meisjes die wel delinquent zijn minder keuzes hebben uit vrienden of vriendinnen met prosociale opvattingen. Hiernaar is echter weinig empirisch onderzoek verricht bij meisjes. De review van Wong et al. (2010) laat zien dat meisjes ook beïnvloed worden door *de mate van delinquentie* van hun vrienden en jongens niet. Mogelijk hangt dit ook samen met de invloed die hechte vriendschap-

pen hebben op het gedrag van meisjes. Een hechte vriendschap met iemand die ernstig delinquent is, heeft mogelijk een grotere invloed op meisjes dan op jongens. Hoe delinquenter je beste vrienden, waar een hechte band mee bestaat, hoe groter de invloed van deze vrienden. Het hebben van delinquente vrienden, los van hoe delinquent ze zijn, blijkt zowel van invloed op jongens als op meisjes (Wong et al., 2010).

Groepsdynamiek. Veel onderzoek laat zien dat in de adolescentie veel delicten in groepsverband worden gepleegd (o.a. Warr, 2002). Emler, Reicher en Ross (1987) toonden aan dat meisjes vaker een delict plegen in het gezelschap van anderen dan jongens. Wong et al. (2010) vonden een relatie tussen lidmaatschap van een problematische jeugdgroep en delinquentie voor zowel jongens als meisjes.

Ook de dynamiek binnen groepen is van belang voor de ontwikkeling van delinquent gedrag (Warr, 2002). Belangrijke mechanismen hierbij zijn fear of ridicule (bang om voor gek te staan), loyalty (loyaal blijven naar de groep) en status (de positie in een groep) (zie ook Donker & Slotboom, 2008). Er is weinig empirisch onderzoek bekend naar de werking van deze mechanismen, maar verondersteld wordt dat sommige mechanismen (loyalty) belangrijker kunnen zijn voor meisjes dan andere (fear of ridicule). We kunnen concluderen dat de aanwezigheid van leeftijdgenoten ook belangrijk is voor het plegen van delicten door meisjes, maar dat weinig bekend is over de relatie tussen de processen in een groep en delinquentie van meisjes.

Delinquente intieme partner. Los van de invloed van leeftijdgenoten in het algemeen zijn er ook effecten gevonden van de intieme partner op delinquent gedrag. Haynie, Giordano, Manning en Longmore (2005) vonden op basis van de Add Health-studie (een grote, longitudinale studie uit de VS onder een nationale steekproef jongeren) dat de delinquente partner delinquentie van de respondent beïnvloedt. Zij vinden een sterkere invloed van de partner op meisjes dan op jongens voor lichte delicten en geen sekse-effect voor ernstige delinquentie. De resultaten laten in ieder geval zien dat intieme partners invloed kunnen hebben, los van leeftijdgenoten. In verschillende onderzoeken wordt gevonden dat meisjes die vroeg in de puberteit komen, omgaan met oudere jongens en daardoor een grotere kans hebben op delinquentie. Het onderzoek naar partners laat zien dat het belangrijk is niet alleen risicofactoren voor delinquentie te onderzoeken in de kindertijd en adolescentie maar ook in de jongvolwassenheid. Juist in die periode gaat een partner een belangrijke rol spelen. Veel onderzoek, waaronder het onderzoek van Sampson en Laub (1993) laat zien dat het hebben van een partner kan zorgen voor het stoppen met crimineel gedrag. Verondersteld wordt ook dat vrouwelijke partners een positief effect kunnen hebben op het delinquente gedrag van hun partners terwijl wordt verondersteld dat de partner van een vrouw het delinquente gedrag van de vrouw juist kan bevorderen (Richie,

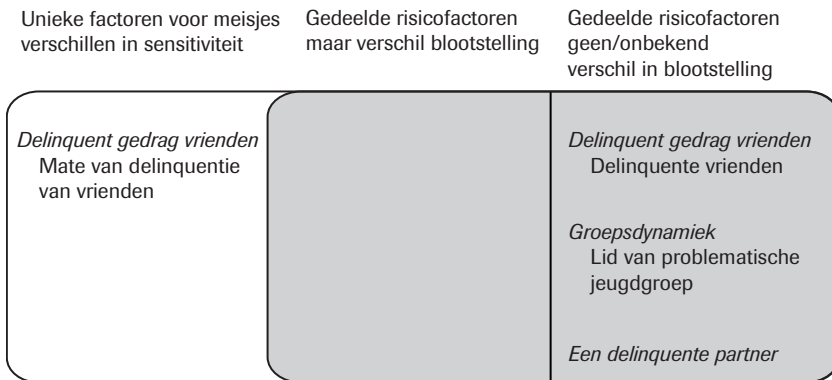
1996). Een van de mogelijke verklaringen is dat delinquente mannen meer kans hebben om niet-delinquente vrouwen te vinden en delinquente vrouwen minder kans hebben om niet-delinquente mannen te vinden (zie ook Moffitt et al., 2001). Meer onderzoek is echter nodig over de keuze van partners en de mate waarin partners het delinquente gedrag van meisjes en vrouwen juist afremmen of stimuleren. Wong et al. (2010) vonden in ieder geval dat voor zowel jongens als meisjes het hebben van een (delinquente) partner samenhangt met eigen delinquentie.

Er lijkt geen sprake te zijn van verschillen in sensitiviteit. Over blootstelling (bijv. een verschil in het aantal delinquente partners tussen delinquente jongens en meisjes) is niets bekend.

Man/vrouwverhouding in netwerk. McCarthy, Felmler en Hagan (2004) vonden dat de aanwezigheid van meisjes in een netwerk delinquentie doet afnemen bij zowel jongens als meisjes. Zij beargumenteren dat het soort vriendschappen dat meisjes hebben (minder fysiek georiënteerd, minder risico's nemen) als een beschermende factor werkt. Studies die kijken naar groepen met verschillende samenstelling laten zien dat meisjes die delinquent zijn, dit in gemengde groepen plegen of juist een jongen als beste vriend hebben (Giordano, 2009). Ook Caspi et al. (1993) laten zien dat vroegrijpe meisjes die op een gemengde school zitten vaker delinquent waren dan meisjes die op een school zaten met alleen meisjes. Uit de review van Wong et al. (2010) blijkt dat het aantal vrienden van het andere geslacht samenhangt met delinquentie van zowel jongens als meisjes. Onduidelijk is nog hoe de relatie precies is tussen samenstelling van het netwerk en delinquentie.

Een overzicht van de risicofactoren binnen het domein leeftijdgenoten laat het volgende zien: delinquent gedrag van vrienden (delinquentie vrienden en mate van delinquentie van vrienden), groepsdynamiek (lid van een problematische jeugdgroep) en een delinquente partner hangen samen met delinquentie van meisjes. In figuur 3.3. is aangegeven of er sprake is van unieke factoren, gelijke factoren voor jongens en meisjes maar een verschil in blootstelling of gelijke factoren maar geen (of onbekend) verschil in blootstelling.

Figuur 3.3 Unieke en gedeelde risicofactoren voor delinquentie bij meisjes in het leeftijdsgenoten domein

Schoolfactoren

Verskillende kenmerken van zowel individuele leerlingen als scholen zijn gevonden in studies die kijken naar mogelijk effectieve interventies om delinquentie te voorkomen of te verminderen (zie Payne, Gottfredson & Kruttschnitt, 2009). Dit overzicht is grotendeels gebaseerd op Payne, Gottfredson en Kruttschnitt (2009) en het overzicht van Wong et al. (2010). We kijken vooral naar de kenmerken van individuele leerlingen. Ondanks het feit dat kenmerken op het niveau van de school ook belangrijk zijn (denk aan niveau van de school, grootte van de school en klassen, schoolklimaat) laten we deze in ons overzicht buiten beschouwing. Er is te weinig onderzoek gedaan naar sekseverschillen in de effecten van schoolfactoren op delinquentie om duidelijke conclusies te trekken.

Binding aan school. Hoe meer leerlingen zich binden aan school, hoe minder delinquent gedrag ze laten zien (Payne et al., 2009). Slechte binding met school wordt gevonden als voorspeller van delinquentie bij jongens (Payne et al., 2009). Echter, longitudinale studies die ook kijken naar meisjes, laten een sterkere relatie zien tussen binding aan school voor meisjes dan voor jongens. Binding aan school werkt dan als beschermende factor voor meisjes. Alle studies overziend (Payne et al., 2009) blijken de resultaten niet eenduidig. Veel studies laten een relatie zien tussen binding aan school en delinquentie van jongens en meisjes, waarbij binding werkt als een beschermende factor. De review van Wong et al. (2010) laat zien dat een lage binding met school samenhangt met delinquentie van zowel jongens als meisjes. Een slechte relatie met de leerkracht hing echter alleen samen met delinquentie van meisjes. Sekseverschillen lijken dus vooral gevonden te worden als expliciet gekeken wordt naar de relatie met de leerkracht en niet zozeer naar binding met school in het algemeen. Er lijkt sprake van een verschil in sensitiviteit als het gaat om relaties met leerkrachten.

Hartman et al. (2008) hebben in een longitudinaal onderzoek met zes metingen bij 711 jongeren, die in de laatste meting tussen de 16 en 23 jaar waren, verschillen onderzocht in beschermende factoren bij jongens en meisjes. Beschermende factoren waren in dit geval gedefinieerd als promotive factoren, de tegenpolen van risicofactoren. Zij vonden een positieve schoolomgeving (veiligheid op school en betrokkenheid van leerkracht) vooral beschermend werken bij meisjes.

Spijbelen. Spijbelgedrag wordt net als delinquentie vaak als uitkomstmaat gebruikt. Problemen thuis of op school met docenten, leerlingen, schoolprestaties kunnen leiden tot spijbelgedrag. Uit onderzoek van Pasko (2006) blijkt dat van alle meisjes die verwezen waren naar een jeugdinstelling op Hawaï, ongeveer 80% een geschiedenis had van chronisch spijbelgedrag. Uit verschillende studies blijkt dat spijbelgedrag samenhangt met delinquentie van zowel jongens als meisjes (zie o.a. Junger-Tas, Ribeau & Cruyff, 2004). Er lijkt dus geen sprake van verschillen in sensitiviteit. Of er een verschil in blootstelling is, is onbekend.

Schoolprestaties. Volgens een meta-analyse van Maguin en Loeber (1996) zijn slechte schoolprestaties gerelateerd aan starten, frequentie, volharding en ernst van delinquentie bij zowel jongens als meisjes. Dit kan een spurieus verband zijn (beide variabelen worden verklaard door intelligentie en aandachtproblemen). Het verband is sterker bij jongens (zie ook Junger-Tas et al., 2004). Crosnoe et al. (2002) vonden dat goede schoolprestaties direct gerelateerd zijn aan minder delinquentie voor zowel jongens als meisjes, maar er is ook een interactie met delinquente leeftijdgenoten bij meisjes. Goede schoolprestaties werken beschermend voor meisjes met delinquente leeftijdgenoten. Hawkins, Graham, Williams en Zahn (2009) laten zien dat goede schoolprestaties beschermen tegen betrokkenheid bij geweld door meisjes in de algemene populatie en in de populatie van meisjes uit achterstandswijken, maar de bescherming is minder als de buurt verslechtert. Wong et al. (2010) laten zien dat slechte schoolprestaties vooral samenhangen met delinquentie van jongens en niet van meisjes.

Weinig binding met school (lage kwaliteit relatie met leerkracht) en spijbelen lijken de belangrijkste schoolgerelateerde factoren die samenhangen met delinquentie van meisjes. In figuur 3.4 wordt een overzicht gegeven van de unieke factoren voor meisjesdelinquentie, de gedeelde risicofactoren maar met een verschil in blootstelling en de gedeelde risicofactoren waar geen (of een onbekend) verschil is in blootstelling tussen jongens en meisjes.

Figuur 3.4 Unieke en gedeelde risicofactoren voor delinquentie bij meisjes in het school domein

3.4 Conclusie

Op basis van ons literatuuronderzoek binnen de domeinen individu, gezin, leeftijdgenoten en school, kunnen we concluderen dat een groot aantal risicofactoren samen blijkt te hangen met delinquentie van zowel jongens als meisjes. Een aantal andere factoren blijkt wel voor meisjes van belang en niet of in veel mindere mate voor jongens. Deze laatste factoren liggen vooral in het individuele en het gezinsdomein en in minder mate in het peer- en schooldomein. Zo blijken psychische klachten, vroege rijping, problemen in de relatie met moeder (minder steun van moeder en een minder responsieve moeder), de mate van delinquentie van vrienden en de relatie met de leerkracht unieke factoren voor meisjes. We lijken vooral verschillen tussen jongens en meisjes te vinden in sensitiviteit. Ondanks het feit dat sommige onderzoekers zoals Moffitt et al. suggereren dat verschillen tussen jongens en meisjes vooral veroorzaakt worden door verschillen in blootstelling, geeft het meeste onderzoek daar nog geen duidelijk antwoord op. Veel onderzoeken hebben vooral gekeken naar verschillen in de samenhang van risicofactoren met delinquentie (sensitiviteit) en niet zozeer naar verschillen in meer of mindere mate aanwezig zijn van een risicofactor (blootstelling). Of de gevonden verschillen in sensitiviteit ook impliceren dat sprake zou moeten zijn van andere theorievorming voor meisjes dan voor jongens moet blijken uit verder onderzoek.

Een aspect dat we niet in dit overzicht betrokken hebben, is de relatie met etniciteit. Het overgrote deel van het onderzoek naar sekseverschillen en de rol van etniciteit is gedaan in de Verenigde Staten. Zeer waarschijnlijk is de manier waarop etniciteit een rol speelt in het ontstaan en de ontwikkeling van delinquent gedrag moeilijk te generaliseren naar de Nederlandse situatie. We hebben daarom internationaal onderzoek dat apart kijkt naar effecten van etnische achtergrond en risicofactoren voor delinquentie niet meegenomen in dit overzicht. Daarnaast is er in Nederland nauwelijks iets bekend over verschillen in samenhang tussen risicofactoren en delinquentie bij

meisjes met verschillende etnische achtergronden. Vervolgonderzoek moet meer inzicht geven in de rol die etniciteit speelt bij delinquent gedrag van meisjes.

Veel van het in dit hoofdstuk besproken onderzoek naar de relatie tussen risicofactoren en delinquentie is cross-sectioneel of retrospectief van aard, waardoor oorzaak-gevolgrelaties moeilijk vast te stellen zijn. We hebben dus niet kunnen kijken naar de ontwikkeling over tijd, naar verschillende effecten van risicofactoren op verschillende leeftijden, evenals mogelijke verschillen in samenhang met eerste delict of recidive. Bovendien hebben we nog geen systematisch overzicht kunnen maken van de sterkte van het verband tussen de verschillende risicofactoren en delinquentie bij meisjes. Antwoorden op deze vragen moeten verder blijken uit toekomstig onderzoek naar delinquente meisjes. We hebben vooral aangegeven welke factoren volgens de literatuur een rol lijken te spelen bij delinquent gedrag van meisjes. We hebben ook laten zien dat er naast gedeelde ook unieke risicofactoren zijn voor delinquentie bij meisjes. Interventies die zich richten op het verminderen van delinquent gedrag bij meisjes zouden zich zowel op de gedeelde als unieke factoren moeten richten. In ons eigen empirische onderzoek nemen wij zowel de gedeelde als de unieke risicofactoren mee. We kijken daarbij niet naar verschillen in sensitiviteit, wij onderzoeken immers alleen meisjes, maar kijken vooral naar verschillen in blootstelling tussen groepen meisjes met verschillende afdoeningen.

4 Interventies voor delinquente meisjes

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de literatuur over interventies voor delinquente meisjes. We bespreken wat bekend is over de effectiviteit van deze interventies, welke erkende interventies er op dit moment in Nederland zijn en of er overeenkomsten zijn met buitenlandse interventies. In de literatuur klinkt steeds luider de roep om seksespecifieke interventies voor delinquente meisjes. Het aantal meisjes dat met justitie in aanraking komt stijgt, steeds meer hulpverleners, beleidsmakers en onderzoekers worden geconfronteerd met de problematiek van deze meisjes en de literatuur laat zien (zie hoofdstuk 3) dat meisjes, naast een groot aantal met jongens gedeelde risicofactoren, ook een aantal unieke risicofactoren hebben die samenhangen met delinquentie. In de literatuur zijn twee geluiden te horen: 1) er moet meer aandacht zijn voor seksespecifieke interventies (genderresponsive programming) en aandacht voor de unieke problemen en gedragingen van meisjes (bijv. Bloom, Owen, Deschenes & Rosenbaum, 2002a; Matthews & Hubbard, 2008; Wolf, Graziano & Hartney, 2009) en 2) er moet meer aandacht zijn voor de effectiviteit van interventies bij meisjes.

Het eerste geluid is in de Verenigde Staten terug te zien in de grotere aandacht voor interventies die rekening houden met de specifieke problemen van meisjes (zie Bloom Owen, Deschenes & Rosenbaum, 2002b). De aandacht voor meisjes is ook terug te zien in de door de OJJDP (the Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention) gesubsidieerde *Girls Study Group*, waar zowel hulpverleners als onderzoekers kennis bundelen over achtergronden, risico- en beschermende factoren van meisjes, met als uiteindelijk doel effectieve preventie- en interventieprogramma's voor meisjes aan te bevelen. Door Hubbard en Matthews (2008) wordt gesuggereerd dat de nadruk in literatuur over seksespecifieke interventies vooral ligt op de kwaliteit van leven. Er wordt benadrukt dat meisjes (en vrouwen) meer controle moeten krijgen over hun eigen leven en de kwaliteit van hun leven verbeterd moet worden. De nadruk ligt niet zozeer op recidivevermindering.

Het tweede geluid komt meer uit de *What Works*-hoek waar aandacht wordt gevraagd voor onderzoek naar de effectiviteit van interventies voor meisjes. Binnen justitie is steeds meer aandacht gekomen voor *evidence based* interventies, onder andere volgens de richtlijnen van de bovengenoemde *What Works*-benadering (bijv. Van der Laan, Slotboom & Stams, 2010; Welsh & Farrington, 2006). Voorop in deze benadering staat het verminderen van recidive als doel van de interventie (zie ook Hubbard & Matthews, 2008). De vraag of er specifieke interventies ontwikkeld moeten worden voor meisjes, zoals door een aantal onderzoekers en deskundigen verondersteld wordt, proberen we in dit hoofdstuk te beantwoorden aan de hand van datgene wat bekend is over effectiviteit van interventies bij meisjes in combinatie met hetgeen bekend is over de belangrijkste risicofactoren voor meisjes (zie hoofdstuk 3).

4.1 Effectiviteit van interventies voor delinquente meisjes

In Nederland toetst de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie de effectiviteit van gedragsinterventies voor jongeren en volwassenen en bepaalt of interventies (voorlopig) erkend worden of niet. Een gedragsinterventie is een programma dat is gericht op het beïnvloeden van iemands gedrag of omstandigheden. Het doel is het voorkomen van recidive. Omdat er in Nederland geen door de erkenningscommissie (voorlopig) goedgekeurde interventies zijn die zich specifiek richten op meisjes, is daarnaast gesproken met een aantal deskundigen in het veld die werken met meisjes en mogelijk wel interventies inzetten die zich specifiek richten op meisjes. Bovendien is ook gezocht naar gedragsinterventies voor meisjes binnen jeugdzorg via het Nederlands Jeugd Instituut (NJI). Hierbij gaat het niet noodzakelijk om het verminderen van recidive, maar wordt wel geïntervenieerd op risicofactoren die samenhangen met delinquentie. Tot slot hebben we de literatuur over risicofactoren voor delinquentie bij meisjes, zoals besproken in hoofdstuk 3, vergeleken met de bestaande (voorlopig) door justitie erkende interventies en de door NJI erkende gedragsinterventies voor meisjes. Op deze manier hopen we een zo compleet mogelijk beeld te geven van de huidige kennis en ontwikkelingen op het gebied van interventies voor delinquente meisjes.

De selectie van buitenlandse interventies die effectief lijken te zijn voor meisjes, is grotendeels afgeleid uit twee belangrijke reviews. In deze reviews is de keuze voor het selecteren van de interventies weer deels gebaseerd op het soort effectiviteitsonderzoek dat gedaan is. Er is geprobeerd effectiviteitsstudies te vinden die voldeden aan de hoogste niveaus van de Maryland Scientific Methods Scale (SMS; Sherman et al., 1997; Welsh & Farrington, 2006) (1 = bewijs voor effect is zwak tot 5 = sterkste bewijs om oorzaak-gevolgeffecten vast te stellen). De SMS wordt gebruikt in de Campbell Collaboration Standaard voor het maken van systematische reviews. Dit is een evaluatievorm die volgens Pawson en Tilley (1997) echter geen rekening houdt met de manier waarop interventies uitgevoerd worden. Er zou niet alleen 'hard' effectonderzoek gedaan moeten worden, maar er zou ook een vorm van realistische evaluatie moeten plaatsvinden (Van der Knaap, Leeuw, Bogaerts & Nijssen, 2008). Men moet niet alleen kijken of interventies (mogelijk) effectief zijn, maar zich ook af vragen waarom een bepaalde interventie wel of niet werkt en bij wie. Ook de context waarin een interventie plaatsvindt (bijv. school, thuis) en de mechanismen die ten grondslag liggen aan gedrag waarop die interventie zich richt (bijv. delinquent gedrag is aangeleerd door omgang en imitatie van ouders en vrienden) moeten onderzocht worden om te weten waarom en bij wie een interventie effectief is. Deze realistische evaluatie waarin aandacht is voor context-mechanismen-uitkomstmaat (context-mechanism-outcome (CMO) (zie Pawson, 2006) is volgens Van der Knaap et al. mogelijk een aanvulling op de evaluaties volgens de richtlijnen van de Campbell Collaboration (Petrosino, Boruch, Soydan, Duggan & San-

chez-Meca, 2001). Volgens Farrington (2003) is de kritiek die Pawson en Tilley (1997) geven op de manier waarop de Campbell Collaboration evaluatie-onderzoek doet niet nodig, omdat binnen de Campbell Collaboration ook aandacht is voor factoren die betrekking hebben op realistisch evalueren. Zonder ons in een discussie te begeven over de voor- en nadelen van bepaalde vormen van evalueren, kunnen we concluderen dat voor het beoordelen van effectiviteit van interventies het zeker belangrijk is niet alleen te kijken naar de uitkomstmaat, vermindering van recidive, maar ook te weten in welke context de interventie effectief is en waarom. Er is echter nog zo weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van interventies bij meisjes, dat we in dit overzicht enkel de 'kale' effectiviteit, zijnde vermindering van recidive, in kaart hebben gebracht.

De afgelopen jaren zijn twee uitvoerige reviews verschenen die rapporteren over de effectiviteit van interventies voor delinquente meisjes, namelijk het overzicht van Hipwell en Loeber (2006) en het overzicht van Zahn, Day, Mihalic en Tichavsky (2009). We bespreken de resultaten van deze twee reviews, aangevuld met eventuele nieuwe literatuur.

Hipwell en Loeber (2006) bespreken de uitkomsten van twaalf studies die de effecten van interventies rapporteren op delinquentie en probleemgedrag van meisjes. Zij kiezen een perspectief waarin de vragen centraal staan of het delinquente en problematische gedrag van meisjes gelijk is aan dat van jongens, of het verloop hetzelfde is, of jongens en meisjes dezelfde risicofactoren hebben en of interventies even effectief zijn bij meisjes als bij jongens. Voor dit hoofdstuk richten we ons op de vraag naar de effectiviteit van interventies.

De interventies die besproken zijn door Hipwell en Loeber waren geselecteerd indien het specifieke op probleemgedrag gerichte psychologische interventies waren die uitgevoerd werden binnen de gezondheidszorg (mental health setting) of binnen justitie. Hipwell en Loeber bespreken verschillende oudertrainingen, individuele therapieën en trainingen, en meer systeemgerichte interventies. Zij maken een onderscheid in interventies voor jonge kinderen, pre-adolescenten en adolescenten. Wij bespreken alleen de resultaten van die interventies die uitgevoerd zijn bij kinderen ouder dan 12 jaar, dit omdat ons onderzoek zicht richt op interventies bij meisjes die vanwege een strafbaar feit met justitie in aanraking zijn gekomen (en dit is voor het 12e jaar nog niet mogelijk).

Voor adolescente meisjes lijken zowel gezinsinterventies als individuele therapie bij meisje positieve effecten te hebben in termen van afname van gedragsproblemen, minder arrestaties en minder opsluitingen. Er blijken uiteindelijk twee interventies te zijn, te weten Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) en Multi Systeem Therapie (MST) die duidelijke resultaten laten zien in de afname van antisociaal en delinquent gedrag. Omdat deze twee interventies ook zijn opgenomen door de erkenningscommissie zullen ze in de volgende paragraaf (4.2) wat uitvoeriger worden besproken (voor een

uitgebreidere beschrijving van MST en MTFC zie bijlage 6). MTFC is de enige interventie uit de review die in de VS niet sekseneutraal is opgezet. Er is bij meisjes vooral aandacht voor het verminderen van de sociale/relatieve agressie door specifieke gedragsmodificatiestrategieën en een training voor de meisjes in interpersoonlijke vaardigheden en emotieregulatie. Het succes lijkt volgens Hipwell en Loeber (2006) te liggen in het feit dat de interventie zich richt op het ontwikkelen van de vaardigheden van meisjes in interpersoonlijke relaties en door de meisjes te trainen in het herkennen van het gedrag van hun leeftijdgenoten en hierop in te spelen.

Het onderzoek naar de effectiviteit van MST is uitgevoerd bij zowel jongens als meisjes en laat zien dat deze brede interventie gedragsproblemen en delinquentie van zowel jongens als meisjes vermindert. Wel bleek MST sekseneutraal uitgevoerd te worden, dat wil zeggen er geen rekening werd gehouden met andere uitingsvormen van delinquent en antisociaal gedrag bij meisjes en ook werd niet uitgegaan van verschil in risicofactoren.

Zahn et al. (2009) kiezen een wat andere benadering om te kijken welke interventies werken bij meisjes. Vanuit de gedachte dat binnen justitie steeds meer seksespecifieke programma's ontwikkeld worden (ten minste in de Verenigde Staten), en maar weinig bekend is over de effectiviteit van deze programma's, selecteerden zij een aantal interventieprogramma's uitgevoerd binnen justitie, specifiek voor adolescente delinquente meisjes. Daarnaast selecteerden zij een aantal programma's die zowel voor jongens als meisjes worden ingezet. Zahn et al. (2009) vonden evaluatiegegevens over negen interventies specifiek voor meisjes die met justitie in aanraking gekomen waren. Daarnaast vonden zij zes programma's die zowel bij adolescente delinquente jongens als meisjes werden uitgevoerd en waar ook over effecten per sekse werd gerapporteerd.

De meeste interventies in de review van Zahn et al. (2009) trachten meerdere risicofactoren op verschillende gebieden te beïnvloeden. Zo richt de interventie *Reaffirming Young Sisters' Excellence* (RYSE) zich naast het vergroten van de sociale competenties van de meisjes met betrekking tot seksualiteit, middelengebruik en agressieregulatie, ook op problematische gezinsfactoren (National Council on Crime and Delinquency, 2001). Analyse van de negen seksespecifieke interventies levert een gemengd beeld op. Bij vijf programma's bleek wel een voor- en nameting gedaan, maar uiteindelijk geen controlegroep betrokken te zijn. De resultaten van deze programma's laten we in deze bespreking achterwege, omdat niet vast te stellen is of eventuele veranderingen toe te schrijven zijn aan de interventie of aan andere ontwikkelingen in het leven van de meisjes. Vier interventies hebben naast een voor- en nameting ook een controlegroep meegenomen, waarvan twee ook gerandomiseerd.³ Dit zijn RYSE (*Reaffirming Young Sisters' Excellence*), WINGS (*Working to Insure and Nurture Girls Succes*), HEART (*Holistic*

3 Gerandomiseerd houdt in dat proefpersonen random (op basis van toeval) toegewezen worden aan verschillende groepen, zodat de groepen die wel en geen interventie krijgen vergelijkbaar zijn.

Enrichment for At-Risk Teens) en SOGS (Southern Oaks Girls School Stepping Up program). Deze vier interventies bleken enigszins effectief te zijn bij meisjes, al waren de effecten op recidive niet altijd eenduidig. In bijlage 5 worden de genoemde gedragsinterventies wat uitgebreider besproken, waarbij ook de resultaten van de evaluaties te zien zijn.

Zahn et al. (2009) bespreken ook een aantal interventies die zowel bij jongens als meisjes worden uitgevoerd, te weten MTFC, MST, Girls and Boys Towns USA, Family Solutions Program en IRJP (The Indianapolis Restorative Justice Project). De meeste van deze programma's richten zich op meerdere risicofactoren en blijken effectief in het verminderen van recidive bij zowel jongens als meisjes. Deze niet seksspecifieke programma's lijken dus zowel bruikbaar voor jongens als meisjes. De interventie Girls and Boys Town SSD Center binnen Girls and Boys Towns USA is onderzocht onder een groep gedetineerde meisjes en gaf positieve resultaten. Binnen dit onderzoek is echter geen gebruikgemaakt van een controlegroep, waardoor het niet duidelijk is of de positieve resultaten tot stand zijn gekomen door de interventie (Zahn et al., 2009). Deze interventie wordt daarom niet nader besproken. Een beschrijving van The Family Solutions Program en IRJP is eveneens te vinden in bijlage 5. Aangezien MTFC en MST in Nederland erkende interventies zijn, worden deze besproken in de paragraaf over Nederlandse interventies (zie bijlage 6 voor een uitvoerige beschrijving van MTFC en MST).

De twee internationale reviews leveren acht interventies op voor meisjes die effectief lijken in de vermindering van recidive. Vier van deze interventies zijn speciaal ontwikkeld voor meisjes (RYSE, WINGS, HEART en SOGS) en vier worden zowel bij jongens als meisjes uitgevoerd (MTFC, MST, Family Solutions Program en IRJP), waarvan twee ook in Nederland. De interventies die ontwikkeld zijn voor meisjes richten zich vooral op relationele vaardigheden, middelengebruik, psychische gezondheidsklachten en seksualiteit. Hiermee lijken deze interventies aan te sluiten bij een aantal van de unieke risicofactoren die samenhangen met delinquentie van meisjes (zie hoofdstuk 3).

4.2 Erkende gedragsinterventies in Nederland voor delinquente jongeren

In Nederland bestaan verschillende gedragsinterventies voor jongeren. Een aantal van deze interventies zijn door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie (voorlopig) erkend. Dit houdt in dat deze interventies voldoen aan de door de erkenningscommissie opgestelde criteria en dat men van deze interventies verwacht dat ze effectief zijn in het verminderen van recidive. Geen van de (voorlopig) erkende interventies is specifiek ontwikkeld voor meisjes. Bovendien is er op dit moment geen Nederlands effectonderzoek voor meisjes bekend. In de toekomst gaat dit onderzoek wel plaatsvinden, maar het kleine aantal meisjes dat deelneemt aan interventies bemoeilijkt het trekken van conclusies.

Van twee van de in Nederland erkende interventies (MST en MTFC) is uit de reviews van Hipwell en Loeber (2006) en Zahn et al. (2009) bekend dat zij in de VS effectief zijn in het verminderen van recidive bij meisjes. Van de overige in Nederland door justitie erkende interventies zijn geen effecten bekend voor meisjes. Omdat in Nederland alle (voorlopig) erkende interventies toegepast worden bij meisjes, bespreken we in box 1 kort waar deze interventies zich op richten. Een uitgebreidere beschrijving van de interventies is te vinden in bijlage 6. In paragraaf 4.6 zullen we vervolgens beschrijven in hoeverre deze Nederlandse interventies aansluiten bij de literatuur over risicofactoren voor delinquentie bij meisjes, zoals besproken in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 8 beschrijven we hoe de erkende interventies aansluiten bij de gevonden risicoprofielen van de verschillende groepen meisjes die in het empirische onderzoek besproken worden.

Box 1 Door Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie erkende interventies in Nederland

	<i>Tools4U</i>	<i>Sociale Vaardigheidstraining op maat (SoVa)</i>
Doel	Aanleren van cognitieve en sociale vaardigheden middels individuele training aan jongere die 1 of meer delicten heeft gepleegd.	Tekort aan sociale vaardigheden verminderen zodat jongeren zich beter kunnen omgaan met probleemsituaties.
Doelgroep	Jongeren van 12 t/m 18 jaar met een IQ>85.	Jongeren van 15 t/m 21 jaar met probleemgedrag met een IQ>75.
Werken aan	Zelfcontrole en (sociale) probleem oplossingsvaardigheden.	Zelfbeeld, zelfcontrole, emotieregulatie, copingvaardigheden.
Duur	8 tot 16 trainingen	4 tot 5 maanden
Setting	Ambulant	Residentieel
	<i>Functionele Familiotherapie (FFT)</i>	<i>Leren van Delict</i>
Doel	Verminderen gedragsproblemen en problemen in gezin.	Inzicht krijgen in individuele risicofactoren die rol spelen bij delictgedrag.
Doelgroep	Jongeren van 12 t/m 18 jaar met een IO>55.	Jongeren van 14 t/m 23 jaar met een matig tot hoog recidiverisico en IQ>70.
Werken aan	Communicatie, conflicthantering, probleemoplossing, opvoeding, ondersteuning uit omgeving.	Inzicht delictketen, verantwoordelijkheidsgevoel, negatieve opvattingen, zelfcontrole, emotieregulatie.
Duur	4 tot 6 maanden.	20 weken, oprisessie indien nodig.
Setting	Residentieel en (voortgezet) ambulant	Residentieel
	<i>Brains4Use</i>	<i>Buitenprogramma Work-Wise</i>
Doel	Verminderen kans op recidive door verminderen alcohol- en drugsgebruik jongeren.	Jongeren begeleiden in het verkrijgen van arbeid, scholing of een andere dagbesteding.
Doelgroep	Jongeren van 12 t/m 18 jaar met een IQ>85.	Jongeren van 15 t/m 23 jaar die beschikt over werk of opleiding.
Werken aan	Inzicht in middelengebruik en de gevolgen ervan, sociaal netwerk, copingvaardigheden.	Motivatie, zelfsturing en autonomie van de jongere. De activiteiten worden afgestemd op behoeften jongere.
Duur	12 weken, eventueel uitloop.	1 tot 1,5 jaar.
Setting	Residentieel	Residentieel en voortgezet ambulant
	<i>Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT)</i>	<i>Washington State Aggression Replacement Training (WSART)</i>
Doel	Recidive voorkomen en hulp op diverse leefgebieden.	Bijbrengen sociale vaardigheden en cognitieve controle bij boosheid.
Doelgroep	Jongeren van 12 t/m 23 jaar die voor overlast zorgen met een IQ>70.	Jongeren van 12 t/m 18 jaar met een IQ>85 met 1 of meer agressiedelicten.
Werken aan	Prosociale contacten, helpen bij vinden werk/ opleiding, op orde brengen financiën.	Cognitieve vervormingen en morele regels om risicovolle situaties pro-sociaal op te kunnen lossen.
Duur	6 maanden inclusief nazorg.	10 weken, 3 uur per week.
Setting	Ambulant	Residentieel en Ambulant
	<i>Agressie Regulatie op Maat (AR)^a</i>	<i>NPT voor licht verstandelijk beperkte jongeren (NPT-LVB)</i>
Doel	Zelfregulatie jongeren met agressieproblematiek verbeteren om kans op recidive te verkleinen.	Recidive verminderen door middel van langdurige intensieve begeleiding van de jongere en zijn netwerk.
Doelgroep	Jongeren van 16 t/m 21 jaar bij wie agressie een hardnekkig gedragspatroon is geworden.	Jongeren van 16 t/m 23 jaar met IQ van 50-70 of 70-85 in combinatie met beperkte sociale zelfredzaamheid
Werken aan	Irrationale gedachten, copingvaardigheden, vervormde cognities.	Dynamische criminogene factoren: denkpatronen, vaardigheden, gedrag.
Duur	6 maanden tot 2 jaar.	12 maanden.
Setting	Residentieel	Ambulant

Box 1 **Vervolg**

	<i>Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC)</i>	<i>Multisysteem Therapie (MST)</i>
Doel	Terugdringen recidive door aanleren sociaal verantwoordelijk gedrag middels een intensief programma in een opvoedgezin.	Recidive verminderen, functioneren gezin verbeteren, functioneren ten aanzien van school en leeftijdgenoten verbeteren, voorkomen uithuisplaatsing.
Doelgroep	Jongeren van 12 t/m 18 jaar met gedragsproblemen, delinquent gedrag en gebrek aan sociale vaardigheden met een IQ>75.	Jongeren van 12 t/m 18 jaar die door hun gedrag uit huis geplaatst (dreigen) te worden in een justitiële inrichting met een IQ>70.
Werken aan	Positief gedrag bekrachtigen binnen het gezin.	Alle risicofactoren die het antisociale gedrag van de jongere beïnvloeden.
Duur	12 maanden.	3 tot 5 maanden.
Setting	Ambulant	Ambulant

- a De interventie AgressieRegulatie op Maat Ambulant is niet opgenomen in box 1. De interventie komt qua doel en duur overeen met de reguliere variant van de interventie. Het enige verschil is dat de interventie zich richt op jongeren in de leeftijd van 16 tot en met 23 jaar en de interventie ambulant plaatsvindt.

Uit het overzicht in box 1 blijkt dat van de twaalf door justitie erkende interventies er drie residentieel uitgevoerd worden. Dat betekent dat alleen jongeren in een inrichting deze interventie kunnen volgen. Dit zijn SoVa, Brains4Use en Leren van Delict. Twee andere interventies worden gestart tijdens het verblijf in een inrichting en voortgezet buiten de inrichting, te weten FFT en Buitenprogramma Work-Wise. De twee agressieregulatietrainingen AR en WSART kunnen zowel residentieel als ambulant uitgevoerd worden. De overige interventies zijn alleen ambulant van aard. Dit zijn Tools4U, FFT, NPT, NPT-LVB, MST en MTFC. Zeven interventies zijn geschikt vanaf de leeftijd van 12 jaar, de overige voor het merendeel vanaf 15 jaar. Tot slot wordt in alle JJI's de basismethodiek YOUTURN (Stuurgroep YOUTURN, 2009) gebruikt. YOUTURN is een samenvoeging van het Sociaal Competentiemodel en EQUIP. In het Sociaal Competentiemodel staat het versterken van vaardigheden om bepaalde ontwikkelingstaken te volbrengen centraal. Hierbij geven begeleiders gedragsinstructies en feedback op zowel positief als negatief gedrag (Slot & Spanjaard, 2004). EQUIP is een groepsinterventie waarbij de verantwoordelijkheid vooral bij de jongeren zelf wordt gelegd en naar een positieve leercultuur wordt gestreefd (Gibbs, Potter & Goldstein, 1995). Middels groepsbijeenkomsten (EQUIP) over morele ontwikkeling, omgaan met kwaadheid en sociale vaardigheden krijgen jongeren handvatten om op een constructieve manier te leren denken en doen. In andere groepsbijeenkomsten brengen alle jongeren een persoonlijke situatie in, die wordt besproken met behulp van de 5G's (gebeurtenis,gedrag, gevoel, gedachte en gevolg). Deze basismethodiek wordt zowel bij jongens als meisjes toegepast. We betrekken deze methodiek verder niet in het overzicht omdat het een methode is om te werken met jongeren in een JJI en niet zozeer een specifieke gedragsinterventie betreft.

4.3 Ontwikkelingen in seksespecifieke interventies voor meisjes in Nederland

Omdat binnen Nederland geen erkende interventies zijn specifiek voor meisjes, zijn we binnen en buiten het justitieveld ook op zoek gegaan naar instanties die bezig zijn met de ontwikkeling en uitvoering van interventies bij meisjes. We hebben zowel deskundigen gesproken die intramuraal als ambulant met meisjes werken. Door de scheiding die heeft plaatsgevonden tussen civiel en strafrechtelijk geplaatste jongeren vanaf 2010, is het aantal meisjes in een jeugdinstelling fors gedaald (zie hoofdstuk 6 voor de exacte cijfers). Hierdoor is de kennis die aanwezig was over intramurale interventies bij meisjes en de behandelexpertise vanuit justitie voor een groot deel overgeheveld naar (gesloten) jeugdzorg. We hebben dan ook zowel deskundigen uit de Jeugdinstellingen als deskundigen uit de gesloten jeugdzorg gesproken. Daarnaast hebben we gezocht in de databank van het NJI naar interventies voor meisjes die zich richten op factoren die ook gerelateerd zijn aan delinquentie.

We hebben vijf interventies gevonden die vooral bij meisjes worden ingezet en onder andere aansluiten bij de unieke risicofactoren voor delinquentie bij meisjes zoals besproken in hoofdstuk 3 (internaliserende problemen, seksueel gedrag en problemen met relaties). Eén interventie is de Dialectische Gedrags Therapie (DGT). Dit is een intensieve interventie die vooral intramuraal wordt ingezet, zich op meerdere domeinen richt en vooral ook ingezet wordt bij suïcidaal gedrag en borderlineproblematiek. DGT is echter niet specifiek voor meisjes ontwikkeld en wordt ook bij jongens toegepast. De tweede interventie, Girls' Talk, wordt zowel intramuraal als extramuraal ingezet en richt zich vooral op seksueel gedrag van meisjes. De derde interventie, Sterke Meiden, is ontwikkeld door een voormalige JJI (inmiddels gesloten jeugdzorg) in samenwerking met de Waag. De Waag heeft deze interventie verder ontwikkeld voor ambulante begeleiding van meisjes met gedragsproblemen. Een vierde seksespecifieke interventie is STEPS, een interventie voor meisjes die eenmalig seksueel geweld hebben meegemaakt. STEPS richt zich voornamelijk op het verminderen van klachten van een Posttraumatische Stressstoornis (PTSS). Het laatste seksespecifieke programma is VoorZorg, een interventie voor hoogrisicomoeders die zwanger zijn van hun eerste kind. De vijf interventies worden in bijlage 7 kort besproken.

Een zoektocht buiten de door justitie erkende interventies levert dus een vijftal interventies op die specifiek ontwikkeld zijn/worden voor meisjes. Twee interventies zijn direct gericht op het verminderen van antisociaal, delinquent gedrag (DGT en Sterke Meiden), en de drie overige interventies richten zich vooral op problemen omtrent seksualiteit (seksueel riskant gedrag, seksueel slachtofferschap en zwangerschap). Van de meeste van deze interventies zijn (nog) geen effectstudies bekend.

De interviews met deskundigen leverden ons niet alleen een overzicht van interventies specifiek voor meisjes, maar tijdens de gesprekken kwam ook naar voren dat het belangrijk is te weten hoe de interventie precies wordt uitgevoerd. Zou de uitvoering seksespecifiek moeten zijn of niet? In onderstaande paragraaf gaan we dan ook verder in op de ervaringen omtrent het werken met meisjes.

4.4 Werken met meisjes

Uit interviews met deskundigen blijkt dat hulpverleners die werken met meisjes vaak tegen specifieke problemen aanlopen waar tijdens de behandeling volgens hen rekening mee gehouden zou moeten worden. Zo blijkt volgens een hulpverlener van de Waag dat meisjes vaak dieper op emoties ingaan en meer bezig zijn met hun emoties tijdens de bijeenkomsten dan jongens. Ook seksualiteit is bij meisjes vaker een problematisch onderwerp dan bij jongens. Jongens experimenteren ook, maar lijken er minder problemen mee te hebben. Ook is de ervaring dat meisjes moeilijker zijn te motiveren dan jongens om de bijeenkomsten te blijven volgen. De hulpverlener van Nieuwe Perspectieven die gespecialiseerd is in meisjes, herkent dit. Zij geeft aan dat het opbouwen van een werk- en vertrouwensrelatie bij meisjes veel langer duurt dan bij jongens. Onduidelijk is waarom dit het geval is. Mogelijk dat meisjes meer problemen hebben dan jongens, of dat hulpverleners andere verwachtingen hebben van meisjes dan van jongens. Soms komt de kern van de problematiek pas naar boven na een intensieve interventie van drie maanden en drie maanden nazorg. In uitzonderlijke gevallen kan er een verlenging van drie maanden plaatsvinden (Nieuwe Perspectieven Plus). Dit zorgt volgens de hulpverlener van Nieuwe Perspectieven voor een verbetering van de situatie van de meisjes. Andere meisjes worden doorverwezen naar bijvoorbeeld Tools4U. Doorverwijzing is echter vaak problematisch omdat de meisjes opnieuw een vertrouwensband met een hulpverlener moeten opbouwen waardoor de kans op afhaken weer toeneemt. Volgens de hulpverlener is er geen specifieke methodiek om met een meisje om te gaan en is dit elke keer weer passen en meten.

Ook in de literatuur (o.a. Feld, 2009; Hipwell & Loeber, 2006) wordt gerefereerd aan de problemen die het werken met meisjes met probleemgedrag met zich mee brengt. Zo blijken meisjes in inrichtingen vaak meer moeite te hebben met het vormen van vertrouwensrelaties en gebruiken ze meer verbaal geweld. Ook wordt gerapporteerd dat meisjes emotioneel expressiever zijn dan jongens, waardoor hulpverleners het moeilijker vinden om te gaan met meisjes. Doordat het moeilijker lijkt om als hulpverlener een vertrouwensband aan te gaan met meisjes, is de uitval bij meisjes mogelijk hoger. Reclasseringsmedewerkers beschrijven meisjes ook vaak als manipulatief, niet meewerkend en moeilijker dan jongens om mee te werken (Feld, 2009).

Er zijn dus aanwijzingen dat het werken met meisjes andere problemen met zich meebrengt dan het werken met jongens. Verder systematisch onderzoek zou inzicht moeten geven in de mogelijk seksespecifieke werkwijze van hulpverleners en of deze werkwijze samenhangt met de effectiviteit van een interventie.

4.5 Conclusie effectiviteit van interventies bij meisjes

Buitenlands onderzoek dat is gedaan naar de effectiviteit van interventies bij meisjes blijkt vooral te gaan over sekseneutrale interventies. Een aantal van deze interventies die niet specifiek ontwikkeld zijn voor meisjes, blijken zowel bij jongens als bij meisjes effectief in het verminderen van recidive. Het gaat dan vooral om interventies die meerdere domeinen en leefgebieden aanpakken. Er zijn aanwijzingen dat interventies die gericht zijn op problemen die voor meisjes van belang zijn (problemen in sociale relaties, seksualiteit en trauma, psychische klachten) enig effect hebben maar er is te weinig systematisch onderzoek gedaan om hele harde uitspraken te kunnen doen. We kunnen dus niet concluderen dat seksespecifieke interventies wel of niet werken, op dit terrein zijn gewoonweg nog te weinig goede evaluaties gedaan.

In Nederland zijn er geen door justitie erkende interventies die speciaal ontwikkeld zijn voor meisjes. Bovendien is slechts van twee door Justitie erkende interventies uit buitenlands onderzoek bekend dat ze effectief zijn in het verminderen van recidive bij meisjes.

Tot slot blijkt dat er in Nederland, binnen het bredere veld van jeugdhulpverlening en justitie wel interventies ontwikkeld zijn (en worden) die meer aansluiten bij de problematiek van meisjes, maar ook hier geldt dat er weinig of niets bekend is over de effectiviteit van deze interventies, met name als het gaat om vermindering van recidive. Wel lijken deze interventies aan te sluiten bij enkele van de unieke risicofactoren zoals genoemd in hoofdstuk 3 (relatie met moeder verbeteren, suïcidaliteit en psychische klachten verminderen, grenzen leren stellen rondom seksualiteit).

Zoals eerder genoemd zijn er benaderingen die benadrukken dat meisjes seksespecifieke interventies nodig hebben. Het gaat dan niet alleen om specifieke interventies maar ook om het feit dat (mogelijk dezelfde) programma's anders geïmplementeerd zouden moeten worden bij meisjes dan bij jongens. Dat betekent onder andere rekening houden met selectie van het personeel dat interventies uitvoert en materiaal aanpassen zodat het aansluit bij de leefwereld van de meisjes (Bloom, Owen & Covington, 2003; Zahn et al., 2009). Dit zien we voor een deel ook terug in de interviews met deskundigen in Nederland; behandelaars proberen modules aan te laten sluiten bij het gedrag van meisjes tijdens de interventies. Wat de effecten van deze aanpassingen zijn weten we echter niet.

4.6 Vergelijking literatuuronderzoek risicofactoren en interventies

In de vorige paragrafen hebben we besproken wat bekend is over de effectiviteit van interventies bij meisjes. Geconstateerd is dat er nog weinig onderzoek is gedaan naar de effecten van interventies bij meisjes, zeker als het gaat om de interventies die in Nederland door justitie erkend zijn. Een manier om toch iets te kunnen zeggen over de bestaande interventies, die grotendeels gebaseerd zijn op kennis over delinquent gedrag bij jongens, is de risicofactoren waarop deze interventies zich richten, vergelijken met de risicofactoren die blijken samen te hangen met delinquentie bij meisjes.

In deze paragraaf volgt dan ook een vergelijking tussen de risicofactoren voor delinquentie bij meisjes, zoals gevonden in de literatuur (zie hoofdstuk 3 voor een overzicht) en de risicofactoren waarop Nederlandse (erkende) interventies zich richten. We hebben ons vooral geconcentreerd op de door justitie erkende interventies, uitgevoerd bij zowel jongens als meisjes, en vervolgens nog de drie interventies toegevoegd die vooral bij meisjes worden ingezet via jeugdzorg (DGT, Girls Talk en STEPS) en waarvan bekend is waar ze zich precies op richten. Deze drie interventies zijn niet erkend door justitie maar wel door NJI. We kijken zowel naar risicodomeinen als naar de specifieke risicofactoren die onder de betreffende domeinen vallen. Voor de duidelijkheid, dit zijn de risicofactoren en -domeinen die vanuit de literatuur bekend staan als invloedrijk bij *meisjes*. In het overzicht worden de risicofactoren waarop wordt geïntervenieerd maar die niet specifiek van belang zijn bevonden voor criminaliteit van meisjes niet meegenomen. Daarnaast zijn enkel de directe risicofactoren die door de interventie worden aangepakt meegenomen. Er is dus niet gelet op eventueel beoogde indirecte effecten van de interventie. Paragraaf 4.6.1 richt zich op de vergelijking tussen de in de literatuur gevonden risicofactoren en de risicofactoren waarop Nederlandse door justitie erkende interventies zich richten. Paragraaf 4.6.2 richt zich op de vergelijking tussen de risicofactoren en de door NJI erkende seksespecifieke interventies, die we geselecteerd hebben op basis van interviews met deskundigen uit het veld en het doorzoeken van de databanken van de jeugdzorg (NJI) en psychiatrie. Aangezien de handleiding voor de interventie Sterke Meiden niet voorhanden was, konden wij niet met zekerheid bepalen op welke risicofactoren de interventie zich precies richt. Ook het programma VoorZorg wordt niet verder meegenomen in dit onderzoek, omdat de interventie hoofdzakelijk bedoeld is voor het welzijn van het kind van de jonge moeder. We zullen daarom alleen aandacht besteden aan DGT, Girls' Talk en STEPS.

4.6.1 *Erkende interventies*

In tabel 4.1 is een vergelijking gemaakt tussen de risicodomeinen en factoren uit de literatuur (zie ook hoofdstuk 3 voor een indeling) en de risicofactoren waarop de door justitie erkende interventies zich richten.

De interventies Agressieregulatie op Maat en Agressieregulatie op Maat Ambulant richten zich op de aanpak van risicofactoren binnen de domeinen persoonlijkheid, gedragsproblemen, ouder-kindrelatie en risicovolle opvoedingssituatie. Beide interventies hebben geen aandacht voor de domeinen mentale gezondheid, riskante leefstijl, school en leeftijdgenoten.

De interventies Brains4Use en SoVa richten zich op zeven risicofactoren binnen de domeinen persoonlijkheid, riskante leefstijl, ouder-kindrelatie, risicovolle opvoedingssituatie en leeftijdgenoten. Brains4Use focust hierbij op zelfcontrole, middelengebruik, ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten, de kwalitatieve relatie en ondersteuning vanuit ouders, delinquente vrienden en sociaal gedrag. SoVa richt zich juist op het zelfbeeld, de zelfcontrole, agressief gedrag, middelengebruik, conflicten met ouders, opvoedingsstijl en delinquente vrienden. Beide interventies hebben geen aandacht voor de domeinen mentale gezondheid, gedragsproblemen en school.

De interventie FFT richt zich eveneens op zeven risicofactoren. Binnen deze interventie ligt de nadruk op de ouder-kindrelatie en op de risicovolle opvoedingssituatie. Zo wordt er geïntervenieerd op de slechte kwalitatieve relatie met ouders, het vertrouwen vanuit de ouders, de opvoedingsstijl en middelengebruik in het gezin. Daarnaast is er aandacht voor factoren binnen de domeinen gedragsproblemen, school en leeftijdgenoten zoals het hebben van delinquente vrienden en weinig binding met school. Er is geen aandacht voor de domeinen persoonlijkheid, mentale gezondheid en riskante leefstijl. Het Buitenprogramma WorkWise intervenueert op de domeinen persoonlijkheid, riskante leefstijl, ouder-kindrelatie, school en leeftijdgenoten. Daarnaast is WorkWise de enige interventie die inspeelt op seksueel gedrag. Individueel richt het programma zich op zelfbeeld en zelfcontrole, middelengebruik en ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten. Ten aanzien van school en leeftijdgenoten richt WorkWise zich op de binding met school, slechte cijfers en spijbelen en het hebben van delinquente vrienden, problemen hebben met leeftijdgenoten of problemen met seksueel gedrag. Ten aanzien van het gezin speelt WorkWise alleen in op de slechte kwalitatieve relatie met de ouders. De interventie richt zich hiermee primair op elf verschillende risicofactoren. De domeinen mentale gezondheid, gedragsproblemen en risicovolle levensstijl krijgen geen aandacht binnen deze interventie.

MST is de interventie die op vrijwel alle domeinen focust en daarmee inspeelt op zestien verschillende risicofactoren. Alleen de domeinen gezinskenmerken en seksueel gedrag zijn niet opgenomen in de interventie. Daarnaast is MST de enige interventie die aandacht besteedt aan traumatische gebeurtenissen. Op individueel vlak richt MST zich op aandachtsproblematiek, depressie en angststoornissen, agressief gedrag, middelengebruik en blootstelling aan stress (traumatische ervaringen). Er is ook veel aandacht voor het gezin. Zo intervenueert MST op de slechte kwalitatieve relatie en conflicten met de ouders, de opvoedingsstijl, toezicht, middelengebruik in het gezin en ondersteuning vanuit het gezin. Ten aanzien van school richt de interventie

zich op spijbelen en slechte schoolresultaten. De minste aandacht wordt relatief gezien besteed aan leeftijdgenoten. Binnen dit vlak richt het programma zich voornamelijk op het hebben van delinquente vrienden en het ondervinden van problemen met leeftijdgenoten.

Ook Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT) en NPT-LVB richten zich op een veelheid aan risicofactoren. Beide varianten focussen op de domeinen persoonlijkheid, riskante leefstijl, ouder-kindrelatie en leeftijdgenoten. De reguliere interventie speelt daarnaast nog in op de domeinen mentale gezondheid en school. NPT-LVB richt zich naast de gemeenschappelijke domeinen op de risicovolle opvoedingssituatie. De factoren die aandacht krijgen bij NPT zijn zelfbeeld en zelfcontrole, depressie, middelengebruik en ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten, de kwalitatief slechte relatie met de ouders, spijbelen en delinquente vrienden. De interventie richt zich daarmee primair op acht voor meisjes relevante risicofactoren. De interventie speciaal voor jongeren met een verstandelijke beperking richt zich op zelfcontrole en aandachtsproblemen, middelengebruik en ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten, de kwalitatief slechte relatie met de ouders en het tonen van affectie, de opvoedingsstijl en middelengebruik in het gezin. School krijgt daarentegen geen directe aandacht binnen deze interventie. Ten aanzien van leeftijdgenoten is er aandacht voor delinquente vrienden en prosociaal gedrag. In totaal zijn er dus tien risicofactoren waarop binnen NPT-LVB wordt geïntervenieerd. In beide interventies wordt niet ingespeeld op het domein gedragsproblemen.

MTFC interenieert op acht risicofactoren binnen zes domeinen. Zo richt de interventie zich op de gezinskenmerken, middelengebruik binnen het domein riskante leefstijl, conflicten met ouders binnen de ouder-kindrelatie en de opvoedingsstijl in het domein risicovolle opvoedingssituatie. Ook is er aandacht voor het domein leeftijdgenoten door te interveniëren op delinquente vrienden. Daarnaast is MTFC de enige interventie die interenieert wanneer de jongere deel uitmaakt van een problematische jeugdgroep. Tot slot richt de interventie zich op de risicofactoren binding met school en slechte resultaten binnen het domein school.

Leren van Delict, Tools4U en WSART richten zich tot slot op de minste domeinen en risicofactoren, namelijk twee. Alle drie deze interventies richten zich op de risicofactor lage zelfcontrole in het domein persoonlijkheid. Daarnaast besteedt Leren van Delict aandacht aan het domein gedragsproblemen door te interveniëren op agressief gedrag, Tools4U richt zich op het domein leeftijdgenoten, waarbij de aandacht uitgaat naar delinquente vrienden en WSART richt zich op de ouder-kindrelatie waarbij wordt ingespeeld op een slechte kwalitatieve relatie met ouders. Verder zijn er geen overeenkomsten te vinden met de uit de literatuur bekende domeinen en risicofactoren voor meisjes.

Tabel 4.1 Vergelijking van risicodomeinen en -factoren uit literatuur met door justitie erkende interventies

Risicofactoren uit de literatuur	Interventie												
	AR	AR	Brains 4Use	FTT	Leren van delict	MST	MTFC*	NPT	NPT- LVB	SoVa	Tools 4U	Work- Wise	WSART
<i>Statistisch</i>													
<i>Gezinskenmerken</i>													
Blootstelling aan deviante gezinsleden							X						
<i>Traumatische gebeurtenissen</i>													
Blootstelling aan stress						X							
<i>Dynamisch</i>													
<i>Mentale gezondheid</i>													
Depressie						X		X					
Suicidaal gedrag						X		X					
Angststoornissen						X		X					
<i>Persoonlijkheid</i>													
Laag zelfbeeld	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Lage zelfcontrole	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Hyperactief gedrag/aandachtsproblemen	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
<i>Gedragsproblemen</i>													
Aggressief gedrag	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
<i>Risikante leefstijl</i>													
Middelengebruik	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
<i>Seksueel gedrag</i>													
Seksueel gedrag	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
<i>Ouder-kindrelatie</i>													
Slechte relatie met ouders	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Conflicten met ouders	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Geringe affectie vanuit ouders	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
<i>Risicovolle opvoedingsituatie</i>													
Inadequate opvoedstijl	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Weinig controle op activiteiten van meisje	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Middelengebruik in het gezin	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Weinig steun van moeder	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
			Ouders			Gezin							

Tabel 4.1 **Vervolg**

Risicofactoren uit de literatuur	Interventie											
	AR ambulant	AR ambulant	Brains 4Use	FFT	Leren van delict	MST	MTFC*	NPT	NPT- LVB	SoVa	Tools 4U	Work- Wise
<i>Leefwijzen</i>			X	X		X	X	X	X	X	X	X
Delinquente vrienden			X	X		X	X	X	X	X	X	X
Deel van een problematische jeugdgroep							X					
Delinquente romantische partner												
<i>School</i>				X		X	X	X				X
Gebrek aan kwaliteit in de relatie met leraren												
Weinig binding met school				X			X					X
Spijbelen						X						X
Slechte schoolresultaten						X	X					X

* Bron risicofactoren MTFC: episceniter.psu.edu (010)

4.6.2 *Interventies specifiek voor meisjes*

In tabel 4.2 is een vergelijking gemaakt tussen de risicodomeinen en -factoren uit de literatuur en de risicofactoren waarop de door NJI erkende sekse-specifieke interventies zich richten.

DGT richt zich op tien van de elf verschillende risicodomeinen, alleen gezinskenmerken krijgt geen aandacht binnen de interventie. In totaal intervenueert DGT op elf risicofactoren. Binnen het domein persoonlijkheid wordt er vooral gewerkt aan het zelfbeeld en de zelfcontrole van de meisjes. Daarnaast richt de interventie zich op het middelengebruik in het domein riskante leefstijl, het ervaren van traumatische gebeurtenissen, suïcidaal, agressief en risicovol seksueel gedrag. Binnen het gezin is er aandacht voor het verbeteren van de relatie met ouders in het domein ouder-kindrelatie en meer toezicht op de activiteiten van het meisje in het domein risicovolle opvoedingssituatie. Ook wordt er gewerkt aan schoolproblemen en aan delinquente vrienden. Girls' Talk richt zich enkel op één domein, seksueel gedrag. Dit is echter een domein waar weinig aandacht aan wordt besteed in de door justitie erkende interventies, maar dat wel een domein blijkt te zijn dat samenhangt met delinquentie van meisjes. STEPS richt zich tot slot op twee domeinen, namelijk het ervaren van traumatische gebeurtenissen, specifiek eenmalige blootstelling aan seksueel geweld en eventueel seksueel risicovol gedrag van het meisje zelf.

Tabel 4.2 Risicofactoren, gerangschikt per risicosubdomein, van interventies specifiek voor meisjes

Risicofactoren uit de literatuur	DGT	Girls' Talk	STEPS
<i>Statisch</i>			
<i>Gezinskenmerken</i>			
Blootstelling aan deviante gezinsleden			
<i>Traumatische gebeurtenissen</i>			
Blootstelling aan stress	X		X
<i>Dynamisch</i>			
<i>Mentale gezondheid</i>			
Depressie	X		
Suïcidaal gedrag	X		
Angststoornissen			
<i>Persoonlijkheid</i>			
Laag zelfbeeld	X		
Lage zelfcontrole	X		
Hyperactief gedrag/aandachtsproblemen			
<i>Gedragsproblemen</i>			
Agressief gedrag	X		
<i>Risikante leefstijl</i>			
Middelengebruik	X		
Ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten			
<i>Seksueel gedrag</i>	X	X	X
Seksueel gedrag	X	X	X
<i>Ouder-kindrelatie</i>			
Slechte relatie met ouders	X		
Conflicten met ouders			
Geringe affectie vanuit ouders			
<i>Risicovolle opvoedingssituatie</i>			
Inadequate opvoedstijl	X		
Weinig controle op activiteiten van meisje	X		
Middelengebruik in het gezin			
Weinig steun van moeder			
<i>Leefijdgenoten</i>			
Delinquente vrienden	X		
Deel van een problematische jeugdgroep			
Delinquente romantische partner			
<i>School</i>			
Gebrek aan kwaliteit in de relatie met leraren	X		
Weinig binding met school			
Spijbelen			
Slechte schoolresultaten	X		

4.7 Algemene conclusie

In dit hoofdstuk hebben we een overzicht gemaakt van de buitenlandse literatuur over interventies die uitgevoerd worden bij meisjes en bewezen effectief zijn in het verminderen van recidive, hebben we in kaart gebracht welke door justitie erkende interventies uitgevoerd worden bij meisjes en geïnven-

tariseerd welke aanvullende interventies er bestaan, speciaal gericht op risicofactoren die voor meisjes van belang zijn. Vervolgens hebben we een vergelijking gemaakt van de in Nederland uitgevoerde interventies bij meisjes en de risicodomeinen en -factoren die op basis van literatuuronderzoek blijken samen te hangen met delinquentie van meisjes (zie hoofdstuk 3).

Uit de buitenlandse literatuur blijkt een aantal seksespecifieke interventies effectief te zijn die zich richten op een aantal algemene en een aantal seksespecifieke factoren. De meeste van deze interventies worden niet in Nederland uitgevoerd, maar kennis over deze interventies uit het buitenland zou mogelijk benut kunnen worden bij de eventuele aanpassing van de interventies die ingezet worden bij meisjes in Nederland. Buitenlandse interventies die wel in Nederland worden uitgevoerd en effectief bleken voor meisjes zijn MST en MTFC.

Alle interventies overziend die in Nederland ingezet worden, blijken gedragsproblemen, riskante leefstijl, een risicovolle opvoedingssituatie en school redelijk veel aandacht te krijgen. De meeste aandacht gaat uit naar de domeinen persoonlijkheid, ouder-kindrelatie en leeftijdgenoten. Er is echter weinig tot geen aandacht voor suïcidaal gedrag, een aantal gezinsfactoren zoals blootstelling aan deviante familieleden, het gebrek aan vertrouwen en affectie vanuit de ouders en toezicht en ondersteuning binnen het gezin. Bovendien is binnen het domein vrienden weinig aandacht voor een romantische (delinquente) partner en het deel zijn van een problematische jeugdgroep. Tot slot is er binnen het domein school weinig aandacht voor de kwalitatieve relatie met leraren.

Veel interventies werken wel indirect aan de betrokkenheid en ondersteuning vanuit het gezin. Zo geven verschillende interventies aan dat het betrekken van ouders bij de behandeling een positieve invloed kan hebben. Ouders worden dan door de behandelaar op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen en jongeren houden bijvoorbeeld een presentatie voor hun ouders. Een dergelijke betrokkenheid wordt echter niet gezien als een interventie op een risicofactor binnen het gezin. Hier is alleen sprake van wanneer er expliciet wordt vermeld dat er wordt geïntervenieerd op de slechte kwalitatieve relatie tussen ouder en kind.

De risicofactoren die de meeste aandacht krijgen binnen de verschillende interventies zijn het zelfbeeld en de zelfcontrole, agressief gedrag, middelengebruik en ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten, de relatie en conflicten met ouders, de opvoedingsstijl en delinquente vrienden. Wanneer we kijken welke interventies interveniëren op het grootste aantal risicodomeinen, dan staat MST met negen van de elf domeinen bovenaan. NPT, SoVa, MTFC en WorkWise volgen met zes risicodomeinen en FFT, Brains4Use en NPT-LVB interveniëren op vijf domeinen. AR en AR ambulantly richten hun pijlen op vier domeinen en WSART, Tools4U en Leren van Delict beperken zich tot twee domeinen. Van de seksespecifieke interventies buiten het justitiële kader, richt DGT zich op de meeste risicodomeinen, namelijk tien van de elf.

DGT is daarmee direct de interventie die op de meeste voor meisjes belangrijke risicodomeinen intervenueert, al richt MST zich op meer verschillende risicofactoren. Tot slot richten Girls' Talk en STEPS zich op één respectievelijk twee risicodomeinen, welke wel heel specifiek voor meisjes zijn.

De interventies Leren van Delict en WSART lijken het minst gericht op problemen die specifiek voor delinquentie meisjes spelen. Ook Tools4U besteedt enkel aandacht aan één risicodomein dat belangrijk is voor delinquente meisjes.

Uit het overzicht blijkt dat erkende interventies zich richten op een groot aantal factoren bekend uit de literatuur. Een aantal voor meisjes belangrijke worden echter over het hoofd gezien. Zo hebben de verschillende interventies weinig tot geen aandacht voor de domeinen mentale gezondheid (angst, depressief gedrag en suïcidaliteit), traumatische gebeurtenissen, en seksueel gedrag. Er bestaan echter wel twee seksespecifieke interventies, erkend door de het NJI, te weten Girls' Talk en STEP. Girls' Talk werkt expliciet aan problematisch seksueel gedrag van meisjes, maar dan ook alleen aan dit gedrag. STEPS is gericht op meisjes die éénmalig seksueel geweld hebben meegemaakt.

We kunnen concluderen dat het beperkte onderzoek naar interventies bij meisjes, en de huidige stand van zaken in Nederland laten zien dat er in bestaande interventies aandacht is voor een breed scala aan risicofactoren die samenhangen met delinquentie van meisjes. Echter een aantal voor meisjes belangrijke domeinen blijft onderbelicht in veel van de bestaande interventies in Nederland.

Empirisch onderzoek

5 Aard en omvang van (geregistreerde) criminaliteit van delinquente meisjes in Nederland⁴

Het is algemeen bekend dat minder meisjes delicten plegen dan jongens en dat de meisjes die delicten plegen minder ernstige delicten plegen. In Nederland zijn echter weinig publicaties (Van der Laan & Blom, 2005) waarin een gedetailleerd overzicht wordt gegeven van de (ontwikkelingen in) criminaliteitscijfers van meisjes. Toch wordt vaak gespeculeerd dat steeds meer meisjes en vrouwen de laatste jaren de criminaliteit in gaan. In dit hoofdstuk zullen de aard, omvang en de trends van meisjescriminaliteit beschreven worden (onderzoeksvraag 3). Tevens laten we zien met welke afdoeningen meisjes te maken krijgen als ze een delict gepleegd hebben. Cijfers over aard, omvang, afdoeningen en trends worden vergeleken met cijfers van jongenscriminaliteit.

Criminaliteit kan gemeten worden aan de hand van verschillende bronnen, waarvan er in deze paragraaf twee worden beschreven: zelfrapportagegegevens en door politie en justitie geregistreerde gegevens. Aan elk type gegevens kleef een aantal nadelen. Geregistreerde criminaliteit meet alleen dat deel van de criminaliteit dat bekend is bij de politie en is gevoelig voor veranderingen in het opsporings- en vervolgingsbeleid. Niet alle delicten zijn bij de politie bekend doordat delicten niet worden gemeld door slachtoffers of opgespoord worden. Daarnaast geldt voor een aanzienlijk deel van de bij de politie bekende delicten dat geen verdachte aangehouden kon worden. Het gemiddelde ophelderingspercentage voor alle delicttypen samen is 22% in 2005 (Eggen, 2009). Ook is de politieregistratie afhankelijk van inspanningen en prioriteiten van de politie en daarmee ook van de specifieke thema's waar de aandacht van het beleid op dat moment naar uitgaat (bijvoorbeeld criminaliteit onder minderjarigen, recidivisten of geweldsdelicten).

Zelfrapportage kan deze beperkingen ondervangen, maar laat vooral de minder ernstige en frequent voorkomende delicten zien. Daarnaast is zelfrapportage sterk afhankelijk van de eerlijkheid en sociale wenselijkheid van respondenten. Ook kunnen respondenten bang zijn dat de anonimiteit van het onderzoek niet gewaarborgd wordt (Hessing & Elffers, 1995), wat mogelijk leidt tot onderrapportage. Onderrapportage blijkt relatief veel voor te komen bij allochtone jongeren (Junger, 1989; Thornberry & Krohn, 2000). Respondenten kunnen echter ook overrapporteren om bijvoorbeeld op te scheppen of doordat zij over delicten rapporteren die buiten de gevraagde periode gepleegd zijn (Nijboer, 1995). Onderrapportage en overrapportage kan een speciaal nadeel zijn bij het vergelijken van delictgedrag van jongens en meisjes. Er wordt namelijk wel gedacht dat meisjes geneigd zijn te overrapporteren en jongens te onderrapporteren, aangezien meisjes braver de delinquen-

⁴ Dit hoofdstuk is in samenwerking met Martine Blom en André van der Laan geschreven. Een aangepaste versie zal ook verschijnen als boekhoofdstuk in A. Slotboom, M. Hoeve, M. Ezinga & P. van der Helm (red.), *Criminele meisjes en vrouwen: achtergronden en aanpak*. Den Haag: Boom Juridische uitgeverij.

tievragen invullen dan jongens. Of dit ook daadwerkelijk het geval is, is nog niet duidelijk. Verschillende onderzoekers hebben echter laten zien dat zelf-rapportagemetingen voldoende betrouwbaar en valide zijn (Thornberry & Krohn, 2000; Van der Heijden, Sijtsma & 't Hart, 1995).

In deze paragraaf worden zowel zelfgerapporteerde als geregistreerde gegevens gebruikt om in kaart te brengen hoeveel meisjes zelf aangeven delicten te hebben gepleegd, hoeveel meisjes zijn aangehouden omdat ze verdacht worden van het plegen van een delict, hoeveel meisjes veroordeeld zijn en hoeveel meisjes uiteindelijk gedetineerd zijn.

5.1 Aard en omvang criminaliteit onder meisjes

5.1.1 Zelfgerapporteerde en geregistreerde delinquentie

In tabel 5.1 zijn de prevalentiecijfers voor de eerder genoemde 31 delicten te zien (zie paragraaf 2.2.1), voor zowel meisjes als jongens. Van de meisjes geeft 37,6% aan in het voorgaande jaar minstens één van de onderzochte delicten te hebben gepleegd. De prevalentie van openbareordedelicten, vermogensdelicten en lichte geweldsdelicten is nagenoeg gelijk (rond de 20,0%). De meest voorkomende zelfgerapporteerde delicten zijn: het slaan van iemand zonder verwondingen (13,4%) en het bekladden van muren, trams, bussen en dergelijke (12,7%). Er zijn meer jongens die aangeven delicten te hebben gepleegd dan meisjes: 52,3% van de jongens rapporteert minstens één van de onderzochte delicten te hebben gepleegd. De prevalentie van zelfgerapporteerde delinquentie is bij jongens dus bijna 1,5 keer zo hoog als bij meisjes. De bevinding dat minder meisjes dan jongens delicten plegen is algemeen, zowel in Nederland (Kruissink & Essers, 2004; Zeijl, 2003) als in andere landen (Junger-Tas, Haen-Marshall & Ribeaud, 2003). Ook bij jongens is de prevalentie van openbareordedelicten, vermogensdelicten en lichte geweldsdelicten ongeveer gelijk (rond de 29,5%), al is deze hoger dan bij meisjes. Het grootste percentage jongens rapporteert iemand te hebben geslagen zonder verwondingen (19,8%), net als bij meisjes. Daarnaast geven zij vaak diefstal van school of werk aan (17,9%). Voor de meeste delicten geldt dat de prevalentie voor meisjes lager is dan voor jongens of dat deze gelijk is voor jongens en meisjes. Wat betreft prijsjes verwisselen en winkeldiefstal onder de €10, ligt de prevalentie voor meisjes echter hoger.

Tabel 5.1 Prevalentie van zelfgerapporteerde delicten in 2005 in de voorgaande 12 maanden door 12- t/m 17-jarigen, naar sekse (%)

	Meisjes (n=552)	Jongens (n=572)
<i>Vernieling/openbareordedelicten</i>	19,5	29,4*
Voertuig beschadigd of vernield	1,1	2,7*
Woning beschadigd of vernield	0,9	2,0
Bus, tram, metro of trein vernield	1,4	2,3
Iets anders beschadigd	3,8	8,0*
Muren, trams, bussen beklad	12,7	12,2
Uitschelden huidskleur	8,1	15,8*
Uitschelden homofiel	2,7	7,0*
<i>Vermogensdelicten</i>	20,6	29,9*
Prijsjes verwisseld	8,0	4,5*
Winkeldiefstal < € 10	7,5	4,8*
Winkeldiefstal > € 10	0,9	0,3
Iets gestolen van school of werk	9,0	17,9*
Fiets of scooter gestolen	1,7	3,8*
Iets van buitenkant auto gestolen	0,2	1,9*
Iets uit auto gesloten	0,0	0,0
Zakken gerold	0,4	0,6
Ingebroken	0,6	1,5
Helingkopen	4,0	9,2*
Helingverkopen	1,8	3,5
<i>Lichte geweldsdelicten</i>	20,8	29,6*
Iemand bedreigd, bang maken	11,0	13,8
Geslagen, persoon niet gewond	13,4	19,8*
Geslagen, persoon gewond	6,3	12,9*
<i>Ernstige geweldsdelicten</i>	0,9	1,6
Iemand bedreigd om te stelen	0,0	0,2
Geweld gebruikt om te stelen	0,0	0,0
Iemand met wapen verwond	0,9	0,5
Onvrijwillige seks	0,0	0,9*
<i>Wapenbezit*</i>	2,6	7,8*
Wapen bij uitgaan	2,6	7,8*
<i>Drugsdelicten</i>	2,2	2,9
Softdrugs verhandeld	2,1	2,5
Partydrugs verhandeld	0,4	0,5
Harddrugs verhandeld	0,0	0,0
<i>Internetdelicten</i>	6,5	8,9
Virussen rondgestuurd	1,0	3,0*
Bericht gestuurd, bang maken	5,9	7,3
<i>Totaal</i>		
Eén of meer delicten gepleegd	37,6	52,3*

Met een Chi²-toets is per delict getoetst of jongens en meisjes in prevalentie van elkaar verschillen.

* p<0,05

Bron: MZJ

In 2005 zijn ruim 5.300 meisjes van 12 tot en met 17 jaar door de politie aangehouden op verdenking van een misdrijf. Relatief gezien is dat bijna 1% van

alle 12- tot en met 17-jarige meisjes in Nederland (zie tabel 5.2). Relatief veel meisjes worden aangehouden wegens het plegen van een vermogensdelict (0,4%, dat zijn dus 4 op de 1.000 12- tot en met 17-jarige meisjes in Nederland). In de meeste gevallen gaat het om gekwalificeerde diefstal (bijvoorbeeld diefstal met braak of in vereniging gepleegd), maar ook eenvoudige diefstal komt vaak voor. Gewelddelicten en delicten in de categorie vernieling en openbare orde komen minder vaak voor bij meisjes (respectievelijk 0,3% en 0,2%). Jongens worden vaker aangehouden op verdenking van een misdrijf dan meisjes, ongeacht het type delict. Het aantal jongens dat verdacht wordt is vier keer zo hoog als het aantal meisjes. De verschillen tussen jongens en meisjes zijn met name groot voor delicten in de categorie vernieling en openbare orde: het percentage jongens dat is aangehouden wegens een vernieling of openbareordedelict is zes keer zo groot als het percentage meisjes. Bij vermogens- en gewelddelicten is het percentage jongens vier keer zo groot als het percentage meisjes. Het percentage jongens dat wordt verdacht van een vernieling en openbareordedelict, van een vermogensdelict of van een gewelddelict is nagenoeg gelijk aan elkaar.

Tabel 5.2 Aangehouden 12- t/m 17-jarige verdachten in 2005, naar sekse

	Meisjes		Jongens	
	Abs.	%	Abs.	%
<i>Vernieling/openbareordedelicten</i>	1.329	0,2	8.440	1,4
Openbare orde	921	0,2	5.088	0,8
Openbaar gezag	136	0,0	657	0,1
Overige vernielingen/openbareordedelicten	327	0,1	3.613	0,6
<i>Vermogensdelicten</i>	2.402	0,4	9.140	1,5
Eenvoudige diefstal	884	0,2	2.892	0,5
Gekwalificeerde diefstal	1.333	0,2	5.949	1,0
Overige vermogensdelicten	423	0,1	2.070	0,3
<i>Gewelddelicten</i>	1.751	0,3	8.122	1,3
Zeden	13	0,0	622	0,1
Bedreiging	350	0,1	1.873	0,3
Geweld tegen personen	1.433	0,2	5.191	0,8
Diefstal met geweld	132	0,0	1.570	0,3
<i>Overige delicten</i>	470	0,1	3.477	0,6
Verkeer	107	0,0	960	0,2
Drugs	117	0,0	621	0,1
Wapens	47	0,0	858	0,1
Overige	204	0,0	1.163	0,2
<i>Totaal delicten</i>	5.341	0,9	23.130	3,8

De relatieve aantallen geven aan om welk percentage het gaat van de Nederlandse 12- tot en met 17-jarige populatie.

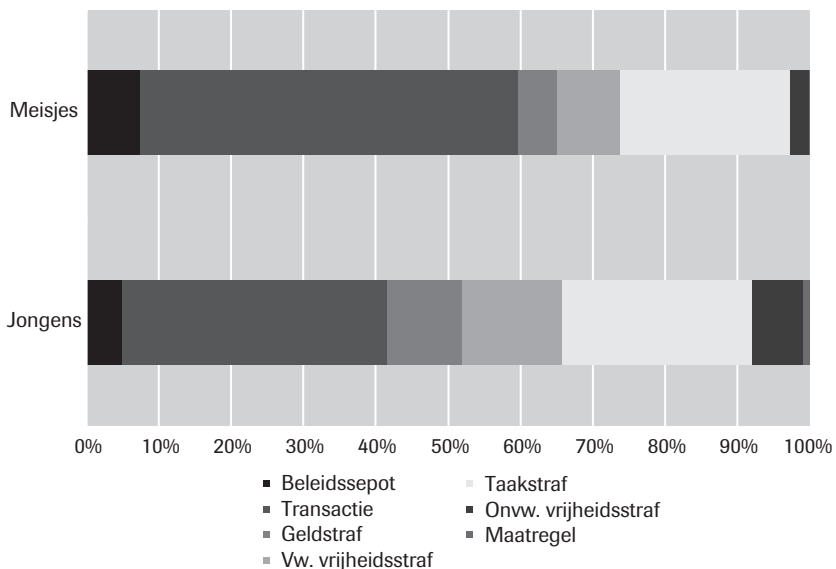
De som van de aantallen per subcategorie kan groter zijn dan het totaal van de betreffende categorie, omdat één persoon voor verschillende delicten aangehouden kan zijn.

Bron: Politie- en justitiecijfers

5.1.2 Afdoeningen

De officier van justitie bepaalt in beginsel of verdachten die door de politie aangehouden zijn en vanuit het proces-verbaal doorgestuurd, verder vervolgd worden. De officier kan besluiten om een zaak te seponeren, de verdachte een transactie aan te bieden of zijn/haar zaak voor de rechter te laten komen. In 2005 handelde het Openbaar Ministerie (OM) zaken van ruim 5.000 meisjes af. De meest voorkomende afdoening is de transactie (zie figuur 5.1). In 2005 werden ruim 2.700 transacties aangeboden en geaccepteerd door meisjes. Dat is meer dan de helft van alle in de figuur onderscheiden afdoeningen. Van de transacties betrof 80% een werk- of leerproject en 13% het betalen van een geldsom of een schadevergoeding aan het slachtoffer. Jongens krijgen in verhouding minder vaak een transactie aangeboden (36% van de afdoeningen). Zij krijgen daarentegen relatief vaak een vrijheidsbeperkende maatregel, een (on)voorwaardelijke vrijheidsstraf of een geldstraf opgelegd door de rechter. Dit hangt vermoedelijk (deels) samen met het feit dat meisjes vaker dan jongens vanwege minder ernstige delicten met het OM en de rechter te maken krijgen. De één na vaakst voorkomende afdoening bij meisjes is de taakstraf door de rechter (bijna een kwart van de afdoeningen). De verhouding werkstraffen:leerstraffen daarbinnen is 3:1. Dit geldt zowel voor jongens als voor meisjes.

Figuur 5.1 Afdoeningen door het OM en de rechter van 12 t/m 17-jarige daders in 2005 (%)

Bron: Politie- en justitiecijfers

5.1.3 *Conclusie*

Het percentage meisjes dat zelf aangeeft een delict te hebben gepleegd ligt veel hoger dan het percentage meisjes dat door de politie aangehouden wordt op verdenking van een misdrijf. In de zelfrapportages geeft bijna 38% van de meisjes aan een delict te hebben gepleegd, terwijl nog geen 1% van de meisjes als verdachte is aangemerkt. Dit laat zien dat de politie slechts zicht heeft op een klein deel van de criminaliteit die door meisjes wordt gepleegd. Dit wordt ook wel het *dark number* genoemd. We moeten echter niet vergeten dat zelfrapportage vooral geschikt is om frequent voorkomende en minder ernstige feiten te meten.

Wat betreft de aard van de delicten zijn er volgens meisjes zelf weinig verschillen (voor elk type delict is de prevalentie ongeveer 20%). Kijken we echter naar de door de politie geregistreerde criminaliteit dan zien we meer verschillen tussen typen delicten. Het percentage meisjes dat is aangehouden wegens een vermogensdelict is verhoudingsgewijs groter dan het percentage dat is aangehouden wegens een geweldsdelict of een openbareordedelict. Aanhouding voor een geweldsdelict komt weer vaker voor dan een openbareordedelict. Wat uit beide bronnen blijkt, is dat meisjes minder vaak delicten plegen dan jongens en lichtere feiten. De verhouding delinquente jongens en meisjes volgens zelfrapportage is 3:2 en volgens de politiecijfers 8:2. Net als bij meisjes is er ook voor jongens een groot dark number: ruim 50% van de jongens pleegt delicten volgens zelfrapportage in 2005, tegenover iets minder dan 4% volgens geregistreerde cijfers. Het dark number van meisjes is echter nog groter dan voor jongens. Het lijkt er daarom op dat er sprake is van een ander opsporingsbeleid voor meisjes dan voor jongens. Wellicht is er sprake van een selectief opsporingsbeleid waarbij politie zich vooral richt op mannelijke verdachten of op delicten die vooral door jongens worden gepleegd. Ook in de afdoeningen van zaken blijken er sekseverschillen te zijn. Jongens krijgen in verhouding minder vaak een transactie aangeboden dan meisjes. Zij krijgen daarentegen relatief vaak een vrijheidsbenemende maatregel, een (on)voorwaardelijke vrijheidsstraf of een geldstraf opgelegd door de rechter. Dit verschil kan twee dingen weerspiegelen. Ten eerste kan het zo zijn dat meisjes vaker dan jongens vanwege minder ernstige delicten met het OM en de rechter te maken krijgen. De lagere straf die zij krijgen is dan dus logisch, gezien de delicten die meisjes plegen. Het kan echter ook zo zijn dat meisjes structureel een lagere straf krijgen voor dezelfde delicten dan jongens. Buitenlands onderzoek suggereert dat dit in ieder het geval lijkt te zijn voor volwassen vrouwen en dat rechters buitenwettelijke factoren meenemen bij het berechten van vrouwen, maar niet bij mannen (Daly, 1994; Jeffries, Fletcher & Newbold, 2003; Spohn & Beichner, 2000; Williams, 1999). Een Nederlands onderzoek uit de jaren tachtig komt tot dezelfde conclusie (Timmerman & Breembroek, 1985). We kunnen dit echter niet concluderen door enkel het vergelijken van de afdoeningen van jongens en meisjes, daartoe is verder

onderzoek noodzakelijk waarbij tevens gekeken wordt naar de specifieke delicten en eventueel verzachtende of verzwarende omstandigheden.

5.2 Trends criminaliteitscijfers van 1996 tot en met 2005

5.2.1 Trends in zelfgerapporteerde delicten

In tabel 5.3 is de prevalentie te zien voor de zelfgerapporteerde metingen in 1996, 1998, 2001 en 2005. De cijfers hebben enkel betrekking op autochtone meisjes, omdat de metingen voor allochtone meisjes niet te vergelijken zijn over de jaren heen door inconsistenties in de dataverzameling. Daarnaast staan in de tabel louter de delicten die in elke meting bevraagd zijn. Uit de tabel blijkt dat er nauwelijks verschillen zijn in prevalentie van meisjesdelinquentie tussen de jaren: het aantal meisjes dat een delict pleegt, schommelt enigszins tussen 1996 en 2005. Wel lijkt de prevalentie van vernieling en bekladding van objecten licht te stijgen vanaf 1998. Ook het aantal meisjes dat aangeeft prijsjes te hebben verwisseld of iemand te hebben verwond stijgt tussen 2001 en 2005 (al gaat het hier natuurlijk enkel om een stijging tussen twee metingen). Voor winkeldiefstal en heling is echter geen duidelijke stijging of daling te signaleren.

In vergelijking met jongens geven meisjes in alle jaren aan minder delicten te hebben gepleegd. Echter, ook bij jongens verschilt de prevalentie van de delicten weinig door de jaren heen. Wel lijkt de prevalentie van winkeldiefstal te dalen bij jongens, zelfs tot onder het niveau van meisjes. Ook de prevalentie van vernieling daalt over de jaren bij jongens. Het aantal jongens dat prijsjes verwisselt of iemand verwondt tussen 2001 en 2005 lijkt te stijgen vanaf 1998. De prevalentie van het bekladden van objecten en van heling schommelt.

Tabel 5.3 Prevalentie van zelfgerapporteerde delicten in de voorgaande 12 maanden onder 12- t/m 17-jarige autochtonen, naar jaar (%)

	Meisjes				Jongens			
	1996 ^e (N=413)	1998 ^e (N=506)	2001 ^f (N=410)	2005 ^f (N=411)	1996 ^e (N=477)	1998 ^e (N=525)	2001 ^f (N=432)	2005 ^f (N=424)
Vernieling ^a	4,4	3,5	3,9	4,6	18,4	14,9	12,4	11,7
Bekladden objecten	9,4	7,8	10,8	10,9	9,7	13,1	9,2	13,2
Winkeldiefstal ^b	7,5	5,1	9,4	6,8	11,5	10,1	7,6	5,3
Prijsjes verwisselen	-	-	5,9	8,2	-	-	4,3	5,8
Heling ^c	4,2	3,3	3,8	3,6	12,0	8,2	6,9	9,7
Iemand verwonden ^d	-	-	7,1	8,0	-	-	14,6	15,4
<i>Totaal</i>								
Eén of meer van de bovenstaande delicten (exclusief prijsjes verwisselen en verwonden)	19,1	14,6	20,0	17,9	30,2	29,0	25,3	28,2

a Eén van de delicten in de subcategorie vernieling. In 1998-2001 zes afzonderlijke vragen. In 2005 vier vragen. Alle vragen gaan over vernieling van auto; bus/tram/metro; ruiten; een lantaarnpaal; telefooncel; bushokje.

b Eén van de delicten in de subcategorie winkeldiefstal. In 1996 en 1998 winkeldiefstal van iets meer of minder dan f 10; in 2001 winkeldiefstal; in 2005 winkeldiefstal van iets van meer of minder dan € 10.

c In 1998-2001 een vraag iets kopen of verkopen dat gestolen is; in 2005 twee vragen.

d Eén van de delicten in de subcategorie verwonden. In 1996 en 1998 niet zodanig gevraagd. In 2001 en in 2005 twee vragen: slaan of schoppen met verwonding; wapen gebruiken met verwonding.

e In het afgelopen jaar.

f In de voorafgaande 12 maanden.

Bron: Van der Laan & Blom (2006, p. 100). Bewerkt met toestemming van de auteurs.

5.2.2 Aantal verdachte jongeren van 1996 tot en met 2007

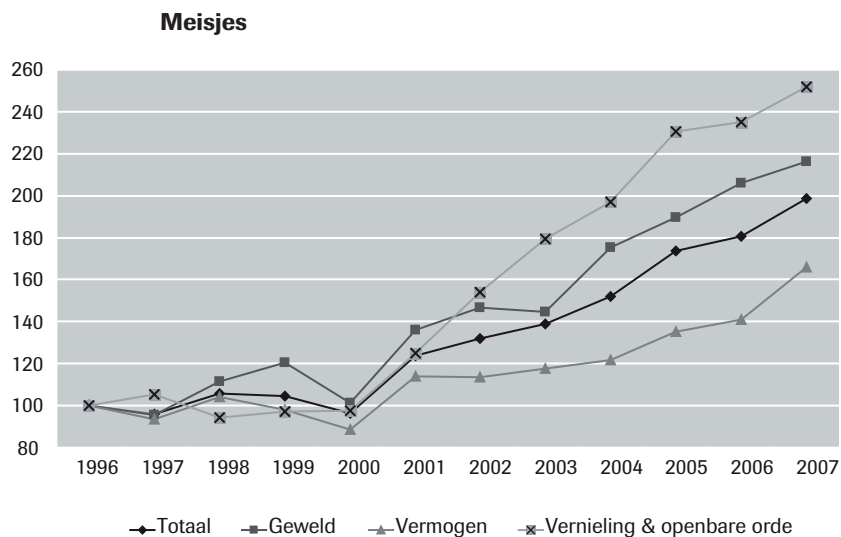
In figuur 5.2 zien we de ontwikkeling van het percentage meisjes dat door de politie is aangehouden op verdenking van een misdrijf in de periode 1996 tot en met 2007. Voor elk jaar is de procentuele toe- of afname ten opzichte van 1996 weergegeven. Daarnaast staan in tabel 5.4 de absolute aantallen aangehouden verdachte meisjes en jongens in deze periode. Politiegegevens over een bepaald jaar worden twee keer opgevraagd bij de verschillende regio's: enkele maanden na het verstrijken van het betreffende jaar (voorlopige cijfers) en een jaar later nog een keer (definitieve cijfers). In het geval van voorlopige cijfers is er nog sprake van registratieachterstanden waardoor gegevens mogelijk in- of juist overcompleet zijn. Over de periode 1996 tot en met 2000 zijn alleen voorlopige cijfers beschikbaar. Om die reden worden cijfers met betrekking tot deze periode gestippeld weergegeven.

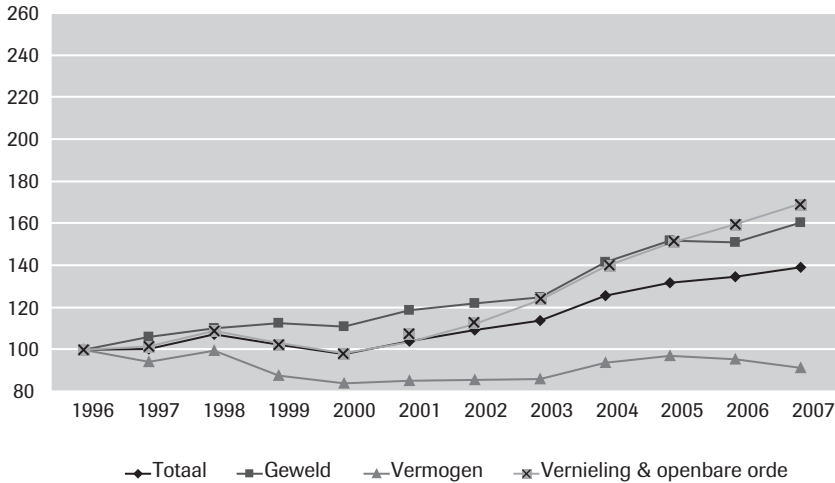
Het percentage meisjes dat door de politie is aangehouden op verdenking van een misdrijf laat vanaf 2001 een sterke toename zien, tussen 1996 en 2000 lijken de percentages vrij stabiel. Ten opzichte van 1996 is in 2007 het percentage meisjes dat door de politie is aangehouden toegenomen met 99%. Het percentage meisjes dat is aangehouden op verdenking van een delict in de

categorie vernieling en openbare orde laat de sterkste toename zien (152%). Hoewel de incidentie van vernieling en openbareordedelicten onder meisjes relatief laag is, is deze verhoudingsgewijs sterk toegenomen in de afgelopen jaren, waardoor de verschillen met het voorkomen van andere delicttypen zijn afgenomen. Het percentage meisjes dat is aangehouden op verdenking van een gewelds- of vermogensdelict is in de periode 1996-2007 toegenomen met respectievelijk 116% en 66%.

Ook het percentage jongens dat is aangehouden op verdenking van een misdrijf laat vanaf 2001 een toename zien, zij het veel minder sterk dan bij meisjes. Dat betekent dat de verschillen tussen jongens en meisjes afgenomen zijn. Dit geldt met name voor vermogensdelicten. Het percentage jongens dat is aangehouden op verdenking van een vermogensdelict is in de periode 1996-2007 nauwelijks veranderd (-9%), terwijl dit percentage bij meisjes is toegenomen met 66%.

Figuur 5.2 Trends in het aantal aangehouden 12- t/m 17-jarige verdachten per 100 inwoners in de periode 1996-2007, naar jaar (procentuele toe- of afname t.o.v. 1996)

Jongens

Bron: Politie- en justitiecijfers

Tabel 5.4 Absolute trends in het aantal aangehouden 12- t/m 17-jarige verdachten in de periode 1996-2007, naar jaar en sekse

	Meisjes				Jongens			
	Totaal	Geweld	Vermogen	Vernieling & openbare orde	Totaal	Geweld	Vermogen	Vernieling & openbare orde
1996	2.805	842	1.621	525	15.912	4.845	8.558	5.088
1997	2.694	805	1.515	554	16.042	5.162	8.082	5.179
1998	2.979	944	1.695	499	17.253	5.387	8.582	5.600
1999	2.967	1.029	1.613	517	16.541	5.547	7.609	5.322
2000	2.765	874	1.470	525	16.020	5.521	7.380	5.130
2001	3.602	1.192	1.919	681	17.307	6.005	7.615	5.509
2002	3.917	1.307	1.949	856	18.458	6.285	7.795	6.064
2003	4.201	1.313	2.055	1.016	19.624	6.554	7.967	6.809
2004	4.663	1.612	2.160	1.130	21.951	7.532	8.806	7.800
2005	5.341	1.751	2.402	1.329	23.130	8.122	9.140	8.440
2006	5.573	1.908	2.516	1.358	23.651	8.068	8.995	8.952
2007	6.148	2.008	2.970	1.459	24.525	8.599	8.630	9.532

5.2.3 Conclusie

Volgens zelfrapportage blijkt het percentage meisjes dat aangeeft één of meer delicten te hebben gepleegd in het voorgaande jaar dus enigszins te schommelen. Het percentage meisjes dat een delict pleegt in 2005 is echter bijna gelijk aan het percentage in 1996. De politieregistratie geeft een ander beeld: van 1996 tot en met 2000 blijven de criminaliteitscijfers tamelijk stabiel, maar

vanaf 2001 is een sterke stijging te zien in het percentage meisjes dat wordt aangehouden, zelfs tot aan 2006 en 2007 (die enkel beschikbaar waren voor de politieregistratie). Volgens de zelfrapportages lijken de afzonderlijke delicten ook licht te stijgen, vooral vernieling en het bekladden van objecten. Echter, de prevalentie van andere delicten wisselt over de jaren. Zelfrapportages suggereren dus dat er in de afgelopen jaren iets meer meisjes delicten zijn gaan plegen, terwijl politieregistraties aangeven dat twee keer zoveel meisjes verdacht werden van een misdrijf. Wat overeenkomt in beide bronnen is dat er een toename is van meisjescriminaliteit in de afgelopen jaren, maar het is de vraag waar het grote verschil tussen politiecijfers en zelfrapportage op duidt. Het kan zo zijn dat, vooral vanaf 2001, het beleid ten aanzien van het aanhouden en opsporen van vrouwelijke verdachten strenger is geworden, of dat het beleid zich meer is gaan richten op typen delicten die relatief vaak door vrouwen worden gepleegd. Vanaf 2003 werd bijvoorbeeld vanuit de Nederlandse regering sterk ingezet op het terugdringen van overlast door jongeren (TK, 2002/2003a), wat mogelijk terug te zien is in de stijging van het aantal aanhoudingen van meisjes op verdenking van een openbareorde-delict.

Het percentage verdachte jongens is ook gestegen, maar minder hard dan het percentage verdachte meisjes. Echter, volgens zelfrapportage schommelt het aantal delinquente jongens ook enigszins en als we naar afzonderlijke delicten kijken blijkt dat het aantal delinquente jongens over de jaren heen daalt, terwijl het aantal delinquente meisjes licht stijgt. De lichte stijging van delinquente meisjes volgens zelfrapportage met de sterke stijging van verdachte meisjes aan de ene kant en de lichte daling van delinquente jongens met een lichtere stijging verdachte jongens aan de andere kant, kan erop duiden dat meisjes meer delicten zijn gaan plegen en dat het sekseverschil in delinquentie kleiner wordt. Het verschil in trends tussen jongens en meisjes kan echter ook te maken hebben met een ander opsporingsbeleid de laatste jaren, waarbij de focus ligt op delicten die relatief vaak door meisjes worden gepleegd. Ook kan het zijn dat opsporing recentelijk meer genderneutraal is geworden en daardoor meer gericht op meisjes dan voorheen.

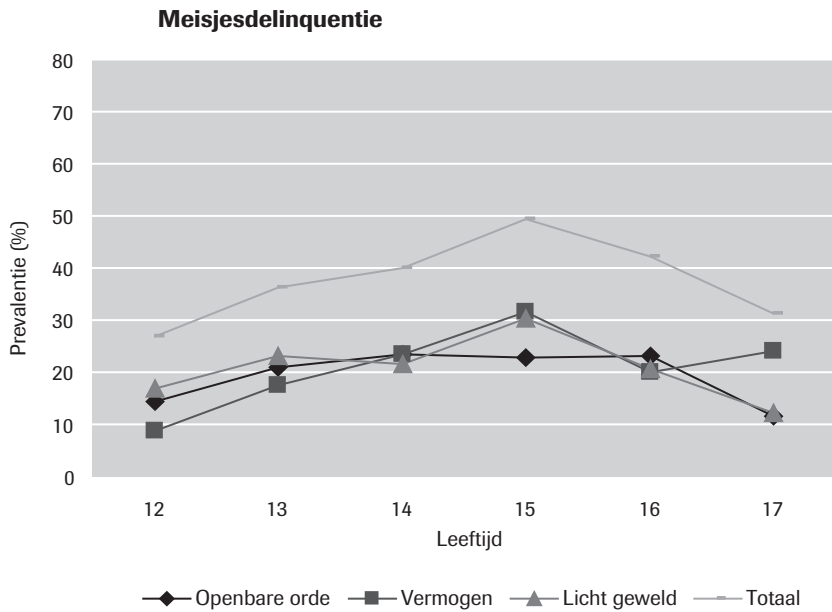
5.3 Demografische kenmerken

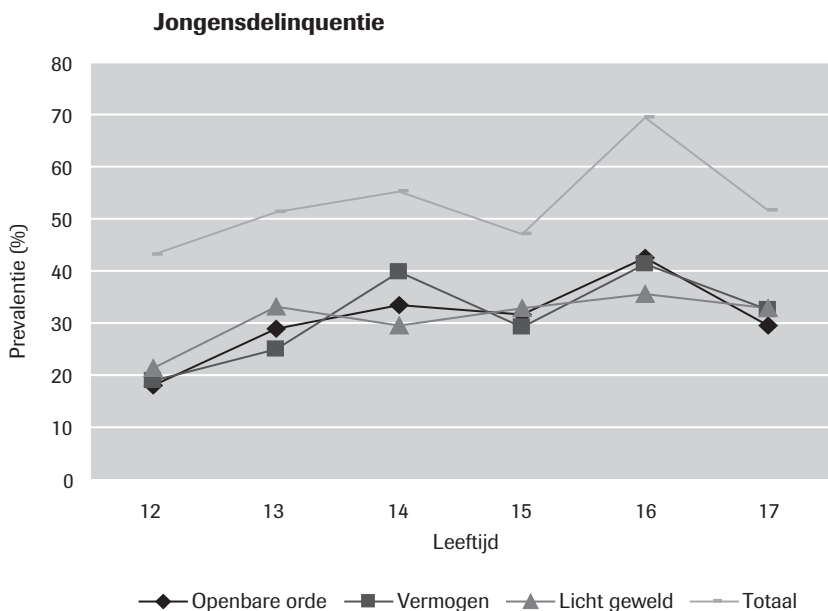
5.3.1 Leeftijd

In figuur 5.3 is te zien dat meisjes op 15-jarige leeftijd het vaakst rapporteren een delict gepleegd te hebben. Bijna de helft van alle 15-jarigen geeft aan het voorgaande jaar een delict te hebben gepleegd. Bij de afzonderlijke delictsoorten ligt de piek eveneens meestal op 15 jaar. Meisjes van 12 plegen veelal lichte geweldsdelicten en openbareordedelicten; 15-jarigen vooral lichte gewelds- en vermogensdelicten en 17-jarigen vooral vermogensdelicten. In

vergelijking met jongens, geven meisjes op elke leeftijd aan minder delicten te hebben gepleegd, ook als we kijken naar de afzonderlijke delicttypen. Op 16-jarige leeftijd rapporteren de meeste jongens over één of meer delicten, hun piek is dus later dan die van meisjes.

Figuur 5.3 Prevalentie van zelfgerapporteerde delicten in 2005 in de voorgaande 12 maanden door 12- t/m 17-jarigen naar leeftijd (%)

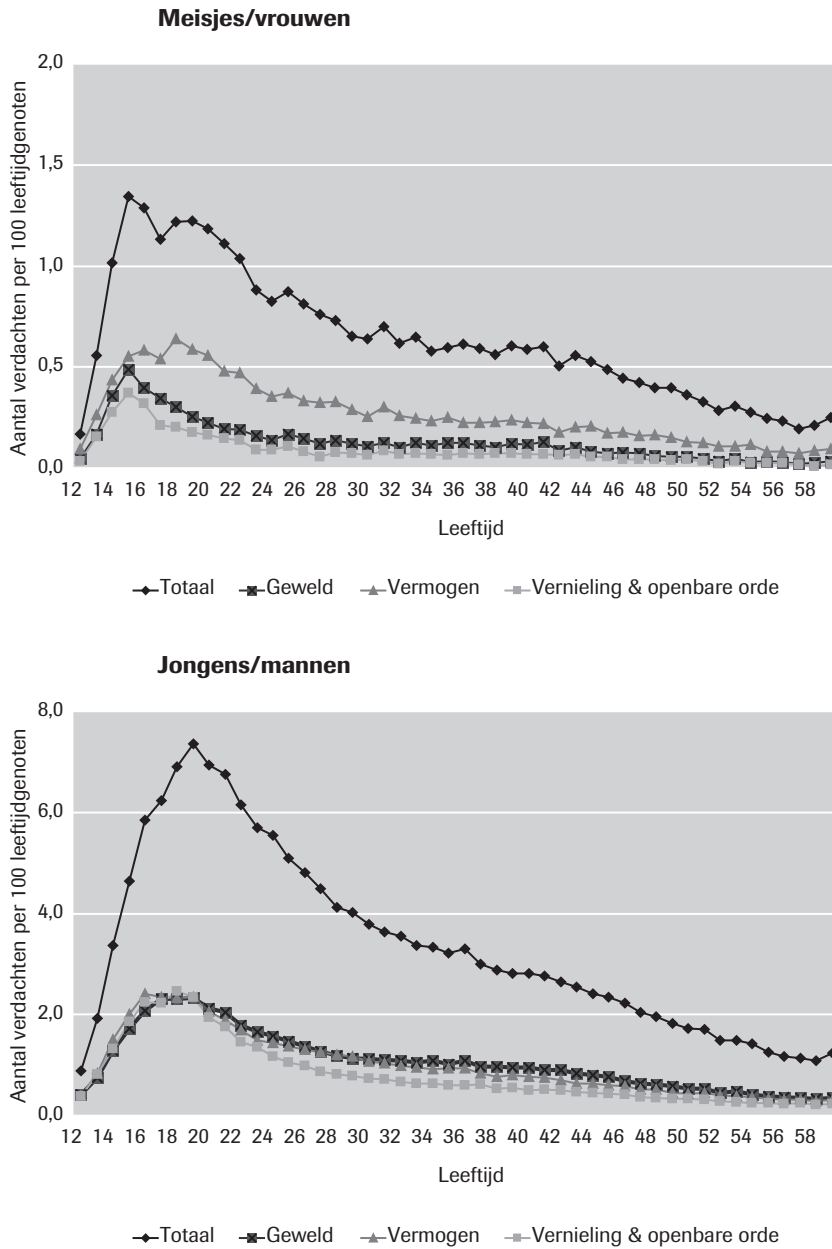
Bron: MZJ

Figuur 5.4 laat de samenhang zien tussen leeftijd en het percentage meisjes/vrouwen dat in 2005 werd aangehouden door de politie. Hetzelfde is gedaan voor jongens/mannen. Om de piekleeftijd goed in kaart te brengen hebben we ook vrouwen tot en met 60 jaar meegenomen. Voor de zelfrapportagegegevens was dit niet mogelijk, aangezien meerderjarigen niet betrokken zijn in de MZJ.

De curve voor meisjes is conform de algemene age-crime curve (Farrington, 1986; Junger-Tas, 1992): het aandeel verdachten neemt toe naarmate de leeftijd toeneemt, piekt op 15-jarige leeftijd, om daarna weer af te nemen. Op niveauverschillen na, laten de curves voor gewelddelicten en delicten in de categorie vernieling en openbare orde een vergelijkbaar beeld zien. Het aantal verdachten wat betreft een vermogensdelict lijkt echter later te pieken, op 19-jarige leeftijd.

Voor jongens/mannen ligt het aantal aangehouden verdachten per 100 leeftijdgenoten over de hele linie hoger. Het aandeel verdachten is bij jongens het grootste onder 19-jarigen. Verder zijn bij jongens weinig verschillen te constateren tussen geweldsdelicten, vermogensdelicten en vernieling en openbareordedelicten.

Figuur 5.4 Aangehouden verdachten in 2005, naar leeftijd (%)

Bron: Politie- en justitiecijfers

Conclusie

De meeste meisjes die delicten plegen doen dit op 15-jarige leeftijd. Dit blijkt uit zowel de zelfgerapporteerde als uit de geregistreerde cijfers. Daarna neemt de criminaliteit geleidelijk af. Voor de meeste type delicten ligt de piek ook op 15 jaar, dit geldt voor beide bronnen. De enige uitzondering betreft vermogensdelicten in politiecijfers, hiervoor worden 18-jarige vrouwen het vaakst aangehouden. Zelfgerapporteerde en geregistreerde gegevens verschillen het meest voor 12-jarige meisjes: er worden vrijwel geen 12-jarige meisjes aangehouden op verdenking van een delict, terwijl bijna 30% van de 12-jarigen zelf aangeeft een delict te hebben gepleegd. Ook in eerdere studies uit andere landen is dit verschil gevonden. Als zelfrapportage- en politiecijfers vergeleken worden op de leeftijd waarop jongeren beginnen met het plegen van delicten, blijkt de leeftijd volgens zelfrapportage drie tot vijf jaar voor te lopen op de leeftijd volgens justitiecijfers, zowel bij jongens als bij meisjes (Loeber & LeBlanc, 1990; Moffitt et al., 2001; Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 1998).

Een opvallend verschil tussen jongens en meisjes is dat de piekleeftijd voor meisjes lager ligt dan voor jongens. Dit vinden we zowel in zelfrapportage als in geregistreerde data. Jongens lijken de meeste delicten te plegen op 19-jarige leeftijd (volgens zelfrapportage op 16-jarige leeftijd, maar de gegevens gaan niet verder dan 17 jaar) en meisjes op 15-jarige leeftijd. Dit is een groot verschil. Wellicht kan het verschil verklaard worden door het feit dat meisjes eerder in de puberteit zitten dan jongens en eerder volwassen worden, waardoor ze eerder delicten plegen, maar ook eerder stoppen met criminaliteit (Haynie, 2003). Ook zijn in de politieregistraties bij meisjes de (niveau)verschillen tussen de typen delicten groter dan bij jongens. Met name vermogensdelicten komen relatief vaak voor bij meisjes.

5.3.2 *Herkomst*

Tabel 5.5 laat zien wat de prevalentie van zelfgerapporteerde delinquentie is naar herkomst. Het relatieve aantal allochtone meisjes dat zegt een delict gepleegd te hebben, blijkt gelijk aan het relatieve aantal autochtone meisjes. Dit geldt voor alle typen delicten. Bij jongens zijn er echter wel verschillen in prevalentie tussen autochtonen en allochtonen. Meer autochtone dan allochtone jongens geven aan een delict te hebben gepleegd in het voorgaande jaar, ook wat betreft de afzonderlijke typen delicten. Binnen allochtone jongeren lijkt er, gek genoeg, geen sekseverschil in prevalentie te bestaan.

Tabel 5.5 Prevalentie van zelfgerapporteerde delicten in 2005 in de voorgaande 12 maanden door 12- t/m 17-jarigen, naar herkomstgroep (%)

	Meisjes		Jongens	
	Autochtoon (n=411)	Allochtoon (n=141)	Autochtoon (n=424)	Allochtoon (n=147)
Vernieling/openbareordedelicten	18,5	22,3	33,1	18,9*
Vermogensdelicten	20,3	21,4	32,3	22,9*
Lichte geweldsdelicten	21,0	20,3	32,0	22,9*
Totaal delicten	37,5	37,8	55,1	44,3*

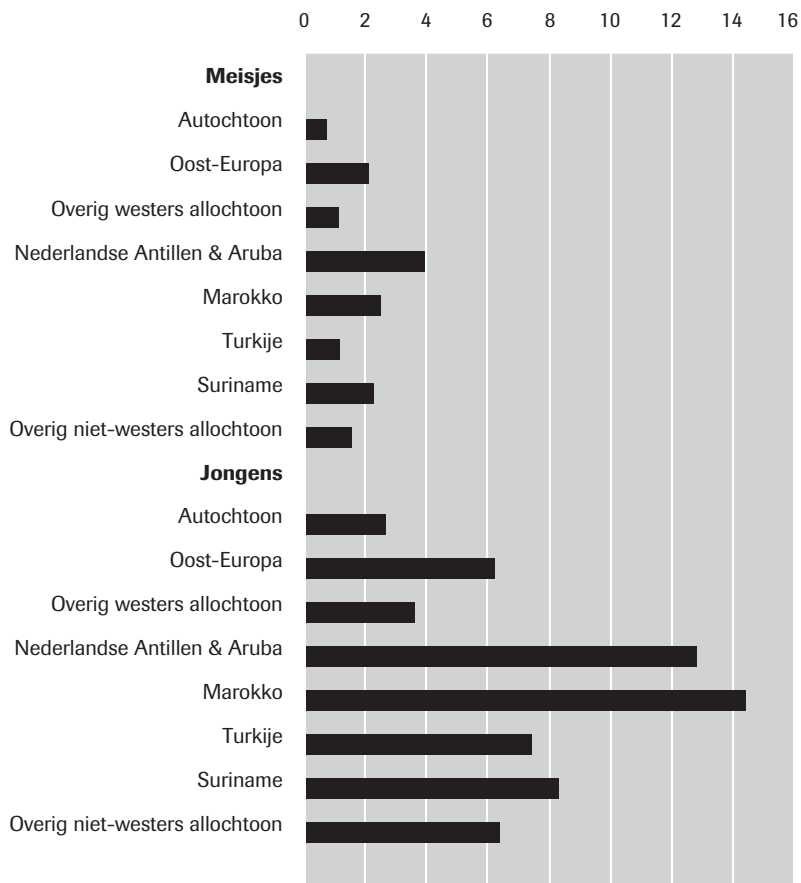
Met een Chi²-toets is per sekse getoetst of autochtonen en allochtonen in prevalentie van elkaar verschillen.

* $p < 0,05$ (verschillen tussen autochtonen en allochtonen, binnen sekse).

Bron: MZJ

De politieregistratie wijst echter uit dat allochtone meisjes in 2005 relatief vaak werden aangehouden op verdenking van een misdrijf in vergelijking met autochtone meisjes (zie figuur 5.5.). Dit geldt voor alle herkomstgroepen, hoewel de verschillen tussen autochtone meisjes en meisjes afkomstig van de Nederlandse Antillen/Aruba en Marokko het grootst zijn. Turkse meisjes en meisjes van overige (niet-)westers allochtone herkomst wijken het minst af van autochtone meisjes. Ook voor jongens geldt dat het aandeel verdachten onder allochtonen verhoudingsgewijs groter is dan onder autochtonen. Dit geldt voor alle herkomstgroepen, zij het voor Marokkaanse jongens en jongens afkomstig van de Nederlandse Antillen/Aruba in veel sterkere mate dan voor de overige herkomstgroepen.

Figuur 5.5 Aangehouden 12- t/m 17-jarige verdachten in 2005, naar sekse en herkomstgroep (%)

Bron: Politie- en justitiecijfers

Conclusie

Ook al rapporteren evenveel autochtone als allochtone meisjes dat zij een delict hebben gepleegd, in de politieregistratie komen allochtone meisjes, en met name meisjes afkomstig van de Nederlandse Antillen of Aruba, Marokko en Suriname, verhoudingsgewijs vaker voor. Dit resultaat kan verschillende dingen betekenen. De MZJ-onderzoekers geven zelf aan dat dit te maken kan hebben met een ondervertegenwoordiging in de steekproef van allochtonen uit het voortgezet lager onderwijs en uit sterk stedelijke gebieden. Aangezien opleidingsniveau en stedelijkheidsgraad samenhangen met delinquentie kan dit een verklaring zijn voor het kleine verschil in delinquentie tussen autochtonen en allochtonen (Van der Laan & Blom, 2004). Het is echter ook mogelijk dat het kleine verschil te maken heeft met een andere manier van rappor-

teren over het delictgedrag van autochtone en allochtone meisjes. Volgens verschillende studies komt onderrapportage door allochtonen relatief vaak voor (Junger, 1989; Thornberry & Krohn, 2000). Het zou dus zo kunnen zijn dat allochtone meisjes meer delicten plegen dan dat ze rapporteren en dat zij vaker delinquent zijn dan autochtone meisjes. Dit zou dan overeenkomen met de politiecijfers. Een andere mogelijkheid is dat er sprake is van selectieve steekproeftrekking van allochtonen in de MZJ en dat relatief weinig delinquente allochtonen toestemming hebben gegeven om deel te nemen aan het onderzoek. Het is ook mogelijk dat er sprake is van een selectief opsporingsbeleid. Met andere woorden, allochtone meisjes worden eerder verdacht van een delict en hiervoor opgepakt dan autochtone meisjes. Ook is het mogelijk dat zij relatief vaker delicten plegen waar een strenger opsporingsbeleid voor geldt (Bovenkerk, De Haan & Yesilgöz, 1991; Rovers, 1999). Vanaf 2000 is bijvoorbeeld meer ingezet op het opsporen van geweldsdelicten. Voor deze aanname vinden we overigens geen ondersteuning in de zelfrapportagegegevens: ook daar rapporteren allochtone meisjes ongeveer evenveel geweldsdelicten. Ook de prestatiecontracten van de politie die sinds 2001 van kracht zijn, kunnen hebben geleid tot een oververtegenwoordiging van feiten die eenvoudig zijn op te sporen. Het zou kunnen dat hierdoor juist meer allochtone meisjes worden opgepakt, doordat zij dit type delicten plegen.

Ondanks de bevinding dat er geen verschil in prevalentie is tussen zelfgerapporteerde criminaliteit van autochtone en allochtone meisjes, zien we wel een verschil tussen autochtone en allochtone jongens. Autochtone jongens geven aan vaker een delict te hebben gepleegd dan allochtone jongens. Dit komt niet overeen met de politieregistraties, waarbij allochtone jongens juist vaker voorkomen dan autochtone jongens. Zoals al eerder aangehaald kan dit komen door onderrapportage van allochtonen, een selectieve steekproef, of door een opsporingsbeleid dat meer gericht is op (typen delicten die vaak worden gepleegd door) allochtonen.

5.4 Algemene conclusie

De omvang, aard en trends van crimineel gedrag van meisjes blijken soms te verschillen als we kijken naar zelfrapportages of politieregistraties. Het gebruik van beide bronnen is dus nodig om een completer beeld te krijgen van meisjescriminaliteit. Ongeacht de bron van gegevens, zijn er structurele sekseverschillen te zien in criminaliteit. Minder meisjes dan jongens plegen delicten, ongeacht het type delict. Ook plegen meisjes minder delicten dan jongens. Desalniettemin blijken de sekseverschillen het grootst binnen de geregistreerde criminaliteit, wat deels lijkt te duiden op een verschil in behandeling door politie en justitie tussen meisjes en jongens en deels op selectieve zelfrapportage. Ook krijgen jongens zwaardere straffen dan meis-

jes. Dit kan echter liggen aan het feit dat meisjes minder ernstige delicten plegen. Ondanks deze sekseverschillen in crimineel gedrag lijkt het erop dat meisjes relatief meer delicten zijn gaan plegen, aangezien het aantal verdachte meisjes sterker is gestegen in de laatste jaren dan het aantal verdachte jongens in de politiecijfers en omdat zelfrapportages duiden op een lichte stijging van het aantal delinquente meisjes tegenover een lichte daling van het aantal delinquente jongens.

De verschillen binnen en tussen allochtone groepen zijn moeilijk te duiden. Zelfrapportage en politiecijfers spreken elkaar tegen en de bevindingen zijn tegenstrijdig met veelvuldig gerapporteerde patronen uit de literatuur.

6 Verblifsduur van meisjes in de JJI's

In dit hoofdstuk wordt in kaart gebracht wat de gemiddelde, minimale en maximale verblijfsduur is van meisjes in JJI's (onderzoeksvraag 6). De verblijfsduur van meisjes in JJI's is zeer relevant aangezien dit vaak de duur is dat een interventie geïmplementeerd kan worden. De verblijfsduur wordt beschreven aan de hand van het TULP-bestand, waarin de bezetting van alle JJI's in Nederland wordt geregistreerd. Zie paragraaf 2.2.3 voor een verdere toelichting over dit bestand.

Tussen januari 2006 en augustus 2009 bleken er volgens het TULP-bestand 658 verschillende meisjes uit een JJI te stromen met een strafrechtelijke titel. Er waren 47 meisjes die vaker dan één keer in een JJI verbleven in deze periode. Van deze meisjes verbleven er zeven drie keer in een JJI en één meisje verbleef er vier keer. Er is dus gekeken naar 714 verblijven van meisjes. Aangezien er een aantal meisjes is met extreme verblijfsduren, is ook gekeken naar de mediaan.

Een groot deel van de meisjes zit gedurende hun hele verblijf in de JJI omdat ze preventief gehecht zijn. Omdat hun gemiddelde verblijfsduur veel korter is dan die van meisjes die op een andere titel verblijven, beïnvloeden zij het gemiddelde sterk. De analyses zijn daarom uitgevoerd met en zonder deze meisjes.

6.1 Verblifsduur

Meisjes verblijven gemiddeld 3,63 maanden (109 dagen) op strafrechtelijke titel in een inrichting (zie tabellen 6.1 t/m 6.4). De mediaan ligt echter veel lager, op 0,6 maanden (18 dagen). De helft van de meisjes verblijft dus korter dan 18 dagen in een instelling. Het grote verschil tussen het gemiddelde en de mediaan wordt verklaard door het feit dat er een aantal meisjes is met een erg lang verblijf. De maximale verblijfsduur is dan ook 78,63 maanden (2.359 dagen), dit is bijna 6 ½ jaar. Het kortste verblijf is 2 dagen. Daarnaast is er een heel aantal meisjes met een zeer korte verblijfsduur.

Zonder de meisjes die enkel preventief gehecht zijn, is de gemiddelde verblijfsduur 5,58 maanden. Dit is dus bijna een half jaar. Ook hier ligt de mediaan van de verblijfsduur een stuk lager op 0,67 maanden, wat neerkomt op 20 dagen. In de volgende paragraaf wordt duidelijk dat het verschil in gemiddelde en mediaan voornamelijk te wijten is aan de relatief lange verblijfsduur van meisjes met een PIJ-maatregel.

Zonder de PIJ-meisjes vervolgens (deze krijgen immers al een interventie aangeboden), is de gemiddelde verblijfsduur 1,25 maanden. De mediaan ligt op 0,56 maanden, wat neerkomt op 17 dagen.

Zonder de PIJ-meisjes én de meisjes die enkel preventief gehecht zijn is de gemiddelde verblijfsduur 1,38 maanden en de mediaan 17 dagen.

Tabel 6.1 Verblifsduur in maanden van meisjes in JJI's, naar maatregel, begintitel (inclusief alleen preventief gehechte meisjes)

Maatregel	N	Gemiddeld (SD)	Mediaan	Min.	Max.
PIJ	43	41,95 (17,82)	39,99	10,47	78,63
Jeugddetentie	204	0,83 (1,57)	0,46	0,07	16,33
Preventieve hechtenis	464	1,27 (1,60)	0,63	0,07	16,00
OTS	3	3,33 (4,05)	1,58	0,50	8,00
Totaal	714	3,63 (10,85)	0,6	0,07	78,63

Tabel 6.2 Verblifsduur in maanden van meisjes in JJI's, naar maatregel, begintitel (exclusief alleen preventief gehechte meisjes)

Maatregel	N	Gemiddeld (SD)	Mediaan	Min.	Max.
PIJ	43	41,95 (17,82)	39,99	10,47	78,63
Jeugddetentie	204	0,83 (1,57)	0,46	0,07	16,33
Preventieve hechtenis	159	1,75 (2,07)	1,17	0,07	16,00
OTS	3	3,33 (4,05)	1,58	0,50	8,00
Totaal	409	5,58 (14,00)	0,67	0,07	78,63

Tabel 6.3 Verblifsduur in maanden van meisjes in JJI's, naar maatregel, eindtitel (inclusief alleen preventief gehechte meisjes)

Maatregel	N	Gemiddeld (SD)	Mediaan	Min.	Max.
PIJ	43	40,83 (19,18)	39,99	1,6	78,63
Jeugddetentie	218	1,35 (3,16)	0,49	0,07	36,87
Preventieve hechtenis	305	1,02 (1,22)	0,47	0,07	7,77
OTS	113	1,46 (2,91)	0,73	0,07	29,77
Anders	35	1,35 (1,17)	1,05	0,07	4,03
Totaal	714	3,63 (10,85)	0,6	0,07	78,63

Tabel 6.4 Verblifsduur in maanden van meisjes in JJI's, naar maatregel, eindtitel (exclusief alleen preventief gehechte meisjes)

Maatregel	N	Gemiddeld (SD)	Mediaan	Min.	Max.
PIJ	43	40,83 (19,18)	39,99	1,6	78,63
Jeugddetentie	218	1,35 (3,16)	0,49	0,07	36,87
OTS	113	1,46 (2,91)	0,73	0,07	29,77
Anders	35	1,35 (1,17)	1,05	0,07	4,03
Totaal	409	5,58 (14,00)	0,67	0,07	78,63

6.2 Verblifsduur naar begin- en eindtitel

Veel meisjes hadden bij plaatsing een andere maatregel dan bij het verlaten van de JJI (zie tabel 6.5). Zo waren er vrij veel meisjes die een vrijheidsstraf hadden opgelegd gekregen bij instroom, maar uitstroomden met een OTS-maatregel of andersom. Meisjes met een vrijheidsstraf konden de inrichting ook verlaten met een andere maatregel, zoals gesloten jeugdzorg of voogdij.

Om onderscheid te maken tussen de verblijven naar maatregelen, is apart gekeken naar de begin- en eindtitel.

Tabel 6.5 Aantal meisjes in JJI's per afdoening naar begintitel en naar eindtitel

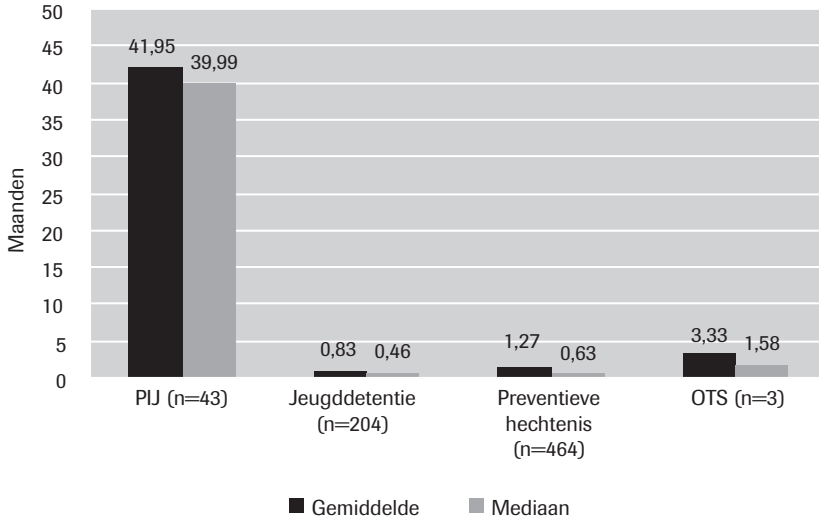
Begintitel	Eindtitel					Totaal
	Preventief gehecht	Jeugddetentie	PIJ	OTS	Anders	
Preventief gehecht	305	24	1	103	31	464
Jeugddetentie	0	191	0	9	4	204
PIJ	0	1	41	1	0	43
OTS	0	2	1	0	0	3
Totaal	305	218	43	113	35	714

Ook al verbleven sommige meisjes een tijd op civielrechtelijke titel in de instelling, we hebben voor dit rapport enkel gekeken naar de verblijfstijd op strafrechtelijke titel. De verblijfstijd in de JJI's met een niet strafrechtelijke titel is dus niet meegerekend (zie figuur 6.1 en 6.2). Als we enkel kijken naar de begintitel, dan is duidelijk dat de meeste meisjes instroomden omdat ze preventief gehecht waren (61,3%). Ook veel meisjes hadden vrijheidsstraf als begintitel (26,9%). Er zijn relatief maar weinig meisjes met een PIJ-maatregel in de JJI's (5,7%), maar zij verbleven er veruit het langst. Het gemiddelde meisje met een PIJ-maatregel verblijft bijna 42 maanden in een JJI, dat is 3,5 jaar. Meisjes met een PIJ-maatregel hebben overigens allen dezelfde begin- als eindtitel. Meisjes die met een OTS-maatregel in een gesloten instelling zijn gekomen (maar als eindtitel een strafrechtelijke titel hadden) zitten gemiddeld 3,5 maand op strafrechtelijke titel, hun mediaan ligt op anderhalve maand. Meisjes die preventief gehecht zijn of in jeugd detentie zitten, verblijven het kortst in de inrichtingen, gemiddeld iets meer of minder dan één maand. De helft van deze meisjes heeft een verblijf van minder dan twee weken.

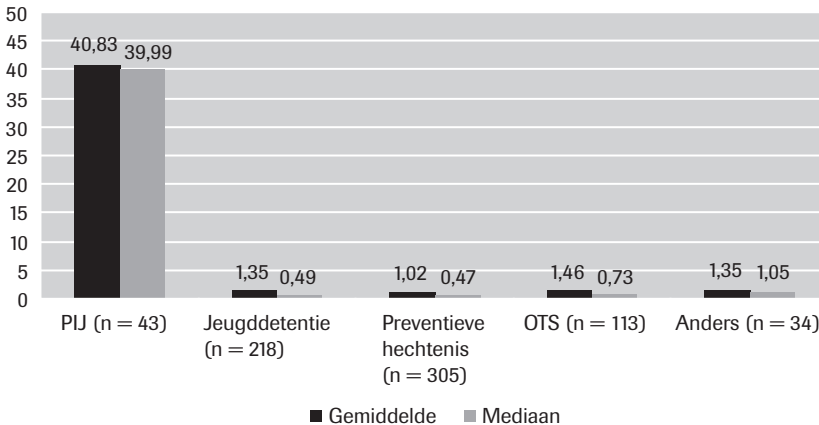
Als we naar de eindtitel kijken van de meisjes die in een gesloten inrichting zijn geplaatst, blijken ook bij uitstroom de meeste meisjes preventief gehecht te zijn (40,2%). Zij verblijven gemiddeld een maand in de instelling. Met een verblijfsduur van ongeveer anderhalve maand, verblijven meisjes met een vrijheidsstraf of met een OTS-maatregel bij uitstroom iets langer in de JJI's. Zonder de meisjes die *enkel* preventief gehecht zijn tijdens hun verblijf in een JJI, is het merendeel van de meisjes ingestroomd omdat zij een vrijheidsstraf opgelegd hebben gekregen (49,9%). De gemiddelde verblijfsduur van meisjes die in de instelling zijn gekomen omdat zij preventief gehecht waren (en later dus een andere maatregel opgelegd hebben gekregen) is 1,75 maand. Meisjes die enkel preventief gehecht waren, verblijven dus twee weken korter in de JJI's dan meisjes die later een andere verblijfstitel hebben gekregen. Wanneer gekeken wordt naar de eindtitel, blijken ook de meeste meisjes met een vrijheidsstraf te hebben gezeten bij uitstroom (53,3%) met een gemiddelde ver-

blijfsduur van bijna anderhalve maand. Afgezien van de PIJ-meisjes, blijkt de groep meisjes met één van de overige maatregelen (gesloten jeugdzorg, voogdij of anders) als eindtitel de langste verblijfsduur te hebben. De helft van deze meisjes verbleef overigens ook minder dan een maand in de instelling.

Figuur 6.1 Verbljfsduur van meisjes in JJI's naar begintitel in maanden

Figuur 6.2 Verbljfsduur van meisjes in JJI's naar eindtitel in maanden

6.3 Verblijfsduur naar type delict

Er is ook gekeken naar de delicten waarvoor de meisjes zijn veroordeeld (zie tabellen 6.6 en 6.7). Dit is voor 489 van de 714 plaatsingen bekend in TULP. Er blijken grote verschillen te zijn in de verblijfsduur van meisjes die verschillende delicten hebben gepleegd. De meeste meisjes die in een JJI verbleven zijn veroordeeld voor een geweldsdelict. Deze meisjes hebben ook de langste verblijfsduur, van gemiddeld 8,61 maand. Kijken we echter naar de mediaan, dan verblijven meisjes die veroordeeld zijn voor brandstichting het langst in een JJI. Het kortst verblijven meisjes die veroordeeld zijn volgens de wet wapens en munitie of volgens de Leerplichtwet.

De resultaten blijven nagenoeg hetzelfde wanneer we de meisjes die enkel preventief gehecht waren niet meenemen in de analyses. Alleen de gemiddelde verblijfsduur van meisjes die zijn veroordeeld voor een geweldsdelict is hoger met een gemiddelde van 14,84 maanden. Blijkbaar verblijven veel van de meisjes voor een geweldsdelict in de instelling omdat zij preventief gehecht zijn.

Tabel 6.6 Verblijfsduur in dagen van meisjes in JJI's naar delictsoort (inclusief alleen preventief gehechte meisjes)

Delictsoort	N	Gemiddeld (SD)	Mediaan	Min.	Max.
Geweld	239	8,61 (17,47)	1,13	0,07	78,63
Vermogen	148	1,16 (3,25)	0,43	0,07	36,87
Openbare orde	0				
Wet wapens en munitie	1	0,23	0,23	0,23	0,23
Opium	16	2,51 (2,36)	1,68	0,10	9,23
Brandstichting	9	3,36 (3,11)	2,27	0,23	10,47
Leerplichtwet	63	0,53 (0,35)	0,43	0,07	2,30
Overig	3	2,77 (4,29)	0,36	0,30	7,77

Tabel 6.7 Verblijfsduur in dagen van meisjes in JJI's naar delictsoort (exclusief alleen preventief gehechte meisjes)

Delictsoort	N	Gemiddeld (SD)	Mediaan	Min.	Max.
Geweld	131	14,84	2,40	0,07	78,63
Vermogen	83	1,50 (4,28)	0,46	0,07	36,87
Openbare orde	0				
Wet wapens en munitie	1	0,23	0,23	0,23	0,23
Opium	8	2,93 (2,86)	2,14	0,33	9,23
Brandstichting	4	4,09 (4,70)	2,90	0,23	10,47
Leerplichtwet	63	0,53 (0,35)	0,43	0,07	2,30
Overig	2	0,33 (0,04)	0,33	0,30	0,37

6.4 Conclusie

Van de meisjes die tussen januari 2006 en augustus 2009 uitstroomden uit een JJI, blijkt een zeer grote groep slechts preventief gehecht te zijn. Deze

meisjes verbleven zeer kort in de JJI, meestal korter dan twee weken, en kregen vervolgens blijkbaar geen of een lagere vrijheidsstraf. Aan deze preventief gehechte meisjes wordt in principe geen interventie aangeboden. Ook waren er veel meisjes die jeugddetentie opgelegd hadden gekregen. Van deze groep meisjes blijkt echter ook bijna de helft minder dan twee weken te verblijven in de JJI. Zij krijgen in principe wel een interventie aangeboden, maar de tijd voor de uitvoering van de interventie is zeer beperkt. De meisjes die langer verblijven zijn met name de PIJ-meisjes. Voor deze meisjes is dus meer tijd wat betreft het aanbieden van een interventie. Er zijn echter relatief weinig meisjes die in deze categorie vallen (6,0%). Voor veruit de meeste meisjes in een JJI is er dus onvoldoende tijd om een intramurale interventie aan te bieden te krijgen.

7 Risicodomeinen van delinquente meisjes

In dit hoofdstuk worden de risicodomeinen van Nederlandse delinquente meisjes in kaart gebracht (onderzoeksvraag 4), door verschillende databronnen te bekijken: de MZJ-gegevens, de WSJCPA en de gegevens uit strafdosiers van veroordeelde meisjes. Door deze verschillende databronnen te gebruiken, konden zowel de achtergrond- en delictkenmerken, als de risicodomeinen worden beschreven van delinquente meisjes volgens zelfrapportage (waarbij onderscheid is gemaakt tussen licht en ernstig delinquente meisjes), van verdachte meisjes en van veroordeelde meisjes. De risicodomeinen komen overeen met de domeinen die uit het literatuuronderzoek gerelateerd bleken te zijn aan delinquentie van meisjes. De inhoud van de risicodomeinen kan per databron verschillen omdat niet elke databron precies dezelfde risicofactoren heeft gemeten. De gemeten risicofactoren per databron zijn te vinden in bijlage 4, alsmede onder welk risicodomein elke factor gegroepeerd is.

Om vast te stellen of de risicodomeinen uit de literatuur ook daadwerkelijk risicodomeinen zijn voor Nederlandse meisjes, zijn allereerst de kenmerken tussen niet-delinquente en delinquente meisjes vergeleken.

7.1 MZJ – Kenmerken van delinquente meisjes volgens zelfrapportage

7.1.1 *Verschillen tussen niet-delinquente en delinquente meisjes*

Achtergrond- en delictkenmerken

In de gewogen steekproef bevinden zich 552 meisjes.⁵ Volgens de zelfrapportage van deze meisjes is 62,4% niet delinquent of heeft slechts een overtreding begaan. Zo'n 28,8% van de meisjes is licht delinquent en 8,8% ernstig delinquent.

Kijkend naar verschillende typen delicten blijkt dat 20,6% van de meisjes uit de zelfrapportage rapporteert zich schuldig te hebben gemaakt aan een vermogensdelict. Verder zegt 20,8% van de meisjes een licht geweldsdelict te hebben gepleegd zoals iemand bedreigen of slaan met (eventueel) licht lichamelijk letsel tot gevolg. Slechts 0,9% zegt zich schuldig te hebben gemaakt aan een ernstig geweldsdelict. Van de meisjes heeft 19,5% wel eens iets vernield of een openbareordedelict gepleegd. Tot slot zegt 2,1% wel eens met iemand gevochten te hebben omwille van zijn huidskleur of seksuele geaardheid en heeft 2,2% zich schuldig gemaakt aan handelen in drugs.

De gemiddelde leeftijd bedraagt 14,35 jaar in de groep niet-delinquente meisjes. Delinquente meisjes zijn met 14,55 jaar gemiddeld iets ouder. Dit verschil is significant. Over de gehele groep varieert de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar. Wanneer we kijken naar de herkomst van de niet en wel delin-

5 Om de steekproef zo representatief mogelijk te maken voor de 12- tot en met 17-jarige populatie, is er bij de analyses rekening gehouden met de verdeling naar sekse, leeftijd, opleiding, landsdeel, stedelijkheidsgraad en herkomstgroep in de Nederlandse populatie, door gewogen gegevens te gebruiken.

quente meisjes, blijkt dat herkomst niet verschilt tussen delinquente en niet-delinquente meisjes. Het overgrote merendeel (bijna 75%) van de meisjes in beide groepen is van autochtone komaf. Ongeveer 3,5% van de niet-delinquente en delinquente meisjes is van Turkse komaf, 2,3% respectievelijk 2,9% van de meisjes is van Surinaamse komaf en ongeveer 15% heeft een andere herkomst. De exacte percentages zijn terug te vinden in tabel 7.1.

Tabel 7.1 Achtergrondkenmerken van delinquente en niet-delinquente meisjes – MZJ (%)

Afkomst	Niet delinquent	Wel delinquent
Nederlands	74,5	74,4
Turks	3,5	3,4
Marokkaans	3,2	1,9
Surinaams	2,3	2,9
Antilliaans	0,9	1,9
Anders	15,4	15,0
Gemiddelde leeftijd**	14,35	14,55

De gewogen gegevens zijn gebruikt waarbij rekening is gehouden met de verdeling naar sekse, leeftijd, opleiding, landsdeel, stedelijkheidsgraad en herkomstgroep in de Nederlandse populatie.

Er is een Chi²-toets uitgevoerd om het verschil in herkomst tussen wel en niet delinquenten te toetsen en een t-toets om het verschil in leeftijd te toetsen.

* p<0,05

** p<0,01

*** p<0,001

Prevalentie risicodomeinen

Tabel 7.2 toont het gewogen percentage niet-delinquente en delinquente meisjes dat in aanraking komt met risicofactoren in de verschillende domeinen. In totaal zijn er 30 risicofactoren gemeten voor tien verschillende domeinen. Het maximale aantal risicofactoren waarmee niet-delinquente meisjes in aanraking komen bedraagt 13. Van alle niet-delinquente meisjes heeft slechts 1,2% dit maximum van 13 risicofactoren. Voor delinquente meisjes ligt het maximum aantal een stuk hoger, namelijk 21 risicofactoren bij 0,5% van de delinquente meisjes.

De grootste groep (17,2%) niet-delinquente meisjes heeft drie risicofactoren, gevolgd door 16,9% met twee risicofactoren. Van de delinquente meisjes heeft de grootste groep (13,5%) vijf risicofactoren, gevolgd door 11,5% met vier risicofactoren. Het gemiddeld aantal risicofactoren aanwezig bij niet-delinquente meisjes is 4,6 tegenover 7,4 risicofactoren gemiddeld bij delinquente meisjes. De verschillen tussen de twee groepen zijn wederom significant. Van de niet-delinquente meisjes heeft 7,6% van de meisjes geen enkele risicofactor. Bij de delinquente meisjes is dit slechts 0,5%. Dit verschil tussen de niet-delinquente en delinquente meisjes blijkt ook significant te zijn.

Tabel 7.2 Aantal factoren per risicodomein en prevalentie van delinquente en niet-delinquente meisjes – MZJ

Prevalentie risicodomeinen	Aantal gemeten factoren ^a	Niet delinquent		Wel delinquent	
		Max. aantal factoren ^b	Prevalentie ^c	Max. aantal factoren ^b	Prevalentie ^c
<i>Statisch</i>					
Gezinskenmerken***	3	3	31,7%	3	46,6%
<i>Dynamisch</i>					
Mentale gezondheid*	1	1	34,3%	1	44,0%
Persoonlijkheid***	1	1	11,3%	1	38,2%
Gedragsproblemen***	1	1	9,0%	1	28,0%
Riskante leefstijl***	7	5	64,3%	7	81,7%
Ouder-kindrelatie***	2	2	18,6%	2	36,2%
Risicovolle opvoedingssituatie moeder*	5	4	42,0%	5	53,1%
Risicovolle opvoedingssituatie vader	5	5	43,0%	4	46,9%
Leeftijdgenoten***	1	1	7,0%	1	45,9%
School***	4	2	30,1%	3	49,3%
Totaal domeinen***	30	13(1,2%)	92,4%	21(0,5%)	99,5%

De gewogen gegevens zijn gebruikt waarbij rekening is gehouden met de verdeling naar sekse, leeftijd, opleiding, landsdeel, stedelijkheidsgraad en herkomstgroep in de Nederlandse populatie.

Er zijn Chi²-toetsen uitgevoerd om het verschil in prevalentie tussen wel en niet delinquenten te toetsen.

a In de kolom wordt aangegeven hoeveel risicofactoren er maximaal gemeten kunnen worden binnen elk domein.

b In de kolom wordt aangegeven hoeveel risicofactoren er maximaal in de steekproef zijn gevonden.

c In de kolom wordt aangegeven hoeveel % van de meisjes één of meer risicofactoren heeft.

* p<0,05

** p<0,01

*** p<0,001

Van de tien onderscheiden risicodomeinen in de MZJ is er één statisch domein, gezinskenmerken. Dit domein verschilt significant tussen delinquente en niet-delinquente meisjes. Bijna de helft van de delinquente meisjes heeft minstens één van de risicofactoren gescheiden ouders, werkloze ouders of relatief veel verhuizingen, tegenover bijna een derde van de niet-delinquente meisjes. Wanneer er wordt gekeken naar de aparte dynamische domeinen, valt op dat delinquente en niet-delinquente meisjes op alle domeinen significant van elkaar verschillen met uitzondering van het domein risicovolle opvoedingssituatie vader. Binnen dit domein heeft meer dan 40% van alle meisjes minimaal één van de risicofactoren. Voor de overige domeinen geldt dat delinquente meisjes vaker problemen hebben dan niet-delinquente meisjes. De verschillen tussen delinquente en niet-delinquente meisjes lijken het grootst voor persoonlijkheid, gedragsproblemen en leeftijdgenoten (prevalentie is vastgesteld op basis van één risicofactor per domein). Bij drie keer zoveel delinquente als niet-delinquente meisjes zijn risicofactoren aanwezig die gerelateerd zijn aan hun persoonlijkheid en gedragsproblemen. Wat betreft leeftijdgenoten zijn er zes keer zoveel delinquente als niet-delinquente meisjes met problemen. Naast de domeinen met maar één

risicofactor, zijn er grote verschillen in prevalentie voor de domeinen ouder-kindrelatie en school. Er zijn 1,9 en respectievelijk 1,6 keer zo veel delinquente als niet-delinquente meisjes die problemen in deze domeinen hebben. Riskante leefstijl is met zeven risicofactoren het grootste domein. Hierbinnen hebben beide groepen ook de meeste problemen. Van de niet-delinquente meisjes heeft ruim 60% problemen op dit domein tegenover ruim 80% bij de delinquente meisjes.

7.1.2 *Verschillen tussen licht en ernstig delinquente meisjes*

Binnen de delinquente groep is onderscheid gemaakt tussen licht en ernstig delinquente meisjes om te onderzoeken of ernstig delinquente meisjes nu ook meer risicofactoren hebben dan licht delinquente meisjes (zie hoofdstuk 2.2.1 voor een uitgebreide uitleg over hoe dit onderscheid is gemaakt). Daarnaast zijn de ernstig delinquente meisjes uit de MZJ beter vergelijkbaar met de veroordeelde meisjes (BARO, WSJCPA en strafdossiers) dan de gehele groep delinquente meisjes.

Achtergrond- en delictkenmerken

In tabel 7.3 staan de gewogen achtergrondkenmerken en delictgegevens uitgesplitst van de licht ($N=153$) en ernstig ($N=44$) delinquente meisjes. De niet-delinquente meisjes zijn niet meegenomen in deze analyse. Meisjes van Nederlandse komaf vormen in zowel de groep licht als ernstig delinquente meisjes de grootste groep met 75,5 respectievelijk 70,8%. De tweede plaats wordt in beide groepen ingenomen door meisjes met een andere afkomst met ongeveer 15%. Binnen de groep licht delinquente meisjes vormen meisjes met een Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst met 1,9% een even grote groep. In de groep ernstig delinquente meisjes zijn meisjes met een Surinaamse afkomst in tegenstelling tot de andere twee groepen met 6,3% vaker vertegenwoordigd. Meisjes van Turkse komaf zijn in beide groepen met ongeveer 4% vertegenwoordigd. Met een Chi^2 -toets is bepaald of de verschillen tussen de twee groepen delinquente meisjes significant zijn. Het blijkt dat er geen verschillen bestaan tussen de licht en ernstig delinquente meisjes met betrekking tot herkomst.

Het onderscheid tussen licht en ernstig delinquente meisjes is gebaseerd op de frequentie en ernst van de delicten die ze gepleegd hebben. In tabel 7.3 is een meer gedetailleerd overzicht gegeven van de prevalentie van de verschillende soorten delicten. Bijna alle ernstig delinquente meisjes blijken zich naar eigen zeggen schuldig te maken aan een licht geweldsdelict. Dit is bijna twee keer zo vaak als bij licht delinquente meisjes. Daarnaast maakt 10,4% zich schuldig aan een ernstig geweldsdelict tegenover geen enkel licht delinquent meisje. Ernstig delinquente meisjes blijken ongeveer anderhalf à twee keer zo vaak vermogens- en vernieling- en openbareordedelicten te plegen

Tabel 7.3 Achtergrondkenmerken en delictgegevens van licht en ernstig delinquente meisjes – MZJ (%)

	Licht delinquent	Ernstig delinquent
<i>Herkomst</i>		
Nederlands	75,5	70,8
Turks	3,8	4,1
Marokkaans	1,9	2,0
Surinaams	1,9	6,3
Antilliaans	1,9	2,1
Anders	15,1	14,6
<i>Aard delict</i>		
Licht geweld***	44,0	91,8
Ernstig geweld***	0,0	10,4
Vermogen***	47,2	79,2
Vernieling/openbare orde***	44,7	77,1
Discriminatie***	0,0	22,9
Drugshandel***	1,3	20,8
Gemiddelde leeftijd*	14,49	14,75

De gewogen gegevens zijn gebruikt waarbij rekening is gehouden met de verdeling naar sekse, leeftijd, opleiding, landsdeel, stedelijkheidsgraad en herkomstgroep in de Nederlandse populatie.

Er is een Chi²-toets uitgevoerd om het verschil in herkomst en aard delict tussen wel en niet delinquenten te toetsen en een t-toets om het verschil in leeftijd te toetsen.

* p<0,05

** p<0,01

*** p<0,001

als licht delinquente meisjes. Tevens blijkt er een groot verschil in prevalentie tussen het aantal licht en ernstig delinquente meisjes dat wel eens gehandeld heeft in drugs.

Tot slot is er gekeken of de gemiddelde leeftijd van de meisjes verschilt. Meisjes uit de licht delinquente groep zijn met 14,49 jaar gemiddeld iets jonger dan de ernstig delinquente meisjes met 14,75 jaar.

Prevalentie risicodomeinen

Tabel 7.4 toont het percentage meisjes dat minimaal één risicofactor heeft binnen de verschillende domeinen. Hierbij is weer onderscheid gemaakt tussen licht en ernstig delinquente meisjes. Met een Chi²-toets is bepaald of de verschillen tussen beide groepen significant zijn.

Het merendeel (16,3%) van de licht delinquente meisjes heeft vijf risicofactoren, gevolgd door 13,8% met 4 en 11,9% met zeven risicofactoren. Van de ernstig delinquente meisjes heeft 14,3% acht of negen risicofactoren gevolgd door 10,2% met tien of dertien risicofactoren.

Tabel 7.4 Prevalentie risicodomeinen voor licht en ernstig delinquente meisjes – MZJ (%)

Risicodomeinen	Licht delinquente meisjes	Ernstig delinquente meisjes
<i>Statisch</i>		
Gezinskenmerken	45,3	50,0
<i>Dynamisch</i>		
Mentale gezondheid	42,8	47,9
Persoonlijkheid	37,1	40,8
Gedragsproblemen***	20,8	52,1
Riskante leefstijl**	77,4	95,8
Ouder-kindrelatie**	31,4	52,1
Risicovolle opvoedingssituatie moeder**	48,1	70,8
Risicovolle opvoedingssituatie vader	47,8	41,7
Leeftijdgenoten*	41,5	60,4
School***	41,8	72,9
Totaal domeinen	99,4	100

De gewogen gegevens zijn gebruikt waarbij rekening is gehouden met de verdeling naar sekse, leeftijd, opleiding, landsdeel, stedelijkheidsgraad en herkomstgroep in de Nederlandse populatie.

Er zijn Chi²-toetsen uitgevoerd om het verschil in prevalentie tussen licht en ernstig delinquente meisjes te toetsen.

* p<0,05

** p<0,01

*** p<0,001

Licht delinquente meisjes blijken voornamelijk risicofactoren te hebben op het domein riskante leefstijl. Binnen dit domein heeft meer dan driekwart (77,4%) van de meisjes problemen. Iets minder dan de helft van de meisjes heeft problemen op het domein risicovolle opvoedingssituatie vader en moeder. De ernstig delinquente meisjes blijken op aanzienlijk meer dynamische domeinen problemen te hebben. Significante verschillen zijn er vooral op de risicodomeinen gedragsproblemen, riskante leefstijl, ouder-kindrelatie, risicovolle opvoedingssituatie moeder, leeftijdgenoten en school. Binnen al deze domeinen zijn er meer ernstig delinquente meisjes die deze risicofactoren hebben dan licht delinquente meisjes. Van de vier domeinen die uit één risicofactor bestaan, valt op dat ongeveer 40% van de licht delinquente meisjes problemen heeft op de domeinen mentale gezondheid, persoonlijkheid en leeftijdgenoten. Gedragsproblemen komen het minst voor bij deze groep (20,8%). Bij de ernstig delinquente meisjes heeft ongeveer 50% problemen ten aanzien van mentale gezondheid en gedragsproblemen. Zo'n 60% heeft problemen met leeftijdgenoten. Op het domein persoonlijkheid hebben evenveel licht als ernstig delinquente meisjes problemen.

Tabel 7.5 Gemiddeld aantal risicofactoren van licht en ernstig delinquente meisjes – MZJ

Risicodomeinen	Licht delinquente meisjes	Ernstig delinquente meisjes
<i>Statisch</i>		
Gezinskenmerken	1,38	1,49
<i>Dynamisch</i>		
Risikante leefstijl***	2,13	3,50
Ouder-kindrelatie	1,45	1,55
Risicovolle opvoedingssituatie moeder	1,78	2,03
Risicovolle opvoedingssituatie vader	1,92	1,99
School	1,33	1,55
Totaal domeinen	6,53	10,34

De gewogen gegevens zijn gebruikt waarbij rekening is gehouden met de verdeling naar sekse, leeftijd, opleiding, landsdeel, stedelijkheidsgraad en herkomstgroep in de Nederlandse populatie.

Er zijn t-toetsen uitgevoerd om te toetsen of licht en ernstig delinquente meisjes verschillen op het gemiddeld aantal risicofactoren.

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

*** $p < 0,001$

Er is ook gekeken naar het gemiddelde aantal risicofactoren per domein van de licht en ernstig delinquente meisjes die minstens één van de risicofactoren hadden. De meisjes zonder risicofactoren zijn niet meegenomen in de analyse en ook de domeinen die uit slechts één risicofactor bestaan zijn uit de analyse gelaten (de gemiddelden hiervan zouden immers altijd één zijn). De resultaten zijn te zien in tabel 7.5.

Het gemiddelde aantal risicofactoren blijkt alleen te verschillen voor het dynamische domein riskante leefstijl. Binnen het domein riskante leefstijl hebben licht delinquente meisjes gemiddeld twee risicofactoren, terwijl ernstig delinquente meisjes gemiddeld 3,5 risicofactoren hebben. Ten aanzien van de overige domeinen bestaan er geen verschillen tussen de twee groepen meisjes.

7.1.3 Conclusie

Delinquente meisjes blijken gemiddeld iets ouder te zijn dan niet-delinquente meisjes en ernstig delinquente meisjes zijn weer ouder dan licht delinquente meisjes. Qua herkomst blijken er geen opmerkelijke verschillen te bestaan tussen de niet-delinquente en delinquente meisjes. Hierbij willen we nog even benadrukken (zoals eerder in paragraaf 5.3.4 werd besproken) dat er bij de zelfrapportagegegevens rekening gehouden dient te worden met een eventuele onderschatting van allochtone delinquenten door de steekproeftrekking of door onderrapportage van allochtonen.

Delinquente meisjes blijken op alle domeinen, met uitzondering van risicovolle opvoedingssituatie vader, vaker problemen te hebben dan niet-delinquente meisjes. Vooral binnen de domeinen persoonlijkheid en leeftijdgeno-

ten hebben delinquente meisjes vaker problemen. Een deel van de gevonden verschillen tussen delinquente en niet-delinquente meisjes houdt ook stand als we binnen de delinquente groep kijken. Ernstig delinquente meisjes zijn te onderscheiden van licht delinquente meisjes door meer problemen op het gebied van gedrag, riskante leefstijl, risicovolle opvoedingssituatie moeder, school en leeftijdgenoten. De grootste verschillen zijn gevonden voor gedrags-, opvoed- en schoolproblemen.

Geconcludeerd kan worden dat het zinvol is om niet alleen een onderscheid te maken tussen delinquente en niet-delinquente meisjes, maar om ook te differentiëren tussen licht en ernstig delinquente meisjes. De ernstig delinquente meisjes, weliswaar een relatief kleine groep, zijn de meisjes met de meeste problemen op het grootste aantal risicodomeinen. Ze hebben niet zozeer meer risicofactoren per domein, maar op meer domeinen problemen dan meisjes die niet of minder delinquent zijn. Er lijkt dus sprake van een cumulatie van problemen naarmate het delinquente gedrag ernstiger wordt. Om verder delinquent (probleem) gedrag te voorkomen bij deze groep lijkt het vooral van belang aandacht te besteden aan gedragsproblemen, de opvoedingsstijl van moeder (meer dan die van vader) en problemen op school. Het gaat op school dan vooral om schoolprestaties, binding met school en spijbelgedrag.

7.2 WSJCPA – Kenmerken van meisjes die in aanraking zijn gekomen met politie

7.2.1 Achtergrond- en delictkenmerken

In het WSJCPA databestand bevinden zich 240 meisjes die allemaal zijn meegenomen in de analyse. De meisjes worden allen verdacht van het plegen van een delict. Ten tijde van het delict waren zij gemiddeld 15,6 jaar oud (zie tabel 7.6). De grootste groep meisjes is van Nederlandse afkomst (45,5%). Er zijn echter ook relatief veel Marokkaanse en Surinaamse meisjes (respectievelijk 13,8 en 12,9%). Verder is 5,4% van de meisjes van Antilliaanse komaf en 2,9% van Turkse komaf. Van 14,6% is de afkomst anders dan één van de veelvoorkomende etniciteiten en van 2,9% is de afkomst onbekend.

Het is mogelijk is dat één meisje meerdere delicten heeft gepleegd. In dit databestand gaat het overigens om het delict waarvoor ze in aanraking zijn gekomen met de politie. Dit bleek in de meeste gevallen (32,5%) te gaan om een vermogensdelict, 25,8% werd verdacht van vernieling of een openbareordedelict en 24,6% werd verdacht van een geweldsdelict. Kijken we naar de eerdere delicten, dan is 14,6% van de meisjes eerder in aanraking gekomen met de politie voor een vermogensdelict. Een veel kleiner percentage, namelijk 6,3% en 5,8%, was verdacht van een geweldsdelict respectievelijk een vernieling- of openbareordedelict.

Tabel 7.6 Achtergrondkenmerken en delictgegevens van verdachte meisjes – WSJCPA (%)

	Verdachte meisjes (n=240)
<i>Herkomst</i>	
Nederlands	45,5
Turks	2,9
Marokkaans	13,8
Surinaams	12,9
Antilliaans	5,4
Anders	14,6
Onbekend	2,9
<i>Aard huidig delict</i>	
Geweld	24,6
Vermogen	32,5
Vernieling/openbare orde	25,8
<i>Aard eerdere delicten</i>	
Geweld	6,3
Vermogen	14,6
Vernieling/openbare orde	5,8
Gemiddelde leeftijd t.t.v. delict	15,6

7.2.2 Prevalentie risicodomeinen

In tabel 7.7 is het percentage meisjes weergegeven dat minimaal één risicofactor heeft binnen de verschillende risicodomeinen. In de steekproef zijn 31 verschillende risicofactoren over twaalf domeinen gemeten. Het maximale gevonden aantal risicofactoren in de steekproef is veertien, dit komt bij slechts 0,4% van de meisjes voor. De grootste groep meisjes (17,5%) heeft vier risicofactoren gevolgd door 12,5% met vijf risicofactoren. Van de meisjes heeft 5,4% geen enkele risicofactor.

Meer dan de helft van de meisjes blijkt uit een instabiele gezinssituatie te komen en heeft dus een echtscheiding, meerdere verhuizingen of werkloosheid van de ouder(s) meegemaakt (domein gezinskenmerken). Bij 39,2% van de meisjes is er sprake van een risicovol delictverleden. Zij hebben al eerder geregistreerde delicten of geweldsdelicten gepleegd of pleegden hun eerste delict met 13 jaar of jonger. Van de meisjes heeft 10,8% eerder hulpverlening ontvangen. Het gaat hier uitsluitend om uithuisplaatsing.

Bij de dynamische domeinen heeft meer dan de helft van de meisjes problemen met leeftijdgenoten. Meer dan 40% heeft een riskante leefstijl, problemen met mentale gezondheid en school. Verder blijken problemen rondom seksueel gedrag heel weinig voor te komen.

Tabel 7.7 Prevalentie risicodomeinen van verdachte meisjes – WSJCPA

Risicodomeinen	Aantal gemeten factoren ^a	Max. aantal factoren ^b	Prevalentie ^c
<i>Statisch</i>			
Delictverleden	3	3	39,2%
Eerdere hulpverlening	1	1	10,8%
Gezinskenmerken	4	4	65,8%
Traumatische gebeurtenissen	3	3	30,4%
<i>Dynamisch</i>			
Mentale gezondheid	2	2	44,2%
Persoonlijkheid	3	2	19,6%
Gedragsproblemen	2	2	25,8%
Riskante leefstijl	3	3	41,2%
Seksueel gedrag	1	1	1,3%
Risicovolle opvoedingssituatie	2	2	11,2%
Leeftijdgenoten	3	2	56,7%
School	4	3	44,6%
Totaal domeinen	31	14(0,4%)	94,6%

a In de kolom wordt aangegeven hoeveel risicofactoren er maximaal gemeten kunnen worden binnen elk domein.

b In de kolom wordt eerst aangegeven hoeveel risicofactoren er maximaal in de steekproef zijn gevonden.

c In de kolom wordt aangegeven hoeveel procent van de meisjes één of meer risicofactoren heeft.

7.2.3 Conclusie

Ongeveer een derde van de meisjes die in aanraking kwamen met de politie werd verdacht van een geweldsdelict en ongeveer een kwart van een vermogensdelict of een vernieling- of openbareordedelict. De meeste meisjes hebben vier à vijf risicofactoren (van de 31 gemeten risicofactoren). Veel van de verdachte meisjes komen uit instabiele gezinssituaties (echtscheiding, verhuizing, werkloosheid), hebben mentale gezondheidsproblemen, een riskante leefstijl en problemen met leeftijdgenoten en school. Problemen rondom seksueel gedrag lijken weinig voor te komen bij verdachte meisjes. Dit domein is beperkt gemeten en bovendien blijkt uit gesprekken met deskundigen dat seksualiteit een gevoelig onderwerp is waar niet zo gauw over gesproken wordt en waarschijnlijk dus ook niet gauw informatie in dossiers over is terug te vinden. Het kan dus mogelijk gaan om een onderrepresentatie van problemen rondom seksueel gedrag.

Dat een risicovolle opvoedingssituatie zo weinig voorkomt bij deze groep meisjes komt doordat in deze dataset alleen alcohol- en drugsgebruik van ouders gemeten zijn als risicovolle opvoedingssituatie. Dit in tegenstelling tot de zelfrapportagegegevens uit paragraaf 7.1, waar onder risicovolle opvoedingssituatie de opvoedingsstijl van de ouders is gemeten. In paragraaf 7.4 volgt een meer systematische vergelijking tussen de verschillende databestanden MZJ, WSJCPA en strafdossiers.

7.3 Strafdossiers – Kenmerken van veroordeelde meisjes

7.3.1 Achtergrond- en delictkenmerken

De gewogen steekproef⁶ bestaat uit 400 meisjes. De achtergrondkenmerken en delictgegevens staan in tabel 7.8. Van deze meisjes heeft 55,3% een taakstraf, 39,4% een voorwaardelijke straf, 5,1% een vrijheidsstraf en 0,2% een PIJ-maatregel opgelegd gekregen. De leeftijd varieert van 12 tot 18 jaar met een gemiddelde leeftijd van 15,02 jaar. Van alle veroordeelde meisjes waarvan de afkomst bekend is, blijkt dat 42,6% van Nederlandse komaf is. Daarnaast is er een groep waarvan de herkomst niet bekend is. Van deze meisjes is de herkomst geschat aan de hand van de naam. Meisjes met een Nederlands klinkende voor- en/of achternaam zijn ingedeeld in de groep waarschijnlijk autochtoon (12,1%). Meisjes met een buitenlands klinkende naam zijn ingedeeld in de groep waarschijnlijk allochtoon (9,1%). De overige 36,2% is volledig of gedeeltelijk van allochtone komaf. Onder de vier meest voorkomende etnische minderheden in Nederland vormen meisjes van Turkse komaf met 7,2% de grootste groep. Meisjes met een Surinaamse afkomst nemen met 5,9% een tweede plek in, gevolgd door meisjes van Marokkaanse komaf (5,7%) en meisjes van Antilliaanse komaf (5,1%). Verder is 12,3% van de meisjes van een andere komaf. Van deze meisjes zijn één of beide ouders geboren in landen als bijvoorbeeld Irak, Italië, Duitsland of Somalië.

Aangezien het mogelijk is dat één meisje veroordeeld is voor meerdere delicten, rapporteren we hier niet over het aantal meisjes dat een bepaald type delict heeft gepleegd, maar over het aantal delicten dat is gepleegd door de totale groep meisjes. Van alle delicten waarvoor de meisjes veroordeeld zijn, betreft 21,2% een geweldsdelict, 25,8% een vermogensdelict, 27,9% een openbareordedelict, 23,0% een leerplichtdelict en 2,2% een delict uit de overige categorie. Dit zijn delicten met betrekking tot de Wet wapens en munitie, de Wegenverkeerswet, de Opiumwet, bijzondere strafwetten en belediging.

6 Om steekproef zo representatief mogelijk te maken voor de 12- tot en met 17-jarige veroordeelde meisjes, is er bij de analyses rekening gehouden met de verdeling naar afdoening in de Nederlandse populatie, door gewogen gegevens te gebruiken.

Tabel 7.8 Achtergrondkenmerken en delictgegevens van veroordeelde meisjes – Strafdossiers (%)

	Veroordeelde meisjes (n=400)
<i>Herkomst</i>	
Nederlands	42,6
Turks	7,2
Marokkaans	5,7
Surinaams	5,9
Antilliaans	5,1
Anders	12,3
Waarschijnlijk allochtoon	9,1
Waarschijnlijk autochtoon	12,1
Gemiddelde leeftijd	15,02

De gewogen gegevens zijn gebruikt waarbij rekening is gehouden met de verdeling naar afdoening in de Nederlandse populatie.

7.3.2 *Prevalentie risicodomeinen*

In tabel 7.9 is het percentage meisjes weergegeven dat minstens één risicofactor heeft in de verschillende risicodomeinen. Veel meisjes (bijna 80%) blijken uit een instabiele gezinssituatie te komen waarbij sprake is van bijvoorbeeld scheiding, werkloosheid, verhuizingen, problemen met gezag van de ouders en delinquente familieleden (domein gezinskenmerken). Een derde van de meisjes heeft een delictverleden (33,8%). Van de 400 meisjes heeft 36,7% eerder hulp gehad van een (maatschappelijke) hulpinstantie.

Binnen de dynamische domeinen leeftijdgenoten (68,3%) en school (78,7%) blijkt het merendeel van de meisjes problemen te hebben. De minste meisjes hebben problemen met seksueel gedrag en de ouder-kindrelatie. Voor alle risicodomeinen geldt dat het grootste deel van de meisjes slechts één risicofactor heeft. Het deel van de meisjes dat binnen een domein een groot aantal risicofactoren heeft, is erg klein en bevindt zich doorgaans beneden de 1%. Tot slot zijn alle domeinen bij elkaar opgeteld. In totaal zijn er dan 56 risicofactoren gemeten. Het maximale aantal factoren dat gemeten is in de steekproef bedraagt 29. Dit komt slechts voor bij 0,6% van de meisjes. De grootste groep meisjes (12,1%) heeft zes van de 56 risicofactoren, gevolgd door 10,3% van de meisjes die vijf risicofactoren hebben. Slechts 1% van de meisjes heeft geen enkele van de 56 risicofactoren.

Tabel 7.9 Prevalentie risicodomeinen van veroordeelde meisjes – Strafdossiers

Risicodomeinen	Aantal gemeten factoren ^a	Max. aantal factoren ^b	Prevalentie ^c
<i>Statisch</i>			
Delictverleden	4	4	33,8%
Eerdere hulpverlening	1	1	36,7%
Gezinskenmerken	8	6	79,8%
Traumatische gebeurtenissen	6	4	41,4%
<i>Dynamisch</i>			
Mentale gezondheid	4	4	18,4%
Persoonlijkheid	4	4	22,6%
Gedragsproblemen	5	5	41,3%
Risikante leefstijl	3	3	47,7%
Seksueel gedrag	2	2	9,5%
Ouder-kindrelatie	2	2	17,0%
Risicovolle opvoedingssituatie	6	4	23,8%
Leeftijdgenoten	5	4	68,3%
School	6	6	78,7%
Totaal domeinen	56	29(0,6%)	99,0%

De gewogen gegevens zijn gebruikt waarbij rekening is gehouden met de verdeling naar afdoening in de Nederlandse populatie.

- a In de kolom wordt aangegeven hoeveel risicofactoren er maximaal gemeten kunnen worden binnen elk domein.
- b In de kolom wordt eerst aangegeven hoeveel risicofactoren er maximaal in de steekproef zijn gevonden.
- c In de kolom wordt aangegeven hoeveel procent van de meisjes één of meer risicofactoren heeft.

7.3.3 Conclusie

Van de veroordeelde meisjes is de grootste groep afkomstig uit Nederland. Meisjes van Turkse komaf vormen de grootste allochtone minderheid met 7,2%. De gemiddelde leeftijd van de meisjes is 15 jaar. Veroordelingen voor een openbareordedelict, een vermogensdelict, een geweldsdelict en een leerplichtdelict komen ongeveer even vaak voor (ongeveer een kwart van de meisjes). Een derde van de meisjes is eerder verdacht van of veroordeeld geweest voor een delict.

Het merendeel van de meisjes (ongeveer driekwart) heeft problemen op de domeinen gezinskenmerken, leeftijdgenoten en school. De minste meisjes hebben problemen op het gebied van seksueel gedrag en ouder-kindrelatie. Mentale gezondheidsproblemen en een risicovolle opvoedingssituatie komen bij veroordeelde meisjes relatief weinig voor, dit in tegenstelling tot meisjes die zelf gerapporteerd hebben over hun delinquente gedrag. De domeinen die in de strafdossiers gemeten zijn, zijn gevuld met relatief ernstige risicofactoren als depressiviteit, zelfbeschadiging, suïcidepogingen, psychopathologie en alcohol- en drugsgebruik ouders. Ten eerste is de kans dat dit gedrag voorkomt kleiner dan bijvoorbeeld emotionele problemen in brede zin of problematische opvoedingsstijlen, zoals gemeten bij de zelfrap-

portage. Ten tweede is het mogelijk dat deze gegevens niet onderzocht zijn bij de veroordeelde meisjes. Omdat we het niet aanwezig zijn van gegevens beschouwd hebben als het niet aanwezig zijn van een risicofactor, kan het in deze groep ook gaan om onderrapportage van de betreffende risicofactoren.

7.4 Algemene conclusie

Het analyseren van verschillende databronnen over delinquente meisjes, levert een algemeen beeld op van meisjes die delinquent gedrag vertonen. Hierbij is onderscheid gemaakt in meisjes die zelf rapporteren over hun delicten, meisjes die verdacht zijn van het plegen van een delict en meisjes die veroordeeld zijn voor het plegen van een delict.

Een vergelijking maken in risicodomeinen tussen de meisjes die zelf over hun delinquentie rapporteren (MZJ) en de resultaten van de verdachte (WSJCPA) en veroordeelde (strafdossiers) meisjes is lastig. Dit komt vooral door verschillen in de methode van dataverzameling, waardoor de risicodomeinen zijn opgebouwd uit andere typen variabelen. Vooral de MZJ is hierin afwijkend. De MZJ-data zijn door middel van zelfrapportage verzameld en de onderzoekers hebben dus zelf kunnen beslissen welke variabelen ze wilden meten en hoe ze die wilden meten. Ook hebben de meisjes hier zelf de vragen beantwoord. De dataverzameling van de WSJCPA en de strafdossiers was echter veel meer afhankelijk van de aanwezige informanten en andere bronnen. De gegevens van de laatste twee databronnen zijn daardoor onderling meer vergelijkbaar dan met de MZJ. Over het algemeen worden daarom vooral de resultaten van de WSJCPA en de strafdossiers met elkaar vergeleken en daarnaast wordt een vergelijking gemaakt binnen de MZJ tussen niet, licht en ernstig delinquente meisjes. Een overzicht van de prevalenties op alle risicodomeinen binnen de verschillende databronnen wordt gegeven in tabel 7.10

7.4.1 *Achtergrond- en delictkenmerken delinquente meisjes*

Volgens zelfrapportage blijkt dat ongeveer 60% van de meisjes niet delinquent is, circa 30% kan worden aangemerkt als licht delinquent en bijna 10% is ernstig delinquent. De delinquente meisjes plegen veelal geweldsdelicten, vermogensdelicten of vernielingen en openbareordedelicten. Ook de meisjes die in aanraking komen met politie en justitie worden het meest verdacht van of veroordeeld voor gewelds-, vermogens- en/of openbareordedelicten en vernielingen. Opvallend is verder bij de meisjes die veroordeeld zijn, dat een behoorlijk deel veroordeeld is voor een leerplichtdelict.

Het percentage meisjes van Nederlandse herkomst lijkt af te nemen naarmate we verder in de strafrechtsketen komen. Zo zijn veel meer van de meisjes die zelf aangeven delinquent te zijn van Nederlandse afkomst (74,4%),

dan van de meisjes die verdacht worden van een strafbaar feit (45,5%). Er zijn vervolgens nog iets minder meisjes van Nederlandse herkomst binnen de veroordeelde groep meisjes (42,6%).

Ernstig delinquente meisjes zijn gemiddeld ouder dan licht delinquente en dan niet-delinquente meisjes (respectievelijk 14,75, 14,49 en 14,35 jaar). Verdachte meisjes zijn vervolgens gemiddeld bijna een jaar ouder dan de meisjes die zelf aangeven een delict te hebben gepleegd (15,60 jaar). Veroordeelde meisjes zijn echter gemiddeld een half jaar jonger dan verdachte meisjes (15,02 jaar). Mogelijk dat we hier bij de groep verdachte meisjes te maken hebben met een relatief zware groep meisjes. De steekproef was getrokken uit de vijf grote vestigingen van de Raad (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag en Zwolle) van de Kinderbescherming in Nederland, terwijl voor het trekken van de strafdossiers alle veroordeelde meisjes in Nederland zijn gebruikt.

7.4.2 *Risicodomeinen delinquente meisjes*

Bij het vergelijken van delinquente meisjes met niet-delinquente meisjes (volgens zelfrapportage), bleken alle risicodomeinen die uit het literatuuronderzoek naar voren kwamen inderdaad vaker voor te komen bij delinquente meisjes, behalve risicovolle opvoeding door vader. Het huidige onderzoek bevestigt dus eerder literatuuronderzoek (zie hoofdstuk 3) dat deze domeinen risico's vormen voor meisjes om delinquent gedrag te vertonen. Daarnaast blijken vooral persoonlijkheidsproblemen (hyperactiviteit en aandachtproblemen) en deviante leeftijdgenoten duidelijk onderscheid te kunnen maken tussen delinquente en niet-delinquente meisjes. Kijken we vervolgens binnen de (zelfgerapporteerde) delinquente groep, dan blijken er ook een aantal belangrijke verschillen tussen licht en ernstig delinquente meisjes te bestaan. Zo zijn er veel meer ernstig delinquente meisjes met gedragsproblemen, een riskante leefstijl, deviante leeftijdgenoten en schoolproblemen dan licht delinquente meisjes. Daarnaast blijken meisjes die ernstiger delinquent gedrag laten zien ook vaker een risicovolle opvoeding door moeder te ervaren. Kortom, op alle domeinen, individueel, gezin, leeftijdgenoten en school hebben de ernstig delinquente meisjes meer problemen dan de niet- of minder delinquente meisjes. Het gaat om een gradueel verschil, waarbij het onderscheid tussen niet- en wel delinquente meisjes vooral bepaald wordt door verschillen in persoonlijkheids- en gedragsproblemen en het hebben van deviante vrienden. De grootste verschillen tussen licht en ernstig delinquente meisjes blijken te liggen in gedrags- en schoolproblemen. Een opvallend resultaat bij de zelfrapportagegegevens is vooral dat de opvoeding door vader een andere rol lijkt te spelen dan de opvoeding door moeder. Terwijl een risicovolle opvoedingssituatie door vader geheel niet onderscheidend is voor niet-, licht en ernstige delinquente meisjes, maakt een risicovolle opvoedingssituatie door moeder juist wel duidelijk onderscheid tussen

licht en ernstig delinquente meisjes. Een risicovolle opvoeding door moeder kan dus zeer belangrijk zijn in het ontwikkelen van ernstig delinquent gedrag van meisjes. Uit het literatuuronderzoek (o.a. Wong et al., 2010) bleek al eerder dat de relatie met moeder en de opvoeding door moeder unieke factoren kunnen zijn voor meisjesdelinquentie.

Ook tussen verdachte en veroordeelde meisjes bestaan belangrijke verschillen in risicodomeinen. Als we eerst alleen naar de groep verdachte meisjes kijken, blijken er vooral problemen te zijn op het gebied van gezinskenmerken (gescheiden ouders, armoede, criminaliteit in het gezin) en leeftijdgenoten (geen vaste vrienden, negatieve vrienden). Daarnaast hebben zij veel problemen binnen de domeinen mentale gezondheid, riskante leefstijl en school. Meisjes die veroordeeld zijn voor een delict kenmerken zich door veel problemen op het gebied van leeftijdgenoten en school. Ook zijn er veel veroordeelde meisjes die uit een instabiele gezinssituatie komen (echtscheiding, werkloosheid, criminaliteit). Daarnaast vertonen behoorlijk wat meisjes een riskante leefstijl, gedragsproblemen en hebben ze in het verleden traumatische gebeurtenissen meegemaakt. Voor een overzicht van prevalenties op de verschillende risicodomeinen verwijzen we naar tabel 7.10. We hebben al eerder aangegeven dat de data uit de verschillende bronnen op andere manieren verzameld zijn, en voorzichtigheid betracht moet worden bij het interpreteren van de verschillen. Desalniettemin blijkt, in lijn met wat we verwachtten, dat veroordeelde meisjes op bijna alle risicodomeinen meer problemen hebben dan de verdachte groep. De meisjes verschillen met name op eerdere hulpverlening, gedrags- en schoolproblemen en risicovol seksueel gedrag. Er lijkt bij de groep meisjes die uiteindelijk veroordeeld wordt voor een delict dus sprake van een complexere problematiek dan bij de verdachte meisjes.

Een uitzondering hierop zijn mentale gezondheidsproblemen. Er zijn meer dan twee keer zoveel verdachte als veroordeelde meisjes met mentale gezondheidsproblemen. Dit is mogelijk te verklaren vanuit de verschillende soorten gegevens die verzameld zijn over mentale gezondheid. De variabelen die het domein vormen binnen de strafdossiers zijn namelijk ernstiger (zeer laag zelfbeeld, depressie, zelfbeschadiging, suïcidepogingen) dan de variabelen die het domein vormen binnen de WSJCPA (achterstand in sociaal-emotionele ontwikkeling en mentale gezondheidsproblemen). De kans is uiteraard kleiner om zeer ernstige mentale gezondheidsproblemen te hebben dan minder ernstige.

Tabel 7.10 Prevalentie risicodomeinen van delinquente meisjes – MZJ, WSJCPA, strafdossiers

Risicodomeinen	Niet- delinquente meisjes – MZJ	Licht delinquente meisjes – MZJ	Ernstig delinquente meisjes – MZJ	Verdachte meisjes – WSJCPA	Veroordeelde meisjes – strafdossiers
<i>Statisch</i>					
Delictverleden	-	-	-	39,2	33,8
Eerdere hulpverlening	-	-	-	10,8	36,7
Traumatische gebeurtenissen				30,4	41,4
Gezinskenmerken	31,7	45,3	50,0	65,8	79,8
<i>Dynamisch</i>					
Mentale gezondheid	34,3	42,8	47,9	44,2	18,4
Persoonlijkheid	11,3	37,1	40,8	19,6	22,6
Gedragsproblemen	9,0	20,8	52,1	25,8	41,3
Riskante leefstijl	64,3	77,4	95,8	41,2	47,7
Seksueel gedrag	-	-	-	1,3	9,5
Risicovolle opvoedingssituatie	-	-	-	11,2	23,8
Ouder-kindrelatie	18,6	31,4	52,1	-	17,0
Risicovolle opvoedingssituatie moeder	42,0	48,1	70,8	-	-
Risicovolle opvoedingssituatie vader	43,0	47,8	41,7		
Leeftijdgenoten	7,0	41,8	60,4	56,7	68,3
School	30,1	41,8	72,9	44,6	78,7

8 Risicodomeinen van delinquente meisjes met verschillende typen afdoeningen

In voorgaand hoofdstuk zijn de risicodomeinen van delinquente meisjes in kaart gebracht. In dit hoofdstuk wordt een onderscheid gemaakt tussen meisjes met verschillende typen afdoeningen (onderzoeksvraag 5). We vergelijken meisjes met een taakstraf, meisjes met een voorwaardelijke straf, meisjes met detentie en meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen. Hiertoe worden diverse databronnen gebruikt: de BARO om de risicodomeinen van taakgestrafte meisjes te beschrijven; de WSJPCA om meisjes met een taakstraf, een voorwaardelijke vrijheidsstraf en een vrijheidsstraf te beschrijven; de strafdossiers om alle vier de groepen te vergelijken en de FPJ om de risicodomeinen van PIJ-meisjes te beschrijven. De indeling van de risicofactoren in de verschillende domeinen is voor elke databron te vinden in bijlage 4. De inhoud van de risicodomeinen kan per databron verschillen omdat niet elke databron precies dezelfde risicofactoren heeft gemeten.

De WSJPCA-gegevens zijn gebaseerd op dezelfde gegevens als de BARO, maar bevatten veel meer meisjes dan de BARO en meer betrouwbare gegevens, omdat er stricter is gelet op de herkomst en objectiviteit van de gegevens. De BARO bevat daardoor gegevens over meer achtergrondkenmerken en risicofactoren. De FPJ-gegevens zijn naast de strafdossiers bekeken, omdat in de strafdossiers weinig meisjes met een PIJ-maatregel zitten.

8.1 BARO – Taakgestrafte meisjes

8.1.1 Achtergrond- en delictkenmerken

In tabel 8.1 staan de achtergrond- en delictkenmerken van de 39 BARO-meisjes die een taakstraf hebben gekregen. De gemiddelde leeftijd van deze meisjes was 15,83 jaar ten tijde van de afname. Meisjes van Nederlandse komaf zijn met ruim 60% het meest vertegenwoordigd binnen de groep taakgestrafte meisjes. Meisjes van Marokkaanse komaf volgen op de tweede plaats met ongeveer 10% en meisjes van Surinaamse en Turkse komaf vormen de kleinste groep met 2,6%.

Bijna de helft van de meisjes heeft een geweldsdelict gepleegd, gevolgd door ongeveer éénderde van de meisjes dat een vermogensdelict heeft gepleegd. Verder heeft 10,3% van de meisjes een leerplichtdelict gepleegd. De resterende 5,1% van de meisjes heeft zich schuldig gemaakt aan een van de overige delicten. De meisjes in de steekproef worden maximaal verdacht van twee delicten. In 92,3% van de gevallen is het meisje verdacht van één delict. Slechts 7,7% van de meisjes wordt verdacht van het maximum van twee delicten. De gemiddelde leeftijd van de meisjes ten tijde van het delict bedraagt 15,5 jaar.

Van 29 meisjes is bekend of zij al dan niet eerder met de politie in aanraking zijn geweest. Van deze meisjes is bijna tweederde (62,1%) first offender: zij

hebben nog geen eerdere geregistreerde politiecontacten gehad. Van het andere deel dat wel eerder met politie in aanraking is geweest, heeft 20,7% van de meisjes één eerder politiecontact op haar naam staan, 13,8% heeft twee à drie contacten op haar naam staan en 3,4% heeft meer dan drie politiecontacten gehad.

Tabel 8.1 Achtergrondkenmerken en delictgegevens van taakgestrafte meisjes – BARO (%)

	Taakstraf (n=39)
<i>Herkomst</i>	
Nederlands	64,1
Turks	2,6
Marokkaans	10,3
Surinaams	2,6
Antilliaans	7,7
Anders	12,9
<i>Aard delict</i>	
Geweld	48,7
Vermogen	35,9
Leerplicht	10,3
Overig	5,1
Gemiddelde leeftijd	15,83
Gemiddelde leeftijd ten tijde van delict	15,50

8.1.2 Prevalentie risicodomeinen

In tabel 8.2 staat de prevalentie van de risicofactoren weergegeven van de taakgestrafte BARO-meisjes. Er blijkt geen enkel taakgestraft meisje te zijn zonder een probleem op één of meer risicodomeinen. De meeste meisjes hebben problemen op het risicodomein school (84,6%). Hierbij moet opgemerkt worden dat dit domein zes risicofactoren meet, waardoor de kans om minstens één risicofactor te hebben relatief groot is. Verder komen veel meisjes uit een instabiele gezinssituatie (64,1%) (i.e. gescheiden en criminele ouders). Bovendien heeft een groot percentage meisjes problemen op de domeinen persoonlijkheid (59,0%) en leeftijdgenoten (43,6%). Daarnaast hebben veel meisjes gedragsproblemen (53,8%).

Tabel 8.2 Prevalentie risicodomeinen van taakgestrafte meisjes – BARO (%)

Risicodomeinen	Prevalentie
<i>Statisch</i>	
Delictverleden	28,2
Eerdere hulpverlening	15,4
Gezinskenmerken	64,1
<i>Dynamisch</i>	
Mentale gezondheid	23,1
Persoonlijkheid	59,0
Gedragsproblemen	53,8
Riskante leefstijl	33,3
Ouder-kindrelatie	12,8
Risicovolle opvoedingssituatie	2,6
Leeftijdgenoten	43,6
School	84,6
Totaal domeinen	100

8.1.3 Conclusie

Van de BARO-meisjes die een taakstraf hebben gekregen is meer dan de helft van Nederlandse komaf. Meisjes met een Surinaamse en Turkse afkomst vormen de kleinste groep. Qua delicten blijken de meeste meisjes zich schuldig te hebben gemaakt aan een gewelds- of vermogensdelict. Ruim 90% van de meisjes was verdacht van het plegen van één delict. Verder blijkt ongeveer tweederde van de meisjes first offender te zijn, slechts een klein percentage (3,4%) heeft meer dan drie politiecontacten op haar naam staan.

De meeste meisjes blijken risicofactoren te hebben in het domein school. Wel moet echter in ogenschouw worden genomen dat dit domein uit veel risicofactoren bestaat. Bovendien is ruim 10% van de steekproef met de politie in aanraking gekomen door veel te spijbelen. Schoolproblemen van deze groep meisjes is dus inherent aan het delict waar ze van verdacht waren. Veel meisjes komen ook uit een instabiele gezinssituatie, zoals gescheiden of criminele ouders. Daarnaast valt op dat veel meisjes aandachts- en/of impulsiviteitsproblemen (persoonlijkheid) en gedragsproblemen hebben. Bovendien heeft een behoorlijk aantal meisjes ook delinquente vrienden. Een risicovolle opvoedingssituatie wordt zeer weinig gesignaleerd bij deze meisjes. Dit domein heeft betrekking op alcohol- en drugsgebruik van de gezinsleden en geeft dus een beperkt beeld van een risicovolle opvoedingssituatie. Ook is de vraag of informatie over alcohol- en drugsmisbruik van gezinsleden wel makkelijk verzameld kon worden. Mogelijk is daardoor sprake van onderrapportage op dit domein.

8.2 WSJCPA – Meisjes met een taakstraf, voorwaardelijke straf of vrijheidsstraf

Al bevat de WSJCPA gegevens van meer meisjes dan de BARO met meer verschillende afdoeningen, de groepen meisjes met een voorwaardelijke straf en een detentie zijn nog steeds erg klein. Van de 240 meisjes in de WSJCPA hebben er 150 een taakstraf gekregen, zeven meisjes kregen een voorwaardelijke vrijheidsstraf en veertien meisjes een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Onder de overige groep van 69 meisjes vallen alle andere afhandelingen, zoals een geldstraf, vrijspraak, technisch sepot of een onbekende afhandeling. Deze laatste groep meisjes is uit de analyse gelaten omdat hun afdoeningen niet overeenkomen met de afdoeningen die in dit onderzoek van belang zijn. Gezien de kleine aantallen van de meisjes met een voorwaardelijke straf of vrijheidsstraf is een statistische vergelijking niet goed mogelijk tussen de groepen meisjes met verschillende afdoeningen. De kenmerken van de twee kleine groepen worden daarom louter beschreven.

8.2.1 *Achtergrond- en delictkenmerken*

De resultaten van de achtergrondkenmerken en delictgegevens van de taakgestrafte meisjes staan in tabel 8.3.

Allereerst is er gekeken naar de herkomst van de meisjes uit de verschillende groepen. Van de 150 meisjes met een taakstraf is ruim de helft (53,3%) van Nederlandse komaf. Meisjes van Turkse of Antilliaanse komaf vormen met 3,3% de kleinste groep. Van de zeven meisjes met een voorwaardelijke straf zijn er twee van Marokkaanse, twee van Surinaamse en één van Nederlandse herkomst. De veertien meisjes met een vrijheidsstraf bestaan uit zes Surinaamse meisjes, vier Nederlandse meisjes, twee Turkse meisjes en twee meisjes met een andere herkomst.

Alle meisjes binnen de groep voorwaardelijk gestraften zijn veroordeeld voor een gewelds- of vermogensdelict. Geen van de meisjes is veroordeeld voor een vernieling of openbareordedelict. Binnen de groep taakgestrafte meisjes is bijna 40% veroordeeld voor een vermogensdelict, iets meer dan 30% is veroordeeld voor een vernieling of openbareordedelict en iets meer dan 20% is veroordeeld voor een geweldsdelict. Vier van de zeven voorwaardelijk gestrafte meisjes was veroordeeld voor een geweldsdelict. De overige drie hadden een vermogensdelict gepleegd. De meisjes met een vrijheidsstraf zijn hoofdzakelijk veroordeeld voor een geweldsdelict (tien van de veertien meisjes), daarnaast zijn er vijf meisjes veroordeeld voor een vermogensdelict en twee voor een vernieling of openbareordedelict.

Van de taakgestrafte meisjes is bijna 15% eerder in aanraking gekomen met politie of justitie door het plegen van een vermogensdelict. Een kleiner percentage (4,0% en 6,7%) heeft een geweldsdelict respectievelijk een vernieling of openbareordedelict gepleegd in het verleden. Geen enkel meisje binnen de

groep voorwaardelijk gestraften bleek eerder in aanraking te zijn gekomen met politie of justitie voor het plegen van een vermogensdelict of een vernieling of openbareordedelict. Twee meisjes hebben echter eerder een geweldsdelict gepleegd. Van de meisjes met een vrijheidsstraf heeft geen van de meisjes zich eerder schuldig gemaakt aan een vernieling of openbareordedelict. Vijf meisjes hebben eerder een vermogensdelict gepleegd en twee meisjes een geweldsdelict.

De leeftijd van de meisjes met verschillende afdoeningen verschilt nauwelijks en ligt ongeveer op 15,5 jaar.

Tabel 8.3 Achtergrondkenmerken en delictgegevens van taakgestrafte meisjes – WSJCPA (%)

	Taakstraf (n=150)
<i>Herkomst</i>	
Nederlands	53,3
Turks	3,3
Marokkaans	13,3
Surinaams	12,0
Antilliaans	3,3
Anders	12,7
Onbekend	2,0
<i>Aard huidig delict</i>	
Geweld	22,7
Vermogen	39,3
Vernieling/ openbare orde	31,3
<i>Aard eerdere delicten</i>	
Geweld	4,0
Vermogen	14,7
Vernieling/openbare orde	6,7
Gemiddelde leeftijd t.t.v. delict	15,55

8.2.2 Prevalentie risicodomeinen

In tabel 8.4 staat de prevalentie van de risicodomeinen van de taakgestrafte meisjes vermeld. De zeven meisjes met een voorwaardelijke straf hebben vooral risicofactoren op de domeinen mentale gezondheid en riskante leefstijl. Geen van de zeven meisjes heeft eerdere hulpverlening gehad of problemen met seksueel gedrag. Voor de veertien meisjes met een vrijheidsstraf geldt dat zij de meeste risicofactoren hebben binnen de domeinen riskante leefstijl, school en delictverleden en de minste risicofactoren binnen het domein seksueel gedrag en eerdere hulpverlening. Opgemerkt dient te worden dat de groep voorwaardelijk gestrafte meisjes en vrijheidsgestrafte meisjes erg klein is waardoor de percentages al snel hoog uitvallen. De groepen kunnen daarom ook niet vergeleken worden met de 150 meisjes die een taakstraf opgelegd hebben gekregen.

Veel meisjes met een taakstraf komen uit een instabiele gezinssituatie (gescheiden ouders, armoede, criminaliteit) (66%). Slechts 10,7% van de meisjes is eerder uit huis geplaatst (domein eerdere hulpverlening). Problemen met leeftijdgenoten (61,3%), school (42,3%) en mentale gezondheid (42,7%) komen ook veel voor. Problemen op het domein seksueel gedrag komen het minst voor (0,7%). Ook een risicovolle opvoedingssituatie komt niet veel voor (10,0%). Wanneer we kijken naar het totaal van de domeinen dan blijkt dat slecht 1,3% van de meisjes geen enkel risico heeft binnen de verschillende domeinen. Tot slot blijkt dat meisje met een taakstraf gemiddeld 4,80 van de gemeten 31 risicofactoren hebben.

Tabel 8.4 Prevalentie risicodomeinen van taakgestrafte meisjes – WSJCPA (%)

Risicodomeinen	Prevalentie
<i>Statisch</i>	
Delictverleden	38,0
Eerdere hulpverlening	10,7
Gezinskenmerken	66,0
Traumatische gebeurtenissen	30,7
<i>Dynamisch</i>	
Mentale gezondheid	42,7
Persoonlijkheid	20,0
Gedragsproblemen	22,0
Riskante leefstijl	40,0
Seksueel gedrag	0,7
Risicovolle opvoedingssituatie	10,0
Leeftijdgenoten	61,3
School	42,3
Totaal domeinen	98,7

8.2.3 Conclusie

Binnen de taakgestrafte meisjes uit de WSJCPA zijn meisjes van Nederlandse komaf het meest vertegenwoordigd. Daarnaast blijken taakgestrafte meisjes doorgaans een vermogensdelict te hebben gepleegd. Ook wanneer we kijken naar eerdere delicten waarvoor ze in aanraking kwamen met de politie blijkt dat zij voornamelijk vermogensdelicten pleegden.

Veel taakgestrafte meisjes komen uit een instabiele gezinssituatie (gescheiden ouders, armoede, criminaliteit gezinsleden), hebben mentale gezondheidsproblemen, een riskante leefstijl en problemen met leeftijdgenoten en school.

Problemen rondom seksueel gedrag lijken weinig voor te komen bij taakgestrafte meisjes. Dit domein is beperkt gemeten en bovendien blijkt uit gesprekken met deskundigen dat seksualiteit een gevoelig onderwerp is waar niet zo gauw over gesproken wordt en dus ook niet gauw informatie in dossiers over is terug te vinden. Het kan dus mogelijk gaan om een onderrepre-

sentatie van problemen rondom seksueel gedrag. Ook een beperkt aantal meisjes heeft eerdere hulpverlening gehad.

Vergelijken we nu de taakgestrafte meisjes uit de BARO met de taakgestrafte meisjes uit de WSJCPA dan vallen een paar dingen op. Beide groepen taakgestrafte meisjes hebben behoorlijk wat problemen met leeftijdgenoten en school en komen uit gezinnen waar scheiding, armoede en/of criminaliteit een rol spelen. In beide groepen komt een risicovolle opvoedingssituatie relatief weinig voor, maar zoals eerder al genoemd, in beide databestanden is dit alleen gemeten op basis van alcohol- en drugsgebruik van gezinsleden. Een groot verschil wordt gevonden op de domeinen persoonlijkheids- en gedragsproblemen. Dit kan vooral te maken hebben met een verschil in definitie van de risicofactoren.

8.3 Strafdossiers – Verschillen tussen meisjes met verschillende type afdoeningen

8.3.1 Achtergrond- en delictkenmerken

In tabel 8.5 staan de achtergrondkenmerken en delictgegevens uitgesplitst per type afdoening volgens de gegevens uit de strafdossiers. Binnen de groep voorwaardelijk gestraften vormen meisjes met een Nederlandse afkomst met 46,1% de grootste groep. Meisjes met een Antilliaanse en Turkse afkomst nemen de tweede plek in met ieder 5,7%. Surinaamse meisjes zijn met 2,1% het minst vertegenwoordigd in de groep voorwaardelijk gestraften. Ook in de groep taakgestrafte meisjes vormen Nederlandse meisjes de grootste groep (41,8%). Meisjes met een Turkse en Surinaamse achtergrond volgen als tweede met ieder 8,2%. Binnen deze groep vormen meisjes van Antilliaanse komaf de kleinste groep met 5,1%. Voor de meisjes met een vrijheidsstraf geldt dat meisjes van Nederlandse komaf in deze groep het meest vertegenwoordigd zijn (24,2%), gevolgd door meisjes van Marokkaanse (12,1%) en Surinaamse (11,1%) afkomst. Antilliaanse meisjes vormen de kleinste groep met 1,0%.

Met een Chi²-toets is bepaald of er significante verschillen bestaan tussen meisjes met diverse afdoeningen. De meisjes met een PIJ-maatregel zijn niet meegenomen in de analyse omdat de groep erg klein is. De herkomst van de meisjes met andere typen afdoeningen blijkt te verschillen. Zo blijken er relatief meer Nederlandse meisjes een voorwaardelijke straf of taakstraf opgelegd te hebben gekregen dan een vrijheidsstraf. Meisjes van Marokkaanse en Surinaamse komaf zijn juist relatief vaker veroordeeld tot een vrijheidsstraf en krijgen het minst vaak een taakstraf opgelegd.

Een voorwaardelijke straf wordt doorgaans opgelegd aan meisjes die zich schuldig hebben gemaakt aan een leerplichtdelict. Een taakstraf wordt in ongeveer gelijke hoeveelheid opgelegd aan de meisjes die veroordeeld zijn

voor een geweldsdelict, vermogensdelict, openbareordedelict of leerplichtdelict. Een vrijheidsstraf wordt voornamelijk gegeven aan meisjes die zich schuldig hebben gemaakt aan een geweldsdelict gevolgd door meisjes die een vermogensdelict hebben gepleegd. Voor de meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen geldt dat meer dan de helft van de door hen gepleegde delicten een geweldsdelict betrof. We kunnen concluderen dat naarmate de straf zwaarder wordt de geweldsdelicten toenemen en de leerplichtdelicten afnemen.

De gemiddelde leeftijd ten tijde van het delict verschilt significant tussen meisjes met een voorwaardelijke straf en een taakstraf en meisjes met een voorwaardelijke straf en een vrijheidsstraf. Meisjes die een voorwaardelijke straf opgelegd hebben gekregen zijn gemiddeld jonger dan de twee overige groepen meisjes. Meisjes met een vrijheidsstraf en een taakstraf verschillen niet van elkaar.

Tabel 8.5 Achtergrondkenmerken en delictgegevens per type afdoening – strafdossiers (%)

	Voorwaardelijke straf (n=193)	Taakstraf (n=98)	Vrijheidsstraf (n=99)	PIJ-maatregel (n=10)
<i>Herkomst</i>				
Nederlands**	46,1	41,8	24,2	30,0
Turks	5,7	8,2	8,1	10,0
Marokkaans*	4,1	6,1	12,1	20,0
Surinaams**	2,1	8,2	11,1	10,0
Antilliaans	5,7	5,1	1,0	0,0
Anders***	15,5	8,2	33,3	0,0
Waarschijnlijk allochtoon	7,8	10,2	6,1	30,0
Waarschijnlijk autochtoon	13	12,2	4,0	0,0
<i>Aard delict</i>				
Geweld***	15,8	21,3	41,8	54,5
Vermogen	23,5	26,5	30,8	12,1
Openbare orde**	13,6	28,4	17,9	30,3
Leerplicht***	43,4	23,2	1,0	0,0
Overig**	3,0	6,0	8,5	3,6
Gemiddelde leeftijd t.t.v. laatste delict	14,77 ^a	15,16 ^b	15,40 ^b	15,50
Gemiddelde leeftijd t.t.v. eerste delict	14,42	14,70	14,60	14,60

Gemiddelde leeftijden met een gedeeld superscript (a, b) verschillen niet van elkaar.

De percentages zijn berekend door middel van crosstabs. Er is getoetst met een Chi²-toets. De gemiddelden zijn getoetst door middel van een ANOVA met post-hoc.

* p<0,05

** p<0,01

*** p<0,001

8.3.2 *Prevalentie risicodomeinen*

In tabel 8.6 zijn de risicodomeinen uitgesplitst naar type afdoening. Met een χ^2 -toets is gekeken of meisjes met verschillende typen afdoeningen van elkaar verschillen op de risicodomeinen. De meisjes met een PIJ-maatregel zijn in deze toets buiten beschouwing gelaten omdat de groep klein is. De meisjes met een voorwaardelijke straf hebben vooral problemen op de domeinen gezinskenmerken, leeftijdgenoten en school. Problematisch seksueel gedrag komt het minst vaak voor. Ook de meisjes met een taakstraf hebben de meeste problemen op de domeinen gezinskenmerken, leeftijdgenoten en school. Problematisch seksueel gedrag komt ook in deze groep het minst vaak voor. Bovendien hebben zij relatief weinig mentale gezondheidsproblemen en weinig problemen in de ouder-kindrelatie. De meisjes die een vrijheidsstraf hebben gekregen, hebben evenals de voorgaande twee groepen meisjes veel problemen op de domeinen gezinskenmerken, leeftijdgenoten en school. Binnen deze groep lijken echter problemen op meer domeinen aanwezig te zijn. Meer dan de helft van de meisjes heeft problemen ten aanzien van negen van de dertien risicodomeinen. Alleen de risicodomeinen delictverleden, seksueel gedrag, ouder-kindrelatie en risicovolle opvoedings-situatie zijn bij minder dan de helft van de meisjes aanwezig.

We zien duidelijk dat meisjes met een vrijheidsstraf meer worden blootgesteld aan diverse risicofactoren dan meisjes met een voorwaardelijke straf of taakstraf. Met uitzondering van de gezinskenmerken, het delictverleden en een riskante leefstijl is er ten aanzien van alle domeinen een significant verschil tussen meisjes met een voorwaardelijk straf, een taakstraf en een vrijheidsstraf. Meer specifiek heeft meer dan de helft van de vrijheidsgestrafte meisjes mentale gezondheidsproblemen. Dit is vier keer zo vaak als taakgestrafte meisjes en twee keer zo vaak als voorwaardelijk gestrafte meisjes. Problemen in de ouder-kindrelatie komen minder vaak voor dan mentale gezondheidsproblemen, maar toch is dit drie keer zo vaak als bij meisjes met een taakstraf en anderhalf keer zo vaak als bij meisjes met een voorwaardelijke straf. Op het gebied van persoonlijkheid, gedragsproblemen en seksueel gedrag zien we vooral onderscheid tussen vrijheidsgestrafte meisjes en de andere twee groepen meisjes. Twee keer zoveel meisjes met een vrijheidsstraf hebben gedrags- en persoonlijkheidsproblemen als meisjes met een andere straf. Wat betreft seksueel gedrag zijn er drie keer zoveel vrijheidsgestrafte meisjes met problemen. In het domein van de eerdere hulpverlening zijn vooral meisjes met een taakstraf verschillend van de andere twee groepen meisjes: taakgestrafte meisjes hebben minder vaak eerdere hulpverlening gehad. De domeinen traumatische gebeurtenissen en risicovolle opvoedings-situatie zijn minder duidelijk onderscheidend. Toch is ook hier te zien dat vrijheidsgestrafte meisjes het vaakst risicofactoren hebben op deze domeinen.

Tabel 8.6 Prevalentie risicodomeinen per type afdoening – strafdossiers (%)

Prevalentie risicodomeinen	Voorwaardelijke	Taakstraf (n=98)	Vrijheidsstraf (n=99)	PIJ-maatregel (n=10)
	straf (n=193)			
<i>Statistisch</i>				
Delictverleden	36,8	30,6	44,4	50,0
Eerdere hulpverlening**	46,1	28,6	50,5	60,0
Gezinskenmerken	77,7	80,6	86,9	80,0
Traumatische gebeurtenissen***	43,5	37,8	64,6	50,0
<i>Dynamisch</i>				
Mentale gezondheid***	23,8	11,2	53,5	60,0
Persoonlijkheid***	22,8	19,4	55,6	50,0
Gedragsproblemen***	47,7	33,7	73,7	20,0
Risikante leefstijl	48,7	45,9	59,6	20,0
Seksueel gedrag***	9,3	8,2	24,2	20,0
Ouder-kindrelatie**	20,2	13,3	32,3	30,0
Risicovolle opvoedingssituatie**	24,9	21,4	40,4	60,0
Leeftijdgenoten*	63,7	70,4	79,8	90,0
School*	83,4	74,5	88,9	70,0
Totaal domeinen	99,0	99,0	99,0	100,0

De percentages zijn berekend door middel van crosstabs. Er is getoetst met een Chi²-toets. De PIJ-maatregel is niet meegenomen in de toets.

* p<0,05

** p<0,01

*** p<0,001

Vervolgens is er voor de verschillende typen afdoeningen gekeken naar het gemiddelde aantal risicofactoren per domein. Om het gemiddelde aantal risicofactoren van de afzonderlijke domeinen te bepalen, zijn de meisjes zonder risicofactor uit de analyse gelaten. Ook het domein hulpverlening, dat enkel bestaat uit één risicofactor, is hierbij niet meegenomen. Er is gebruikgemaakt van een ANOVA met post hoc om te onderzoeken of meisjes met een ander type afdoening verschillen op het aantal aanwezige risicofactoren per domein. Ook in deze analyse zijn de meisjes met een PIJ-maatregel buiten beschouwing gelaten. De resultaten staan in tabel 8.7.

Het gemiddelde aantal risicofactoren blijkt enkel te verschillen voor de domeinen traumatische gebeurtenissen, gedragsproblemen en leeftijdgenoten. Meisjes met een vrijheidsstraf hebben gemiddeld ongeveer 2,5 risicofactoren op het gebied van gedragsproblemen terwijl dit voor meisjes met een taakstraf en een voorwaardelijke straf ongeveer 1,8 risicofactoren is. Meisjes met een vrijheidsstraf hebben meer problemen met leeftijdgenoten dan meisjes met een voorwaardelijke straf. Meisjes met een taakstraf verschillen niet van de rest. Meisjes met een vrijheidsstraf hebben gemiddeld meer verschillende traumatische ervaringen meegemaakt dan meisjes met een voor-

waardelijke straf, maar niet meer dan meisjes met een taakstraf. In alle overige domeinen bestaan er geen opmerkelijke verschillen tussen de groepen. Wanneer er naar alle domeinen samen wordt gekeken, blijkt dat de meisjes met een vrijheidsstraf beduidend meer risicofactoren hebben dan meisjes met een voorwaardelijke straf of een taakstraf. Vrijheidsgestrafte meisjes hebben gemiddeld meer dan dertien risicofactoren in totaal, voorwaardelijk gestrafte meisjes gemiddeld ruim 8,5 en taakgestrafte meisjes 7,5. Meisjes die een vrijheidsstraf opgelegd krijgen, hebben dus bijna meer dan twee keer zoveel risicofactoren als meisjes die een taakstraf opgelegd krijgen. Meisjes met een PIJ-maatregel lijken gemiddeld de meeste risicofactoren te hebben. Zoals gezegd is er echter niet getoetst of dit verschil significant is.

Tabel 8.7 Gemiddeld aantal risicofactoren per risicodomein – Strafdossiers

Risicodomeinen	Voorwaardelijke			PIJ-maatregel
	straf	Taakstraf	Vrijheidsstraf	
<i>Statisch</i>				
Delictverleden	1,54	1,53	1,59	1,40
Gezinskenmerken	1,97	2,00	2,29	2,63
Traumatische gebeurtenissen*	1,37 ^a	1,38 ^{ab}	1,78 ^b	2,40
<i>Dynamisch</i>				
Mentale gezondheid	1,50	1,45	1,81	2,67
Persoonlijkheid	1,36	1,37	1,60	2,00
Gedragsproblemen*	1,88 ^a	1,79 ^a	2,45 ^b	3,63
Riskante leefstijl	1,15	1,11	1,17	nvt
Seksueel gedrag	1,17	1,50	1,21	1,50
Ouder-kindrelatie	1,23	1,08	1,31	1,67
Risicovolle opvoedingssituatie	1,29	1,48	1,65	1,50
Leeftijdgenoten*	1,44 ^a	1,51 ^{ab}	1,75 ^b	1,78
School	2,17	1,84	1,93	3,00
Totaal domeinen*	8,78 ^a	7,52 ^a	13,35 ^b	15,80

Gemiddeld aantal risicofactoren met een gedeeld superscript (a, b) verschillen niet van elkaar.

Er is getoetst met een ANOVA met post-hoc. Voor risicodomeinen waarbij het gemiddeld aantal risicofactoren verschilt, verschillen enkel de gemiddeldes van elkaar die geen gedeeld superscript hebben.

* $p < 0,05$

Om vervolgens te onderzoeken welke risicodomeinen het belangrijkste zijn in het onderscheid tussen de verschillende afdoeningen, is een multivariate logistische regressie uitgevoerd. We hebben hierbij meisjes met een vrijheidsstraf afgezet tegen meisjes met een taakstraf of een voorwaardelijke straf. Binnen de risicodomeinen is weer onderscheid gemaakt in statische en dynamische risicodomeinen. Zie tabel 8.8 voor de resultaten van deze analyse. In model 1, waarin alleen de statische risicodomeinen zijn meegenomen, blijkt enkel het aantal traumatische gebeurtenissen gerelateerd aan de afdoening van de meisjes. Hoe meer (verschillende) traumatische ervaringen een meisje heeft gehad, hoe groter de kans dat zij een vrijheidsstraf opgelegd krijgt (in plaats van een taakstraf of een voorwaardelijke straf).

Model 2, het model waarbij zowel statische als dynamische factoren betrokken worden, lijkt beter te voorspellen of een meisje een vrijheidsstraf krijgt of niet, dan model 1. In dit model blijkt er geen onderscheidend effect meer van traumatische gebeurtenissen en daarmee is geen van de statische risicodomeinen onderscheidend. We vinden wel een effect van mentale gezondheid, persoonlijkheid, gedragsproblemen en school. Meer specifiek, hoe groter het aantal risicofactoren op het gebied van mentale gezondheid, persoonlijkheid of gedragsproblemen, hoe groter de kans op een vrijheidsstraf. Het aantal risicofactoren op het schooldomein heeft een omgekeerd effect: hoe groter het aantal schoolproblemen, hoe groter de kans op een taakstraf of voorwaardelijke straf (in vergelijking met een vrijheidsstraf).

Tabel 8.8 Hiërarchische logistische regressie voor aantal risicofactoren per domein en type afdoening (vrijheidsstraf vs taakstraf en voorwaardelijke straf)

Risicodomeinen	Model 1		Model 2	
	β (se)	OR	β (se)	OR
<i>Statisch</i>				
Delictverleden	0,12 (0,14)	1,12	0,11 (0,15)	1,12
Eerdere hulpverlening	0,30 (0,24)	1,35	0,04 (0,28)	1,05
Gezinskenmerken	0,09 (0,11)	1,09	0,09 (0,12)	1,09
Traumatische gebeurtenissen	0,53 (0,13)	1,70**	0,24 (0,16)	1,27
<i>Dynamisch</i>				
Mentale gezondheid			0,39 (0,16)	1,48*
Persoonlijkheid			0,41 (0,17)	1,51*
Gedragsproblemen			0,32 (0,12)	1,37**
Risikante leefstijl			-0,11 (0,22)	0,90
Seksueel gedrag			0,12 (0,29)	1,13
Ouder-kindrelatie			0,25 (0,25)	1,29
Risicovolle opvoedingssituatie			0,12 (0,19)	1,12
Leeftijdgenoten			0,17 (0,15)	1,19
School	0,11		-0,29 (0,13)	0,76*
R ²			0,28	

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

8.3.3 Conclusie

Nederlandse meisjes zijn de grootste groep binnen de verschillende soorten afdoeningen met respectievelijk 46, 41 en 24% voor meisjes met een voorwaardelijke, taak- en vrijheidsstraf. Van de meisjes met een voorwaardelijke straf is 17% afkomstig van één van de grootste etnische minderheden, te weten Turks, Marokkaans, Surinaams of Antilliaans. Binnen de groep meisjes met een taakstraf is dit percentage opgelopen naar 27% en bij meisjes met een vrijheidsstraf is 32% afkomstig uit een van de grote etnische minderheidsgroepen. Van de overige meisjes is de afkomst lastiger te bepalen. Zij zijn afkomstig uit allerlei verschillende landen of hun achtergrond is geschat.

Autochtone meisjes zijn dus relatief vaker aanwezig in de voorwaardelijk gestrafte of taakgestrafte groep, terwijl allochtone meisjes relatief vaker aanwezig zijn in de vrijheidsgestrafte groep.

Meisjes met een voorwaardelijke straf zijn jonger dan meisjes met een taakstraf of vrijheidsstraf. Dit is wellicht omdat meisjes die een voorwaardelijke straf opgelegd krijgen vaak een lichter delict hebben gepleegd en jongere meisjes eerder een licht dan een ernstig delict plegen. Het blijkt dan ook dat de voorwaardelijke straf voornamelijk wordt opgelegd aan meisjes die de Leerplichtwet hebben overtreden. Een taakstraf wordt juist even vaak opgelegd aan meisjes die een geweldsdelict, een vermogensdelict, een openbare-ordedelict of een delict met betrekking tot de Leerplichtwet hebben gepleegd. Een vrijheidsstraf en de PIJ-maatregel worden het meeste opgelegd bij geweldsdelicten. Lichtere delicten lijken daarmee volgens verwachting lichter gestraft te worden.

De meeste meisjes blijken problemen te hebben binnen de domeinen gezinskenmerken, leeftijdgenoten en school. Meer dan drie kwart van de meisjes komt uit een instabiele gezinssituatie (bijv. gescheiden ouders, aantal verhuizingen, werkloosheid, criminaliteit gezinsleden) en dit verschilt niet tussen de groepen. Gezinskenmerken zijn dus niet onderscheidend voor meisjes met verschillende afdoeningen. Wel zijn er verschillen tussen de groepen op de andere twee domeinen, leeftijdgenoten en school, al zijn deze verschillen relatief klein. Meisjes met een vrijheidsstraf hebben vaker problemen op deze gebieden dan de andere meisjes. Wat betreft de overige domeinen, blijken de meisjes met een ander type afdoening op vrijwel alle gebieden te verschillen van elkaar. Risicodomeinen die duidelijk onderscheidend zijn tussen de drie groepen meisjes zijn mentale gezondheid en de ouder-kindrelatie, waarbij de prevalentie het hoogst is onder vrijheidsgestrafte meisjes en het laagst onder taakgestrafte meisjes. Daarnaast hebben vrijheidsgestrafte meisjes meer persoonlijkheid-, en gedragsproblemen en problemen met seksueel gedrag dan de andere twee groepen.

Het valt op dat de hoeveelheid domeinen waarop de meisjes problemen hebben oploopt naarmate de ernst van het delict en de straf oploopt. Zo heeft minimaal de helft van de meisjes met een voorwaardelijke of taakstraf problemen op drie van de dertien domeinen. Voor de meisjes met een vrijheidsstraf of PIJ-maatregel geldt dat minimaal de helft van hen problemen heeft op negen van de dertien domeinen. Meisjes met een vrijheidsstraf of PIJ-maatregel blijken dus op veel meer gebieden problemen te hebben dan meisjes met een voorwaardelijke straf of taakstraf.

Als we kijken naar zowel de prevalentie op de verschillende risicodomeinen als de diversiteit aan problemen op de verschillende risicodomeinen (gemiddeld aantal risicofactoren per domein), blijken meisjes met een vrijheidsstraf niet alleen meer traumatische gebeurtenissen te hebben meegemaakt en meer gedragsproblemen en problemen met leeftijdgenoten te hebben, maar ze hebben binnen deze domeinen ook meer verschillende problemen. Dit

zijn mogelijk belangrijke domeinen om op te interveniëren bij deze groep meisjes.

Dynamische risicodomeinen blijken, in vergelijking met statische risicodomeinen, vervolgens het meest belangrijk in het maken van een onderscheid tussen de verschillende afdoeningen (vrijheidsstraf in vergelijking met taakstraf of voorwaardelijke straf). Meisjes met meer gedrags-, persoonlijkheids- en mentale gezondheidsproblemen hebben een grotere kans op een vrijheidsstraf dan meisjes met minder problemen op deze gebieden. Meisjes met meer schoolproblemen hebben echter een grotere kans om een taakstraf of voorwaardelijke straf te krijgen. Schoolproblemen lijken daarmee een belangrijk signaal om bij meisjes vroeg in de strafrechtelijke keten te interveniëren. Om te voorkomen dat meisjes steeds ernstigere delicten gaan plegen, steeds zwaardere straffen krijgen en steeds meer problemen op meer domeinen krijgen, lijkt het van belang schoolproblemen, waarbij vaak spijbelgedrag gesignaleerd wordt, vroegtijdig aan te pakken.

8.4 FPJ – Meisjes met een PIJ-maatregel

8.4.1 Achtergrond- en delictkenmerken

De steekproef bestaat uit 71 meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen tussen 1996 en 2005. Meisjes van Nederlandse afkomst zijn met ruim 40,8% het meest vertegenwoordigd binnen de groep PIJ-meisjes. Dit betekent dat bijna 60% van allochtone afkomst is. Meisjes met een andere herkomst vormen met 19,7% de één na grootste groep. In deze groep bevinden zich onder andere meisjes van Maleisische, Iranese, Griekse en Engelse afkomst. Meisjes van Surinaamse afkomst vormen met 18,3% een relatief grote groep, meisjes van Turkse afkomst vormen de kleinste groep met 1,4%. De gemiddelde leeftijd van de PIJ-meisjes bij ingang van de maatregel was 16,51 jaar.

In de steekproef wordt onderscheid gemaakt tussen niet-gewelddadige delicten zoals diefstal, en vandalisme en gewelddadige delicten zoals gedrag met letsel tot gevolg, afpersing, serieuze bedreigingen door middel van een kogelbrief of het noemen van persoonlijke gegevens, onder dwang verrichten van seksuele handelingen bij het slachtoffer en bedreiging met een wapen. Een groot aantal meisjes heeft één of meerdere delicten binnen beide categorieën gepleegd. Het gaat dan om alle door de meisjes gepleegde delicten waarvan proces-verbaal is opgemaakt of waarvoor zij zijn veroordeeld. Bijna alle meisjes met een PIJ-maatregel (92,6%) zijn wel eens met politie en/of justitie in aanraking gekomen vanwege een geweldsdelict (zie ook tabel 8.9).

Tabel 8.9 Achtergrondkenmerken en delictgegevens van PIJ-meisjes – FPJ (%)

	Meisjes met PIJ-maatregel (n=71)
<i>Herkomst</i>	
Nederlands	40,8
Turks	1,4
Marokkaans	9,9
Surinaams	18,3
Antilliaans	9,9
Anders	19,7
<i>Aard delict</i>	
Geweld	92,6
Overig	74,6
Gemiddelde leeftijd t.t.v. ingang PIJ-maatregel	16,51

8.4.2 Prevalentie risicodomeinen

In tabel 8.10 staat de prevalentie van de risicodomeinen weergegeven van de meisjes met een PIJ-maatregel. De PIJ-meisjes blijken veel risicofactoren te hebben. Binnen de dynamische domeinen valt op dat alle meisjes persoonlijkheidsproblemen hebben. Verder heeft meer dan 80 of 90% van de meisjes problemen in de domeinen risicovolle opvoedingssituatie, leeftijdgenoten en school. Minder meisjes hebben risicofactoren binnen de domeinen seksueel gedrag (38,0%), mentale gezondheid (46,5%) en riskante leefstijl (69,0%). Bij de statische domeinen heeft meer dan 80 of 90% van de meisjes problemen in de domeinen traumatische gebeurtenissen en gezinskenmerken. Bijna alle meisjes (94,4%) zijn eerder in aanraking geweest met de hulpverlening en bijna 90% heeft een risicovol delictverleden.

Tabel 8.10 Prevalentie van de risicodomeinen van PIJ-meisjes – FPJ (%)

Risicodomeinen	Prevalentie
<i>Statisch</i>	
Delictverleden	88,7
Eerdere hulpverlening	94,4
Gezinskenmerken	83,1
Traumatische gebeurtenissen	90,1
<i>Dynamisch</i>	
Mentale gezondheid	46,5
Persoonlijkheid	100
Gedragsproblemen	94,4
Riskante leefstijl	69,0
Seksueel gedrag	38,0
Risicovolle opvoedingssituatie	85,9
Leeftijdgenoten	88,7
School	95,8
Totaal domeinen	100

8.4.3 *Conclusie*

In de steekproef van de FPJ bevinden zich 71 meisjes. Meisjes van Nederlandse afkomst vormen de grootste groep, maar ook meisjes van Surinaamse herkomst vormen een relatief grote groep binnen de PIJ-meisjes. Meisjes van Turkse afkomst zijn het minste vertegenwoordigd. Bijna alle PIJ-meisjes hebben gewelddadige delicten gepleegd. Zij zijn gemiddeld 16,5 jaar bij ingang van de PIJ-maatregel.

Duidelijk is dat bij de PIJ-meisjes een groot aantal risicofactoren aanwezig zijn. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat veel meer informatie over deze PIJ-meisjes aanwezig was dan over meisjes uit het straf-dossieronderzoek. Desalniettemin is de problematiek bij deze meisjes het meest ernstig. Alle meisjes hebben persoonlijkheidsproblemen en daarnaast zorgen de risicodomeinen gezinskenmerken, traumatische gebeurtenissen, risicovolle opvoedingssituatie, leeftijdgenoten en school voor de meeste problemen; 80 tot 95% van de meisjes heeft problemen op deze domeinen. Problemen met seksueel gedrag komen relatief gezien het minst vaak voor, maar veel vaker dan bij meisjes eerder in de strafrechtsketen.

8.5 **Algemene conclusie**

In dit hoofdstuk hebben we de verschillen in achtergrondkenmerken en risicodomeinen beschreven tussen meisjes met verschillende typen afdoeningen. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen meisjes met een voorwaardelijke straf, meisjes met een taakstraf, meisjes met een vrijheidsstraf en meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen. We hebben hiertoe vier verschillende databronnen gebruikt. Net zoals in het vorige hoofdstuk willen we ook hier benadrukken dat het niet mogelijk is om een zuivere vergelijking tussen de verschillende bronnen te maken doordat er verschillende methoden van dataverzameling zijn gebruikt. Het naast elkaar leggen van resultaten uit verschillende databronnen gebeurt dus met de nodige voorzichtigheid.

8.5.1 *Achtergrond- en delictkenmerken van meisjes met verschillende typen afdoeningen*

Meisjes die een taakstraf opgelegd krijgen, plegen vooral gewelds- en vermogensdelicten. Een voorwaardelijke straf wordt in veruit de meeste gevallen opgelegd bij een leerplichtdelict. Ook wanneer er sprake is van een vermogensdelict wordt er met enige regelmaat een voorwaardelijke straf opgelegd. Een vrijheidsstraf wordt hoofdzakelijk opgelegd wanneer er sprake is van geweldsdelicten, maar ook vermogensdelicten worden geregeld bestraft met een vrijheidsstraf. Vrijwel alle meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd hebben

gekregen, hebben zich schuldig gemaakt aan een gewelddadig delict. Daarnaast heeft ongeveer driekwart van de meisjes zich schuldig gemaakt aan een niet gewelddadig delict.

Meisjes van Nederlandse afkomst vormen ongeacht de afdoening de grootste groep binnen de groepen veroordeelde meisjes, dit neemt echter af met de zwaarte van de afdoening. Binnen de voorwaardelijk gestrafte groep is de grootste groep van Nederlandse afkomst. Vrijheidsgestrafte meisjes hebben relatief vaak een Marokkaanse of Surinaamse afkomst. Binnen de groep PIJ-meisjes neemt het aandeel meisjes van Nederlandse afkomst verder af, meer dan de helft van de meisjes is van allochtone afkomst. Meisjes van Surinaamse afkomst zijn relatief vaak vertegenwoordigd binnen deze groep. Meisjes met een PIJ-maatregel blijken met ruim 16 jaar het oudst. Meisjes met een voorwaardelijke straf zijn bijna 15 jaar en schelen ongeveer een half jaar met de taak- en vrijheidsgestrafte meisjes (ruim 15 jaar). We kunnen concluderen dat hoe zwaarder de afdoening is, en dus het delict, hoe ouder de meisjes zijn. Dit past in het beeld dat ernstige delicten vaak worden voorafgegaan door lichtere delicten, waarbij lichtere delicten dus op jongere leeftijd gepleegd worden (zie ook Loeber et al., 2010).

8.5.2 Risicodomeinen van meisjes met verschillende type afdoeningen

Te verwachten was dat de meisjes met een voorwaardelijke straf (volgens de strafdossiers) de minste problemen hadden op de verschillende risicodomeinen. Het blijkt een groep meisjes die voor een behoorlijk deel veroordeeld is voor een licht delict, namelijk het overtreden van de Leerplichtwet. Ze lijken echter sterk op meisjes met een taakstraf, behalve dat ze jonger zijn ten tijde van het delict en dat ze evenveel of meer problemen hebben, vooral meer wat betreft eerdere hulpverlening, gedrags- en mentale gezondheidsproblemen en schoolproblemen. Het lijkt dus een groep waar de nodige aandacht aan besteed zou moeten worden, omdat er al forse problemen aanwezig lijken maar het delict dat ze gepleegd hebben, nog relatief licht is.

Taakgestrafte meisjes (BARO, WSJCPA en strafdossiers) blijken voornamelijk gekenmerkt te worden door een instabiele gezinssituatie (echtscheiding, werkloosheid, criminaliteit), problemen met leeftijdgenoten en met school. Daarnaast hebben deze meisjes vaak een riskante leefstijl. Over het algemeen geldt dat veel meer meisjes met een vrijheidsstraf problemen hebben (op welk domein dan ook) dan meisjes met een taakstraf of voorwaardelijke straf. Meisjes met een PIJ-maatregel blijken dan vervolgens nog eens meer verschillende risicofactoren binnen de domeinen te hebben. Veel van de PIJ-meisjes hebben traumatische gebeurtenissen meegemaakt, eerdere hulpverlening gehad en problemen op het gebied van gedrag, persoonlijkheid en school.

Veroordeelde meisjes blijken eigenlijk bijna allemaal uit een instabiele gezinssituatie te komen (echtscheiding, werkloosheid, criminaliteit) en pro-

blemen te hebben op het gebied van leeftijdgenoten en school. De drie risicodomeinen zijn dus geen onderscheidende domeinen, maar meer algemene risicofactoren. Het aantal individuele problemen (mentale gezondheid, persoonlijkheid, gedrag) en schoolproblemen is echter wel onderscheidend. Hoe meer problemen in het individuele domein hoe eerder een meisje een vrijheidsstraf krijgt en geen taakstraf of voorwaardelijke straf. Echter hoe meer schoolproblemen, hoe groter de kans dat meisjes juist een taakstraf of voorwaardelijke straf opgelegd krijgen. Risicodomeinen die daarnaast worden onderscheiden, zijn een risicovolle opvoedingssituatie en problematisch seksueel gedrag (vooral meisjes met een vrijheidsstraf of PIJ).

We kunnen dus concluderen dat meisjes met een taakstraf of voorwaardelijke straf relatief de minste problemen hebben op de verschillende risicodomeinen en meisjes die een PIJ-maatregel opgelegd krijgen relatief de meeste. Deze laatste groep meisjes is zelfs extreem te noemen wat betreft problemen op de diverse domeinen. Dit is echter niet heel vreemd, aangezien zij niet voor niets een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen, er moet immers sprake zijn van een gedrags- of ontwikkelingsstoornis. Echter de groep met de lichtste straf (voorwaardelijk) moet niet onderschat worden. Het lijkt een groep die de nodige aandacht behoeft, gezien de al forse problemen die aanwezig zijn terwijl de meisjes relatief jong zijn en een licht delict hebben gepleegd.

8.6 Vergelijking empirisch onderzoek en erkende interventies

In voorgaande paragrafen zijn de risicofactoren van meisjes in kaart gebracht met verschillende soorten afdoeningen. Dit zijn meisjes die een straf opgelegd hebben gekregen en mogelijk ook in aanmerking komen voor een gedragsinterventie. In hoofdstuk 4 hebben we in kaart gebracht in hoeverre in Nederland bestaande interventies aansluiten bij risicofactoren van meisjes die uit literatuuronderzoek naar voren zijn gekomen. In deze paragraaf kijken we in hoeverre de bestaande interventies aansluiten bij de gevonden risicofactoren van de verschillende groepen meisjes uit het empirisch onderzoek (zie ook tabel 8.11 en 8.12).

Uit dit en het vorige hoofdstuk bleek dat een aantal risicodomeinen zeer vaak aanwezig is bij alle delinquente meisjes (ongeacht de afdoening): gezinskenmerken, leeftijdgenoten en school. Gezinskenmerken, het gaat hier vooral om aspecten als echtscheiding, werkloosheid en criminaliteit van gezinsleden, zijn statisch van aard en zullen dus niet of nauwelijks terug te vinden zijn in de interventies. Interventies richten zich vooral op dynamische, veranderbare factoren. Aan problemen op school en met leeftijdgenoten wordt echter wel vaak aandacht besteed binnen interventies. FFT, MST, NPT, MTFC, DGT en WorkWise richten zich zelfs op beide domeinen tijdens de interventie. Daarnaast geven Brains4Use, NPT-LVB, SoVa en Tools4U aan-

dacht aan de omgang met delinquente vrienden. Veel veroordeelde meisjes hebben ook persoonlijkheidsproblemen. Dit is een domein waar vrijwel alle interventies op inspelen, met uitzondering van FFT en MTFC en de meer specifieke interventies Girls' Talk en STEPS. Tot slot bleek bijna de helft van de veroordeelde meisjes te kampen met gedragsproblemen, een riskante leefstijl en traumatische gebeurtenissen. Gedragsproblemen is een domein waar vrij veel interventies aandacht aan besteden: AR, AR ambulante, FFT, Leren van Delict, MST, MTFC, DGT en SoVa. Ook riskante leefstijl is een domein waar veel interventies zich op richten (Brains4Use, MST, MTFC, DGT, NPT, NPT-LVB, SoVa), maar er is slechts één door justitie erkende interventie die zich richt op het verwerken van traumatische gebeurtenissen (MST). Buiten het justitiële kader besteden DGT en STEPS aandacht aan het verwerken van traumatische gebeurtenissen, waarbij het bij STEPS specifiek seksueel geweld betreft. Opvallend is dat dynamische gezinsfactoren als de relatie met ouders en de opvoedingssituatie relatief minder lijken voor te komen bij veroordeelde meisjes, terwijl vrijwel alle interventies hier aandacht aan besteden. De relatief lage prevalentie van gezinsproblemen (t.o.v. van bijvoorbeeld zelfrapportage) wordt veroorzaakt door de beperkte informatie die beschikbaar is in de strafdossiers. Er is wel informatie terug te vinden over bijvoorbeeld alcohol- en drugsgebruik van de ouders maar niets of weinig over de relatie tussen ouders en kinderen en de manier van opvoeden door ouders. Wel zou je kunnen afleiden uit de hoge scores op gezinskenmerken (echtscheiding, werkloosheid, criminaliteit) dat er waarschijnlijk ook sprake is van problemen in de relatie en opvoeding.

Als we kijken naar de meisjes met verschillende typen afdoeningen, blijken meisjes met een taakstraf vooral gekenmerkt te worden door een risicovolle gezinssituatie (echtscheiding, werkloosheid, criminaliteit), een riskante leefstijl en problemen op het gebied van leeftijdgenoten en school. Daarnaast lijken ook persoonlijkheidsproblemen, mentale gezondheidsproblemen, gedragsproblemen en traumatische gebeurtenissen belangrijke risicofactoren voor taakgestrafte meisjes. MST en DGT lijken de interventies die zich richten op alle belangrijke risicodomeinen van taakgestrafte meisjes. Ook NPT werkt aan veel van deze risicodomeinen met als uitzondering gedragsproblemen. MST, DGT en NPT zijn overigens de enige interventies die zich richten op mentale gezondheidsproblematiek. DGT is echter een interventie die vooral intramuraal wordt ingezet en daardoor niet van toepassing op meisjes met een taakstraf.

Voorwaardelijk gestrafte meisjes lijken erg op meisjes met een taakstraf, al worden voorwaardelijk gestrafte meisjes minder gekenmerkt door mentale gezondheidsproblemen, maar meer door het ervaren van traumatische gebeurtenissen in het verleden. MST en DGT zijn ook hier de interventies die op de meeste risicodomeinen van meisjes met een voorwaardelijke straf inspelen. Dit zijn dan ook de enige interventies die zich richten op het verwerken van trauma's. STEPS richt zich zoals eerder vermeld alleen op

trauma's ontstaan door eenmalig seksueel geweld. NPT lijkt minder geschikt voor deze meisjes aangezien er geen aandacht wordt besteed aan gedragsproblemen en traumatische gebeurtenissen.

Meisjes die een vrijheidsstraf opgelegd krijgen hebben allereerst veel vaker problemen op de verschillende domeinen dan de vorige twee groepen meisjes. Daarnaast worden zij eveneens getypeerd door een instabiele gezinssituatie, gedragsproblemen en problemen op het gebied van leeftijdgenoten en school. Bovendien hebben zij relatief vaak traumatische gebeurtenissen meegemaakt, mentale gezondheidsproblemen, problematisch seksueel gedrag en komen ze uit een risicovolle opvoedingssituatie (geweld tussen ouders, alcohol- en drugsgebruik). Een risicovolle opvoedingssituatie wordt door veel erkende interventies meegenomen: AR, AR ambulante, FFT, MST, MTFC, DGT, NPT-LVB, SoVa. Problematisch seksueel gedrag wordt echter alleen behandeld door WorkWise en DGT. Ook Girls' Talk en STEPS besteden aandacht aan dit aspect, maar hebben weinig tot geen aandacht voor andere risicofactoren. Bij meisjes in detentie moet er echter wel rekening mee gehouden worden dat niet alle interventies uitgevoerd kunnen worden. Zo zijn MST, MTFC, NPT interventies die ambulante worden uitgevoerd. Meer geschikt zijn interventies die zowel residentieel als ambulante ingezet kunnen worden, zodat de interventie kan starten als meisjes instromen in een JJI, maar door kunnen gaan wanneer zij vrijkomen (zoals FFT en WorkWise). PIJ-meisjes lijken problemen te hebben op elk domein. Kenmerken waarop deze meisjes zich het meest onderscheiden van de andere meisjes, zijn echter persoonlijkheidsproblemen, het ervaren van traumatische gebeurtenissen, een risicovolle opvoedingssituatie en problematisch seksueel gedrag, welke sterk overeenkomen met de onderscheidende kenmerken van vrijheidsgestrafte meisjes. Voor deze meisjes lijken intensieve interventies zoals DGT en WorkWise, die op verschillende domeinen interveniëren, van belang.

Tabel 8.11 Vergelijking van risicodomeinen uit het empirisch onderzoek met door justitie erkende interventies

Risicofactoren uit het empirisch onderzoek	Interventie												
	AR	AR ambul- lant	Brains 4Use	FFT	Leren van delict	MST	MTFC ^a	NPT	NPT- LVB	SoVa	Tools 4U	Work- Wise	WSART
<i>Statisch</i>													
Gezinskenmerken							X						
Traumatische gebeurtenissen						X							
<i>Dynamisch</i>													
Mentale gezondheid						X		X					
Persoonlijkheid	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X
Gedragsproblemen	X	X		X	X	X				X			
Riskante leefstijl			X			X	X	X	X	X			X
Seksueel gedrag													X
Ouder-kindrelatie	X	X	X		X	X	X	X	X	X		X	X
Risicovolle opvoedings- situatie	X	X	X	X		X	X		X	X			
Leeftijdgenoten			X	X		X	X	X	X	X	X	X	
School				X		X	X	X					X

a Bron risicofactoren MTFC: episcenter.psu.edu (010)

Tabel 8.12 Vergelijking van risicodomeinen uit empirisch onderzoek met interventies specifiek voor meisjes

Risicofactoren uit empirisch onderzoek	Interventie		
	DGT	Girls' Talk	STEPS
<i>Statisch</i>			
Gezinskenmerken			
Traumatische gebeurtenissen	X		X
<i>Dynamisch</i>			
Mentale gezondheid	X		
Persoonlijkheid	X		
Gedragsproblemen	X		
Riskante leefstijl	X		
Seksueel gedrag	X	X	X
Ouder-kindrelatie	X		
Risicovolle opvoedingssituatie	X		
Leeftijdgenoten	X		
School	X		

Eindconclusies en aanbevelingen

9 Conclusies, discussie en aanbevelingen

9.1 Conclusies

In dit onderzoek hebben we informatie verzameld over risicofactoren voor meisjesdelinquentie in Nederland. Daarnaast is onderzocht welke interventies momenteel worden ingezet bij delinquente meisjes. Het achterliggende doel van ons onderzoek was te komen tot meer inzichten over de adequate aanpak of behandeling van deze populatie.

Nederlandse en buitenlandse literatuur is bestudeerd, bestaande interventies – erkende en niet-erkende – zijn geïnventariseerd, gegevens over het delictgedrag van meisjes zijn op een rijtje gezet, en er is geanalyseerd welke (soorten) risicofactoren we bij delinquente meisjes tegenkomen. Al deze informatie hebben we vervolgens geïntegreerd waardoor duidelijk is geworden in hoeverre bestaande interventies aansluiten bij risicofactoren van delinquent gedrag bij meisjes. Ook kon zo gekeken worden of het nodig is dat nieuwe interventies worden ontwikkeld of de bestaande worden aangepast naar de kenmerken en problematiek van meisjes.

9.1.1 *Risicofactoren voor delinquentie bij meisjes*

Het onderzoek overziend, concluderen we het volgende. De literatuur over delinquente meisjes is zeer beperkt. Studies waarin de risicofactoren van meisjes en jongens systematisch worden vergeleken zijn nog zeldzamer. In een Europese review (Wong et al., 2010) werden over een periode van 25 jaar slechts 31 studies geïdentificeerd. Het overige onderzoek is vooral Amerikaans en niet altijd generaliseerbaar naar de Nederlandse situatie (zoals onderzoek naar buurtfactoren). Dat betekent dat conclusies over verschillen tussen jongens en meisjes in risicofactoren met de nodige voorzichtigheid getrokken dienen te worden. De informatiebasis is gewoonweg smal. Als men de mogelijkheden om te interveniëren in de criminele carrières van meisjes wil verbeteren, betekent dat ook dat er meer, gericht, onderzoek gedaan moet worden naar de risicofactoren voor delinquentie bij meisjes. Het door ons uitgevoerde empirische onderzoek geeft een eerste aanzet tot meer kennis over risicofactoren bij meisjes op verschillende momenten in de strafrechtsceten en de relatie met (bestaande) gedragsinterventies.

De (beperkte) literatuur laat twee dingen zien. Er is allereerst overlap tussen jongens en meisjes in een behoorlijk aantal risicofactoren: jongens en meisjes delen risicofactoren zoals een aantal persoonlijkheidskenmerken (bijv. impulsiviteit en lage intelligentie), een riskante leefstijl, opvoedingsproblemen, delinquente vrienden en weinig binding met school. Deze factoren hangen samen met delinquentie van zowel meisjes als jongens. De literatuur geeft geen duidelijke aanwijzingen dat er voor deze factoren sprake zou zijn van verschillen in sensitiviteit, dat wil zeggen verschillen in (de sterkte van) de samenhang tussen deze risicofactoren en delinquentie van jongens en meisjes. De sterkte van de samenhang zou echter verder onderzocht moeten

worden om te kunnen vaststellen of er werkelijk wel of geen sprake is van verschil in sensitiviteit. Vooralsnog wijzen de resultaten in de richting van samenhang met delinquentie bij zowel jongens als meisjes. Het idee dat meisjes mogelijk meer blootgesteld worden aan bepaalde risicofactoren is minder goed te beantwoorden, omdat er simpelweg te weinig onderzoek naar gedaan is. Het meeste onderzoek laat zien dat jongens meer blootgesteld worden aan bepaalde risicofactoren zoals lage zelfcontrole en fysieke agressie (Broidy et al., 2003; LaGrange & Silverman, 1999). Wel kunnen we concluderen dat delinquente meisjes vaker dan delinquente jongens traumatische ervaringen hebben meegemaakt, terwijl deze factor samenhangt met zowel delinquentie van jongens als van meisjes (Smith et al., 2006).

Ten tweede laten diverse studies consistent zien dat voor meisjes ook factoren een rol spelen die voor jongens minder belangrijk zijn. Die factoren zitten vooral op het vlak van mentale gezondheid en relaties (met name met moeder en met docenten op school). Bij mentale gezondheid gaat het vooral om psychische klachten gerelateerd aan angst en depressie, en suicidaliteit. Tevens lijken vroege rijping en seksueel problematisch gedrag unieke factoren voor meisjes. Hier is dus wel degelijk sprake van een verschil in sensitiviteit tussen meisjes en jongens. Slechts op één domein kan met enige zekerheid gezegd worden dat er sprake is van sensitiviteit en blootstelling: mentale gezondheidsproblemen. Angst en depressiviteit hangen sterker samen met delinquentie van meisjes dan met delinquentie van jongens en komen ook vaker voor bij delinquente meisjes dan jongens. Interventies voor meisjes zouden dus, naast de domeinen die zowel bij jongens- als meisjesdelinquentie een rol spelen, juist bovengenoemde seksespecifieke domeinen moeten behelzen. Op basis van het beperkte literatuuronderzoek weten we niet welke domeinen het sterkst samenhangen met delinquentie van meisjes, weten we onvoldoende over de samenhang tussen leeftijd en verschillende risicofactoren en is vaak onduidelijk of er ook sprake is van causaliteit. Dit zijn vragen die in de toekomst zeker onderzocht dienen te worden om interventies beter te laten aansluiten bij de problematiek en leeftijd van delinquente meisjes.

Op grond van bestudering van zelfrapportage- en politiegegevens kan geconcludeerd worden dat meisjescriminaliteit de afgelopen jaren relatief harder is gestegen dan jongenscriminaliteit. Hoe sterk die relatieve stijging is geweest, weten wij niet. Zowel zelfrapportagegegevens als politiecijfers hebben namelijk hun beperkingen. Zelfrapportagegegevens wijzen op een mogelijk lichte stijging, waar de cijfers van de jongens dalen. Politiecijfers laten voor beide seksen een sterke stijging zien, beduidend sterker voor meisjes dan voor jongens. De twee bronnen laten ook zien dat de piek bij meisjes eerder ligt dan bij jongens. Meisjes zijn dus jonger als zij delicten plegen en als zij in contact komen met de justitiële autoriteiten. Wij kunnen daarnaast ook concluderen dat meisjes beduidend minder vaak voor delicten het strafrechtelijk systeem instromen: de verhouding jongens en meisjes bij zelfrapportage is 3:2, maar wordt 8:2 wanneer zij op het niveau van de politie zijn aanbeland. Dit 'vervol-

gingsgat' is mogelijk (deels) te wijten aan de andere aard van de delicten die meisjes plegen (over het algemeen lichter) – al vermoeden wij dat dit niet de hele verklaring is. Op het niveau van het OM en de rechter zien we dat meisjes vaker hun zaak geseponeerd zien, en minder vaak (voorwaardelijke) vrijheidsstraffen en behandeling krijgen opgelegd.

Vervolgens hebben wij een behoorlijk aantal databronnen (zelfrapportage, BARO- en WSJCPA-gegevens van verdachte meisjes, strafdossiers van veroordeelde meisjes en PIJ-dossiers) bestudeerd, die gegevens over delinquente meisjes bevatten. Daarbij hebben we geprobeerd zoveel mogelijk gelijksoortige informatie te selecteren. Aangezien de diverse databronnen deels voor andere doeleinden samengesteld waren, waren er veel methodeverschillen: zowel in termen van de bron van de informatie (zelfgerapporteerd of door ouders of door een gespecialiseerde behandelaar) als in termen van gehanteerde definities. We hebben er daarom voor gekozen om alleen die patronen die we met zekere consistentie (of met verklaarbare inconsistentie) vonden, in onze conclusies te betrekken. Op die manier kunnen we allereerst concluderen dat er een consistente set risicofactoren lijkt te zijn, die zowel niet-delinquente van delinquente meisjes onderscheidt, als licht van ernstig delinquente meisjes. Deze set bevat, naast universele domeinen als een risikante leefstijl, delinquente vrienden en problemen met school, ook de sekse-specifieke domeinen, traumatische ervaringen, mentale gezondheid en seksueel gedrag. Bovendien blijkt, in overeenstemming met de literatuur, dat de opvoeding door moeder differentieert tussen licht en ernstig delinquente meisjes. Hoe meer harde disciplinerende en controle en hoe minder emotionele steun van de moeder, hoe groter de kans dat meisjes ernstig delinquent gedrag vertonen. Dit geldt niet voor de opvoeding door vader.

Ook zien we dat, naarmate meisjes ernstigere delicten plegen en/of zwaardere strafrechtelijke afdoeningen krijgen, meisjes op meer domeinen risicofactoren krijgen. Met name problemen in het individuele domein, zoals mentale gezondheidsproblemen en persoonlijkheids- en gedragsproblemen nemen toe naarmate meisjes zwaardere strafrechtelijke afdoeningen krijgen. Dat betekent dat we bij meisjes gemiddeld een complexere problematiek zullen aantreffen naarmate het om ernstigere feiten gaat. Die bevinding is niet verwonderlijk. Opmerkelijk is wel dat we al bij licht delinquente meisjes, met name meisjes die een voorwaardelijke straf hebben gekregen, veelal voor overtreding van de Leerplichtwet, behoorlijk wat problemen aantreffen op verschillende domeinen. Deze meisjes zijn ook jonger dan meisjes die zwaardere afdoeningen krijgen. Het lijkt er dus op dat het bij meisjes belangrijk is om al op jonge leeftijd op meerdere risicogebieden tegelijk te interveniëren. Of bestaande interventies daarvoor toereikend zijn bespreken we in de navolgende paragraaf.

9.1.2 *Interventies*

Er zijn in Nederland geen door de Erkenningscommissie goedgekeurde interventies specifiek voor meisjes. De bestaande erkende interventies zijn voor jongens ontwikkeld. Interventies als MultiSysteem Therapie (MST) en Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT) lijken gezien de breedte van de aanpak en de flexibiliteit van de aanpak de beste kandidaat als bestaande interventie voor meisjes. Ook Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) en Workwise lijken in te zetten op een groot aantal risicodomeinen. Uit het literatuuronderzoek is ook gebleken dat MST en MTFC in het buitenland effectief zijn in het verminderen van recidive van meisjes (Hipwell & Loeber, 2006; Zahn et al., 2009). Zij lijken als bestaande brede interventies dus het meest geschikt voor delinquente meisjes. Wel moet rekening gehouden worden met het feit dat bijvoorbeeld MTFC een ambulante interventie is, die ter vervanging van jeugddetentie kan worden ingezet. Voor meisjes met een vrijheidsstraf lijkt dan een interventie als Dialectische Gedrags Therapie (DGT), niet erkend door de Erkenningscommissie van justitie maar wel door die van Jeugdzorg, het meest geschikt. Dit is ook de enige intramurale interventie die ingaat op mentale gezondheidsproblemen, veel voorkomend bij gedetineerde meisjes. Uit het onderzoek blijkt verder dat weinig interventies zich richten op traumatische ervaringen en seksueel gedrag, terwijl vooral traumatische ervaringen een belangrijke risicofactor lijken te zijn voor meisjes. Buiten het justitieveld blijken er wel een aantal interventies te zijn die zich richten op deze twee domeinen, te weten Girls' Talk, STEPS en eerdergenoemd DGT. Met name deze eerste twee programma's zouden modulair ingezet kunnen worden naast bredere interventies als MST of NPT. Of dit effectief zou zijn, is niet zeker. Ook op dit terrein is vooral onderzoek nodig dat systematisch nagaat wat wel en niet werkt voor meisjes.

Naast het combineren van bestaande programma's lijkt de buitenlandse literatuur te suggereren dat seksespecifieke interventies die effectief zijn in het verminderen van recidive bij meisjes die interventies zijn die zich onder andere richten op goede relationele vaardigheden (Zahn et al., 2009). Deze interventies worden niet in Nederland uitgevoerd, maar mogelijk kan kennis over deze interventies ingezet worden bij het aanpassen van bestaande interventies in Nederland.

De literatuur lijkt voldoende aanwijzingen te geven om in ieder geval modules in te zetten op het gebied van mentale gezondheid, traumatische ervaringen en relaties met thuis en school en seksualiteit. Geheel nieuwe interventies lijken dus niet direct noodzakelijk, maar meer aandacht voor specifieke problemen van meisjes, binnen bestaande interventies of met aangepaste modules, lijkt gewenst. In ieder geval lijkt het van belang, gezien de problematiek van meisjes, brede interventies in te zetten die zich richten op meerdere risicodomeinen.

Wel moet rekening gehouden worden met het feit dat seksueel gedrag veel aandacht heeft gekregen maar mogelijk enkel bij een beperkte groep meisjes een probleem is. Ook de nadruk op relaties en internaliserende problemen betekent niet dat aandacht voor bijvoorbeeld school minder belangrijk is. Voor meisjes geldt, net als voor jongens, dat investeren in een schoolopleiding en daardoor het vergroten van kansen op het vinden van een baan, en dus economische zelfstandigheid, zeker zo belangrijk is.

9.2 Discussie

Bovenstaande conclusies laten een aantal punten onbesproken, waar we nader op willen ingaan.

9.2.1 *Afdoeningen van meisjes*

We hebben laten zien dat meisjes minder vaak dan jongens een (on)voorwaardelijke vrijheidsstraf en/of vrijheidsbeperkende maatregel opgelegd krijgen. Dit verschil kan twee dingen weerspiegelen. Ten eerste kan het zo zijn dat meisjes vaker dan jongens vanwege minder ernstige delicten met het OM en de rechter te maken krijgen. De lagere straf die zij krijgen is dan dus logisch, gezien de delicten die meisjes plegen. Het kan echter ook zo zijn dat meisjes structureel een lagere straf krijgen voor dezelfde delicten dan jongens. Buitenlands onderzoek suggereert dat dit het geval lijkt te zijn voor volwassen vrouwen en dat rechters buitenwettelijke factoren meenemen bij het berechten van vrouwen, maar niet bij mannen (Jeffries, Fletcher & Newbold, 2003; Spohn & Beichner, 2000; Williams, 1999; Daly, 1994). Een Nederlands onderzoek uit de jaren tachtig komt tot dezelfde conclusie (Timmerman & Breembroek, 1985). Uit ons onderzoek kunnen we dit echter niet concluderen door enkel de afdoeningen van jongens en meisjes te vergelijken. Daartoe is verder onderzoek noodzakelijk waarbij tevens gekeken wordt naar de specifieke delicten en eventueel verzachtende of verzwarende omstandigheden.

9.2.2 *Etniciteit*

Wij kregen in de door ons bestudeerde bronnen niet goed vat op allochtone meisjes. We zien, naarmate we verder de strafrechtsketen ingaan, dat het percentage meisjes van Nederlandse afkomst gestaag daalt, van ongeveer 75% bij zelfgerapporteerde delinquentie naar minder dan 50% bij verdachte meisjes tot 25% meisjes met een vrijheidsstraf. Inzoomend op de groep allochtone meisjes, zien we zeer wisselende groepen wat betreft herkomst: vroeger in de keten vooral Marokkaanse en Antilliaanse meisjes, en later vooral weer veel Turkse en Surinaamse meisjes. Op grond van onze bronnen is lastig te duiden wat hier gebeurt. Aangezien de subgroepen telkens klein waren, is het

ook lastig om uitspraken te doen over verschillen in risicofactoren tussen deze groepen. Dergelijke verschillen zou men wel verwachten, gezien de verschillende culturele achtergrond, gezinskenmerken of mogelijk migratiegerelateerde traumata. Allochtone delinquente meisjes zijn daarmee een groep die specifiek aandacht behoeft in toekomstig onderzoek, zowel naar hun delinquente gedrag, hun risicofactoren, alsook naar mogelijk specifieke interventies voor meisjes met aan hun etniciteit of geschiedenis gerelateerde problemen.

9.2.3 *Timing en implementatie van interventies*

Er dienen zich bij het ontwikkelen en inzetten van interventies bij meisjes twee praktische problemen aan. De overgrote meerderheid van de meisjes zit zo kort intramuraal of op een preventievehechtenistitel dat het praktisch niet haalbaar is een hele interventie intramuraal aan te bieden. Zo wordt in alle JJI's gewerkt met de basismethodiek YOUTURN, gericht op het aanleren van eigen verantwoordelijkheid. Deze methodiek bestaat uit vijf fasen, waarbij drie fasen binnen de inrichting plaatsvinden en twee fasen buiten de inrichting. De meeste meisjes zitten zeer kort in een JJI waardoor er geen mogelijkheid bestaat meer dan één of twee fasen van de basismethodiek uit te voeren. Dit geldt ook voor eventuele gedragsinterventies. De meeste van deze interventies duren meer dan drie maanden. Tegelijkertijd meldden een aantal behandelaars ons dat het werken met meisjes meer aanloopproblemen geeft en meer moeite kost dan het werken met jongens, vooral wat betreft het opbouwen van een vertrouwensband en het motiveren om een interventie af te maken. Dit zijn aspecten die ook wel naar voren kwamen uit de literatuur (Feld, 2009; Hipwel & Loeber, 2006) en extra aandacht behoeven in verder onderzoek naar effectiviteit van interventies.

Er is dus al te weinig tijd, maar er is ook meer tijd nodig dan gebruikelijk om interventies te implementeren. Dat betekent dat interventies voor meisjes mogelijk (integraal) extramuraal moeten plaatsvinden. Interventies die gestart worden tijdens detentie zouden ambulant voortgezet moeten worden. Dit is met een aantal interventies zoals Functionele Familie Therapie (FFT) en WorkWise al het geval. Het is gezien de korte tijd dat meisjes in een JJI zitten echter noodzakelijk dat een goede afstemming plaatsvindt tussen jeugdinstellingen en externe organisaties als jeugdzorg en reclassering. Samenwerking tussen verschillende organisaties als jeugdzorg en reclassering is vaak ingewikkeld maar gezien de problematiek van meisjes (denk aan mentale gezondheidsproblemen en de hoeveel traumatische ervaringen van meisjes) en het feit dat het merendeel van de interventies ambulant plaatsvindt, zeer gewenst.

PIJ-meisjes zijn een uitzondering als het gaat om de duur van een interventie. Zij kunnen langdurig intramuraal behandeld worden. Maar ook voor deze kleine groep geldt dat oriëntatie op de buitenwereld vanaf het begin moet

plaatsvinden om een succesvolle terugkeer naar de samenleving mogelijk te maken. Dat betekent dat er ook bij deze groep aandacht moet zijn voor een combinatie van intra- en extramuraal interventies.

9.2.4 Aandacht voor zowel risico- als beschermende factoren

We hebben aangegeven dat zowel beschermende als risicofactoren samenhangen met delinquentie. Uit de literatuur is echter nog onvoldoende duidelijk welke factoren voor meisjes een beschermende werking hebben. Ondanks het feit dat we niet precies weten welke factoren beschermend werken bij meisjes, lijkt aandacht voor deze factoren in onderzoek naar interventies gewenst. Uit de literatuur blijkt dat een cumulatie van beschermende factoren mogelijk delinquentie kan voorkomen (Hartman et al., 2008). Ook suggereren Wong et al. (ingediend) in een recent onderzoek dat meisjes mogelijk naast het feit dat ze meer risicofactoren hebben ook meer beschermende factoren hebben dan jongens, waardoor de kans op delinquentie weer kleiner wordt. Aandacht voor beschermende factoren, zowel in onderzoek als in interventies, lijkt gewenst.

9.2.5 Problemen op andere domeinen dan justitie

In de literatuur zijn verschillende discussies gaande, waarin niet alleen aandacht wordt gevraagd voor de juiste interventies bij meisjes die recidive verminderen en ingaan op risicofactoren voor delinquentie, maar ook aandacht wordt gevraagd voor het functioneren op andere domeinen.

Zo blijkt uit onderzoek van Pajer (1998) dat delinquente meisjes op volwassen leeftijd problemen hebben op het gebied van mentale gezondheid, het hebben van werk, moeite met de zorg voor kinderen en instabiele relaties met partners. Uit onderzoek van Koegl (2010) blijkt dat hoogrisicjongens meer kosten maken binnen justitie terwijl hoogrisicomeisjes meer kosten maken binnen de gezondheidszorg. Deze bevinding past ook in het beeld dat we op basis van ons empirisch onderzoek geschetst hebben van delinquente meisjes: met het zwaarder worden van de afdoening nemen de psychische problemen toe. Dit laatste pleit, naast inzet van justitie, voor een meer concrete inzet van de jeugd-GGZ bij de problematiek van meisjes.

De problemen van meisjes die met justitie in aanraking komen lijken zich, ook op langere termijn, niet te beperken tot justitiële problemen maar ook op andere domeinen te manifesteren, waaronder ook een verhoogd risico op delinquentie van mogelijk toekomstige kinderen (Murray & Farrington, 2005). Op tijd en intensief interveniëren bij delinquente meisjes, ook op domeinen die niet duidelijk gerelateerd zijn aan recidive, kan de kwaliteit van het leven van meisjes verbeteren en daardoor ook op langere termijn voor minder (maatschappelijke) problemen zorgen.

9.3 Aanbevelingen

Naar aanleiding van de conclusie en discussie kunnen de volgende aanbevelingen geformuleerd worden.

- 1 Het is van belang om bij meisjes die met justitie in aanraking komen in te zetten op interventies met een brede focus, waarbij concreet middelen beschikbaar zijn om op elk domein te interveniëren. Omdat gebleken is dat de problematiek bij zowel licht als ernstiger delinquente meisjes vrij divers is, is het van belang vooral een goede individuele assessment te doen, waarbij onderzocht wordt welke specifieke behoeften, risico- en beschermende factoren dit meisje nodig heeft. Het lijkt vooralsnog weinig zinvol om op een beperkt aantal specifieke risicofactoren te interveniëren.
- 2 Met de huidige kennis en stand van zaken lijken geheel nieuwe brede interventies niet direct noodzakelijk. Bestaande interventies kunnen aangepast worden door, indien noodzakelijk, het toevoegen van modules gericht op mentale gezondheid, traumatische ervaringen en seksualiteit. Voor een deel zijn modules die zich richten op deze problemen al ontwikkeld binnen jeugdzorg en voor een deel kan gebruikgemaakt worden van kennis over programma's uit het buitenland.
- 3 Gezien de diverse problematiek die al aanwezig is bij meisjes vroeg in de justitiële keten is het noodzakelijk zo vroeg mogelijk op meerdere domeinen te interveniëren. De aandacht en mogelijkheden liggen nu vooral aan het einde van de keten, terwijl het grootste deel van de meisjes lichte straffen heeft maar wel al behoorlijk wat problemen. Een aanmerkelijk deel van deze meisjes heeft mogelijk al ervaringen met jeugdzorg. Afstemming tussen jeugdzorg en justitie lijkt dus gewenst.
- 4 Omdat nog steeds weinig bekend is over de effectiviteit van interventies bij meisjes, is het van belang juist interventies die uitgevoerd worden bij meisjes te evalueren. Omdat het aantal meisjes dat een interventie krijgt beperkt is, waardoor evaluatieonderzoek bemoeilijkt wordt, zouden ook andere manieren van effectonderzoek ingezet kunnen worden. Zo zou ook gekeken moeten worden in welke context de interventies uitgevoerd worden en hoe de interventies precies uitgevoerd worden. Dit laatste is van belang, omdat uit zowel de literatuur als de gesprekken met deskundigen bleek dat het werken met meisjes deels andere problemen met zich meebrengt dan het werken met jongens. Dit zou systematisch onderzocht moeten worden. Als blijkt dat seksespecifiek werken noodzakelijk is om een interventie effectief te laten zijn, zou dit meegenomen moeten worden in de methodiek van een interventie.
- 5 Uit de literatuur blijkt dat een cumulatie van beschermende factoren mogelijk delinquentie kan voorkomen. Ook is het mogelijk dat meisjes meer beschermende factoren hebben dan jongens. Ondanks het feit dat

we niet precies weten welke factoren beschermend werken bij meisjes, lijkt aandacht voor beschermende factoren in onderzoek naar interventies gewenst.

- 6 Tot slot is het wenselijk de resultaten uit dit onderzoek af te stemmen met het nieuwe Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtsketen (LIJ). Dit instrumentarium brengt risicofactoren op herhaald delictgedrag in kaart om recidive beter te kunnen inschatten en te komen tot passende interventies. Een risico-inschatting van recidive bij meisjes, waarbij ook de voor meisjes belangrijke risicofactoren meegenomen worden, is van belang om een interventie in te zetten die passend is voor meisjes.

Als laatste willen we opmerken dat dit onderzoek voor een groot deel betrekking had op meisjes. Een deel van de aanbevelingen zal ook betrekking hebben op jongens, bijvoorbeeld dat het mogelijk van belang is om seksespecifiek te werken, de risicofactoren goed in kaart te brengen alvorens een interventie toe te passen of te zorgen voor een goede afstemming tussen intra- en extramuraal organisaties. Echter een goede vergelijking tussen beide groepen, met name als het gaat om de achtergronden en risicofactoren van veroordeelde jongens en meisjes, is pas mogelijk als gelijksoortige gegevens beschikbaar zijn over beide groepen. Gegevens over veroordeelde jongens zijn in dit onderzoek echter niet verzameld.

Summary

Delinquent girls

Background characteristics, risk factors and interventions

Motivation for the study

Tackling juvenile delinquency has been a priority of justice policy for several years now. The Tackling Juvenile Delinquency programme (*Aanpak Jeugdcriminaliteit*), which was launched in 2008, for example, is aimed at early intervention, a person-centred approach, quick and consistent implementation and appropriate aftercare. Key themes within this programme are 'evidence-based' working, working according to the 'What Works' method and seeking to reduce recidivism. Another important aspect within the policy and its implementation is the attention given to specific target groups such as girls. This raised the question in the judicial system as to whether the right approach is being applied with respect to reducing recidivism among girls. The Dutch Ministry of Justice's Documentation Centre (WODC) commissioned this study into delinquency among girls as there is insufficient information on such delinquency, and knowledge about the backgrounds of delinquent girls is needed in order to determine the right approach.

Objective and research question of the study

The first objective of this study is to gain more insight into the characteristics of the population of delinquent girls in the Netherlands, while the second is to identify whether the existing intervention programmes for delinquent young people are appropriate for dealing with delinquent girls. The outcomes are expected to provide more insight into an appropriate approach or treatment for this population.

The underlying question of this study, therefore, is: How can we best intervene in the criminal career of delinquent girls in order to reduce problems and prevent possible recidivism?

The main question is divided into several parts, related to two domains:

- 1) background, characteristics and reasons for delinquency among girls, and
- 2) interventions for delinquent girls.

The questions are:

- 1 How is delinquent behaviour in girls explained in literature? What are the common characteristics of delinquent girls and what are the risk factors for girls' delinquency?
- 2 Have any interventions specifically aimed at girls been reported in literature, and what is known about the effectiveness of these interventions?

- 3 What is the nature and extent of self-reported and official reported crime committed by delinquent girls in the Netherlands, and what are the demographic characteristics of delinquent girls?
- 4 What is girls' average, minimum and maximum length of stay in youth custody institutions (*JJI*)?
- 5 What are the risk factors for delinquent girls in the Netherlands?
- 6 Are there any differences in the common characteristics, nature of crimes and risk factors between the four groups of delinquent girls (i.e. those receiving a suspended sentence, those receiving community punishment, those held in juvenile detention and those placed in a judicial institution for juvenile offenders (*PIJ*)?)
- 7 What conclusions can be drawn from empirical and literature research on the need for gender-specific interventions?
- 8 Do the outcomes of the study suggest a need to develop new behavioural interventions?

The research questions will be answered in detail in Chapters 3 to 8, while this summary outlines the main features.

Research method

The research questions on the backgrounds, characteristics and interventions with respect to delinquent girls have been answered by means of empirical and literature research. Several sources were consulted in this process, specifically national and international literature, self-reporting data, data from judicial databases, files and criminal records, and interviews. Literature review was particularly helpful in enabling us to map the risk domains and risk factors with respect to delinquent girls. Using empirical research, we subsequently examined these risk domains and the relative relevance of the risk domains for the Dutch situation. In other words, a literature review was conducted to establish the risk domains for girls, while empirical research was used to identify which risk domains are the most important.

All relevant national and international literature was studied to answer the first two research questions.

Empirical research was conducted to answer research questions 3 to 7. First of all, we examined the nature and extent of girls' crime in the Netherlands and the length of these girls' stay in youth custody institutions. In addition, we used self-reporting data to examine the ways in which delinquent girls differ from non-delinquent girls. After establishing the risk domains of delinquent girls in the Netherlands and whether these corresponded with the risk domains referred to in literature, we specifically examined whether there were any differences between groups of delinquent girls (suspects versus convicted girls and, within the latter group, the different forms of punish-

ment imposed). We also examined which risk domains were most prominent and whether the groups differed in terms of the number of risks experienced. In this study, we used existing databases, as well as a new database that we built.

The Self-reported Youth Crime Monitor (*Monitor Zelfgerapporteerde Jeugd-criminaliteit - MJZ*) was used to answer research question 3 on the nature and extent of delinquency among girls compared with delinquency among boys, and also to answer part of research question 5, namely 'What are the risk factors of delinquent girls in the Netherlands?' MJZ is a cross-sectional survey, conducted by WODC every two or three years among a representative sample of Dutch youth. For this study, we used the data of the most recent (2005) sample. These data were previously analysed extensively by Van der Laan and Blom (2006). In 2005, 1,460 youths aged between 10 and 18 took part in MJZ, which measured 42 risk/protective factors in five domains: the individual, family, school, friends and neighbourhood.

Police and judicial statistics were used to answer the question on the nature and extent of girls' crime (research question 3). These figures represent the number of crime suspects arrested by the police in 2005, and all criminal cases decided by the court or dealt with out of court by the Public Prosecution Service in 2005. Statistics from 2005 were applied to allow comparison with the MJZ data. Data from 1996 to 2007 were used to identify trends in recorded crime.

Data from the 'TULP' (*Tenuitvoerleggingprogramma*) implementation programme were used to provide information on girls' length of stay in youth custody institutions (research question 4). The TULP database records occupancy periods in youth custody institutions. Since the objective was to determine girls' length of stay in such institutions, data on a less recent group of offenders, whose stay in the institution had already ended, had to be used. Data on girls leaving youth custody institutions between January 2006 and August 2009 were retrieved.

The basic screening (*Basisraadsonderzoek - BARO*) was used to answer research question 6. Since this data source includes only girls who received community punishment, a comparison between groups of girls who received various sentences or orders was not possible here. The data did, however, provide insight into the characteristics of girls who received a community punishment. The BARO data set was collected by Van der Laan et al. (2009) and contains data on girls who came into contact with police because of being suspected of a crime and underwent basic screening. In the present study we opted to describe only those girls who were subsequently convicted. The BARO is a semi-structured questionnaire administered by child welfare

investigators in respect of young people suspected of committing an offence. The child welfare investigators completed the BARO on the basis of conversations with the young people themselves and with other important people in the young people's environment, such as parents and teachers. The purpose of the questionnaire was to provide advice to judicial authorities (sometimes advice on punishment) and to identify any disorder or problems the young person may have.

We used data from the Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment (WSJCPA) to answer research questions 5 and 6. These data enabled us to identify the characteristics of girls coming into contact with police and of girls who received various sentences and orders. The WSJCPA contains data on about 1,400 young people aged between 12 and 18, including 240 girls, who recently had come into contact with the police and judiciary. The young people had been reported to the Child Protection Board because of committing a criminal offence, after which a BARO was conducted. To obtain a representative sample, the researchers took random samples from the 2005 reportings at five large offices of the Child Protection Board. The WSJCPA is a validated risk assessment tool developed in the United States and designed to estimate the chances of recidivism in juvenile delinquents, based on factors from the criminal and social domains.

Data from criminal records were used to answer research questions 5 and 6. These data allowed us to identify the characteristics of convicted girls and to examine whether these characteristics differed between girls who received other types of sentences. In all sentenced cases of convicted girls in 2006 and 2007, we took a sample from Public Prosecution Service data containing all cases of suspected and convicted persons registered by the Public Prosecution Service. We selected the years 2006 and 2007 as a considerable number of more recent cases are still pending. A standardized form for scoring risk factors was used to collect data from the girls' criminal records.

Data from the Juvenile Forensic Profile (*Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen - FPJ*) were used to answer research question 6, identifying the characteristics of girls who were placed under a 'PIJ' order (placement in a judicial institution for juvenile offenders). Since only a few girls are placed under a PIJ order each year, not many 'PIJ girls' were included in our 2006-2007 criminal records. The FPJ file was, therefore, a welcome supplement. The FPJ file contained data on all young people placed under a PIJ order between 1996 and 2005. For the present study, we selected only the girls. The basis of the original FPJ study of the Judicial Institutions Service (*Dienst Justitiële Inrichtingen - DJI*) was to obtain a picture, which should be as complete as possible, of all young people placed under a PIJ order. Using a standardized list, treat-

ment files of young people placed under a PIJ order were analysed. The list comprised 68 items relating to both static and dynamic risk factors.

Lastly, we interviewed four key figures, all involved in counselling and treating delinquent girls in practice, on the forms of treatment currently used with delinquent girls. These interviews were conducted to obtain a picture of the interventions that are used specifically for girls, but have not been recognized by the Ministry of Justice Behavioural Intervention Accreditation Committee (*Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie*). These interviews contributed to answering the question of whether gender-specific interventions need to be developed (research question 7).

Literature review of risk factors for delinquent girls

Literature distinguishes various theoretical approaches to explaining criminality among girls. The first approach assumes there are no gender differences in the risk factors for criminal behaviour. Existing criminological theories, often based on research on boys, are tested for girls' crime. The assumption is that the risk factors associated with girls' delinquency are basically the same as those for delinquency among boys. Although the risk factors leading to delinquent behaviour are the same for both genders, some risk factors may be more prevalent in boys than in girls and vice versa. This is sometimes also referred to as differences in *exposure*. In this approach it is assumed that the same theoretical explanations can be applied to boys and girls, with gender differences being due to differences in exposure to the same risk factors.

The second approach, on the other hand, argues that the traditional theories cannot be applied indiscriminately to delinquency among girls. This approach assumes that girls and boys have different risk factors for delinquency, that separate constructs are needed to explain girls' crime and that girls may develop differently from boys. Factors that are important for girls, but not for boys (and vice versa) are also referred to as gender-sensitive factors. In this approach, differences in *sensitivity* or susceptibility to certain risk factors are distinguished. We researched literature on risk factors for delinquency among girls and also examined whether there were any differences in sensitivity and/or exposure between boys and girls.

Based on our literature review within the domains of the individual, family, peers and school, we can conclude that a large number of risk factors were found to be related to delinquency among both boys and girls. Boys and girls share certain risk factors, such as certain personality traits (for example, impulsivity and low intelligence), a risky lifestyle, child-rearing problems, delinquent friends and low bonding to school. These factors are related to delinquency among both boys and girls. A number of factors, however, were found to be of importance with respect to girls but not, or to a much lesser

extent, to boys. These factors lie mostly in the individual or family domain and to a lesser extent in the peer and school domain. Psychological problems, early maturity, a problematic relationship with the mother (little support from the mother or a less responsive mother), delinquency among friends and relationships with teachers, for example, were found to be unique to girls. Differences between boys and girls seem to be found mainly in respect of sensitivity. Despite some researchers suggesting that differences between boys and girls are mainly due to differences in exposure, most research is not conclusive in this respect. Many studies have focused primarily on differences in the association between risk factors and delinquency (sensitivity) rather than on differences regarding the existence of a risk factor or to what extent it is present (exposure). Further research is needed to determine whether the differences identified in sensitivity justify the conclusion that separate theories should be constructed for boys and girls.

Overview of literature on interventions for delinquent girls

A review of foreign literature shows that certain gender-specific interventions targeted at some general and some gender-specific factors are effective. Most of these interventions are not currently applied in the Netherlands, but foreign knowledge about such interventions could possibly be used to adapt the interventions applied to girls in the Netherlands. The foreign interventions applied in the Netherlands that have proven effective for girls are the Multi System Therapy (MST) and the Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC).

In all the interventions applied in the Netherlands, behavioural problems, a risky lifestyle, a difficult child-rearing situation and school were found to receive a fair share of attention. Most attention focuses on the domains of personality, parent-child relationship and peers. Interventions recognized by the Ministry of Justice were found to target a large number of factors known from literature. However, several factors of importance to girls are being overlooked. The various interventions pay little or no attention to, for example, the domains of mental health (fear, depressive behaviour and suicidal tendencies), traumatic events and sexual behaviour. There are, however, two NJI-recognized, gender-specific interventions: 'Girls Talk' and 'STEPS'. The former focuses specifically but exclusively on problematic sexual behaviour in girls, while the latter is designed for girls who have experienced sexual violence on a single occasion.

We can conclude from the limited research conducted into interventions for girls, and the current state of affairs in the Netherlands, that existing interventions devote attention to a broad range of risk factors relating to delinquency among girls. However, a number of domains important to girls are underexposed in many of the existing interventions in the Netherlands.

Nature and extent of crime

Differences between self-reporting and police records were sometimes found in respect of the extent and nature of and trends in criminal behaviour in girls. Both sources need, therefore, to be used to obtain a more comprehensive picture of girls' crime. Regardless of the source of data, structural gender differences can be seen in criminality. Fewer girls than boys commit offences, regardless of the type of offence, and girls commit fewer offences than boys. Nevertheless, gender differences were found to be highest in the figures for officially reported crime, which seems to indicate a difference in the way that girls and boys are treated by the police and judiciary, as well as selective self-reporting. Boys are also punished more severely than girls. This could, however, be due to the fact that the offences that girls commit tend to be less serious.

Based on our examinations of self-reporting and police data we can conclude that crime committed by girls has increased relatively faster in recent years than that committed by boys. We can also conclude that girls enter the criminal justice system considerably less often: the boy/girl ratio is 3:2 in self-reporting, but becomes 8:2 once they reach the level of police intervention. This 'prosecution gap' could be due, at least in part, to the different nature of the offences committed by girls (usually less serious), although we suspect this is not the entire explanation. At the level of the Public Prosecution Service and the courts, we observed that cases involving girls are more frequently dismissed and that girls are less frequently given a prison sentence or a suspended sentence or sentenced to compulsory treatment.

The differences within and between groups of ethnic minorities are difficult to explain. Self-reporting and police statistics are contradictory and the findings are inconsistent with patterns frequently reported in literature.

Girls' length of stay in youth custody institutions

Very many of the girls who left a youth custody institution between January 2006 and August 2009 were only being held on remand. The periods of time that the girls stayed in the youth custody institutions were very short, usually less than two weeks. Apparently, they were subsequently given a lower or no prison sentence. Interventions are, in principle, not offered to these girls held on remand. We also came across many cases where girls had been sentenced to juvenile detention. Almost half of this group, too, was held in a youth custody institution for less than two weeks. Although they were offered intervention, their stay was too short to implement it. Girls detained for longer periods were usually held in a judicial institution for juvenile offenders (*PIJ*). In the case of these girls there was more time to offer intervention. However, only a few girls (6%) are in this category. In summary, for the vast majority of

girls placed in an youth custody institution there is not enough time to initiate intramural intervention.

Risk domains of delinquent girls in the Netherlands

Self-reporting data collected through MZJ show that in all domains – the individual, family, peers and school – seriously delinquent girls have more problems than non- or less delinquent girls. The difference is gradual, with the distinction between delinquent and non-delinquent girls mainly being determined by differences in personality and behavioural problems and in having deviant friends. The main differences between mildly and seriously delinquent girls were found to relate to behavioural and school problems.

A notable result, specifically in the self-reporting data, was that the upbringing by the father plays a different role than the upbringing by the mother. Whereas the father's role in a difficult child-rearing situation is not at all distinctive for non-, mildly and seriously delinquent girls, the role of the mother in a difficult child-rearing situation clearly distinguishes between mildly and seriously delinquent girls. A high-risk upbringing by the mother may, therefore, contribute significantly to girls developing seriously delinquent behaviour. A review of literature had already shown that the relationship with and upbringing by the mother can be unique factors for delinquency among girls.

As we expected, girls convicted of a crime were also found to have more problems in almost all risk domains than the suspect group. The main differences noted were in the extent of previous help or care received, behavioural and school problems and risky sexual behaviour. The problems appear to be more complex, therefore, for the group of girls who are eventually convicted of an offence than for those suspected of a crime.

Not unexpectedly, the girls who received a suspended sentence (according to the criminal records) had the fewest number of problems in the various risk domains. These girls were mainly convicted for the minor offence of violating the Compulsory Education Act (*Leerplichtwet*). Even though they generally had fewer problems than those who received a different sentence or order, the girls still had a considerable number of problems. This group was also very similar to the group of girls who received community punishment, except for the fact that they were younger at the time of committing the offence. They had the same number of, or sometimes even more, problems than girls who received community punishment, particularly with regard to support previously received and behavioural and mental health problems. This group, therefore, seems to be a group in need of focused attention as its members seem already to have serious problems, even though the offences they commit are still relatively minor.

Are interventions in need of amendment?

There are no interventions in the Netherlands that have been recognized by the Accreditation Committee and are specifically aimed at girls. The existing recognized interventions have been developed for boys. Among the existing interventions, interventions such as the Multi System Therapy (MST) and ‘new perspectives after return’ (*Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer – NPT*) appear to be the best options for girls because of the breadth and flexibility they offer. Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) and Workwise, too, seem to target a large number of risk domains. In addition to using and possibly combining existing programmes, foreign literature seems to suggest that the gender-specific interventions that are effective in reducing recidivism in girls are those aimed at such things as good relationship skills. Although these interventions are not currently applied in the Netherlands, knowledge about such interventions could be used to amend existing interventions in the Netherlands.

Literature and the present study seem to provide a sufficient number of indications for applying extra modules at least in the areas of mental health, traumatic experiences, home and school relationships and sexuality. Completely new interventions do not seem immediately required, but more attention to problems specifically faced by girls, either within existing interventions or through modified modules, seems desirable. Given the problems that girls face, it would seem particularly important to apply broad interventions targeting several risk domains.

Based on the present study we have formulated the following recommendations:

- 1 With respect to girls who come into contact with the judicial system, it is important to give priority to broad-focused interventions, whereby instruments to intervene in every domain are available.
- 2 With the current knowledge and state of affairs, completely new broad interventions do not seem immediately required. Existing interventions can, if necessary, be adjusted by adding modules focusing on mental health, traumatic experiences and sexuality.
- 3 Early intervention in several domains is necessary, given the diverse problems already faced by girls who are at the start of the judicial process. The emphasis is currently on the end of the judicial process, while the majority of the girls receive a light sentence but already face a lot of problems. Many of these girls may already have experience of being in youth care. Coordination between youth care organizations and the judicial system, therefore, seems desirable.
- 4 As little is yet known about the effectiveness of interventions implemented on girls, proper assessment of precisely these interventions is important.

- 5 Literature review has shown that an accumulation of protective factors may prevent delinquency. Girls may also have more protective factors than boys. Although we do not know exactly which factors act as protective factors for girls, research into interventions needs to consider the question of protective factors.
- 6 Lastly, the results of this study need to be aligned with the new National Toolset for the Juvenile Criminal Law Chain (*Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtsketen* (LIJ)), which identifies risk factors for repeated criminal behaviour in order to better gauge the chances of recidivism and move towards suitable interventions. An assessment of the risk of recidivism among girls, which includes the risk factors important to girls, is important for deciding on the application of interventions suitable for girls.

Lastly, we would like to point out that this study focused to a large extent on girls. Some of the recommendations will also be relevant to boys, such as the possible importance of gender specificity, the need to properly identify risk factors before applying an intervention, or ensuring proper coordination between intramural and extramural organizations. Proper comparison between the two groups, especially with regard to the backgrounds and risk factors of convicted boys and girls, will only be possible, however, once similar data for both groups are available. No data for convicted boys were collected in this study.

Literatuur

- Agnew, R. (2009). The contribution of 'mainstream' theories to the explanation of female delinquency. In M.A. Zahn (red.), *The delinquent girl* (pp. 147-163). Philadelphia: Temple University Press.
- Albrecht, G., & Spanjaard, H. (2007). *Theoretische handleiding Tools4U*. Dui-vendrecht: PI Research.
- Backer, H.S. (2007). *Dialectische gedragstherapie bij delinquente adolescenten. Handleiding 2: Theoretische handleiding*. www.dgt-a.nl. Niet-gepubliceerd.
- Barnoski, R. (2004). *Assessing risk for re-offense: Validating the Washington State Juvenile court Assessment*. Olympia: Washington State Institute for Public Policy.
- Belknap, J. (2007). *The invisible women: Gender, crime, and justice*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company
- Bijleveld, C.C.J.H., Hendriks, J., & Vinke, M. (2003). Moeilijke meisjes: Een exploratieve studie naar de relatie tussen delict- en persoon(lijkheid)sken-merken in een groep delinquente meisjes. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45, 53-70.
- Bloom, B., Owen, B., Deschenes, E.P., & Rosenbaum, J. (2002a). Moving toward justice for female juvenile offenders in the new millennium: Model-ing gender-specific policies and programs. *Journal of Contemporary Crimi-nal Justice*, 18, 37-56.
- Bloom, B., Owen, B., Deschenes, E.P., & Rosenbaum, J. (2002b). Improving juvenile justice for females: A statewide assessment in California. *Crime & delinquency*, 48(4), 526-552.
- Bloom, B., Owen, B., & Covington, S. 2003. *Gender-responsive strategies: Research, practice and guiding principles for women offenders*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections.
- Bovenkerk, F., Haan, W. de, & Yesilgoz, Y. (1991). Over selectiviteit gesproken. *Tijdschrift voor Criminologie*, 32(3), 309-312.
- Brand, E.F.J.M., & Heerde, W.K. van (2004). *Handleiding FPJ-lijst: Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen*. Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen.
- Brefeld, M. (2008). *Van lief en zachttaardig, naar stout en kwaadaardig? Een onderzoek naar de omvang en aard van meisjescriminaliteit in Haarlem en Nederland en de context waarin meisjes geweldsdelicten plegen* (Masterthe-sis, Vrije Universiteit Amsterdam).
- Broidy, L.M., Nagin, D.S., Tremblay, R.E., Bates, J.E., Brame, B., Dodge, K.A., et al. (2003). Developmental trajectories of childhood disruptive behaviors and adolescent delinquency: A six-site, cross-national study. *Developmen-tal Psychology*, 39, 222-245.
- Burke, C., Keaton, S., & Pennell, S. (2003). *Addressing the gender-specific needs of girls: An evaluation of San Diego's WINGS program* (Board of Corrections final report). San Diego, CA: San Diego County Probation Department / San Diego Association of Governments.

- Burton, V.S., Cullen, F.T., Evans, D.T., Alarid, L.F., & Dunaway, G.R. (1998). Gender, self-control, and crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 35, 123-147.
- Caspi, A., Lynam, D., Moffitt, T.E., & Silva, P.A. (1993). Unravelling girls' delinquency: Biological, dispositional, and contextual contributions of adolescent misbehavior. *Developmental Psychology*, 29, 19-30.
- Caspi, A., Moffitt, T.E., Silva, Ph.A., Stouthamer-Loeber, M., Krueger, R.F., & Schmutte, P.S. (1994). Are some people crime-prone? Replications of the personality-crime relationship across countries, genders, races, and methods. *Criminology*, 32(2), 163-195.
- Chesney-Lind, M., & Pasko, L. (2004). *The female offender: Girls, women, and crime*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Chesney-Lind, M., & Shelden, R.G. (2004). *Girls, delinquency, and juvenile justice* (3e ed.). Belmont, CA: Thompson Wadsworth.
- Copeland, W.E., Miller-Johnson, S., Keeler, G., Angold, A., & Costello, E.J. (2007). Childhood psychiatric disorders and young adult crime: A prospective, population-based study. *American Journal of Psychiatry*, 164(11), 1668.
- Crosnoe, R., Glasgow Erickson, K., & Dornbusch, S.M. (2002). Protective functions of family relationships and school factors on the deviant behavior of adolescent boys and girls: Reducing the impact of risky friendships. *Youth & Society*, 33(4), 515-544.
- Daly, K. (1994). *Gender crime and punishment: Is justice gender-blind, or are men and women offenders treated differently by the courts*. New Haven: Yale University Press.
- Donker, A. (2004). *Precursors and prevalence of young-adult and adult delinquency* (Dissertatie, Universiteit Leiden).
- Donker, A.G., & Slotboom, A. (2008). Adolescentie en delinquentie. In: I. Weijers & C. Eliaerts (red.). *Jeugdcriminologie: Achtergronden van jeugdcriminaliteit* (pp 91-108). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Doreleijers, Th.A.H., Bijl, B., Veldt, M.C. van der, & Loosbroek, E. van (1999). *BARO: Standaardisatie en protocollering Basisonderzoek strafzaken Raad voor de Kinderbescherming*. Amsterdam: VU / NIZW.
- Dornfield, M., & Kruttschnitt, C. (1992). Do the stereotypes fit? Mapping gender-specific outcomes and risk factors. *Criminology*, 30(3), 397-419.
- Eggen, A.Th.J., & Kalidien, S.N. (2008). *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2007: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 271.
- Eggen, A.Th.J. (2009). Geregistreerde criminaliteit. In S.N. Kalidien & A.Th.J. Eggen (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2008: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 279.
- Elling, M., & Melissen, M. (2007). *Nieuwe Perspectieven Deel 1: Een ambulante aanpak voor risico- en maatregeljeugd: Praktijkhandleiding*. Woerden: Adviesbureau Van Montfoort.

- Elmer, N., Reicher, S., & Ross, A. (1987). The social context of delinquent conduct. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 28(1), 99-109.
- Episcenter.psu.edu (2010). *Risk Factor Matrix*. Geraadpleegd op 15 december 2010: www.episcenter.psu.edu/sites/default/files/Appendix%20D.pdf.
- Families4change.org (2010). *About the Family Solution Program*. Geraadpleegd op 13 december 2010: www.families4change.org/FamilySolutions-Program.
- Farrington, D.P. (1986). Age and crime. In M.H. Tonry, & N. Morris (red.), *Crime and justice: A review of research* (vol. 7). Chicago: University of Chicago Press.
- Farrington, D.P. (2003). Developmental and life-course criminology: Key theoretical and empirical issues – the 2002 Sutherland award address. *Criminology*, 41(2), 221-255.
- Farrington, D.P. (2005). *Integrated developmental & life-course theories of offending* (vol. 14). Piscataway, New Jersey: Transaction Publishers.
- Feld, B.C. (2009). Girls in the juvenile justice system. In M.A. Zahn (red.), *The delinquent girl* (pp. 225-264). Philadelphia: Temple University Press.
- Fergusson, D.M., Horwood, L.J., & Lynskey, M. (1994). The childhoods of multiple problem adolescents: A 15 year longitudinal study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(6), 1123-1140.
- Fergusson, D.M., & Horwood, L.J. (2002). Male and female offending trajectories. *Development and Psychopathology*, 14, 159-177.
- Fishbein, D., Miller, S., Winn, D.-M., & Dakof, G. (2009). Biopsychological factors, gender and delinquency. In M. A. Zahn (red.), *The delinquent girl* (pp. 84-106). Philadelphia: Temple University Press.
- Fletcher, A.C., Steinberg, L., & Williams-Wheeler, M. (2004). Parental influences on adolescent problem behavior: Revisiting Stattin and Kerr. *Child Development*, 75, 781-796.
- Gallagher, D. (2005). *Outcome measure evaluation fiscal year 2004-2005*. Tallahassee, FL: PACE Center for girls.
- Gibbs, J.C., Potter, G.B., & Goldstein, A.R. (1995). *The EQUIP program. Teaching youth to think and act responsibly through a peer-helping approach*. Champaign, IL, Research Press.
- Giordano, P.C. (2009). Peer influences on girls' delinquency. In M.A. Zahn (red.), *The delinquent girl* (pp. 147-163). Philadelphia: Temple University Press.
- Giordano, P.C. (2010). *Legacies of crime: A follow-up of the children of highly delinquent girls and boys*. Cambridge: University Press.
- Giordano, P.C., & Rockwell, S.M. (2001). Differential association theory and female crime. In S. Simpson (red.), *Of crime and criminality: The use of theory in everyday life*, (pp. 3-24). Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Hamerlynck, S. (2008). *Girls in juvenile justice institutions: Psychopathology and sexual risk behavior* (Proefschrift, Vrije Universiteit Amsterdam).

- Hamerlynck, S.M.J.J., Jansen, L.M.C., Doreleijers, Th.A.H, Vermeiren, R.R.J.M., & Cohen-Kettenis, P.T. (2009). Civiel- en strafrechtelijk geplaatste meisjes in justitiële jeugdinrichtingen: psychiatrische stoornissen, traumatisering en psychosociale problemen. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 51, 87-96.
- Hartman, J.L., Turner, M.G., Daigle, L.E., Exum, M.L., & Cullen, F.T. (2009). Exploring the gender differences in protective factors: Implications for understanding resiliency. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(3), 249-277.
- Hawkins, S.R., Graham, P.W., Williams, J., & Zahn, M.A. (2009). Resilient girls – Factors that protect against delinquency. *Office of Justice Programs*.
- Haynie, D.L. (2002). Friendship networks and delinquency: The relative nature of peer delinquency. *Journal of Quantitative Criminology*, 18(2), 99-134.
- Haynie, D.L. (2003). Contexts of risk? Explaining the link between girls' pubertal development and their delinquency involvement. *Social Forces*, 82(1), 355-397.
- Haynie, D.L., Giordano, P.C., Manning, W.D., & Longmore, M.A. (2005). Adolescent romantic relationships and delinquency involvement. *Criminology*, 43(1), 177-210.
- Heijden, P.G.M. van der, Sijtsma, K., & Hart, H. 't (1995). Self-report delinquentie-schalen zijn nog steeds betrouwbaar. een reactie op de studies van Bruinsma. *Tijdschrift voor Criminologie*, 37(1), 71-77.
- Heimer, K., & De Coster, S. (1999). The gendering of violent delinquency. *Criminology*, 37(2), 277-317.
- Hendriks, J., & Bijleveld, C. (2004). *Recidive van jeugdige zedendelinquenten: Een onderzoek naar de algemene-, zeden-en geweldsrecidive van in JJI Harreveld behandelde jeugdige zedendelinquenten*. Leiden: Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.
- Hendriks, J., Slotboom, A., & Verbruggen, J. (2010). Zelfgerapporteerde seksuele dwang onder adolescenten. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 34(1), 33-43.
- Henggeler, S.W., e.a. (2010). *Multisysteemtherapie: Voor kinderen en jongeren met antisociaal gedrag*. SWP Publishers: Amsterdam.
- Herrera, V.M., & McCloskey, L.A. (2001). Gender differences in the risk for delinquency among youth exposed to family violence. *Child Abuse & Neglect*, 25, 1037-1051.
- Hessing, D., & Elffers, H. (1995). De validiteit van self-report methode in onderzoek naar regelovertredend gedrag. *Tijdschrift voor Criminologie*, 37(1), 55-70.
- Hipwell, A.E., & Loeber, R. (2006). Do we know which interventions are effective for disruptive and delinquent girls? *Clinical Child and Family Psychology Review*, 9, 221-255.
- Hoeve, M., Stams, G.J.J.M., Dubas, J.S., Laan, P.H. van der, & Gerris, J.R.M. (2009). *Sex-differences in the link between parental bonding and delin-*

- quency: A meta-analysis*. Paper gepresenteerd op de American Society of Criminology.
- Hoogsteeder, L.M. (2007). *Theoretische handleiding Agressie Regulatie op maat*. Den Helder: Rijksinrichting Justitiële jeugdinrichting De Doggershoek.
- Hoogsteeder, L.M. (2008). *Theoretische handleiding sociale vaardigheidstraining op maat*. Den Helder: Rijksinrichting Justitiële jeugdinrichting De Doggershoek.
- Hoogsteeder, L.M. (2009). *Theoretische handleiding Agressie Regulatie op maat: Ambulant*. Den Helder: Rijksinrichting Justitiële jeugdinrichting De Doggershoek.
- Hoyt, S., & Scherer, D.G. (1998). Female juvenile delinquency: misunderstood by the juvenile justice system, neglected by social science. *Law and Human Behavior*, 22, 81-107.
- Hubbard, D.J., & Pratt, T.C. (2002). A meta-analysis of the predictors of delinquency among females. *Journal of Offender Rehabilitation* 34, 1-13.
- Hubbard, D.J., & Matthews, B. (2008). Reconciling the differences between the 'gender-responsive' and the 'what works' literatures to improve services for girls. *Crime Delinquency*, 54, 225-258.
- Huesmann, L.R., Eron, L.D., & Lefkowitz, M.M. (1984). Stability of aggression over time and generations. *Developmental Psychology*, 20, 1120-1134.
- Jeffries, S., Fletcher, G.J.O., & Newbold, G. (2003). Pathways to sex based differentiation in criminal court sentencing. *Criminology*, 41(2), 329-354.
- Jeugdzorgenreclassering.nl (2010a). *Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC). Nieuw perspectief voor (dreigende) drop-out*. Geraadpleegd op 13 december 2010: www.jeugdzorgenreclassering.nl/html/legerdesheils/document_download.cfm?doc=65B17C04-E0C4-D510-0E04039933BE3DF6.PDF&doc_name=mtfc MTFC doelen.
- Jeugdzorgenreclassering.nl (2010b). *Informatie voor verwijzers. Doelgroep MTFC*. Geraadpleegd op 13 december 2010: www.jeugdzorgenreclassering.nl/html/legerdesheils/document_download.cfm?doc=3F19B469-06CD-6109-7839C36D9886A560.PDF&doc_name=Doelgroep MTFC.
- Junger, M. (1989). Discrepancies between police and self-report data for Dutch racial minorities. *British Journal of Criminology*, 29(3), 273-284.
- Junger-Tas, J., Haen-Marshall, I., & Ribeaud, D. (2003). *Delinquency in an international perspective: The International Self-Reported Delinquency Study (ISRSD)*. Amsterdam: Kugler.
- Junger-Tas, J., Ribeaud, D., & Cruyff, M. (2004). Juvenile delinquency and gender. *European Journal of Criminology*, 1(3), 333.
- Kataoka, S.H., Zima, B.T., Dupre, D.A., Moreno, K.A., Yang, X., & McCracken, J. T. (2001). Mental health problems and service use among female juvenile offenders: Their relationship to criminal history. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40(5), 549-555.

- Keenan, K., Loeber, R., & Green, S. (1999). Conduct disorder in girls: A review of the literature. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2(1), 3-19.
- Knaap, M.L. van der, Leeuw, F.L., Bogaerts, S., & Nijssen, L.T.J. (2008). Combining Campbell Standards and the realistic evaluation approach: The best of both worlds? *American Journal of Evaluation*, 29, 48-57.
- Kirk, R., & Griffith, D. (2004). *End-of-year report to the Department of Juvenile Justice and Delinquency Prevention for state fiscal year 2004: Evaluation summary of assessment information for residents of the HEART and BEST programs at the Samarkand Youth Development Center*. Chapel Hill: University of North Carolina, Jordan Institute for Families, School of Social Work.
- Kroneman, L.M., Loeber, R., Hipwell, A.E., & Koot, H.M. (2009). Girls' disruptive behavior and its relationship to family functioning: A review. *Journal of Child and Family Studies*, 18(3), 259-273.
- Kroneman, L.M., Hoeve, M., & Laan, P.H. van der (ingediend). Gezinsfactoren en delinquente meisjes. In: A. Slotboom, M. Hoeve, M. Ezinga & P. van der Helm. *Criminele vrouwen en meisjes: achtergronden en aanpak*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Kruissink, M. en Essers, A.A.M. (2004). *Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit in de periode 1990-2001*. Den Haag: WODC. Cahier 2004-1.
- Kruttschnitt, C., & Giordano, P. (2009). Family influences on girls' delinquency. In M.A. Zahn (red.), *The delinquent girl* (pp. 147-163). Philadelphia: Temple University Press.
- Laan, A.M. van der, & Blom, M. (2006). *Jeugddelinquentie: Risico's en bescherming: Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers/WODC. Onderzoek en beleid 245.
- Laan, A. van der, Schans, C.A. van der, Bogaerts, S., & Doreleijers, Th.A.H. (2009). *Criminogene factoren bij jongeren die een basisraadsonderzoek ondergaan: Een verkennende inventarisatie van de mate van zorg en criminogene risico- en beschermende factoren gesignaleerd door raadsonderzoekers*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers/WODC. Onderzoek en beleid 276
- Laan, van der, P.H., Slotboom, A., & Stams, G.J. (2010). Wat werkt? Bijdragen aan het terugdringen van recidive? In P.J. van Koppen, H. Merckelbach, M. Jelicic & J.W. de Keijser (red.), *Reizen met mijn rechter: Psychologie van het recht* (pp. 987-1002). Deventer: Kluwer.
- LaGrange, T.C., & Silverman, R.A. (1999). Low self-control and opportunity: Testing the general theory of crime as an explanation for gender differences in delinquency. *Criminology*, 37(1), 41-72.
- Lenssen, S.A.M., Doreleijers, Th.A.H., Dijk, M.E. van, & Hartman, C. A. (2000). Girls in detention: what are their characteristics? A project to explore and document the character of this target group and the significant ways in

- which it differs from one consisting of boys. *Journal of Adolescence*, 23(3), 287-303.
- Loeber, R., & Keenan, K. (1994). Interaction between conduct disorder and its comorbid conditions: Effects of age and gender. *Clinical Psychology Review*, 14(6), 497-523.
- Loeber, R., & LeBlanc, M. (1990). Toward a developmental criminology. In N. Morris & M. Tonry (red.), *Crime and justice: An annual review* (pp. 375-473). Chicago: University of Chicago Press.
- Loeber, R., Slot, W., & Sergeant, J.A. (2001). *Ernstige en geweldadige jeugd-delinquentie: Omvang, oorzaken en interventies*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Loeber, R., Slot, W., Laan, P. van der, Hoeve, M., & Graas, D. (2010). *Misdadigers van morgen? Over de ontwikkeling en effectieve aanpak van jeugd-delinquentie onder twaalfminners*. Amsterdam: BV Uitgeverij SWP.
- Loef, L., Tong Sang, M.N., Breuk, R., & Slot, N.W. (2008). *Eindrapportage FFT onderzoek September*. Amsterdam: De Bascule.
- Maccoby, E.E. (1998). *The two sexes: Growing up apart, coming together*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Maccoby, E.E. (2004). Aggression in the context of gender development. In M. Putallaz & K.L. Bierman (red.), *Agression, antisocial behavior, and violence among girls* (pp. 3-22). New York: Guilford Publications.
- Maguin, E., & Loeber, R. (1996). Academic performance and delinquency. In M. Tonry (red.), *Crime and justice* (pp. 259-281). Chicago, Ill: University of Chicago Press.
- Mahoney, J.L., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent anti-social behavior: The role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23(2), 113-127.
- Markus, M.T., Lindhout, I.E., Boer, F., Hoogendijk, T.H.G., & Arrindell, W.A. (2003). Factors of perceived parental rearing styles: The EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences*, 34, 503-519.
- Mason, W.A. (2001). Self-esteem and delinquency revisited (again): A test of Kaplan's self-derogation theory of delinquency using latent growth curve modeling. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(1), 83-102.
- Mason, W.A., & Windle, M. (2002). Gender, self-control, and informal social control in adolescence: A test of three models of the continuity of delinquent behavior. *Youth & Society*, 33(4), 479-514.
- McCabe, K.M., Lansing, A.E., Garland, A., & Hough, R. (2002). Gender differences in psychopathology, functional impairment, and familial risk factors among adjudicated delinquents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 41(7), 860-867.
- McCarthy, B., Felmlee, D., & Hagan, J. (2004). Girl friends are better: Gender, friends, and crime among school and street youth. *Criminology*, 42(4), 805-835.

- McKnight, K., & Putallaz, M. (2005). Commentary: A relationship focus on girls' aggressiveness and conduct disorder. In D.J. Pepler, C. Madsen, C. Webster & K.S. Levene (red.), *The development and treatment of girlhood aggression* (pp. 47-52). Erlbaum: Lawrence Erlbaum Assoc Inc.
- McReynolds, L.S., Schwalbe, C.S., & Wasserman, G.A. (2010). The contribution of psychiatric disorder to juvenile recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 37(2), 204.
- Megens, K., & Day, S. (2007). Delinquentie van meisjes: Over de relatie tussen risicofactoren en delinquent gedrag na behandeling in een JJI. *Tijdschrift voor Criminologie*, 49(4), 370-385.
- Mertens, N.M., Grapendaal, M., & Docter-Schamhardt, B.J.W. (1998). *Meisjes-criminaliteit in Nederland*. Den Haag: WODC. Onderzoek en beleid 169.
- Messer, J., Maughan, B., Quinton, D., & Taylor, A. (2004). Precursors and correlates of criminal behaviour in women. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 14, 82-107.
- Miller, J., & Mullins, C.W. (2009). Feminist theories of girls' delinquency. In M.A. Zahn (red.), *The delinquent girl* (pp. 147-163). Philadelphia: Temple University Press.
- Moffitt, T. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological review*, 100(4), 674-701.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Rutter, M., & Silva, P.A. (2001). *Sex differences in antisocial behaviour: Conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin longitudinal study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Montfoort, van, Spirit & William Schikkers Groep (2010). *NPT-LVB: Nieuwe Perspectieven bij terugkeer: Nazorg en preventie van terugval voor jongeren met een licht verstandelijke beperking na vrijheidsbeneming*. Woerden: Adviesbureau Van Montfoort.
- Monshouwer, K., Dorsselaer, S. van, Gorter, A., Verdurmen, J., & Vollebergh, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag: Kerngegevens uit het Peilstationonderzoek 2003: Roken, drinken, drugsgebruik en gokken onder scholieren vanaf tien jaar*. Utrecht: Trimbos Instituut.
- Mst-nederland.nl (2010). *Het programma*. Geraadpleegd op 21 november 2010: www.mst-nederland.nl/paginas/24-het-programma.html.
- Murray, J., & Farrington, D.P. (2005). Parental imprisonment: Effects on boys antisocial behaviour and delinquency through the life-course. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(12), 1269-1278.
- National Council on Crime and Delinquency (2001). *Evaluation of the RYSE program, Alameda County Probation Department: A report prepared for Alameda County Probation Department*. Oakland, CA: Author.
- Nijboer, J. (1995). Het meten van delinquentie door middel van self-report. *Tijdschrift voor Criminologie*, 37(3), 273-281.
- NJI.nl (2010a). *STEPS. Samenvatting*. Geraadpleegd op 13 december 2010:

- www.nji.nl/eCache/DEF/37/990.cmVjb3JkbnI9MjExJmFkb-GlidGI0ZWw9U1RFUFMmc2V0ZW1iZWQ9MQ.html.
- NJI.nl (2010b). *VoorZorg – Verpleegkundige ondersteuning bij zwangerschap en opvoeding*. Geraadpleegd op 15 december 2010: www.voorzorg.info/voorzorg/download/VoorZorgkern28092010.pdf.
- NJI.nl (2010c). *VoorZorg. Samenvatting*. Geraadpleegd op 15 december 2010: www.nji.nl/eCache/DEF/37/990.cmVjb3JkbnI9NjcmYWR-saWJ0aXRlbD1Wb29yem9yZyZzZXRlbWJlZD0x.html.
- Obeidallah, D., Brennan, R.T., Brooks-Gunn, J., & Earls, F. (2004). Links between pubertal timing and neighborhood contexts: implications for girls' violent behavior. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 43, 1460-1468.
- Oggers, C.L., Moffitt, T.E., Broadbent, J.M., Dickson, N., Hancox, R.J., Harrington, H., et al. (2008). Female and male antisocial trajectories: From childhood origins to adult outcomes. *Development and Psychopathology*, 20, 673-716.
- Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (1998). *Serious and violent juvenile offenders*. Washington, DC: US Department of Justice.
- Ojdp.gov (2010). *Indianapolis Restorative Justice Project*. Geraadpleegd op 13 december 2010: www.ojdp.gov/mpg/mpgProgramDetails.aspx?ID=27.
- Pajer, K.A. (1998). What happens to 'bad' girls? A review of the adult outcomes of antisocial adolescent girls. *American Journal of Psychiatry*, 155, 862-870.
- Pasko, L. (2006). *The female juvenile offender in Hawaii: Understanding gender differences in arrests, adjudications, and social characteristics of juvenile offenders*. Hawaii: Research and Statistics Branch, Crime Prevention and Justice Assistance Division, Department of the Attorney General.
- Payne, A., Gottfredson, D., & Kruttschnitt, C. (2009). Girls, schooling, and delinquency. In M.A. Zahn (red.), *The delinquent girl* (pp. 147-163). Philadelphia: Temple University Press.
- Pawson, R. (2006). *Evidence-based policy: A realist perspective*. London: Sage Publications Ltd.
- Pawson, R., & Tilley, N. (1997). *Realistic evaluation*. Londen: Sage.
- Petrosino, A., Boruch, R.F., Soydan, H., Duggan, L., & Sanchez-Meca, J. (2001). Meeting the challenges of evidence-based policy: The Campbell Collaboration. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 578(1), 14-34.
- Pietersma, S., & Veenstra, R. (2004). *Nederlandse vertaling Stattin en Kerr (2000) ouder-kind vragenlijst*. Groningen: Trails (ongepubliceerd).
- Put, C., van der, Dekovic, M., Stams, G.J.J.M., Van der Laan, P.H., Hoeve, M., & Amelsfort, L. van (2011). Changes in risk factors during adolescence: Implications for risk assessment. *Criminal Justice and Behavior*, 38, 248-262.
- Rentray (2010). *Brains4Use. Theoretische handleiding*. Zutphen: Rentray.

- Rhule-Louie, D. M., & McMahon, R. J. (2007). Problem behavior and romantic relationships: Assortative mating, behavior contagion, and desistance. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 10(1), 53-100.
- Richie, B. (1996). *Compelled to crime: The gender entrapment of battered black women*. New York: Routledge.
- Ritakallio, M., Koivisto, A.M., Pahlen, B. von der, Pelkonen, M., Marttunen, M., & Kaltiala-Heino, R. (2008). Continuity, comorbidity and longitudinal associations between depression and antisocial behaviour in middle adolescence: A 2-year prospective follow-up study. *Journal of Adolescence*, 31(3), 355-370.
- Rovers, B. (1999). *Klassenjustitie: overzicht van onderzoek naar selectiviteit in de Nederlandse strafrechtketen*. Rotterdam: Sectie Strafrecht & Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Rowe, D.C., & Farrington, D.P. (1997). The familial transmission of criminal convictions. *Criminology*, 35(1), 177-201.
- Rowe, D.C., Vazsonyi, A.T., & Flannery, D.J. (1995). Sex differences in crime: Do means and within-sex variation have similar causes? *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 32(1), 84.
- Rutter, M. (1979). Protective factors in children's responses to stress and disadvantage. In M.W. Kent & J.E. Rolf (red.), *Primary prevention of psychopathology, vol. 3: Social competence in children* (pp. 49-74). Hanover, NH: University Press of New England.
- Sameroff, A.J., Seifer, R., Barocas, R., Zax, M., & Greenspan, S. (1987). Intelligence quotient scores of 4-year-old children: Social-environmental risk factors. *Pediatrics*, 79, 343-350.
- Sampson, R.J., & Laub, J.H. (1993). *Crime in the making: Pathways and turning points through life*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sampson, R.J., & Raudenbush, S.W. (1999). Systematic social observation of public spaces: A new look at disorder in urban neighborhoods. *American Journal of Sociology*, 105, 603-651.
- Sherman, L.W., Gottfredson, D., Mackenzie, D., Eck, J., Reuter, P., & Bushway, S. (1997). *Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising*. Maryland: University of Maryland.
- Siegel, J.A., & Williams, L.M. (2003). The relationship between child sexual abuse and female delinquency and crime: A prospective study. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40(1), 71-94.
- Silverthorn, P., & Frick, P.J. (1999). Developmental pathways to antisocial behavior: The delayed-onset pathway in girls. *Development and Psychopathology*, 11, 101-126.
- Simourd, L., & Andrews, D.A. (1994). Correlates of delinquency: A look at gender differences. *Forum on Corrections Research* 6, 26-31.
- Slot, N.W., & Spanjaard, H.J.M., (2004). *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg*. Baarn: HB Uitgevers.

- Slotboom, A., & Hendriks, J. (2008). *Sexual aggressive and violent behavior of girls in a juvenile correctional facility*. European Society of Criminology: Edinburgh.
- Slotboom, A., Hendriks, J., & Verbruggen, J. (2011). Contrasting adolescent female and male sexual aggression: A self-report study on prevalence and predictors of sexual aggression. *Journal of Sexual Aggression*, 17, 15-33.
- Smith, D.K., Leve, L.D., & Chamberlain, P. (2006). Adolescent girls' offending and health-risking sexual behavior: The predictive role of trauma. *Child Maltreatment*, 11(4), 346.
- Spanjaard, H., Brown, B., & Polak, S. (2008). *Washington State Replacement Training als gedragsinterventie voor jeugdigen: Handleiding voor trainers*. Duivendrecht/Amsterdam: PI Research/de Bascule.
- Spohn, C., & Beichner, D. (2000). Is preferential treatment of female offenders a thing of the past? A multisite study of gender, race, and imprisonment. *Criminal Justice Policy Review*, 11(2), 149.
- Stams, G.J., Brugman, D., Deković, M., van Rosmalen, L., Laan, P. van der, & Gibbs, J.C. (2006). The moral judgment of juvenile delinquents: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34, 697-713.
- Stattin H., & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 79, 1072-1085.
- Steege, M. van der, Oudhof, M., & Lange, M. de (2009). *Leren van delict. Gedragstraining voor jongeren die een gewelddadig delict pleegden. Theoretische handleiding*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Steffensmeier, D., & Allan, E. (1996). Gender and crime: Toward a gendered theory of female offending. *Annual Review of Sociology*, 22, 459-487.
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Farrington, D.P., Zhang, Q., Kammen, W. van, & Maguin, E. (1993). The double edge of protective and risk factors for delinquency: Interrelations and developmental patterns. *Development and Psychopathology*, 5(4), 683-701.
- Stroud, L.R., Salovey, P., & Epel, E.S. (2002). Sex differences in stress responses: Social rejection versus achievement stress. *Biological Psychiatry*, 52(4), 318-327.
- Stuurgroep YOUTURN (2009). *YOUTURN: Basishandleiding*. Den Haag: DJI.
- Tankersley, V.L., & Rycraft, J.R. (2007). *A qualitative examination of risk factors influencing female adolescent delinquency in Dallas county, Texas*. University of Texas.
- Tavecchio, L.W.C., Oomen-van de Kerkhof, H.W.J.M., & Roorda-Honée, J.M.Th.G. (1991). Pedagogische determinanten van gedragsproblemen bij jongens: de relatie tussen seksespecifieke socialisatie, gehechtheid en de verwerking van psychosociale stress als mogelijke verklaring voor gedragsproblematiek. *Gezin*, 3, 151-161.
- Teplin, L.A., Abram, K.M., McClelland, G.M., Dulcan, M.K., & Mericle, A.A. (2002). Psychiatric disorders in youth in juvenile detention. *Archives of General Psychiatry*, 59, 1133-1143.

- Thornberry, T.P., & Krohn, M.D. (2000). The self-report method for measuring delinquency and crime. *Measurement and Analysis of Crime and Justice*, 4, 33-83.
- Thornberry, T.P., & Krohn, M.D. (2003). *Taking Stock of delinquency. An overview of findings from contemporary longitudinal studies*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Tilburg, W. van (2008). Delictgedrag van vrouwen verandert. *Secondant*, 5, 6-13.
- Timmerman, H., & Breembroek, G. (1985). Sekse en straftoemeting. *Tijdschrift voor Criminologie* 27(2), 88-97.
- TK (2002/2003a). *Jeugd terecht: Actieprogramma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006*. 28 741, nr. 1.
- Warr, M. (2002). *Companions in crime: The social aspects of criminal conduct*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wasserman, G.A., McReynolds, L.S., Ko, S.J., Katz, L.M., & Carpenter, J.R. (2005). Gender differences in psychiatric disorders at juvenile probation intake. *American Public Health Association*, 95, pp. 131-137.
- Weerman, F. C., Smeenk, W., Slotboom, A., Harland, P., Dijker, L. den, Bijleveld, C., & Laan, P.H. van der (2003). *De survey van het nscr-schoolproject. Documentatie en tabellenboek van de eerste onderzoeksrunde*. Leiden: NSCR.
- Welch, C.L., Roberts-Lewis, A.C., & Parker, S. (2009). Incorporating gender specific approaches for incarcerated female adolescents: multilevel risk model for practice. *Journal of Offender Rehabilitation*, 48, 67-83.
- Wells, L.E., & Rankin, J.H. (1991). Families and delinquency: A meta-analysis of the impact of broken homes. *Social Problems*, 38(1), 71-93.
- Welsh, B., & Farrington, D.P. (2006). *Preventing crime: What works for children, offenders, victims, and places*. Dordrecht: Springer Verlag.
- Widenfelt, B. van, Goedhart, A., Treffers, P.D.A., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289.
- Widom, C.S. (1989). Child abuse, neglect, and violent criminal behavior. *Criminology* 27(2), 251-271.
- Widom, C.S. (1991). The role of placement experiences in mediating the criminal consequences of early childhood victimization. *American Journal of Orthopsychiatry*, 61(2), 195-209.
- Williams, M.R. (1999). Gender and sentencing: An analysis of indicators. *Criminal Justice Policy Review*, 10(4), 471.
- Wisconsin Department of Corrections (2005). *Southern Oaks Girls School: 10 years of reaching out and improving lives: 2004-2005 annual report*. Union Grove: Wisconsin Department of Corrections.
- Wolf, A.M., Graziano, J., & Hartney, C. (2009). The provision and completion of gender-specific services for girls on probation: Variation by race and ethnicity. *Crime & Delinquency*, 55(2), 294-312.

- Wong, T.M.L., Bijleveld, C.C.J.H., & Slotboom, A. (2009). Criminele carrières van meisjes: Ontwikkelingstrajecten van delinquent gedrag bij JJI-meisjes van 12 tot 32 jaar. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51, 246-261.
- Wong, T.M.L., Slotboom, A., & Bijleveld, C.C.J.H. (2010). Risk factors of delinquency of adolescent and young adult females: A European review. *European Journal of Criminology*, 7, 266-284.
- Wong, T.M.L., Slotboom, A., Bijleveld, C.C.J.H., Van Lier, P.A.C., Frijns, T., Meeus, W.H.J., & Koot, J.M. (ingediend). *The sex differences in delinquency: The threshold hypothesis*.
- Work-Wise (2001). *Handboek Work-Wise*. Eefde: Rentray.
- Zahn, M.A., & Brown, A. (2009). Gender differences in neighborhood effect and delinquency. In M.A. Zahn (red.), *The delinquent girl* (pp. 147-163). Philadelphia: Temple University Press.
- Zahn, M.A., Day, J.C., Mihalic, S.F., & Tichavsky, L. (2009). Determining what works for girls in the juvenile justice system: A summary of evaluation evidence. *Crime Delinquency*, 55(2), 266-293.
- Zahn, M.A. (2009). *The delinquent girl*. Philadelphia: Temple University Press.
- Zeijl, E. (red.) (2003). *Rapportage Jeugd 2002*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Prof. dr. Wim Slot Bijzonder hoogleraar jeugdbescherming, afdeling orthopedagogiek, Vrije Universiteit Amsterdam

Leden

Dr. Barbara Zwirs	UD sectie criminologie Erasmus Universiteit Rotterdam
Drs. Marianne Vink	Beleidsmedewerker Dienst Justitiële Inrichtingen, Sectordirectie Justitiële Jeugdinstellingen
Mr. Conny Bouwman	Adviseur beleid Raad voor de Kinderbescherming
Drs. Ton Eijken	Senior Beleidsmedewerker, Directie Justitieel Jeugdbeleid
Mr. Maggy Belserang	Ministerie van Veiligheid en Justitie, Programma Aanpak Jeugdcriminaliteit
Dr. Coralijn Nas	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen
Drs. Annemarie ten Boom	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen

Bijlage 2 Codeerschema strafdossiers

1. Dossiernummer:
2. Datum codering:
4. Leeftijd ten tijde van laatste delict:
5. Geboortedatum:

Pleegdata *alle* zaakdelicten + korte omschrijving (context variabelen ook invullen bij 18 e.v.)

<i>Delict</i> (voor elk delict)	<i>Pleegdatum</i>	<i>Wetsartikel(en)</i>	<i>Omschrijving</i>
------------------------------------	-------------------	------------------------	---------------------

Vonnis (datum + omschrijving):

7. Beschikbaar in dossier:

UJD	Proces-verbaal	Rapportage
-----	----------------	------------

8. Rapportage opgesteld door:

Jeugdreclassering	Jeugdzorg	RvdK	Anders, nl.:
-------------------	-----------	------	--------------

9. Functie rapporteur:

Psychiater	Psycholoog	Jeugdreclasserder	Raadsonderzoeker	Anders, nl.:
------------	------------	-------------------	------------------	--------------

Pleegdata *alle* eerdere delicten op het JD + korte omschrijving

<i>Delict</i> (voor elk delict)	<i>Pleegdatum</i>	<i>Wetsartikel(en)</i>	<i>Omschrijving</i>
------------------------------------	-------------------	------------------------	---------------------

Vonnis (datum + omschrijving):

<i>Eerdere delicten</i>	Op basis van
10 totaal aantal eerdere delicten (alleen JD)	JD
11 soort eerste delict	diefstal geweld vandalisme zeden anders, nl. nvt JD
12 soort tweede delict	diefstal geweld vandalisme zeden anders, nl. nvt JD
13 soort derde delict	diefstal geweld vandalisme zeden anders, nl. nvt JD
14 totaal aantal vermogens	geen JD
15 totaal aantal geweld	geen JD
16 totaal aantal vandalisme	geen JD
17 leeftijd t.t.v. eerste delict	Onb. JD / PV

JD = uittreksel justitiële documentatie, PV = proces-verbaal

Huidig(e) delict(en)		eventueel vellen toevoegen			Wie zegt het?					
18	plaats delict	binnenshuis	op school	stads- centrum	winkel- gebied	horecage- legenheid	elders op straat	elders, nl.:	o.b.v.	Wie zegt het?
19	dagdeel	's ochtends (6-12 u)	's middags (12-18)	's avonds (18-00)	's nachts (00-06)				Onb.	JD, PV, B, R, Z
20	middelengebruik t.t.v. delict	alcohol, nl.:	drugs, nl.:	alcohol + drugs, nl.:					Onb.	JD, PV, B, R, Z
21	solo / meerdere daders	solo	2 pers	3 pers	4 pers	5 pers	6 pers.	andere, nl.	Onb.	JD, PV, B, R, Z
22	geslacht medeverdachten	1. m / v	2. m / v	3. m / v	4. m / v	5. m / v	6. m / v	nvt	Onb.	JD, PV, B, R, Z
23	relatie tot medeverdachten	(ex-)geliefde	familie	vriend(en)	bekende(n)	onbekende	andere, nl.	nvt	Onb.	JD, PV, B, R, Z
24	wapen tijdens delict	lichamelijk, nl.:	scherp voorwerp, nl.:	stomp voorwerp, nl.:	vuurwapen	andere, nl.:		nee	Onb.	JD, PV, B, R, Z
25	rol dader initiatief	initiatief- nemer	meeloper	gelijk				nvt	Onb.	JD, PV, B, R, Z
26	rol dader uitvoering	hoofdrol / uitvoerder	onderge- schikt / ondersteu- nend					nvt	Onb.	JD, PV, B, R, Z
27	aantal 'slachtoffer(s)'	1 pers	2 pers	3 pers	4 pers	5 pers	6 pers	andere, nl.:	Onb.	JD, PV, B, R, Z
28	geslacht 'slachtoffer(s)'	1. m / v	2. m / v	3. m / v	4. m / v	5. m / v	6. m / v		Onb.	JD, PV, B, R, Z
29	relatie tot slachtoffer(s)	(ex-)geliefde	familie	vriend(en)	bekende(n)	onbekende	andere, nl.		Onb.	JD, PV, B, R, Z
30	motief/doel								Onb.	JD, PV, B, R, Z
31	letsel/schade							nvt	Onb.	JD, PV, B, R, Z
32	emotie na plegen delict	woede	huilen	andere				nee	Onb.	JD, PV, B, R, Z
33	emotie bij aanhouding en/ of verhoor	woede	huilen	andere				nee	Onb.	JD, PV, B, R, Z
34	bekennen delict	ja	gedeeltelijk					nee	Onb.	JD, PV, B, R, Z

JD = uittreksel justitiële documentatie, PV = proces-verbaal

Individuele variabelen (vervolg)						o.b.v.	Wie zegt het?		
35	ethniciteit (geb. land ouders)	Turks	Marokkaans	Surinaams	Antilliaans	NL	gemengd anders. nl:	Onb.	PV, B, R, Z
36	intelligentie	zwakbeg. (<85)	laag gem. (85-90)	gemiddeld (90-110)	hoog gem. (110-115)	begaafd (>115)	verbaal IQ:	Onb.	I, PV, B, R, Z
37	neuroticisme	laag (<25)	gemiddeld (25-75)	boven gem. (75-90)	hoog (90-100)		IQ:	Onb.	I, PV, B, R, Z
38	impulsiviteit	laag (<25)	gemiddeld (25-75)	boven gem. (75-90)	hoog (90-100)			Onb.	I, PV, B, R, Z
39	extraversie	laag (<25)	gemiddeld (25-75)	boven gem. (75-90)	hoog (90-100)			Onb.	I, PV, B, R, Z
40	spanningsbehoefte	laag (<25)	gemiddeld (25-75)	boven gem. (75-90)	hoog (90-100)			Onb.	I, PV, B, R, Z
41	gewetensontwikkeling	zeer gebrekkig	lacunair	voldoende	goed	ontken-nend		Onb.	I, PV, B, R, Z
42	zelfbeeld	zeer laag	laag	normaal	positief			Onb.	I, PV, B, R, Z
43	indicatie agressieregulatie problematiek	ja, mate en aard van problematiek:						nee	I, PV, B, R, Z
44	antisociaal gedrag	voor 12de jaar	na 12de jaar	ja*				nee	I, PV, B, R, Z
45	aanwijzing autoriteit problematiek	ja, mate en aard van problematiek:						nee	I, PV, B, R, Z
46	sociale vaardigheden	zeer gebrekkig	onbeholpen	voldoende	goed			Onb.	I, PV, B, R, Z
47	beïnvloedbaarheid	licht	aanzienlijk	zeer				Onb.	I, PV, B, R, Z
48	depressieve stemming	licht	aanzienlijk	zeer				nee	I, PV, B, R, Z
49	zelfbeschadiging	eerder	nog steeds					nee	I, PV, B, R, Z
50	suicidepoging	één	meerdere					nee	I, PV, B, R, Z
51	psychopathologie nu	ADHD → 51a	gedrags-stroom. → 51b	leerstoornis → 51c	pervasieve st. → 51d	hecht. stoornis		nee	I, PV, B, R, Z
51a	ADHD-type		gecombineerd	overw.	overw.			nvt	I, PV, B, R, Z
51b	type gedragsstoornis		onoplet. begin <10j.	onoplet. begin >10j.	hyp.-imp. begin onbekend		ODD CD	nvt	I, PV, B, R, Z

Individuele variabelen (vervolg)

									Wie zegt het?
65	biologische factoren	hormonale problemen	ontwikkelingsachterstand	psychofysiologisch	lichamelijke afwijking	ziekte	overig, nl.	nee	Onb. I, PV, B, R, Z
66	eerdere behandelingen (ook uitval of afronding noteren)	ja, nl.						nee	Onb. PV, B, R, Z

I = score op instrument, B = BARO (noteren wie het zegt in BARO), R = andere rapportage (noteren wie het zegt), PV = proces-verbaal, Z = zelfrapportage door meisje

* Het is onduidelijk wanneer het plaatsvond, maar wel duidelijk dat het plaatsvond

Gezinsvariabelen		o.b.v.		Wie zegt het?		
67	scheiding (bio.) ouders	ja	nee	Onb.	PV, B, R, Z	
68	huidige gezinssituatie	volledig biologisch	alleen gesch. ouder	1 ouder dood	2 ouders dood	Onb.
69	leefsituatie biologische ouders of verwanten	2 bio. ouders	1 bio. verw. vader/moeder	geen bio. verw. regelmatig	wisselend bij beide ouders ja, freq onbekend	Onb.
70	contact met ouder waar kind niet woont	nooit	soms	regelmatig	ja, freq onbekend	Onb.
71	leefsituatie geen bio. verwanten	pleeggezin	zelfst. wonend	dakloos		Onb.
72	gezinsgrootte					Onb.
73	stiefouders	stiefvader	stiefmoeder			Onb.
74	gezag t.l.v. delict	vader	moeder	beide ouders	ouder + niet-ouder	Onb.
75	interventie ouderlijk gezag in het verleden	OTS	urthuisplaatsing	ontheyfing ouderlijk gezag		Onb.
76	aantal verhuizingen keer sinds	moeder	beiden	frequentie:	Onb.
77	alcohol gezin	vader	moeder	beiden	per	GBA PV, B, R, Z
78	drugs gezin	vader	moeder	beiden	frequentie:	Onb.
79a	leden van gezin bekend in politieregistraties	ja	moeder	beiden	per	Onb.
79b	criminaliteit gezin	vader	moeder	broer	zus	Onb.
80	werkeeloesheid gezin (kostwinner)	kort (<3 mnd.)	lang	beiden	ander familielid, nl:	Onb.
81	geboorte complicaties	ja, nl.:	drugs	alcohol + drugs		Onb.
82	middeleengebruik tijdens zwangerschap	alcohol	drugs	alcohol + drugs		Onb.
83	ouderschap op jonge leeftijd	ja → geb.jaar vader: ; geb.jaar moeder:	ja → geb.jaar vader: ; geb.jaar moeder:	nee → geb.jaar v. ; geb.jaar m:		Onb.
84	verwaarlozing	pedagogische	emotionele	fysiek		Onb.
85	mishandeling zelf	geestelijk	lichamelijk	vermoeden geestelijk	vermoeden lichamelijk beide	Onb.

Bijlage 3 Topiclijst inventarisatie bestaande Nederlandse gedragsinterventies voor meisjes

Definitie gedragsinterventie volgens Programma Terugdringen Recidive, 2005): 'een programmatisch en gestructureerd geheel van methodische handelingen gericht op het beïnvloeden van iemands gedrag en/of omstandigheden, met als doel het voorkomen van recidive'

Vragen intramurale gedragsinterventies (jeugddetentie, PIJ-maatregel)

- Welke gedragsinterventie wordt in de praktijk uitgevoerd bij meisjes?
- Waar loopt men tegenaan bij de behandeling van meisjes?
- Op welke criminogene en beschermende factoren is deze interventie gericht?
- Is deze interventie speciaal ontwikkeld voor meisjes
 - zo ja, waaruit blijkt dat de interventie speciaal voor meisjes is ontwikkeld?
 - wat is de gehanteerde methodiek?
- Zouden meisjes anders behandeld moeten worden dan jongens?
- Zo ja waarom?
- Op welke domeinen?

Indien dezelfde interventie zowel toegepast wordt bij jongens als meisjes:

- Wordt de interventie hetzelfde uitgevoerd bij jongens en meisjes?
- indien anders uitgevoerd, welke onderdelen, hoe en waarom (verantwoording, moeten meisjes anders benaderd worden, zijn er aanvullende modules, specifieke eisen voor trainers)?
- Sinds wanneer wordt deze interventie uitgevoerd bij meisjes?
- Hoe intensief is de interventie en wat is de duur?
- Wat te doen met meisjes die maar kort geplaatst worden?
- Wordt de interventie aangeboden in combinatie met andere methoden? Zo ja, welke?
- Vindt monitoring van interventie plaats?
- Wordt er (proces, programma, effect) evaluatieonderzoek gedaan naar de interventie?
- Is dit een door de erkenningscommissie erkende interventie?

Bijlage 4 Indeling risicofactoren in domeinen

Hieronder staat per dataset aangegeven uit welke variabelen elk domein bestaat, hoe de variabelen gemeten zijn en vanaf wanneer een variabele wordt gezien als risicofactor.

MZJ

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=552)
<i>Mentale gezondheid</i>			
Emotionele problemen	Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)	Relatief veel*	0
<i>Persoonlijkheid</i>			
Hyperactiviteit/ aandachtsproblematiek?	Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)	Relatief veel*	0
<i>Gedragsproblemen</i>			
Gedragsproblemen	Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)	Relatief veel*	0
<i>Risikante leefstijl</i>			
Alcoholgebruik doordeweeks		1 of meer glazen	0
Alcoholgebruik weekend		3 of meer glazen	0
Softdrugsgebruik afg 4 wkn		1 keer of meer	0
Activiteiten doordeweeks		Ongestructureerde activiteiten	0
Activiteiten weekend		Ongestructureerde activiteiten	0
Tijd met vrienden doordeweeks		Bijna hele middag/avond	0
Tijd met vrienden weekend		Bijna hele dag/avond	0
<i>Ouder-kindrelatie</i>			
Openheid naar vader	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief weinig*	87
Openheid naar moeder	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief weinig*	11
<i>Risicovolle opvoedingssituatie vader</i>			
Emotionele steun	EMBU-C	Relatief weinig*	87
Harde disciplinerings	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief veel*	87
Controle	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief weinig*	99
Parental sollicitation (informer)	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief weinig*	87
Monitoring	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief weinig*	87
<i>Risicovolle opvoedingssituatie moeder</i>			
Emotionele steun	EMBU-C	Relatief weinig*	11
Harde disciplinerings	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief veel*	11
Controle	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief weinig*	25
Parental sollicitation (informer)	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief weinig*	11
Monitoring	Items uit studies van Stattin & Kerr (2000)	Relatief weinig*	11
<i>Gezinskenmerken</i>			
Gescheiden ouders		Ja	0
Aantal verhuizingen		3 keer of meer	0
Werkloosheid ouders		Beide ouders	2

MZJ (vervolg)

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=552)
<i>Leeftijdgenoten</i>			
Deviante vrienden	Vragenlijst adolescent (5 delicten of politiecontact)	2 of meer vrienden deviant	0
<i>School</i>			
Schoolprestaties	Gemiddelde van schoolcijfers	Onvoldoende	11
Binding met school	Schaal uit NSCR-schoolproject	Relatief zwak*	11
Schorsing afg 6 mnd		Ja	0
Spijbelgedrag afg 6 mnd		1 uur of meer	11

Baro

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=39)
<i>Mentale gezondheid</i>			
Depressieve klachten	BARO	Ja	0
<i>Persoonlijkheid</i>			
Impulsiviteit	BARO	Hoog	0
Aandachtsproblemen	BARO	Ja	0
<i>Gedragsproblemen</i>			
Oppositieel gedrag	BARO	Ja	5
Agressief gedrag	BARO	Ja	0
Antisociaal gedrag	BARO	Ja	0
Wegloopgedrag	BARO	Soms	1
<i>Risikante leefstijl</i>			
Tienermoederschap (jonger dan 19)	BARO	Ja	11
Tijd met vrienden doordeweeks	BARO	Meerdere avonden	6
Problemen door alcohol of drugs	BARO	Ja, in afg 6 mnd	3
Gokproblemen	BARO	Ja, in afg 6 mnd	2
<i>Ouder-kindrelatie</i>			
Relatie met vader	BARO	Slecht	0
Relatie met moeder	BARO	Slecht	0
<i>Risicovolle opvoedingssituatie</i>			
Alcoholgebruik gezinsleden	BARO	Veel gebruik door minstens 1 gezinslid	7
Drugsgebruik gezinsleden	BARO	Veel gebruik door minstens 1 gezinslid	6
<i>Gezinskenmerken</i>			
Gescheiden ouders	BARO	Ja	1
Criminele ouders (volgens jongere)	BARO	Minstens 1 ouder	0
Criminele ouders (volgens ouders)	BARO	Minstens 1 ouder	7
<i>Leeftijdgenoten</i>			
Delinquente vrienden	BARO	Minstens 1 in aanraking met politie	11
<i>School</i>			
Schoolniveau	BARO	Basisschool/speciaal onderwijs/ VMBO	4
Schoolprestaties	BARO	Onvoldoende	5
Spijbelgedrag	BARO	Wel eens	6
Schorsing	BARO	Ja	13
Relatie met leerkracht	BARO	Slecht	6
Relatie met leerlingen	BARO	Slecht	6
<i>Delictverleden</i>			
Eerdere politiecontacten	BARO	Ja	10
<i>Hulpverlening</i>			
Eerder GGZ-contact	BARO	Ja	0
Eerder in thuis gewoond	BARO	Ja	0

WSCPJA

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=240)
<i>Traumatische gebeurtenissen</i>			
Mishandeld of seksueel misbruikt	WSCPJA	Ja	0
Verwaarloosd		Ja	0
Blootstelling aan ander trauma		Ja	0
<i>Mentale gezondheid</i>			
Achterstand sociaal-emotionele ontwikkeling		Ja	0
Mentale gezondheidsproblemen of psychische stoornis		Ja	0
<i>Persoonlijkheid</i>			
Intelligentie		Beperkt	0
Impulsiviteit		Hoog	0
Beïnvloedbaarheid		Hoog	0
<i>Gedragsproblemen</i>			
Ongehoorzaam aan ouders		Ja	0
Weglooptgedrag		Soms	0
<i>Risikante leefstijl</i>			
Vrijtijdsbesteding		Ongestructureerd of met delinquente vrienden	0
Alcoholgebruik		Regelmatig en vaker	0
Drugsgebruik		Ja	0
<i>Seksueel gedrag</i>			
Achterstand seksuele ontwikkeling		Ja	0
<i>Risicovolle opvoedingssituatie</i>			
Problematisch alcoholgebruik gezin		Minstens 1 gezinslid	0
Problematisch drugsgebruik gezin		Minstens 1 gezinslid	0
<i>Gezinskenmerken</i>			
Gescheiden ouders		Ja	0
Armoede in gezin		Ja	0
Criminele ouders		Minstens 1 ouder	0
Criminele broers/zussen		Minstens 1 broer/zus	0
<i>Leeftijdgenoten</i>			
Vaste vrienden		Geen	0
Negatieve vrienden		Ja	0
Lid van bende		Ja	0
<i>School</i>			
Schoolprestaties		Onvoldoende	89
Spijbelgedrag		Soms	53
Schorsing		Ja	1
Gestopt met school		Ja	1

WSCPJA (vervolg)

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=240)
<i>Delictverleden</i>			
Eerdere delicten gepleegd		Ja (PV gestuurd naar justitie)	0
Eerdere geweldsdelicten gepleegd		Ja	0
Leeftijd tvv eerste delict		13 en jonger	0
<i>Hulpverlening</i>			
Uithuisplaatsing			0

Strafdossiers

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=400)
<i>Traumatische gebeurtenissen</i>			
Verwaarloosd	Gebleken uit rapportages	Ja	364
Mishandeld	Gebleken uit rapportages	Ja	318
Getuige van mishandeling	Gebleken uit rapportages	Ja	356
Seksueel misbruikt	Gebleken uit rapportages	Ja	345
Getuige van seksueel misbruik	Gebleken uit rapportages	Ja	397
Blootstelling aan overig trauma	Gebleken uit rapportages	Ja	213
<i>Mentale gezondheid</i>			
Zelfbeeld	Gebleken uit rapportages	Laag	327
Depressieve klachten	Gebleken uit rapportages	Ja	318
Zelfbeschadiging	Gebleken uit rapportages	Ja	349
Suïcidepoging	Gebleken uit rapportages	Ja	351
<i>Persoonlijkheid</i>			
Impulsiviteit	Psychologisch onderzoek	Hoog/bovengemiddeld	339
Spanningsbehoefte	Psychologisch onderzoek	Hoog/bovengemiddeld	362
Beïnvloedbaarheid	Gebleken uit rapportages	Hoog/bovengemiddeld	287
Intelligentie	Intelligentietest	79 of lager (zwakbegaafd)	343
<i>Gedragsproblemen</i>			
Aggressieregulatieproblematiek	Gebleken uit rapportages	Ja	246
Antisociaal gedrag	Gebleken uit rapportages	Ja	328
Autoriteitsproblematiek	Gebleken uit rapportages	Ja	294
Weglooptgedrag	Gebleken uit rapportages	Vaak	367
Pestgedrag	Gebleken uit rapportages	Dader pesten	349
<i>Riskante leefstijl</i>			
Alcoholgebruik	Gebleken uit rapportages	Dagelijks of vaker	322
Drugsgebruik	Gebleken uit rapportages	1 keer per week of vaker	343
Activiteiten vrije tijd	Gebleken uit rapportages	Ongestructureerde buiten-activiteiten	97
<i>Seksueel gedrag</i>			
Problematisch seksueel gedrag	Gebleken uit rapportages	Ja	343
Zwangerschap	Gebleken uit rapportages	Ja	374
<i>Ouder-kindrelatie</i>			
Relatie met vader	Volgens vader en dochter	Slecht	228
Relatie met moeder	Volgens moeder en dochter	Slecht	173
<i>Risicovolle opvoedingssituatie</i>			
Jonge ouders	Gebleken uit rapportages	Minstens 1 ouder < 18	108
Psychopathologie ouders	Gebleken uit rapportages	Ja	353
Geweld tussen ouders	Gebleken uit rapportages	Ja	344
Problematisch alcoholgebruik in gezin	Gebleken uit rapportages	Minstens 1 ouder of broer/zus	334
Drugsgebruik ouders	Gebleken uit rapportages	Minstens 1 ouder	337
Drugsgebruik broers/zussen	Gebleken uit rapportages	Minstens 1 broer/zus	337

Strafdossiers (vervolg)

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=400)
<i>Gezinskenmerken</i>			
Gescheiden ouders	Gebleken uit rapportages	Ja	35
Aantal verhuizingen	Gebleken uit rapportages	3 keer of meer	93
Gezag over jongere tvv delict	Gebleken uit rapportages	Niet-ouder of voogd	62
Interventies ouderlijk gezag verleden	Gebleken uit rapportages	OTS/uit huisplaatsing/ ont- heffing ouderlijk gezag	235
Criminele vader	Gebleken uit rapportages	Ja	330
Criminele moeder	Gebleken uit rapportages	Ja	351
Criminele broer/zus	Gebleken uit rapportages	Ja	323
Werkloosheid in gezin	Gebleken uit rapportages	Werkloosheid kostwinner	223
<i>Leeftijdgenoten</i>			
Gepest op school	Gebleken uit rapportages	Ja	307
Contact leeftijdgenoten	Gebleken uit rapportages	Slecht tot matig	188
Delinquente vrienden	Gebleken uit rapportages	Ja	198
Onderdeel van jeugdgroep	Gebleken uit rapportages	Ja	285
Romantische delinquente partner?	Gebleken uit rapportages	Ja	313
<i>School</i>			
Hoogstgenoten opleiding	Gebleken uit rapportages	Basisschool/speciaal onder- wijs/VMBO	104
Spijbelgedrag	Gebleken uit rapportages	Vaak/voor 12e jaar	121
Schoolverlater	Gebleken uit rapportages	Geschorst/gestopt	229
Geschorst	Gebleken uit rapportages	Ja	291
Schoolprestaties	Gebleken uit rapportages	Onvoldoende	207
Binding met school	Gebleken uit rapportages	Slecht	248
<i>Delictverleden</i>			
Eerdere strafrechtelijke interventie	Gebleken uit rapportages	Ja	196
Aantal eerder gepleegde delicten	Uit justitiële documentatie	2 of meer	45
Leeftijd tvv eerste delict	Uit justitiële documentatie	13 of jonger	28
Soort eerste delict	Uit justitiële documentatie	Geweld of zeden	36
<i>Hulpverlening</i>			
Eerdere (maatschappelijke) hulpverlening	Gebleken uit rapportages	Ja	197

PIJ-database

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=71)
<i>Traumatische gebeurtenissen</i>			
Mishandeling door ouders/verzorgers	FPJ	Ja	15
Mishandeling door iemand anders	FPJ	Ja	16
Verwaarlozing	FPJ	Ja	2
Seksueel misbruik door ouders/verzorgers	FPJ	Ja	11
Seksueel misbruik door iemand anders	FPJ	Ja	16
<i>Mentale gezondheid</i>			
Angstproblematiek	FPJ	Ja	0
Depressieve klachten	FPJ	Ja	0
Psychotische symptomen	FPJ	Ja	2
<i>Persoonlijkheid</i>			
Empatisch vermogen	FPJ	Moeite met empathie tonen	0
Beïnvloedbaarheid	FPJ	Weinig eigen identiteit	0
Agressieve impulsen	FPJ	Slecht onder controle	0
Intelligentie	FPJ	79 of lager (zwakbegaafd)	8
Hyperactiviteit/concentratieproblemen	FPJ	Ja	0
<i>Gedragsproblemen</i>			
Probleemgedrag voor 12e jaar	FPJ	Ja	1
Autoriteitsproblematiek	FPJ	Ja	1
Wegloopgedrag	FPJ	Soms tot vaak	9
Ontwikkeling persoonlijkheidsstoornis	FPJ	Ja	1
Agressie tav bepaalde groep	FPJ	Ja	0
Sadisme	FPJ	Ja	1
<i>Riskante leefstijl</i>			
Gokverslaafd	FPJ	Ja	7
Alcoholproblematiek	FPJ	Ja	14
Drugsproblematiek	FPJ	Ja	3
<i>Seksueel gedrag</i>			
Dreiging om in prostitutie te belanden	FPJ	Ja	13
Problematische seksuele ontwikkeling	FPJ	Ja	4
Pedoseksuele gedachten/handelingen	FPJ	Ja	0
<i>Risicovolle opvoedingssituatie</i>			
Inconsistente opvoeding	FPJ	Ja	2
Geweld in gezin	FPJ	Ja	18
Problematisch middelengebruik ouders	FPJ	Ja	9
Psychiatrische problemen ouders	FPJ	Ja	11
<i>Gezinskenmerken</i>			
Ouders fysiek afwezig	FPJ	Ja	0
Ouders veroordeeld voor criminaliteit	FPJ	Ja	11
<i>Leeftijdgenoten</i>			
Afwijzing door leeftijdgenoten	FPJ	Enigszins tot sterk	7
Identificatie met crimineel milieu	FPJ	Aangetrokken tot anti-sociale jongeren	7
Aantal prosociale contacten	FPJ	Geen	0

Pij-database (vervolg)

	Meetinstrument	Wanneer risicofactor?	Aantal missings (n=71)
<i>School</i>			
Spijbelgedrag	FPJ	Af en toe een dag	0
Leerproblemen	FPJ	Ja	0
<i>Delictverleden</i>			
Aantal niet gewelddadige delicten	FPJ	2 of meer	4
Aantal gewelddadige delicten	FPJ	2 of meer	3
Leeftijd t.t.v. eerste niet gewelddadige delict	FPJ	13 en jonger	15
Leeftijd t.t.v. eerste gewelddadige delict	FPJ	13 en jonger	3
<i>Hulpverlening</i>			
Uithuisplaatsing door gedrag jongere	FPJ	Ja	10
Uithuisplaatsing door gedrag ouder	FPJ	Ja	10
Eerder hulpverleningscontacten	FPJ	Ja	0

Bijlage 5

Buitenlandse effectief gebleken gedragsinterventies voor meisjes

Gedragsinterventies specifiek voor meisjes

Reaffirming Young Sisters' Excellence (RYSE)

De interventie Reaffirming Young Sisters' Excellence (RYSE) is een intensief reclasseringsprogramma, bedoeld voor meisjes tussen de 12 en 17 jaar. De interventie richt zich op het vergroten van de sociale competenties met betrekking tot seksualiteit, middelengebruik, problematische gezinsfactoren en agressieregulatie. Dit wordt gedaan door middel van huisbezoeken door reclasseringsmedewerkers, een individueel plan van aanpak, een vaardigheidstraining en geprogrammeerde therapie. De interventie bleek niet te zorgen voor recidivevermindering bij meisjes die RYSE hadden gevolgd in vergelijking met de controlegroep. Wel bestonden de recidivedelicten vaak uit minder serieuze delicten dan de delicten waardoor de meisjes eerder met justitie in aanraking kwamen. Bovendien bleek deze interventie beter te werken voor Afrikaans-Amerikaanse meisjes en meisjes van Latino afkomst dan bij Aziatische meisjes en meisjes van Europese afkomst. Schoolresultaten verschilden niet significant tussen de RYSE-meisjes en de controlegroep (National Council on Crime and Delinquency, 2001).

De effecten van deze interventie zijn vastgesteld middels een randomized control design.

Working to Insure and Nurture Girls Succes (WINGS)

Het al eerder genoemde Working to Insure and Nurture Girls Succes (WINGS) is een intensief reclasseringsprogramma gericht op meisjes in het justitiële systeem tussen de 12 en 18 jaar. Het programma ondersteunt meisjes en hun families in de sociale problemen die gesignaleerd worden door middel van systematische huisbezoeken. Uit een evaluatie van het programma, uitgevoerd door Burke, Keaton en Pennell (2003) bleek dat de meisjes die een dergelijk programma hadden gevolgd, meer beschermende en minder risicofactoren hadden bij het beëindigen van de interventie. De grootste veranderingen lagen op het gebied van zelfcontrole, prosociale relaties met anderen, weerstand kunnen bieden aan druk van leeftijdgenoten en het vermogen om structuur in hun leven aan te brengen. De schoolresultaten van de WINGS-meisjes waren bij beëindiging van de interventie beter dan die van de controlegroep. Echter, dit verschil werd zes maanden later niet meer gevonden. Tot zes maanden na beëindiging hadden deze meisjes ook een lager recidiverisico, maar na twaalf en achttien maanden was het recidiverisico juist hoger. Op korte termijn heeft de interventie echter een positieve invloed op het gedrag van de WINGS-meisjes (Burke et al., 2003).

De effecten van deze interventie zijn vastgesteld middels een randomized control design.

Holistic Enrichment for At-Risk Teens (HEART)

Holistic Enrichment for At-Risk Teens (HEART) richt zich op meisjes in een instelling die een delict hebben gepleegd gerelateerd aan middelengebruik. Gedurende het programma worden prosociale gedragingen en vaardigheden aangeleerd en leren de meisjes hoe ze middelengebruik kunnen tegengaan. Ook is er aandacht voor problemen waar meisjes vaak tegenaan lopen, zoals relationele agressie (Welch, Roberts-Lewis & Parker, 2009). Vergeleken met de controlegroep, bestaande uit een andere groep meisjes binnen de instelling, bleken de meisjes die deelgenomen hadden aan HEART betere schoolresultaten te behalen en konden zij beter omgaan met sociale steun van leeftijdgenoten. Beide groepen lieten verbetering zien op het gebied van sociale vaardigheden, zelfvertrouwen en sociale ontwikkeling (Kirk & Griffith, 2004). De effecten van deze interventie zijn vastgesteld door gebruik te maken van een voor- en nameting en een controlegroep.

Stepping Up programma

Het Stepping Up programma van de Southern Oaks Girls School (SOGS) is specifiek gericht op het ontwikkelen van een zelfstandig leven en goede relationele vaardigheden bij meisjes met psychische gezondheidsproblemen in de leeftijd van 13 tot 19 jaar. De meisjes van het Stepping Up programma hadden in vergelijking met de meisjes die het reguliere SOGS programma volgden, minder nieuwe delicten na beëindiging van de interventie en kwamen minder vaak terecht in psychiatrische instellingen voor volwassenen (Wisconsin Department of Corrections, 2005). De effecten van deze interventie zijn vastgesteld door gebruik te maken van een voor- en nameting en een controlegroep.

Sekseneutrale gedragsinterventies

The Family Solutions Program

The Family Solutions Program is een vroege interventie bij jongeren en hun gezin die zich richt op het versterken van de relaties binnen het gezin en de jongere voorbereidt op een succesvolle toekomst. Binnen het programma wordt er gewerkt aan de communicatie en samenwerking binnen het gezin. Zo wordt praten over gevoelens, behoeften en verwachtingen gestimuleerd en wordt het belang van onderwijs onderstreept. Ook is er aandacht voor het oplossen van conflicten en worden de jongere en het gezin bewust gemaakt van de consequenties van bepaalde besluiten (Families4change.org, 2010).

The Indianapolis Restorative Justice Project (IRJP)

The Indianapolis Restorative Justice Project is bedoeld voor jongeren tot 15 jaar, die voor het eerst een niet ernstig en niet gewelddadig delict hebben gepleegd en erkennen verantwoordelijk te zijn voor het gepleegde delict. Het betreft dan delicten zoals (winkel)diefstal en ordeverstoring gedrag. In een bijeenkomst met de dader, het slachtoffer en een aantal supporters van beiden (zoals (groot)ouders, docenten, vrienden of andere vertrouwelingen van de jongere) worden het delict en de gevolgen besproken. De dader krijgt gelegenheid om zijn spijt te betuigen en gezamenlijk wordt uiteindelijk besloten hoe de dader de schade gaat herstellen. Dit kan door middel van terugbetaling of de maatschappij een dienst te bewijzen (Ojjdp.gov, 2010).

Bijlage 6 Erkende Nederlandse gedragsinterventies

Agressieregulatie op Maat (erkend oktober 2007)

De interventie Agressieregulatie op Maat (AR) heeft primair tot doel de zelfregulatie van adolescenten met een forse agressieproblematiek te verbeteren door het verminderen van dynamische individuele risicofactoren die gerelateerd zijn aan de agressieregulatieproblematiek, om zo de kans op recidive te verkleinen. Ook het aanleren van adequate vaardigheden voor het hanteren van conflicten is een doelstelling van AR. Uiteindelijk dient de jongere onder andere te beschikken over minder vervormde cognities en irrationele gedachten, meer copingvaardigheden en meer verantwoording ten aanzien van zijn eigen gedrag. De interventie is bedoeld voor jongens en meisjes in de leeftijd van 16 tot 21 jaar, bij wie het toepassen van agressief gedrag tijdens het ervaren van problemen en conflicten een hardnekkig gedragspatroon is geworden. De adolescenten zijn één of meerdere keren in aanraking gekomen met de politie wegens geweldsdelicten of ernstig agressief gedrag op school of de leefomgeving van de jongere. Agressieregulatie op maat is een middellange tot langdurige behandeling en is daarom alleen geschikt voor jongeren die een langdurige vrijheidsstraf of een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen. Een jongere die alleen proactieve agressie vertoont is niet geschikt voor deze training. Proactieve agressie is een vorm van agressie die instrumenteel wordt ingezet, gecontroleerd is en zonder sterke stijging van arousal plaatsvindt. Ook jeugdigen met sterke psychopate trekken, agressieregulatieproblematiek als gevolg van harddrugs- of overmatig alcoholgebruik, ernstig trauma en/of manifeste psychose, komen niet in aanmerking voor AR. Dit geldt ook voor jongeren die een IQ onder de 70 hebben en de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. Ook moet de mogelijkheid tot stimuleren van zelfreflectie bestaan (Hoogsteeder, 2007).

Agressieregulatie op Maat Ambulant

Agressieregulatie op Maat Ambulant (AR Ambulant) lijkt in grote mate op de intramurale variant zoals hierboven beschreven. De interventie richt zich op jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar met een forse agressieregulatieproblematiek. De ambulante variant kan worden aangeboden als Gedragsbeïnvloedende Maatregel mits deze is opgelegd na vrijheidsbeneming. Daarnaast is het mogelijk dat de jongere afkomstig is uit een justitiële (jeugd)inrichting en met proefverlof is of gedwongen nazorg opgelegd heeft gekregen met behandeling als voorwaarde. Ook voorwaardelijk gestraften kunnen de interventie opgelegd krijgen als bijzondere voorwaarde in combinatie met toezicht. Tenslotte kan een (gezins)voogd aandringen op behandeling of is vrijwillige behandeling ook mogelijk zolang de jongere voldoet aan de doelgroep en de indicatiecriteria. De indicatie- en uitsluitingscriteria zijn gelijk aan de

intramurale variant. AR Ambulant is een middenlange tot langdurige behandeling van een half jaar tot circa twee jaar (Hoogsteeder, 2009).

Brains4Use (erkend maart 2010)

Het belangrijkste doel van Brains4Use is het verminderen van de kans op recidive door het terugdringen van problematisch alcohol- en drugsmisbruik bij jongeren in een justitiële jeugdinstelling. Dit wordt gedaan door onder andere te werken aan onder andere inzicht in het middelengebruik en de gevolgen daarvan, copingvaardigheden, vrijetijdsbesteding en sociaal netwerk. Het is geschikt voor jongens en meisjes die zijn opgenomen in een dergelijke instelling en in de afgelopen zes maanden ernstige problemen hebben gehad die te maken hadden met alcohol- of drugsgebruik. Ernstige problemen zijn veelvuldig misbruik van middelen, afhankelijkheid van middelen, aanzienlijke verslechtering op het gebied van sociaal functioneren of gezondheid of ernstige problemen met delinquentie in samenhang met middelengebruik, of incidenteel misbruik ondanks een verbod op het gebruik ervan. Middelengebruik kan vaak gerelateerd worden aan andere risicofactoren, zoals slechte schoolprestaties, fysieke en mentale gezondheidsproblemen en problemen in de omgang met leeftijdgenoten en/of familie. Ook dient bij de adolescent sprake te zijn van een matig tot hoog recidiverisico. De interventie is toepasbaar bij normaal begaafde en bij licht verstandelijk gehandicapte jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 23 jaar. Als de jeugdige zeer gebrekkig de Nederlandse taal beheerst, een IQ lager dan 50 heeft, blijvend ongemotiveerd of ernstige psychiatrische problematiek ervaart die het leervermogen belemmert, is Brain4Use geen geschikte interventie. Door de interventie dient de jongere inzicht te krijgen in zijn eigen middelengebruik, de redenen van gebruik en de risicosituaties voor gebruik. Daarnaast heeft de jongere vaardigheden nodig om het gebruik ook daadwerkelijk blijvend te veranderen (Rentray, 2010).

Buitenprogramma Work-Wise (erkend maart 2010)

Een Work-Wise traject wordt afgestemd op de mogelijkheden van de jongere en heeft tot doel de jongere toe te leiden naar arbeid, scholing of een ander dagprogramma. Om dit te bereiken dient de jongere een goede woonplek, adequaat sociaal netwerk en zinvolle vrijetijdsbesteding te hebben. Essentiële onderdelen van het programma zijn werken aan motivatie, zelfsturing en autonomie van de jongere. De jongere krijgt aan het begin van het programma een individueel trajectbegeleider toegewezen die het traject begeleidt. De activiteiten worden afgestemd op de behoeften van de jongere en kunnen bijvoorbeeld scholing of training van sociale, cognitieve en prakti-

sche vaardigheden betreffen. Het programma start uiterlijk drie weken nadat de jongere de justitiële jeugdinstelling is binnengekomen. De duur van het verblijf bepaalt (mede) de doelen en fases die binnen een Work-Wise programma te realiseren zijn. Het programma bestaat uit vier fasen, namelijk een intakefase, een fase binnen, een overgangsfase en een fase buiten. In de eerste fase wordt een trajectplan opgesteld, waarvan de uitvoering start in de fase binnen de instelling. In de overgangsfase, die deels binnen en deels buiten plaatsvindt, heeft de jongere de gelegenheid om vaardigheden 'buiten te oefenen'. In deze fase wordt zichtbaar of de jongere adequaat om kan gaan met (beperkte) vrijheden en in een meer realistische, maatschappelijke setting resultaten kan behalen. De laatste fase bestaat uit een nazorgtraject. Work-Wise is bedoeld voor jongeren tussen de 15 en 23 jaar en die bij aanvang van de interventie een opleiding volgen of werk hebben. Het is zowel geschikt voor jongens als voor meisjes. De jongere kent een gemiddeld tot hoog recidiverisico en er dient sprake te zijn van cognitieve tekorten. Daarnaast heeft de jongere een middelgroot tot hoog risico op gewelddadig gedrag. Als de jongere verslaafd is aan middelen en geen grip heeft op zijn verslaving, is de interventie niet geschikt (Work-Wise, 2001)

Functionele Familietherapie (erkend juni 2009)

De interventie Functionele Familietherapie (FFT) is een behandeling voor gezinnen met jongeren met gedragsproblemen. Het is bedoeld voor jongens en meisjes in de leeftijd van 12 tot 18 jaar die een IQ boven de 55 hebben. Aan de delictpleging(en) liggen problemen in het gezin en gedragsproblemen van de jongere ten grondslag. Het risico op herhaling bij de adolescent is matig tot hoog. Als de gezinsproblemen daarnaast ook matig tot hoog zijn, komt de jongere in aanmerking voor FFT. De jongere dient na zijn gesloten plaatsing terug te keren naar zijn gezin. Na het residentiële deel, wordt de rest van de interventie thuis uitgevoerd: de jongere dient na aanvang van het programma binnen drie maanden weer thuis te wonen en bij aanvang van FFT spendeert de adolescent minimaal eens in de veertien dagen, twee dagen en nachten bij zijn gezin. Wanneer sprake is van (zeer) ernstige psychosociale problematiek, veel delictgerelateerde vaardigheidstekorten en/of individuele risicofactoren of risicofactoren in de sociale omgeving van de jongere die met FFT niet beïnvloed kunnen worden, is FFT alleen niet afdoende. Ook als de jongere geen adequate dagbesteding heeft, is de interventie niet geschikt. Daarnaast is FFT niet geschikt voor adolescenten die op meer dan twee van de volgende problemen hebben: geen sociaal netwerk, geen toezicht, ouders zonder pedagogische vaardigheden, 'zuigende' deviante groep vrienden of schoolproblemen. Ook als de ouders de jongere aansporen en/of dwingen tot het plegen van delicten en bij het niet vaardig zijn van de Nederlandse taal van

de jongere en/of de ouders, zal FFT geen geschikte interventie zijn (Loef, Tong Sang, Breuk & Slot, 2008).

Leren van delict (erkend december 2009)

Jongeren krijgen de gedragstraining Leren van Delict aangeboden als zij een gewelddadig delict hebben gepleegd en waar veelal een lange geschiedenis van probleemgedrag, antisociaal gedrag en lichtere delicten aan is voorafgegaan. Gewelddadig gedrag omvat hier altijd agressief gedrag: gedrag van een individu gericht tegen een ander individu dat de intentie heeft de ander lichamelijk of geestelijk te beschadigen. De adolescenten laten reactieve agressie of een combinatie van reactieve en proactieve agressie zien. Reactieve agressie houdt in dat gedrag of reacties van anderen snel als provocatie worden ervaren. Proactieve agressie wordt ook wel instrumentele, gecontroleerde en roofzuchtige agressie genoemd. Het geweld wordt instrumenteel gebruikt om een ander doel te bereiken dan lichamelijke beschadiging van het slachtoffer. De focus binnen Leren van Delict ligt op de individuele risicofactoren die een rol spelen bij het ontstaan van het delictgedrag, zoals inzicht in de eigen delictketen, meer verantwoordelijkheidsgevoel, verminderen van negatieve opvattingen en denkfouten, gebrek aan zelfcontrole, gebrekkige emotieregulatie en onvoldoende probleemoplossende vaardigheden. Overige risicofactoren en eventuele beschermende factoren, krijgen waar mogelijk de aandacht. Kort door de bocht kan worden gesteld dat een jongere tijdens de interventie leert hoe hij het eigen gedrag telkens dient te monitoren, bij dient te sturen en dient te controleren. In Leren van Delict bestaat voortdurende aandacht voor het motiveren en gemotiveerd houden van de jongeren om te veranderen en voor een andere leefstijl te kiezen. De interventie is bedoeld voor jeugdigen in de leeftijd van 14 tot 23 jaar met een matig tot hoog recidiverisico. Leren van Delict is niet geschikt voor jongeren die alleen proactieve agressie laten zien of sterke psychopathische trekken hebben. Ook jongeren die specifieke zedendelicten hebben gepleegd en/of een IQ onder de 70 hebben, zijn niet geschikt om de interventie te volgen. De jongere dient de Nederlandse taal te beheersen en heeft nog niet eerder een dergelijke interventie gevolgd (Van der Steege, Oudhof, de Lange, 2009).

Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC)

Het doel van Multifunctional Treatment Foster Care (MTFC) is het terugdringen van recidive door jongeren sociaal verantwoordelijk gedrag bij te brengen. Dit wordt gedaan door middel van een intensief programma met een duur van zes tot twaalf maanden. De jongere wordt in een speciaal getraind opvoedgezin geplaatst waar hij nieuw gedrag aangeleerd krijgt. Het eigenlijke

gezin wordt geleerd om succesvol positief gedrag te bekrachtigen en te stimuleren. MTFC kan worden opgelegd door de rechter en kan dienen als alternatief van detentie. De interventie richt zich op het gezin, de school en de samenleving (Jeugdzorgenreclassering.nl, 2010a). Jongeren tussen de 12 en 18 jaar met gedragsproblemen, delinquent gedrag, een gebrek aan sociale vaardigheden en probleemoplossende vaardigheden kunnen deelnemen aan de interventie. De jongere moet beschikken over een IQ van minimaal 75. Ze moeten een dagbesteding hebben in de vorm van school of werk. Indien de jongere na de interventie terugkeert naar de ouders, dan is deelname van de ouders aan het programma van belang. Verder moet er sprake zijn van een straf- of civielrechtelijke plaatsing en moet er recent een persoonlijkheidsonderzoek en risico-inventarisatie hebben plaatsgevonden. Jongeren worden uitgesloten van deelname aan MTFC indien er geen passend opvoedgezin beschikbaar is of wanneer de risico's te groot zijn, bijvoorbeeld doordat de jongere extreem agressief is, ernstige psychiatrische problemen heeft of in ernstige mate drugs gebruikt. Deze jongeren dienen eerst gesloten behandeld te worden (Jeugdzorgenreclassering.nl, 2010b).

Multisysteem Therapie (MST)

Multisysteem Therapie (MST) richt zich op jongeren met ernstige gedragsproblemen die dreigen uit huis te worden geplaatst of al uit huis zijn geplaatst. MST is een brede aanpak die zich richt op alle risicofactoren die invloed hebben op het antisociale gedrag van de jongere. Ouders en andere sleutelfiguren worden nauw betrokken bij de behandeling. Ook is er aandacht voor de rol van school, pro- of antisociale vrienden en de buurt. De behandeling biedt intensieve begeleiding aan de jongere thuis en duurt drie tot vijf maanden. Daarnaast is er 24 uur per dag iemand bereikbaar. MST is bedoeld voor jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar die bij voorkeur binnen een juridisch kader kunnen worden behandeld. Jongeren die zich alleen schuldig hebben gemaakt aan een zedendelict, suïcidaal, moorddadig of psychotisch zijn of zich binnen het autismespectrum bevinden, worden uitgesloten van deelname aan het programma. Datzelfde geldt voor jongeren met een IQ lager dan 70. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat MST de recidive van ernstige delicten van de jongeren vermindert, het functioneren van de gezinnen van deze jongeren en het functioneren ten aanzien van leeftijdgenoten en school verbetert en een daling laat zien van het aantal uithuisplaatsingen (Henggeler et al., 2010; mst-nederland.nl, 2010).

Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (erkend maart 2008)

Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT) is een vorm van vrijwillige hulpverlening bedoeld voor jongeren die zich afwijkend gedragen en zichzelf en de maatschappij daarmee overlast bezorgen. De interventie richt zich op jongeren in de leeftijd van 12 t/m 23 jaar die herhaaldelijk crimineel of afwijkend gedrag vertonen, problemen ervaren op verschillende gebieden zoals in het gezin, de sociale omgeving, werk, huisvesting en financiën en al dan niet in aanraking zijn geweest met de politie. Het doel is om recidive te voorkomen, prosociale contacten te herstellen, te helpen bij het vinden en behouden van een opleiding/werk en het op orde brengen van de financiën. Jongeren met zware verslavings- of psychiatrische problemen worden uitgesloten van het programma. Ook jongeren die niet gemotiveerd zijn om te stoppen met hun criminele activiteiten en jongeren met een IQ onder de 70 zijn niet geschikt voor de interventie. Jongeren kunnen zich vrijwillig aanmelden voor Nieuwe Perspectieven, zij kunnen echter ook worden doorverwezen door hulpverleningsinstanties. Ook de rechterlijke macht kan de jongere in het programma laten opnemen. De jongere kan dan kiezen tussen een strafafdoening of Nieuwe Perspectieven. Tot slot kan de reclassering voor een extra intensieve ondersteuning jongeren aanmelden. De duur van de interventie is drie maanden gevolgd door drie maanden nazorg (Elling & Melissen, 2007).

Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer voor jongeren met een lichte verstandelijke beperking (erkend maart 2010)

Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer voor jongeren met een Licht Verstandelijke Beperking (NPT-LVB) is bedoeld voor jongeren van 16 tot en met 23 jaar met een gemiddeld tot hoog recidiverisico en met gemiddelde tot ernstige en delictgerelateerde problemen ten aanzien van vaardigheden, denkpatronen en gedrag. De jongeren beschikken over een IQ tussen de 50 en 70 of 70 en 85 in combinatie met beperkte sociale zelfredzaamheid. De jongeren dienen als gevolg van delinquent gedrag minimaal één maand in een jeugdinrichting, penitentiaire inrichting of instelling voor gesloten behandeling te hebben gezeten. Opname in het programma kan zowel vrijwillig als gedwongen plaatsvinden. De interventie stelt zich tot doel om de recidive te verminderen door de jongere en zijn netwerk gedurende twaalf maanden intensief te begeleiden. Hierbij richt NPT-LVB zich op het veranderen van de dynamische criminogene factoren: vaardigheden, denkpatronen en gedrag en overige factoren die hierop van invloed zijn. Er wordt niet alleen hulp verleend bij het regelen van huisvesting, school/werk of schulden. Er is ook aandacht voor het toepassen en uitbreiden van de (sociale, morele en cognitieve) vaardigheden van de jongere. Omdat een licht verstandelijke beperking een chronisch kenmerk is en daarmee een blijvende risicofactor voor recidive vormt, wordt

reeds tijdens NPT-LVB gezocht naar samenwerking in het eigen sociale en het professionele netwerk van de jongere. Het ondersteunend netwerk rondom de jongere neemt de begeleiding, die de interventiewerker aanvankelijk nog vooral zelf uitvoert, gaandeweg het programma steeds meer over. Het grote verschil met de normale variant van NPT is dat NPT-LVB zich qua niveau aanpast aan de jongeren. Het taalgebruik is dus eenvoudiger, er ligt meer nadruk op het gezamenlijk dingen ondernemen met de jongeren, de methode is flexibeler en biedt langer ondersteuning (Van Montfoort, Spirit & William Schickers Groep, 2010).

Sociale vaardigheidstraining op maat (erkend oktober 2008)

Sociale vaardigheidstraining op maat (SoVA) kent het doel om het tekort aan sociale vaardigheden bij jongeren te verminderen, zodat ze zich beter kunnen handhaven in probleemsituaties. Er wordt onder andere gewerkt aan een beter zelfbeeld, meer zelfcontrole, emotieregulatie, copingvaardigheden en aan het sociale informatieverwerkingsproces. Ook wordt aandacht besteed aan dynamische risicofactoren die gerelateerd zijn aan het delictgedrag. De interventie richt zich op jongens en meisjes tussen de 15 en 21 jaar met probleemgedrag, dat voor een deel voortkomt uit onvermogen om zelfstandig en adequaat lastige sociale situaties te hanteren. SoVa maakt gebruik van een cognitieve gedragsmatige aanpak met dramatherapeutische technieken, waarbij continu aandacht is voor het motiveren en vergroten van het geloof in eigen kunnen. Bij de jongeren die deelnemen aan de interventie bestaat een matige tot hoge kans op recidive. Ze vertonen antisociaal gedrag: vaak is sprake van een antisociale gedragstoornis of een oppositionele gedragstoornis. SoVa duurt minimaal vier tot vijf maanden en is alleen geschikt voor middellang- en langgestrafte jongeren en jongeren die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen. Voor het volgen van de interventie dient de jongere een IQ boven de 75 te hebben en de Nederlandse taal voldoende te beheersen. Een jongere met sterke psychopate trekken, een manifeste psychose of een ernstig trauma dat op de voorgrond staat, is niet geschikt voor SoVa. Ook als sprake is van forse agressieregulatieproblematiek is de interventie niet geschikt. Daarnaast dient de jongere geschikt te zijn voor het werken in groepen (Hoogsteeder, 2008).

Tools4U (erkend oktober 2007)

De training Tools4U heeft tot doel een jongere die één of meerdere delicten heeft gepleegd in een intensieve individuele training enkele cognitieve en sociale vaardigheden aan te leren waarmee de zelfbeheersing en (sociale) probleemoplossingsvaardigheden worden verbeterd. Kenmerkend voor de

training Tools4U is de gerichte analyse van individuele vaardigheidstekorten: de inhoud en het niveau van de training worden afgestemd op de vaardigheidstekorten die bij het delict van de jongere een rol hebben gespeeld, het leerniveau en de leefomstandigheden. Het is geschikt voor jongens en meisjes in de leeftijd van 12 tot 18 jaar met een IQ boven de 85. Daarnaast moet een matig risico op herhaling bestaan en dient de adolescent bereid te zijn tot deelname. Het moet mogelijk zijn om de invloed van risicofactoren met vaardigheidstraining voldoende te verkleinen en/of de invloed van beschermende factoren voldoende te vergroten. Als de jeugdige problematisch functioneert op verschillende gebieden, ernstige symptomen van psychopathologie aan het delict ten grondslag liggen, sterke afhankelijkheid van middelen bestaat en/of een opvoeder ontbreekt, is Tools4U niet geschikt voor deze adolescent (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Washington State Aggression Replacement Training (erkend maart 2010)

Het doel van de Washington State Aggression Replacement Training (WSART) is een jongere sociale vaardigheden en cognitieve controle bij gevoelens van boosheid bij te brengen door een intensieve groepstraining. Ook richt de training zich op het wijzigen van cognitieve vervormingen en morele regels. Hiermee wordt de jongere beter toegerust om toekomstige risicovolle situaties op een prosociale manier op te lossen, waardoor het risico op agressief en crimineel gedrag vermindert. De interventie kan worden opgelegd aan jongens en meisjes met een IQ van boven de 85, in de leeftijd van 12 tot 18 jaar. De jeugdigen die voor WSART in aanmerking komen, hebben één of meerdere delicten met betrekking tot agressie en/of wapengebruik gepleegd. Aan deze delicten liggen sociale vaardigheidstekorten, problemen met boosheidcontrole en morele ontwikkelingsachterstand ten grondslag. Het recidiverisico is gemiddeld tot hoog. De jeugdige dient bereid te zijn deel te nemen aan de interventie. Voor jonge daders die als first-offender kunnen worden aangemerkt en die niet of nauwelijks vaardigheidstekorten hebben laten zien, is WSART een te intensieve interventie. Bij adolescenten met een achtergrond van meerdere, ernstige delicten waar eerdere interventies niet tot recidivevermindering hebben geleid, is het inzetten van alleen deze interventie te licht. De interventie is ook niet geschikt voor jongeren die problematisch functioneren op te veel verschillende domeinen. Tevens is de interventie niet bedoeld voor jongens en meisjes die ernstige symptomen en/of vormen van psychopathologie laten zien of waar een verslaving aan de delictpleging ten grondslag ligt. Als geen opvoeder of begeleider in het leven van de jongere aanwezig is die hem kan stimuleren de training te volgen, is WSART niet geschikt (Spanjaard, Brown & Polak, 2008).

Bijlage 7 Specifieke (niet-erkende) Nederlandse interventies voor meisjes

Dialectische gedragstherapie

Dialectische gedragstherapie (DGT) heeft tot doel adolescenten te leren hoe zij hun agressieve gevoelens en zelfbeschadigende gedrag beter kunnen sturen. In DGT wordt de nadruk gelegd op de rol van de bekrachtigers die het disfunctionele gedrag in stand houden. Door individuele therapie en groepsvaardigheidstraining te combineren wordt geprobeerd deze verbinding te verbreken. DGT is bedoeld voor delinquente jongeren die ernstige gedragsstoornissen of (para)suïcidaal gedrag vertonen. De interventie biedt geen behandeling voor eventuele stoornissen, maar richt zich op probleemgedrag dat voort kan komen uit deze stoornissen. Over het algemeen richt de Dialectische Gedragstherapie zich op acht domeinen van risicofactoren. Dit zijn antisociaal gedrag, antisociale persoonlijkheidskenmerken, antisociale cognities, antisociale verbintenissen, familie, misbruik van alcohol of drugs en problemen op het gebied van school, werk of vrije tijd. De jeugdigen zijn tussen 12 en 24 jaar en verblijven tenminste vier maanden in een (justitiële) jeugdinrichting. Door de gedragsstoornissen zijn deze jongeren gevaarlijk voor anderen (agressie, intimidatie, dreigen) of voor zichzelf (automutilatie en zelfmoordpogingen). Voor jongeren met een intelligentie lager dan 80 is DGT niet geschikt. De duur van het programma is zestien weken. DGT wordt ingepast in het totale resocialisatieplan van de delinquent (Backer, 2007). DGT was voorlopig erkend door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie maar is inmiddels voorlopig weer afgewezen omdat de criteria waaraan voldaan moest worden niet voldoende waren uitgewerkt.

Trupin, Stewart, Beach en Boesky (2002) hebben een onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit van DGT bij zestig strafrechtelijk veroordeelde meisjes in gesloten justitiële behandelinstellingen in Amerika. Meisjes met veel psychische problemen die de interventie aangeboden kregen, vertoonden een significante daling in ernstige gedragsproblemen en een niet-significante daling van suïcidale gedragingen. Voor de groep meisjes met veel minder gedragsproblemen werd geen afname in genoemde factoren gezien. De interventie leek een positieve invloed te hebben op zowel gewelddadige als niet-gewelddadige recidive na twaalf maanden (Trupin et al., 2002).

Girls' Talk

Girls' Talk is een programma gericht op 14- tot 18-jarige meisjes met seksueel riskant gedrag en kan zowel intra- als extramuraal ingezet worden. Via intensieve groeps counseling wordt in acht bijeenkomsten van twee uur met de meisjes gewerkt aan gezond seksueel gedrag. Girls' Talk biedt meisjes een

platform om de eigen seksuele en relationele ervaringen in een veilige sekse-homogene omgeving te onderzoeken en onder begeleiding van getrainde counselors met elkaar uit te wisselen. Het programma heeft een half gestructureerde aanpak en werkt vanuit een sekse- en cultuurspecifieke aanpak. Girls' Talk is uit te voeren in diverse settings en geschikt voor het (buurtge-richt) jeugdwelzijnswerk, jeugdzorg, de residentiële jeugdhulpverlening en als buitenschoolse activiteit in een schoolse setting. De nadruk ligt op het versterken van interactiecompetenties, het versterken van ondersteunende attitudes en gedragsintenties, uitwisseling en evaluatie van persoonlijke ervaringen. Kleinschalig Nederlands effectonderzoek laat positieve resultaten zien op intentie tot pilgebruik, behoud intentie tot condoomgebruik en controle in seksuele situaties. Deze interventie is ontwikkeld door de Rutgers Nisso groep (www.rutgersnissogroep.nl) en erkend door de erkenningscommissie interventies van het Nederlands Jeugd Instituut (NJI). Girls' Talk is dus geen interventie die zich direct richt op het terugdringen van recidive maar wel ingezet wordt omdat volgens de deskundigen blijkt dat veel meisjes in de gesloten inrichtingen riskant seksueel gedrag laten zien.

Sterke Meiden

Bij de Waag (Centrum voor ambulante forensische psychiatrie) is de interventie 'Sterke Meiden' ontwikkeld. Deze ambulante interventie wordt ingezet bij meisjes die via jeugdreclassering of gezinsvoogdij binnen komen en richt zich op gedragsproblemen zoals agressie, spijbelen, diefstal. In de interventie wordt veel aandacht besteed aan verschillende terreinen zoals coping, emotieregulatie, alcohol en drugs, relaties en agressie. Er zijn 24 bijeenkomsten van 1,5 uur. Uitsluitingscriteria zijn een IQ lager dan 75, aanwezigheid van stoornissen zoals bijvoorbeeld PTSS of depressie. Bovendien moet er een indicatie zijn voor gedragsproblemen. Er is op dit moment een eerste onderzoek gestart naar de effecten van deze interventie. Als er sprake is van een ernstig trauma dat heeft geleid tot PTSS of depressieklachten, wordt dit eerst behandeld. Tijdens de interventie blijkt volgens de behandelaar de relatie met de ouder vaak een onderwerp dat meer besproken wordt bij meisjes dan bij jongens, met name de moeder-dochterrelatie is vaak problematisch.

STEPS

STEPS is een interventie speciaal voor meisjes die eenmalig seksueel geweld hebben meegemaakt. Het doel van de interventie is om PTSS-klachten te verminderen en gedrag weer te normaliseren. Ook ouders krijgen een behandeling waarin zij leren hun dochter optimaal te steunen en om te gaan met hun eigen zorgen en gevoelens. De interventie is bedoeld voor meisjes in de leef-

tijd van 13 tot 19 jaar en hun ouders. De interventie bestaat uit acht wekelijkse groepssessies van twee uur voor de meisjes. Ouders worden gedurende zes weken begeleid met een sessie van twee uur. Tijdens de groepssessies voor de meisjes komen verschillende onderwerpen aan bod: psycho-educatie over seksueel geweld, schrijven en spreken over de traumatische herinneringen, het bespreken van seksuele problemen, een bezoek van de gynaecoloog, seksuele voorlichting, preventie revictimisering, een bezoek van de jeugd- en zedenrecherche en terugvalpreventie. Deelname is niet mogelijk indien het meisje beschikt over een IQ lager dan 85, wanneer zij kampt met ernstige psychiatrische klachten zoals een psychose, zij verslaafd is aan alcohol of drugs, niet gemotiveerd is voor deelname of de dader een gezinslid is. De interventie is erkend door de Erkenningscommissie Interventies Deelcommissie jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie in 2008 (NJI.nl, 2010a).

VoorZorg

VoorZorg is de Nederlandse variant van het Nurse-Family Partnership programma, dat ontwikkeld is in de Verenigde Staten en uitvoerig is onderzocht en effectief is gebleken. VoorZorg is een interventie voor zogenaamde hoogrisicomoeders die zwanger zijn van hun eerste kind. Hoogrisicomoeders zijn jong en vaak alleenstaand, hebben een laag inkomen en weinig opleiding genoten, genieten weinig sociale steun, zijn zelf vaak mishandeld of verwaarloosd of kampen met psychische problemen of middelengebruik. Het primaire doel van het programma is het voorkomen van kindermishandeling of -verwaarlozing. De interventie wil dit bereiken door het zwangerschaps- en geboorteproces voor moeder en kind te verbeteren, de gezondheid en ontwikkeling van het kind te verbeteren en de persoonlijke ontwikkeling van de moeder en haar mogelijkheden voor opleiding en werk te verbeteren, zodat zij meer kan betekenen voor haar kind. Het programma start als de aanstaande moeder 14-28 weken zwanger is en eindigt als het kind de leeftijd van 2 jaar bereikt. De maximale leeftijd bedraagt 25 jaar. Er is geen minimale leeftijd. De gemiddelde leeftijd bij deelname bedraagt 19 jaar met een standaarddeviatie van 2,5 jaar. Enige beheersing van de Nederlandse taal is vereist. Wanneer er sprake is van zware psychiatrische problemen of zware drugs- of alcoholverslaving is deelname niet mogelijk (NJI.nl, 2010b; 2010c).

